

Remissammanställning

Ny aktiebolagslag (SOU 2001:1)
(bilaga: Aktieägarregister)

Innehållsförteckning

Förteckning över remissinstanser	3
1. Allmänna synpunkter	4
2. Lagförslagen	19
3. Aktier utan nominellt värde	28
4. Aktiebokens offentlighet	38
5. Vissa frågor rörande bolagsstämma	51
6. Om beteckningen "lekmannarevisorer"	65
7. Ansvar för fel och brister i emissions- och erbjudandeprospekt	70
8. Fission	86
9. Ansvarsgenombrott	92
10. Aktieägarregister	116
11. Övrigt	145

Förteckning över remissinstanser

Följande remissinstanser har inkommit med svar:

Justitiekanslern, Svea hovrätt (inkl. Miljöverdomstolen), Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Västernorrlands län, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten (EBM), Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Datainspektionen, Statskontoret, Revisorsnämnden (RN), Kommerskollegium, Svenska Handelskammarförbundet, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksrevisionsverket (RRV), Riksskatteverket (RSV), Kronofogdemyndigheten i Stockholm, Fjärde AP-fonden, Sjätte AP-fonden, Bokföringsnämnden (BFN), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Naturvårdsverket, IT-kommissionen, Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket (PRV), Invest in Sweden Agency (ISA), Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lerums kommun, Linköpings kommun, Finspångs kommun, Göteborgs kommun, Vännäs kommun, Värmdö kommun, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges advokatsamfund, Svensk Handel, Föreningen Svenskt Näringsliv (tidigare Sveriges Industriförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen), Företagarnas Riksorganisation (FR), Sveriges Fastighetsägareförbund, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Svenska Revisorsamfundet (SRS), Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF), Sveriges Försäkringsförbund, Svenska Journalistförbundet, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Landsorganisation i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Näringslivets Nämnd för regelgranskning (NNR), Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Finansbolagens Förening, Fondbolagens Förening, Svenska Kreditföreningen, Sveriges Inkassoorganisation (SiO), Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag, AktieTorget Aktiebolag, Konkursförvaltarkollegiernas förening, Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna), Starev, Revisorsnämnden (RN), Stiftelsen Ackordscentralen, Stockholmsbörsen Aktiebolag, Ägarfrämjandet.

Följande remissinstanser har haft tillfälle att yttra sig men har avstått från det:

Katrineholms kommun, Heby kommun, Uppsala kommun, Örkelljunga kommun, Sveriges Ackordscentral, OM Gruppen Aktiebolag, Nordic Growth Market NGM Aktiebolag, Sveriges Finansanalytikers Förening, Föreningen Miljörevisorer i Sverige, Aktiefrämjandet, City-universitetet.

1. Allmänna synpunkter

Justitiekanslern

Med utgångspunkt från de intressen jag främst har att beakta finns inget att erinra mot de förslag som lämnas i betänkandet.

Svea hovrätt

Hovrättens yttrande avser endast sådant i kommitténs förslag som är nytt i förhållande till tidigare avlämnade delbetänkanden.

Kommitténs arbete synes framför allt ha utgått från de stora börsbolagens behov. Som kommittén framhåller är dock dessa bolag i klar minoritet bland Sveriges aktiebolag. Någon närmare analys av vilka förändrade krav som tiden medfört för enmans- och fåmansbolagen har inte redovisats. Arbetet med reformeringen av aktiebolagslagen tycks därför ha fått en viss slagsida, möjligen till nackdel för de mindre aktiebolagen.

Stockholms tingsrätt

Aktiebolagskommitten (kommitten) har innan detta slutbetänkande lämnat ifrån sig sex betänkanden över vilka tingsrätten tidigare yttrat sig. Arbetet har pågått i tio år och har sammantaget behandlat ett stort och viktigt lagkomplex.

Vad avser de allmänna utgångspunkterna vill tingsrätten inledningsvis upprepa sin tillfredsställelse över den modernisering som kommitténs förslag innebär. Den nya lagen följer, liksom den gamla, en disposition som utgår från bolagets livscykel. De omdisponeringar som ändå skett är enligt tingsrättens mening ändamålsenliga. Tingsrätten vill även uttrycka sitt gillande över kommitténs ansträngningar för att göra lagen mer lättillgänglig, såväl redaktionellt som språkmässigt.

Efter genomgång av betänkandet vill tingsrätten lämna vissa synpunkter. Förslag som inte tas upp särskilt lämnas utan erinran.

Malmö tingsrätt

Kommittén har presenterat ett välskrivet och genomarbetat betänkande. Tingsrätten kan ansluta sig till i stort sett alla de resonemang som förs i betänkandet och de förslag som läggs fram, men har följande synpunkter.

Kammarrätten i Stockholm

Betänkandet berör i allt väsentligt frågor som inte faller inom kammarrättens primära ansvarsområde. Kammarrätten inskränker sig därför till att kommentera följande detaljer i författningsförslaget.

Länsrätten i Västernorrlands län

De i betänkandet lämnade förslagen berör i allt väsentligt frågor som inte faller inom länsrättens arbetsområde. Länsrätten inskränker sig därför till att kommentera följande detaljer i författningsförslaget.

Riksåklagaren

Med överlämnande av yttranden från Åklagarmyndigheterna i Västerås, Linköping och Umeå och - såvitt avser frågan om ansvarsgenombrott - från Riksåklagarens miljöbrottsenhet får jag för egen del anföra följande.

Åklagarmyndigheten i Västerås

I sitt slutbetänkande lägger kommittén fram förslag till en helt ny aktiebolagslag. I betänkandet har de tidigare förslagen sammanställts, men dessutom behandlas en rad nya frågor (s. 14 st. 4). Dessa redovisas med början i betänkandets avsnitt 2. (s. 205 ff.) Huvuddelen av dessa förslag, såsom frågorna kring bolagsstämman, fission och ansvarsgenombrott, saknar enligt min mening egentlig betydelse för åklagarväsendets verksamhet. De föranleder heller inte någon ytterligare kommentar från min sida. Kommitténs val av indelning i kapitel i den nya lagen liksom andra frågor av redaktionell natur föranleder heller inte någon kommentar från min sida.

Nedan berör jag de två kommittéförslag som enligt min uppfattning har betydelse för åklagarverksamheten.

Åklagarkammaren i Linköping

Reformeringen av aktiebolagslagen har redan startat bland annat genom aktiebolagets organisation. Förslaget till ny lag innebär att lagen nu blir mera lättläst och välstrukturerad. Jag har inget att erinra mot de föreslagna förändringarna som till största delen är av bolagsrättskaraktär.

Åklagarmyndigheten i Umeå

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget.

Förslaget har till stora delar redan remissbehandlats allteftersom delredovisning skett. Detta har redan föranlett ett antal lagändringar och andra är under bearbetning. Det är utan tvekan angeläget att aktiebolagslagen genomarbetas och systematiseras för att som resultat nå en sammanhållen och strukturerad lagprodukt. Detta har kommittén lyckats bra med.

Många av nu framlagda förslag är inte intressanta ur åklagarsynpunkt men i och för sig bra förslag, exempelvis övergången till kvotaktiesystem.

Lagen torde med detta bli betydligt mer lättillgänglig och klarare.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Ekobrottsmyndigheten har i remissyttranden över ett par av Aktiebolagskommitténs tidigare avgivna delbetänkanden kritiserat kommittén för att i stort sett uteslutande analysera de frågor som behandlats från ett näringslivsperspektiv. Intresset av en effektivisering av bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten har beaktats i mycket liten utsträckning. Bristerna har enligt Ekobrottsmyndighetens uppfattning varit så stora att kommitténs reformöversväganden från den utgångspunkten ansetts som ofullständiga. När det gäller frågan om styrelselösa bolag har Ekobrottsmyndigheten uttalat att den bör bli föremål för en ny, särskild, utredning (jfr Ekobrottsmyndighetens yttrande dels den 5 mars 1998 som underremissinstans till Riksåklagaren över betänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) dels den 10 september 1999 över betänkandet Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36)).

Enligt Ekobrottsmyndighetens uppfattning har Aktiebolagskommittén även när det gäller det nu aktuella betänkandet i vissa avseenden inte tillräckligt beaktat vilka effekter de framlagda förslagen får för möjligheterna att effektivt bedriva den av statsmakterna prioriterade kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Detta gäller dels frågan om införande av en bestämmelse om ansvarsgenombrott dels frågan om låneförbudet. Ekobrottsmyndigheten utvecklar sin ståndpunkt närmare nedan.

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen har utifrån den intressen som styrelsen har att företräda, ingen erinran mot de förslag som redovisas i betänkandet.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har fått rubricerade betänkande på remiss. BRÅ har inte något att erinra mot förslagen utöver vad som anges i det följande.

Revisorsnämnden (RN)

Revisorsnämnden (RN) tillstyrker i huvudsak Aktiebolagskommitténs förslag. RN avstyrker dock förslaget till ändring i de s.k. släktkatalogerna i 10 kap. 16 § och i 11 kap. 11 § aktiebolagslagen (ABL).

Kommerskollegium

Kommerskollegium har till uppgift att arbeta för en effektiv inre marknad i enlighet med EG-rättens bestämmelser. I detta arbete ligger framför allt att motverka alla former av handels hinder eller nationella särregleringar som kan riskera att fragmentera den inre marknaden.

Utifrån dessa utgångspunkter ser kollegiet inte någon risk för att Aktiebolagskommitténs slutbetänkande skulle kunna leda till handels- eller etableringshinder i strid med EG-rätten.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskamarförbundet

Som en allmän synpunkt vill Organisationerna framhålla att kommittén utfört ett förtjänstfullt arbete och att flertalet förslag är bra och välgrundade samt visar prov på djupgående kunskap om och förståelse för företagens behov och möjligheter. Organisationerna kan därför i stor utsträckning ansluta sig till kommitténs förslag.

På nedanstående punkter har dock Organisationerna vissa synpunkter och kommentarer.

Finansinspektionen

Finansinspektionen har ingen erinran mot huvuddragen i de förslag som kommittén lägger fram. Inspektionen anser dock att förslagen till ändringar i årsredovisningslagarna angående överkursfond bör förtydligas. Vidare bör de nya reglerna om fission medföra anpassningar i den särskilda lagstiftning som reglerar bankaktiebolag.

Beträffande reglerna om prospekt anser Finansinspektionen att det bör klargöras om prospektskyldigheten i lagen om handel med finansiella instrument även omfattar privata bolag. Därutöver har inspektionen synpunkter på vissa konsekvenser som kommitténs förslag avseende bl.a. prospektregler medför.

Ekonomistyrningsverket (ESV)

Ekonomistyrningsverket (ESV) är i grunden positiv till aktiebolagskommitténs förslag till ny aktiebolagslag. Strukturen i den nya aktiebolagslagen med en ny kapitalindelning och underrubriker i respektive kapital medför att den är mer lättläst.

ESV verkar för en effektiv och ändamålsenlig ekonomisk styrning och uppföljning på alla nivåer i staten. Idag har de statliga bolagen en total balansomslutning på över 850 miljarder kronor, vilket medför att staten är en stor aktieägare. ESV bedömning är att kommitténs förslag kommer att underlätta den ekonomiska styrningen av de statliga bolagen eftersom staten redan vid bildande eller vid nyemission kan tillförsäkra sig att de statliga bolagen har riskkapital, om det anses nödvändigt, för att täcka eventuella framtida förluster. ESV ställer sig även positiv till att kommittén i lagstiftningen tydligare har lagfäst styrelsens ansvar.

ESV samtycker till kommitténs ställningstagande att det idag inte finns något behov av att dela upp lagstiftningen på publika och privata aktiebolag.

Riksrevisionsverket (RRV)

Riksrevisionsverket (RRV) instämmer i stort med kommitténs betänkande, men vill lämna följande synpunkter och kommentarer.

Riksskatteverket (RSV)

Enligt RSV:s uppfattning har kommitténs arbetssätt rent allmänt präglats av en väl genomtänkt plan, där resultatet av arbetet redovisats successivt i ett antal betänkanden av begränsat och därmed gripbart omfång. Kommittén har även lyckats i ambitionen att skapa en systematisk lagtext som är lättläst. Det har blivit lättare att hitta bland bestämmelserna genom att paragrafernas omfång begränsats samt genom användandet av mellan- och paragrafrubriker.

RSV ställer sig positivt till den anpassning till IT-tekniken som gjorts. Det är kostnadsbesparande och underlättar tillgängligheten att en ny teknik kan användas vid kallelse, förämälan och bolagsstämma.

Skattemyndigheten i Linköping

I slutbetänkandet tar kommittén upp ett antal frågor som i huvudsak tillförts genom tilläggsdirektiv. Lagförslagen i dessa delar redovisas inte separat parallellt med gällande lagtext utan finns inarbetade i en ny helt omstrukturerad aktiebolagslag (NABL) som innehåller 27 kapitel jämfört med 19 kapitel i nu gällande aktiebolagslag (ABL).

NABL utgår, förutom från ABL, även från betänkanden som ännu inte lett till lagstiftning, SOU 1997:168 Vinstutdelning i aktiebolag och SOU 1999:36 Likvidation av aktiebolag. Härtill kommer rad förslag avseende sådant som behandlats i tidigare betänkanden.

Den använda tekniken medför att en genomgång och bedömning av lagförslaget blir krävande. SKM har därför i remissyttrandet i huvudsak begränsat sig till att lämna synpunkter på förslag som ansetts ha direkt betydelse för beskattningen och skattekontrollen.

Skattemyndigheten i Malmö

Enligt SKM:s mening har kommitténs arbetssätt rent allmänt präglats av en väl genomtänkt plan, där resultatet av arbetet redovisats successivt i ett antal betänkanden av begränsat och därmed gripbart omfång. Kommittén har även lyckats väl i sin strävan att skapa en systematisk lagtext som är lättläst. Detta är av stort värde för personer som är verksamma såväl inom den privata sektorn som inom offentlig förvaltning.

SKM har vidare följande detaljsynpunkter på betänkandet.

Skattemyndigheten i Göteborg

SKM har i huvudsak lämnat synpunkter på sådana förslag i betänkandet som berör beskattningsfrågor, kontrollfrågor och frågor gällande borgenärsskyddet. SKM har i samband med detta yttrande inte närmare analyserat sådana förslag som väckts i delbetänkanden vilka redan lett till fram till lagstiftning eller resulterat i en proposition. Vad gäller delbetänkandena Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) samt Likvidation av aktiebolag

(SOU 1999:36), vilka ännu inte lett fram till någon proposition, så berörs dessa på nytt i föreliggande yttrande

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM anser att kommittén lyckats i sin ambition att göra lagen begriplig och så långt det är möjligt lättläst. Trots att antalet kapitel har utökats har det blivit lätt att hitta bland bestämmelserna genom att paragrafernas omfång begränsats och att man använt sig av mellanrubriker och paragrafrubriker.

KFM anser att IT-anpassningen som gjorts är i takt med tiden. Att godkänna ny teknik vid kallelse, förändringen och bolagsstämma är kostnadsbesparande och underlättar tillgängligheten. Hålls aktieboken vid bolagsstämma tillgänglig på annat sätt än i skriftlig form, kommer den enskilda aktieägaren med bistånd av personal på platsen kunna få erforderlig information.

Fjärde AP-Fonden

Först och främst skall framhållas att kommittén på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt fullgjort sin uppgift. Den föreslagna nya aktiebolagslagen är synnerligen väl genomarbetad och har givits en stringent struktur. Fjärde AP-fonden stöder i stort kommitténs förslag. På några punkter har emellertid fonden i förhållande till kommittén avvikande åsikter.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket anser att kommitténs överväganden kring behovet av en generell bestämmelse om ansvarsgenombrott på aktiebolagsrättens område är väl redovisade och verket har ingen erinran mot kommitténs slutsatser. Såvitt gäller kommitténs förslag om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område vill verket framhålla följande.

Verket för näringslivsutveckling (NUTEK)

NUTEK har även fått i uppdrag att genomföra en bedömning av vilka konsekvenser förslagen i betänkandet kan få för små företags villkor. NUTEKs synpunkter rörande frågeställningar med anknytning till detta uppdrag har inte behandlats i detta remissvar. NUTEK har begränsat sitt remissvar till enbart förslaget om aktieägarregister.

Konkurrensverket

Konkurrensverket har i ett flertal fall yttrat sig över kommitténs tidigare delbetänkanden och har i allt väsentligt inte haft något att erinra mot framlagda förslag. Från konkurrenssynpunkt har verket uttalat sig positivt beträffande förslag som utmynnat i enklare, tydligare och mer lättförståeliga regler inom aktiebolagsrätten. I samband med tidigare yttranden har verket också pekat på ett par närliggande frågor av särskilt intresse ur konkurrenssynpunkt, nämligen behovet av att utvidga revisors rapporteringsskyldighet till att även omfatta överträdelse av konkurrenslagen (1993:20), KL, och risken med att ledamöter samtidigt sitter med i konkurrerande företags styrelser.

Bland förslagen i slutbetänkandet vill verket särskilt framhålla förslaget om att införa uttryckliga regler om fission i aktiebolagslagen. Klara och tydliga regler är i sig positivt från konkurrenssynpunkt. Att reglerna om delning av företag tydliggörs i aktiebolagslagen kan ha ett särskilt värde vid genomförandet av företagskoncentrationer och erbjuda ett enkelt och rationellt förfarande inte minst vid de avyttringar som ibland blir aktuella i samband med att Konkurrensverket prövar koncentrationer utifrån 34 § KL. Från de utgångspunkter Konkurrensverket har att beakta har verket i övrigt ingenting att erinra mot förslagen i Aktiebolagskommitténs slutbetänkande.

Patent- och registreringsverket (PRV)

Först vill Patent- och registreringsverket (PRV) uttrycka sin uppskattning över Aktiebolagskommitténs slutbetänkande. Förslaget till ny aktiebolagslag är mycket välskrivet och innehåller flera förändringar som PRV efterfrågat. Dit hör bl.a. förslagen om att verket fattar beslut om tillstånd till nedsättning av aktiekapitalet och ändringarna i kapitlet om likvidation. Kapitelindelningen, kapitelordningen och tekniken med många underrubriker underlättar också läsningen. Dock anser PRV kapitel 12, där bestämmelser om nyemission och emission av skuldebrev sammanförts till ett gemensamt kapitel, som svårläst.

PRV hänvisar till vad verket anfört i sina remissvar rörande Aktiebolagskommitténs delbetänkanden. PRV har, när verket nu yttrar sig över slutbetänkandet, valt att begränsa sitt yttrande till i huvudsak de delar av förslagen som har anknytning till verkets roll som registreringsmyndighet för de svenska aktiebolagen.

Invest in Sweden Agency (ISA)

ISA har regeringens uppdrag att verka för att de utländska direktinvesteringarna ökar i Sverige. ISA kan konstatera att det globala flödet av direktinvesteringar har ökat dramatiskt i volym och betydelse. Dessa investeringars betydelse beror inte enbart på de stora kapitalflödena. Utländska direktinvesteringarna leder ofta till införande av ny teknik, nytt ledarskap och nya arbetsformer samt ökade satsningar på forskning och utveckling. Forskning visar dessutom att produktivitet samt antalet anställda i genomsnitt utvecklas mer gynnsamt i utlandsägda företag än i inhemskt ägda företag. Konkurrensen om dessa investeringar hårdnar därför allt mer länder och regioner emellan. För att lyckas att attrahera de investeringar som är nödvändiga för fortsatt uppbyggnad av det svenska välståndet, krävs att Sverige erbjuder konkurrenskraftiga villkor, såväl för företagen som för de individer som skall arbeta inom dessa företag.

Nedan lämnar ISA synpunkter på vissa delar av den föreslagna aktiebolagslagen. Dessa synpunkter inskränker sig till frågor som har en tydlig koppling till denna myndighets kompetensområde, dvs. utländska direktinvesteringar i Sverige.

Strävanden att göra lagen lättillgänglig

Ett aktivt företagande underlättas av transparenta, lättillgängliga och tydliga regler. En sådan regelmiljö ökar förutsägbarheten i fråga om effekter av företags agerande. Detta innebär i sin tur minskade kostnader och ökad investeringsvilja. För utländska intressenter är dessa

aspekter av särskilt stor betydelse. Kommitténs ansträngningar att göra den nya aktiebolagslagen lättläst och lättillgänglig välkomnas således av ISA.

Utländska aktieägares agerande

Som kommittén framhåller så har aktiebolagsformen stor betydelse för såväl småföretag som framväxten av multinationella företag. Kommittén påpekar vidare att bolagens ägare bidrar till att resurser i enskilda företag och näringslivet i stort utnyttjas så effektivt som möjligt. Dessutom nämns att ägarstrukturen bland de börsnoterade bolagen har ändrats kraftigt på senare år. Allt detta är riktigt. ISA invänder dock mot påståendet att de utländska ägarna, vars betydelse ökat dramatiskt under senare år, sällan ingriper i bolagens skötsel då de är missnöjda med bolagens ledning. Det är inte på någon plats i betänkandet underbyggt att utländska aktieägare skulle vara mindre aktiva i sin ägarroll än svenska ägare. Dessutom bör noteras att ca 20 procent av de anställda i näringslivet numera återfinns i just utlandsägda företag. Detta ägande ger ett gott bidrag till den ekonomiska tillväxten och det svenska näringslivets omstrukturering.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Aktiebolagskommitténs förslag innehåller flera betydelsefulla nyheter, däribland att aktiernas nominella värde avskaffas och istället så kallade kvotaktier införs samt att regler om fission införs. Fakultetsnämnden anser att dessa och övriga regler som kommittén föreslår är väl genomtänkta och väl lämpade att ligga till grund för lagstiftning. På vissa punkter anser dock nämnden att reglerna bör ges en något annorlunda utformning och på någon punkt är nämnden direkt avvisande.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Mot Aktiebolagskommitténs förslag att en ny aktiebolagslag nu skall antas, i vilken bland annat de lagändringar som tidigare införts i 1975 års aktiebolagslag skall ingå, har fakulteten inget att invända. Förhoppningsvis kommer det stora antalet kapitel och de många paragraferna att göra det enklare för dem som skall tillämpa lagen. Framtiden får utvisa om så blir fallet.

Svenska Kommunförbundet

Svenska Kommunförbundet tillstyrker i huvudsak lagförslaget, men vill framföra följande synpunkter.

Sveriges advokatsamfund

Förslaget, som är väl genomarbetat, är i sina huvuddrag väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Samfundet vill särskilt nämna följande förslag som samfundet tillstyrker, nämligen

- att reglerna om aktiers nominella värde skall avskaffas,

- att reglerna om successivbildning skall utgå ur lagen,
- att prospektreglerna skall samlas på ett ställe, samt
- att institutet fission skall införas.

Införandet av kvotaktier är tveklöst en genomgripande förändring som får omfattande följdverkningar i regelsystemet. Dessvärre förefaller inte förslaget fullt ut ta hänsyn till förändringens principiella innebörd. Nuvarande lagreglering har i vissa delar behållits oförändrad, trots att ändringar framstår som motiverade. Exempel på detta. anges nedan i anslutning till att enskilda paragrafer kommenteras.

Svensk Handel

Svensk Handel ställer sig i huvudsak positiv till kommitténs förslag, dock ej avseende införandet av ett centralt aktieägarregister, ansvarsgenombrott på miljöområdet samt att förhandstillträde skall avgöras genom beslut och inte genom särskild skiljedom.

Företagarnas Riksorganisation (FR)

Företagarnas Riksorganisation (FR) har fått ovanstående promemoria på remiss. FR avstyrker införande av centralt aktieägarregister och av kommittén föreslagen regel om ansvarsgenombrott i miljöbalken. FR tillstyrker förslaget i övriga delar.

Sveriges Fastighetsägareförbund

Betänkandet innehåller dels en sammanställning av de förslag kommittén lagt fram i tidigare betänkanden dels ett antal förslag i frågor som inte tidigare behandlats av kommittén. Förbundet har i detta skede svårt att överblicka de praktiska konsekvenserna av alla de förslag som presenteras i betänkandet men förbehåller sig rätten att i ett senare sammanhang återkomma med synpunkter, om det under den fortsatta beredningen av betänkande skulle visa sig nödvändigt.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

FAR tillstyrker förslaget till ny aktiebolagslag (ABL) och de föreslagna ändringarna i lagen om handel med finansiella instrument (LHF) m.m. med följande undantag:

Aktiebolagslagen

- Kvotaktiesystemet tillstyrks, men erfarenheterna från länder som redan tillämpar detta system bör utredas närmare. Vid tillskottsemission genom emission av konvertibler i bolag där aktierna saknar nominellt värde bör teckningskursen få understiga konvertibelns nominella belopp, om konverteringskursen bestäms så att bolaget minst tillförs ett vederlag som motsvarar den sammanlagda ökning av det egna kapitalet som enligt emissionsvillkoren skall motsvara de aktier som lämnas i utbyte. (Kap. 2, betänkandet.)
- Aktieägare i avstämningsbolag som är införd i aktieboken fem arbetsdagar före stämman bör få delta i stämman. (Kap. 4, betänkandet.)

- Kraven vid poströstning att hålla sig till de tre givna alternativen och att inte lämna särskilda instruktioner till ombudet bör lindras. (Kap. 4, betänkandet.)
- FAR anser att styrelsens ansvar för fel och brister i erbjudandeprospekt bör begränsas till sådana prospekt som ges ut i samband med emissionsprospekt. Obligatorisk ansvarsförsäkring för styrelser i publika bolag bör införas för att motverka det s.k. deep pocket syndrome. Det bör klargöras huruvida prospektansvaret för bolaget också skall innefatta ansvar för felaktigheter i en underliggande årsredovisning eller delårsrapport. (Kap. 6, betänkandet.)
- Förslaget om fissionsregler är delvis oklart, och lagtexten strider på någon punkt mot motivtexten. FAR ifrågasätter också om det till vissa delar överensstämmer med EU:s fissionsdirektiv. (Kap. 7, betänkandet.)
- Förslaget att införa ett centralt aktieägarregister för alla bolag avstyrks. (Bilaga, betänkandet.)
- Alla regler om revisorsjäv bör utmönstras ur ABL, eftersom revisorer i ett bolag numera undantagslöst har att följa oberoenderegler i revisorslagen. (8 kap. författningsförslaget.)
- Reglerna om revisorns mandatperiod bör modifieras så att de ger utrymme för flexibilitet vid val av en ytterligare revisor m.m. (8 kap. författningsförslaget.)
- Till dem som kan avge ett apportintyg i stället för den valda revisorn bör läggas registrerat revisionsbolag. Sådana intyg bör övervägas ytterligare från synpunkten av ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen. (12 kap. författningsförslaget.)
- Lagtexten bör klarlägga huruvida revisorsuppdraget upphör vid konkurs. (22 kap. författningsförslaget.)
- Större konkurser bör vara underkastade yrkesrevision. (22 kap. författningsförslaget.)
- Termen kupongbolag bör inte införas.

Lagen om handel med finansiella instrument

Den lagtekniska utformningen av 2 kap. 1-3 §§ LHF bör ses över såvitt avser de generella prospektkraven.

Miljöbalken

FAR *avstyrker* den föreslagna regeln i 10 kap. 2 § miljöbalken om ansvarsgenombrott avseende skyldigheten att vidta s.k. återställningsåtgärder. (Kap. 8, betänkandet.)

Allmänt

Systematik, begrepp och sakligt innehåll i den föreslagna lagstiftningen bör jämföras med övrig associationsrättslig lagstiftning och med redovisningslagstiftningen för att i möjligaste mån åstadkomma enhetlighet.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet anser att den föreslagna nya aktiebolagslagen innehåller en logisk och lättöverskådlig kapitalindelning och struktur.

Revisorsamfundet tillstyrker förslagen avseende

- kvotaktiesystem
- valfrihet vid emissioner att viss del av betalningen får tillföras fritt eget kapital
- avskaffande av överkursfonden
- ersättande av beteckningen lekmannarevisor med uttrycket allmän granskare
- fission

Revisorsamfundet avstyrker förslagen avseende

- ansvarsgenombrott
- aktieägarregister

Beträffande de lagförslag som inte omnämns i betänkandets allmänna del utan endast framkommer i själva lagtexten eller författningskommentaren tar Revisorsamfundet ställning enligt följande.

Revisorsamfundet tillstyrker

- ABL 1:8 avs beaktande av bolagets egna aktier
- ABL 2:1 i vad avser att även annan än bolagets revisor skall kunna granska öppningsbalansen
- ABL 3:13 avs förköpsförbehåll
- ABL 7:5 avs styrelsens arbetsordning men föreslår en ändring för bolag med en till två styrelseledamöter
- ABL 18:1 att lån till bestämda personer skall få lämnas utan säkerhet

Revisorsamfundet avstyrker

- ABL 1:1 avs utformningen av lagtexten rörande aktieägares betalningsansvar
- ABL 2:1 och 2:11 vad avser apportegendomens nytta för bolaget
- ABL 3:7 avs samtyckesklausul
- ABL 8:16 avs revisorsjäv och föreslår att regeln utgår helt och hållet eftersom frågan regleras genom oberoenderegler i revisorslagen. Om så ej sker måste regeln i vart fall anpassas till revisorslagstiftningen.
- ABL 18:1 avs restriktionerna för lån med hänsyn till gränsdragningen av personer som får erhålla lån
- ABL 19 kap avs överklagande av skiljedom

Revisorsamfundet föreslår att ifråga om

- ABL 2:5 införs en normalstandard för bolagsordningar
- ABL 2:15 regeln om ogiltighet av avtal om uppskjuten apport ses över i syfte att ändra rättsföljden för icke godkända avtal
- ABL 8:12 en godkänd revisor i vart fall alltid skall kvarstå till dess att den fyraåriga mandattiden har gått ut
- ABL 8:22 den särskilda redogörelsen vid revisorns förtida avgång under vissa förutsättningar inte skall lämnas där revisionsberättelse redan avlämnats

- ABL 8:31 att det inte skall anmärkas i revisionsberättelsen om bolaget inte i rätt tid betalat skatter och avgifter
- ABL 8:40 att en revisor skall få kvarstå i sitt uppdrag även efter det att han anmält misstanke om brott till åklagare
- ABL 15:3 att det redovisningskrav som föreslås istället införs i årsredovisningslagen
- ABL 16:3-4 att möjligheten att förvärva egna aktier även införs för privata bolag.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Förslaget omfattar flera områden som har intresse främst för noterade bolag vilka är ovanliga kunder för SRFs ledamöter. Vårt svar har därför fokuserat på de områden som är av störst intresse för de fåmansägda aktiebolagen, samt vissa generellt viktiga områden.

Den nya lagen har präglats av en bakomliggande ansats till logisk struktur och ordningsföljd mellan regelverkets olika delar. Språkbruket och beskrivningar har även medfört en större tillgänglighet för aktieägare eller funktionärer som är lekmän inom juridik. Lagen har vidare karaktären av checklistor, vilket innebär att man istället för hänvisning till andra paragrafer inom varje område räknar upp allt som ingår eller omfattas. Detta ökar överblicken och stärker tolkningsförmågan av enskilda avsnitt.

SRF anser att det nya regelverket är väldisponerat och har gjort stora framsteg vad avser enkelhet och överskådlighet, samt att hela lagrummet följer en väsentligt mera logisk ordningsföljd än nuvarande ABL. SRF tillstyrker därför ansatsen fullt ut. Värdet av att använda kompletta checklistor för varje område istället för hänvisningar tillstyrkes också.

Sveriges Försäkringsförbund

I allt väsentligt har Försäkringsförbundet inte något att erinra mot de presenterade förslagen.

Förbundet vill dock framhålla vikten av att också reglerna om försäkringsverksamhet snarast ses över så att det inte som nu föreligger omotiverade skillnader mellan aktiebolagslagen och försäkringsrörelselagen.

Svenska Journalistförbundet

Vårt remissvar inskränker sig uteslutande till avsnitt 3, aktiebokens offentlighet.

Utredningen föreslår att aktiebokens offentlighet begränsas när det gäller avstämningsbolag:

"En utskrift eller annan framställning ... får inte innehålla uppgifter om aktieägare vars röstandel är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget. (ABL 4:20, tredje st)"

Svenska Journalistförbundet accepterar inte denna begränsning. Det skulle allvarligt minska möjligheten att få insyn i det svenska näringslivet. Aktieboken ska vara offentlig i sin helhet.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Förslaget till ny aktiebolag har till stora delar redan remissbehandlats i ett antal delbetänkanden. Enligt TCOs uppfattning relaterar såväl den gamla som den nu föreslagna aktiebolagslagen i alltför stor utsträckning till förhållandet ägare - företagsledning.

Därigenom bortser man från andra intressentgrupper, framförallt de anställda. En konsekvens av detta kan bli att företagsledningen blir mer kortsiktig i sitt agerande på grund av att enbart ägarnas intresse står i fokus. Detta är olyckligt eftersom aktiebolagslagen är av grundläggande betydelse för en sund ekonomisk utveckling och tillväxt.

Landsorganisationen i Sverige (LO)

Aktiebolagsutredningen tillsattes 1990. Den viktigaste anledningen till utredningens tillsättning var syftet att anpassa aktiebolagslagen från en huvudsaklig nationell miljö till en mer internationaliserad sådan. Kommitténs slutbetänkande är det sjunde i raden av betänkanden som utredningen har lämnat. Mycket av innehållet i slutbetänkandet är genom de tidigare delbetänkandena och genomförda delreformer redan känt. En viktig ambition med den nya lagutformningen har varit att i och med en ny och komplett lag också göra den begriplig och så långt möjligt lättläst.

LO har i samband med remissbehandling av delbetänkandena succesivt delgivit sina synpunkter. Föreliggande slutbetänkande föranleder inga ytterligare synpunkter.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)

SACO stödjer aktiebolagskommitténs ambitioner och har inga invändningar mot de förslag kommittén lägger fram i slutbetänkandet om en ny aktiebolagslag. Däremot anser SACO att det hade funnits anledning att närmare granska konsekvenserna av det i Sverige rådande systemet med röstdiskriminering mellan olika typer av aktier. Röstdiskrimineringen utgör enligt SACOs mening den huvudsakliga skillnaden mellan aktiebolagslagen i Sverige och motsvarande lagstiftning i övriga delar av EU.

Näringslivets Nämnd för regelgranskning (NNR)

Regeringen har uppdragit åt Verket för näringslivsutveckling (NUTEK) att göra en bedömning av vilka konsekvenser förslagen i Aktiebolagskommitténs slutbetänkande kan få för små aktiebolags villkor. NNR anser det vara en brist att inte kommittén i sitt betänkande har redovisat en problem- och konsekvensanalys som omfattar effekterna för alla bolag och den offentliga förvaltningen.

NNR föreslår att regeringen genomför ett förnyat samrådsförfarande med näringslivet när en fullständig konsekvensanalys finns att tillgå. Ett minimikrav är att NUTEKs redovisning tillhandahålls remissinstanserna.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

Som en första synpunkt vill föreningarna, vilka följt utredningsarbetet från början till slut, framhålla sin tillfredsställelse med utformningen i stora drag av den nya aktiebolagslag som föreslås. Föreningarna instämmer i allt väsentligt i förslaget, vilket bör kunna läggas till grund för en väl fungerande aktiebolagsrättslig lagstiftning för svenskt näringsliv att basera sin rörelse på under åtskillig tid framöver. Samtidigt måste givetvis konstateras att samhällets och näringslivets utveckling håller en allt högre takt, inte minst genom internationell påverkan. Det medför att lagstiftningen säkerligen behöver ändras och anpassas i minst lika hög grad i framtiden som hittills. Den systematiska utformning den föreslagna aktiebolagslagen har fått synes dock föreningarna så väl genomarbetad att den bör kunna stå sig även om ändringar kommer till stånd i enskilda avsnitt eller bestämmelser. Föreningarna anser således att den systematiska uppbyggnaden av den föreslagna lagstiftningen är bärkraftig.

Det sagda hindrar inte att föreningarna har ett antal synpunkter på delar av förslagen, av vilka en del är kritiska.

Slutbetänkandet sammanfattar i en löpande lagtext hela det utredningsarbete som nedlagts under tio år och innehåller endast ett fåtal nya förslag. Föreningarna har tidigare i olika sammanhang yttrat sig över utredningens förslag i olika enskildheter och begränsar sig därför nu till att endast kommentera nyheterna. Kommitténs delbetänkande (SOU 1997:22) Aktiebolagets kapital har ännu inte föranlett lagstiftning, varför föreningarnas bilagda yttrande däröver alltså har bärkraft.

Finansbolagens Förening

Föreningen anser att systematiken i den föreslagna aktiebolagslagen är klar och överskådlig. Lagen är dock också mycket omfattande. Den består av 27 kapitel med 525 §§. I betänkandet upptar själva lagtexten 147 sidor. Denna stora omfattning gör att överblickbarheten till stor del går förlorad, trots den goda systematiken.

Åtskilliga av bestämmelserna i den föreslagna lagen synes vara särskilt tillkomna för de publika bolagen. Det finns därför anledning att närmare överväga hur omfattande den associationsrättsliga regleringen behöver vara för, på ena sidan, publika aktiebolag och, på andra sidan, andra aktiebolag, i synnerhet mindre företag. Behovet av en sådan analys understryks av att lagförslaget synes ha utformats för att täcka främst de behov som uppkommer med anledning av publika aktiebolag trots att av Sveriges drygt 250.000 aktiebolag endast 1.200 - 1.300 är publika aktiebolag. Den allt övervägande delen av alla aktiebolag är således mindre privata aktiebolag och de flesta är små. Det genomsnittliga antalet anställda i svenska aktiebolag är ca 10. Trots dessa förhållanden synes kommittén inte närmare ha övervägt hur en lagstiftning lämpligen bör utformas för att vara ändamålsenligt för denna stora mängd företag.

För föreningen framstår det uppenbart att en så omfattande associationsrättslig reglering som den föreslagna aktiebolagslagen varken är ändamålsenlig eller behövlig för de mindre företagen. Mindre företag har enligt föreningens mening ett berättigat intresse att den för dem gällande associationsrättsliga regleringen skall vara avpassad med hänsyn till deras behov.

Även efter denna lag kommer det att saknas en lämpligt avpassad företagsform för mindre företag.

Föreningen beklagar också att kommitténs uppdrag rörande aktieägarregister för andra bolag än avstämningsbolag endast avsåg att utarbeta förslag till författningsbestämmelser men inte behovet av eller det lämpliga i att införa ett sådant aktieägarregister. Föreningen bedömer att ett sådant register skulle innebära en betydande förändring av svensk rätt som skulle kunna få långtgående betydelse för det praktiska affärlivet och anser att dessa frågor bör utredas noggrant innan ställning tas till införandet av aktieägarregister.

Fondbolagens Förening

Föreningen vill inledningsvis framhålla att den nya lagen har fått en i allt väsentligt tillfredsställande utformning. Den föreslagna lagens systematiska uppbyggnad medför en betydligt mer lättöverskådlig lagtext än den gällande.

Slutbetänkandet innehåller endast ett fåtal förslag som inte tidigare lagts fram i kommitténs delbetänkanden. Föreningen har tidigare yttrat sig över utredningens i delbetänkandena framlagda förslag och begränsar sig därför till att lämna synpunkter på vissa av nyheterna i betänkandet.

Föreningen stödjer i allt väsentligt kommitténs förslag. På vissa punkter har emellertid föreningen en avvikande uppfattning eller vill i övrigt lämna synpunkter för beaktande i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Mot bakgrund av de intressen som föreningen har att bevaka begränsar sig föreningen därvid till de frågor som nedan anges.

Svenska Kreditföreningen

Föreningen tillstyrker de i betänkandet lämnade förslagen, med följande undantag.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

VPC tillstyrker eller lämnar utan erinran flertalet av de i huvudbetänkandet framlagda förslagen. Därtill framför vi i det följande några förslag till förtydliganden, justeringar och tillägg som vi anser bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsärendet.

I detta sammanhang anser vi det värt att framhålla följande allmänna synpunkt. I olika sammanhang har under det senaste året vikten av en ökad rörlighet på finansmarknaderna inom Europa framhållits från statsmakterna. Krav på minskade kostnader för s k cross-border handel och på harmonisering av regleringar och borttagande av olika hinder för en fri rörlighet har framförts från företrädare för enskilda marknadsaktörer, regeringar och EU-instanser som en nödvändig förutsättning för fortsatt ekonomisk tillväxt inom EU. Vi anser det i detta sammanhang viktigt att peka på att betydelsen av en harmonisering av den bolagsrättsliga lagstiftningen inte får underskattas. Så länge bolagen i de olika länderna lyder under olika nationella regelsystem, kommer med nödvändighet placerare, som vill investera i olika länder, att behöva anlita mellanhänder för att skaffa sig kännedom om och bevaka

tillvaratagande av sina rättigheter som aktieägare i dessa länder. Till exempel har man olika tidsfrister för rätt att delta i bolagsrättsliga transaktioner och olika förutsättningar för rätt att erhålla utdelning resp. utöva rösträtt i bolag i olika länder. Vi anser att detta inte tillräckligt har beaktats i det framlagda förslaget. Hanteringen av s.k. corporate actions kommer därför att fortsätta att vara mycket kostnadskrävande för en internationell investerare. Fortsatt kraftfulla insatser i syfte att uppnå en harmonisering av europeisk bolagsrätt och kapitalbeskattning är därför önskvärda.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen tillstyrker med nedan angivna undantag och synpunkter betänkandet. De synpunkter föreningen lämnat på de olika delbetänkandena vidhålls och kommenteras därför inte ytterligare.

Revisorsnämnden (RN)

Revisorsnämnden (RN) tillstyrker i huvudsak Aktiebolagskommitténs förslag. RN avstyrker dock förslaget till ändring i de s.k. släktkatalogerna i 10 kap. 16 § och i 11 kap. 11 § aktiebolagslagen (ABL).

Stiftelsen Ackordscentralen

Aktiebolagskommittén har lämnat sitt slutbetänkande, innehållande en helt omarbetad aktiebolagslag. Stiftelsen Ackordscentralen välkomnar en enhetlig och sammanhållen aktiebolagslag, där de ändringar som redan trätt i kraft och de ändringar som föreslagits och remissbehandlats tidigare, arbetats in.

Med undantag av förslaget om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område finner Ackordscentralen inte skäl att avstyrka något av de förslag som presenteras i slutbetänkandet. Flera av förslagen känns naturliga mot bakgrund av den tekniska utvecklingen och ökar dessutom bolagens flexibilitet och valfrihet när det gäller såväl aktiebolagens interna angelägenheter som kapitalanskaffning. Ackordscentralen menar också att införandet av ett aktieägarregister är önskvärt, även om aktiebreven inte slopas i kupongbolag. Sakrättsskyddet bör dock enligt Ackordscentralens mening knytas till anmälan till registret och inte till anteckningen.

2. Lagförslagen

Svea hovrätt

Regleringen om bolagets skadeståndsansvar skall enligt förslaget inte finnas i aktiebolagslagen. Enligt hovrättens mening bör det dock i det föreslagna 22 kap. aktiebolagslagen finnas en hänvisning till lagen om

- handel med finansiella institut beträffande bolagets skadeståndsansvar.

Kammarrätten i Stockholm

Enligt 18 kap. 7 § tredje stycket ABL kan registreringsmyndighetens beslut enligt 6 kap. 7 tredje stycket samma lag överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. I förslaget till ny aktiebolagslag återfinns motsvarigheten till 6 kap. 7 § tredje stycket i 17 kap. 22 §. I 24 kap. 12 § fjärde stycket i förslaget anges vilka beslut av Patent- och registreringsverket som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I bestämmelsen återfinns inte 17 kap. 22 § men däremot 17 kap. 13 § andra stycket och 21 §. Det förefaller kammarrätten som om hänvisningen till 17 kap. 13 § andra stycket och 21 § är felaktig och att den i stället skall vara till 17 kap. 22 §.

Enligt 18 kap. 7 § första stycket ABL kan skattemyndighetens och Finansinspektionens beslut om dispens från låneförbudet enligt 12 kap. 8 § överklagas till regeringen. 12 kap. 8 § ABL motsvaras i förslaget till ny aktiebolagslag av 18 kap. 7 §. Bestämmelsen återfinns dock inte bland de myndighetsbeslut som enligt 24 kap. 12 § första stycket kan överklagas till regeringen. Det är oklart om en ändring mot nuvarande förhållanden är avsedd.

Hänvisningen i 20 kap. 15 § första stycket skall inte vara till 14 § utan till 13 §, jfr 21 kap. 15 § första stycket.

I 21 kap. 18 § andra stycket står "--- från det att rättens beslut har vunnit laga kraft." Det bör i stället stå senast två månader från det att rättens beslut har vunnit laga kraft, jfr 20 kap. 18 § andra stycket.

Hänvisningen i 21 kap. 19 § andra stycket skall inte vara till 6 kap. 12 § andra stycket utan till 6 kap. 13 § andra stycket.

Den föreslagna utformningen av 21 kap. 20 § har fått en lydelse som är svårtillgänglig. Enligt kammarrätten bör bestämmelsen i stället ges följande lydelse: Om någon ansökan enligt 13 § om tillstånd att verkställa fissionsplanen eller om någon anmälan enligt 18 § för registrering av fissionen inte har gjorts inom föreskriven tid eller om Patent- och registreringsverket genom lagakraftäganae beslut avskrivit en sådan ansökan eller anmälan eller vägrat registrering, förfaller fissionsbeslutet.

Hänvisningen i 24 kap. 12 § andra stycket skall inte vara till 16 kap. 17 § första stycket 2 utan till 16 kap. 18 § första stycket 2.

Hänvisningen i 24 kap. 12 § fjärde stycket skall inte vara till 11 § utan till 9 §.

Hänvisningen i 24 kap. 13 § första stycket skall inte vara till 20 kap. 21 och 27 § § utan till 22 kap. 21 och 27 §§.

Länsrätten i Västernorrlands län

Hänvisningen i 21 kap. 15 § första stycket skall inte vara till 13 § utan till 14 §. I 21 kap. 18 § andra stycket bör det stå senast två månader från det att rättens beslut vunnit laga kraft, jfr. 20 kap. 18 § andra stycket.

Hänvisningen i 21 kap. 19 § andra stycket skall inte vara till 6 kap. 12 § andra stycket utan till 6 kap. 13 § andra stycket.

I 21 kap. 20 § anges fusion fastän det är fission som avses.

Hänvisningen i 22 kap. 41 § skall inte vara till 6 kap. 12 § andra stycket utan till 6 kap. 13 § andra stycket.

Hänvisningen i 24 kap. 12 § andra stycket skall inte vara till 16 kap. 17 § första stycket 2 utan till 16 kap. 18 § första stycket 2.

Hänvisningen i 24 kap. 12 § fjerde stycket skall inte vara till 11 § utan till 9 §. Hänvisningen i 24 kap. 12 § fjerde stycket till 17 kap. 13 § andra stycket förefaller vara felaktig och skall i stället vara till 17 kap. 22 §.

Hänvisningen i 24 kap. 13 § första stycket skall inte vara till 20 kap. 21 och 27 § § utan till 22 kap. 21 och 27 §§.

Härutöver noterar länsrätten att den nuvarande bestämmelsen i 18 kap. 7 § ABL om överklagande av bl.a. PRV:s beslut om registrering av exempelvis företrädarändringar i bolagen föreslås oförändrad i förslagets motsvarande bestämmelse i 24 kap. 12 §. Länsrätten önskar framhålla att bestämmelsen har gett upphov till en del tillämpningssvårigheter bl.a. i fråga om besluts överklagbarhet samt hur kretsen av taleberättigade skall avgränsas, se t.ex. länsrättens avgöranden i mål nr 1187-01 och 1486-01.

Kommerskollegium

Kollegiet har i övrigt inte några synpunkter på de rent lagtekniska frågor som detta slutbetänkande aktualiserar annat än att de föreslagna ändringarna utgör förbättringar av aktiebolagslagens uppbyggnad och överskådlighet i jämförelse med nuvarande utformning.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskammarförbundet

Organisationerna anser att kommitténs förslag innebär en avsevärd förbättring jämfört med den nuvarande aktiebolagslagen när det gäller lagens systematik och terminologi samt den logiska och pedagogiska uppbyggnaden.

Sveriges advokatsamfund

1 kap. 1 §

I 1 kap. 1 § hänvisas till 22 kap. 14 och 15 §§ rörande aktieägares personliga betalningsansvar. I 22 kap. 14 § regleras emellertid inte personligt betalningsansvar för aktieägare. Således borde hänvisning i 1 kap. 1 § endast göras till 22 kap 15 §. Det kan också ifrågasättas om inte en hänvisning även borde göras till de föreslagna ansvarsgenombrottsreglerna i miljöbalken.

1 kap. 3 §

Samfundet ifrågasätter om det inte vore av pedagogiskt värde att begagna ett annat begrepp än aktiekapital (t.ex. grundkapital eller bundet kapital), eftersom antalet aktier, i avsaknad av nominellt belopp, inte har någon betydelse för aktiekapitalet.

1 kap. 3 §

I 1 kap. 3 § färde stycket föreslås en bestämmelse om att, för det fall aktiekapitalet är fördelat på flera aktier, varje aktie representerar en lika stor andel av aktiekapitalet. Enligt kommittén är regeln föreslagen för att klargöra innebörden av att det nominella beloppet på aktier avskaffas. Enligt samfundets uppfattning är emellertid bestämmelsens innebörd och verkan, särskilt med beaktande av att röstvärdesdifferenser och preferensaktier även framgent skall tillåtas, otydlig och oklar. Bestämmelsen bör utgå.

2 kap. 1 §

Samfundet föreslår att bestämmelsen i 2 kap. 1 § av pedagogiska skäl ändras till "*den eller de som vill bilda ett aktiebolag...*".

2 kap. 5 §

Bestämmelsen i 2 kap. 5 § första stycket femte punkten bör ges innebörden att gränserna för det bundna kapitalet skall anges i bolagsordningen. Hänvisningen till antal aktier eller lägsta och högsta antal aktier bör utgå eftersom kapitalet frikopplets från antal aktier.

2 kap. 15 §

I 2 kap. 15 § föreslås att reglerna i nu gällande 2 kap. 9 b § skall införas. Den i bestämmelsen intagna sanktionen - att avtalet är utan verkan - framstår som överdriven och oproportionerlig. Denna sanktion, som inte grundas på något EG-rättsligt krav, borde avskaffas, varvid regeln skulle sanktioneras av de vanliga skadestandsreglerna.

3 kap. 3 §

Bestämmelsen föreskriver att det skall anges i bolagsordningen vilken företrädesrätt aktieägarna skall ha vid *ökning av aktiekapitalet* genom nyemission. Eftersom kvotaktie-systemet medför att nyemission kan ske utan ökning av aktiekapitalet bör bestämmelsen avse företrädesrätt vid samtliga emissioner, med eller utan samtidig ökning av aktiekapitalet. Även tredje stycket bör omformuleras med hänsyn till att aktiekapitalet kan ökas genom fondemission utan utgivande av aktier.

3 kap. 4 §

I 3 kap. 4 § införs en mot dagens bestämmelser svarande regel om högsta möjliga röstvärdesdifferenser. Av gällande regel anses följa att rösträttslösa aktier inte kan utges. Genom att utge långfristiga kapitalandelslån vars ränta motsvarar utdelningen på bolagets aktier kommer, om utredningens förslag genomförs, ett bolag att kunna ge ut instrument som i realiteten motsvarar rösträttslösa aktier. Det borde, i 3 kap. 4 § eller i motiven till

bestämmelsen, klargöras att begränsningen av röstvärdesdifferenser inte utgör något hinder mot att utge långfristiga kapitalandelslån vars ränta motsvarar utdelningen på bolaget aktier.

3 kap. 18 §

I 3 kap. 18 § första stycket åttonde punkten föreslår kommittén att ett hembudsförbehåll skall innehålla en bestämmelse om vem som skall kunna utöva rösträtten för hembudspflichtig aktie under det som idag utgör en passiviseringsperiod. Den föreslagna bestämmelsen framstår som illa genomtänkt. Dagens passivering är förvisso problematisk och föga ändamålsenlig. Den föreslagna bestämmelsen framstår dock som en försämring. Det kan inte vara rimligt att den som sålt aktier och som därför - oavsett utgången av hembudsförfarandet - inte är eller kommer att bli aktieägare skall kunna tilläggas rösträtt. Lika illa rimmar det med lagens system att den som förvärvat aktier - och som kanske är just den person som hembudsklausulen avser att utestänga - skall få rösta för aktierna. Denna ändring bör inte genomföras. Härtill kan tilläggas att den föreslagna lagtexten är oklar. Skall det vara möjligt att i en hembudsbestämmelse stadga t.ex. att rösträtten för hembudspflichtiga aktier skall få utövas av bolagets VD eller av majoritetsaktieägaren? I SOU 1997:22 s. 209 framgår att detta inte varit avsikten, men så har inte den föreslagna lagtexten utformats. Det framgår inte heller om det skall vara möjligt att i ett hembudsförbehåll behålla dagens passiveringseffekt.

4 kap. 5 och 6 §§

Enligt 4 kap. 5 § skall aktiebok bevaras i minst tio år efter bolagets upplösning. Enligt 4 kap. 6 § är det styrelsen som ansvarar för att aktieboken bevaras. Efter bolagets upplösning finns det emellertid ingen styrelse. Ansvarsfrågan synes mot bakgrund härav behöva förtydligas.

4 kap. 19 §

I 4 kap. 19 § behandlas rösträtsregistrering av förvaltarregistrerade aktier. Enligt förslaget skall aktieägare som rösträtsregistrerat sig avföras från aktieboken efter avstämningsdagen. Detta förslag skiljer sig från dagens regel (3 kap.10 a §) som stadgar att aktieägaren skall föras av från aktieboken efter bolagsstämman. Den föreslagna lagtexten skapar oklarheter avseende hur man skall agera då en bolagsstämma ajourneras och ny röstlängd upprättas. Denna fråga borde klargöras.

6 kap. 3 §

Bestämmelsen i 6 kap. 3 § andra stycket bör förtydligas. Avsikten med bestämmelsen är att styrelsen inte skall kunna befästa sin position genom fullmaktsinsamlingar på bolagets bekostnad. Att det t.ex. i samband med kallelse till bolagsstämma skall vara möjligt att skicka ut fullmaktsformulär på bolagets bekostnad torde vara givet, men bestämmelsens nuvarande lydelse medför onödiga diskussioner om denna fråga.

6 kap. 41 §

Generalklausulen för bolagsstämma ändrades genom SFS 1998:760 så att kausaliteten skall vara "kan ge" i stället för vad som gällde innan dvs. "är ägnat att ge". Förändringen är gjord av lingvistiska skäl och den utvidgning som ändringen medfört är inte utredd. Bestämmelsen bör därför återgå till "är ägnat att ge".

7 kap. 34 §

Generalklausulen för styrelsen ändrades genom SFS 1998:760 så att kausaliteten skall vara "kan ge" i stället för vad som gällde innan, dvs. "är ägnat att ge". Förändringen är gjord av lingvistiska skäl och den utvidgning som ändringen medfört är inte utredd. Bestämmelsen bör därför återgå till "är ägnat att ge".

9 kap. 9 § första stycket

De personer som typiskt sett kan tänkas komma i fråga för utförandet av en allmän granskning, är personer som mycket väl kan tänkas vara aktieägare. Det saknas enligt samfundets uppfattning sakliga skäl för en jävsbestämmelse som generellt förhindrar aktieägare från att vara allmän granskare. Bestämmelsen i första punkten bör utgå.

12 kap. 6 och 8 §§

Rubricerade lagrum förefaller inte fullt ut ha anpassats till övergången till kvotaktier. Referenser förekommer, i femte punkten i respektive paragraf; till de i anslutning till befintlig lagstiftning välkända företeelserna uppdelning och sammanläggning. Uppdelning och sammanläggning av aktier åstadkommas enligt befintlig lagstiftning genom att aktiernas nominella belopp ändras. Uppdelning, eller dess motsvarighet, kan visserligen åstadkommas även med föreslagen reglering, genom att nyemission sker med företrädesrätt utan ökning av aktiekapitalet. Detta kan dessutom beslutas med enkel majoritet. Tydliga bestämmelser med en reglering motsvarande företeelsen sammanläggning saknas dock i förslaget (se kommentarer 17 kap. 4 § nedan). Mindre viktigt är att de bibehållna termerna uppdelning och sammanläggning förefaller olyckliga genom sin anknytning till ett övergivet system och redan därför bör omformuleras.

Vidare hänvisas i samma punkt till fondemission, trots att detta institut enligt förslaget inte behöver medföra att aktier ges ut samtidigt.

Bestämmelsen bör således ses över och omformuleras i nämnda delar.

12 kap. 15 §

I 12 kap. 15 § föreslår kommittén att det skall införas formkrav för teckning av teckningsoptioner och konvertibler. Något sådant krav finns inte idag och kommittén motiverar inte sitt förslag. Behovet av ett formkrav kan enligt samfundets uppfattning ifrågasättas och bör utredas ytterligare. Förslaget bör i denna del inte genomföras.

13 kap.

Kommittén föreslår att lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m.m. upphävs. Denna förändring tillstyrks av samfundet. Emellertid föreslår kommittén också att det i 13 kap. införs regler vars innehåll i grova drag motsvarar 1987 års lag. Bestämmelserna står inte i rimlig proportion till sitt syfte, utan är mycket långtgående i förhållande till de situationer som de avser att stävja. De sanktioner som finns att tillgå inom ramen för det aktiebolagsrättsliga systemet torde vara fullt tillräckliga för att uppnå det syfte

som eftersträvas med de bestämmelser som nu föreslås införda i 13 kap. Bestämmelserna är svårtolkade och torde vara lätta att kringgå för den som så önskar. Kapitlet bör omarbetas.

16 kap. 3 §

I 16 kap. 3 § sägs att för att ett bolag skall kunna återköpa egna aktier skall det ha aktier som är noterade på en börs eller auktoriserad marknadsplats. Eftersom aktier på A-listan registreras, och inte noteras, skulle regeln enligt sin ordalydelse innebära att bolag vars aktier är registrerade på A-listan inte får återköpa egna aktier. Eftersom denna effekt uppenbarligen inte varit avsedd bör bestämmelsen ändras till "noterade eller registrerade".

16 kap. 5 och 9 §§

Det är svårt att se några skäl till att aktiekapitalet skall minskas och ett motsvarande belopp överförs till reservfonden i fall när återköpta aktier blir ogiltiga på sätt som föreskrivs i rubricerade lagrum. Detta förefaller vara en rest från nu gällande system där aktierna är knutna till aktiekapitalet genom sitt nominella belopp. Kravet på sådan minskning och överföring till reservfonden föreslås därför utgå.

16 kap. 11 §

Majoritetskravet för beslut om förvärv av egna aktier bör inte vara kvalificerat. Kommittén jämför situationen med en nedsättning av aktiekapitalet och drar därav slutsatsen att beslutet måste fattas med kvalificerad majoritet. Enligt samfundets uppfattning ligger det mycket närmare till hands att göra en jämförelse med utdelning där enkel majoritet är tillräckligt. Jämförelsen med utdelning bör ske till följd av att återköp av egna aktier liksom utdelning är en utbetalning till aktieägarna. Till skillnad från utdelningsfallet får bolaget i återköpsfallet en tillgång som har ett värde och kan säljas, låt vara att värdet inte får tas upp i bolagets räkenskaper. Vinstutdelningsfallet synes således mer långtgående, vilket motiverar att även beslut om återköp av egna aktier bör kunna fattas med enkel majoritet.

17 kap. 2 §

17 kap. behandlar minskning av aktiekapitalet, med eller utan indragning av aktier, vilket anges i rubricerade lagrum. Dock saknas en uttrycklig reglering för indragning av aktier utan minskning av aktiekapitalet, exempelvis i syfte att uppnå vad som idag motsvaras av en så kallad sammanläggning av aktier. Med föreslagen reglering är det oklart om och i vilka former sådan indragning utan minskning av aktiekapitalet kan ske.

Sammanfattningsvis bör 17 kap. ses över och omformuleras med hänsyn till kvotaktiernas uppluckring av sambandet mellan aktie och aktiekapital (vars terminologiska lämplighet ifrågasatts redan ovan i kommentar till 1 kap. 3 §). Det förefaller från systematisk utgångspunkt konsekvent och önskvärt med en lagteknisk distinktion mellan indragning av aktier och minskning av aktiekapitalet. I det sammanhanget kunde även övervägas om inte reglerna om förvärv av egna aktier kunde inordnas under, eller motsvaras av, bestämmelser om indragning av aktier.

17 kap. 4 §

Reglerna som för vissa situationer kräver förhöjd kvalificerad majoritet för nedsättning av aktiekapitalet bör utgå eller förändras. Bestämmelsen leder till problem vid tillämpningen och den fyller inte någon egentlig funktion. Om bestämmelsen måste kvarstå bör den inskränkas till det minimum som EG-rätten kräver.

17 kap. 5 och 6 §§

Rubricerade lagrum bidrar enligt samfundets uppfattning till att bekräfta den alltför begränsade syn som kommittén tycks ha haft på den önskvärda distinktionen mellan aktier och aktiekapitalet som kan uppnås genom kvotaktiesystemets införande. Reglerna anger indragning av aktier som en metod för minskning av aktiekapitalet, vilket inte är i linje med ett renodlat system med kvotaktier.

I 17 kap. 6 § refereras således till fall då minskning av aktiekapitalet sker *genom att aktier dras in*. Vidare hänvisas på motsvarande sätt i första styckets tredje punkt till det belopp som överstiger *aktiens andel av aktiekapitalet*.

Det är svårt att se några skäl för ett bibehållande av denna kvarvarande anknytning mellan aktiekapital och aktier, varför en omarbetning föreslås.

17 kap. 23 §

Borgenärsskyddet har historiskt varit det bärande argumentet till varför ett inlösenförbehåll endast skall kunna avse aktier som ges ut efter att registrering av förbehållet erhållits. Numera gäller emellertid att borgenärerna erhåller skydd genom att rättens tillstånd, med några undantag, krävs för en nedsättning. Kommittén har inte utrett huruvida bestämmelsen kan utgå eller om den har ändrat karaktär och blivit en regel som syftar till att skydda aktieägarna

18 kap. 1 och 4 §§

I 18 kap. 1 och 4 §§ talas om att vissa begränsningar i ett bolags möjligheter att lämna lån även gäller i fråga om lån till vissa gäldenären närstående personer. Emellertid, om ett lån inte lämnas till en viss person (A) utan till t.ex. A:s maka, blir det ju inte A som kommer att intaga positionen av gäldenär. Ordet gäldenär bör därför utbytas mot "person som avses ovan" eller något motsvarande.

Finansbolagens Förening

Föreningen välkomnar kommitténs strävan att göra lagtexten lättläst men anser också att det finns utrymme att nå än längre i detta avseende, se t.ex. 1 kap, 2 § och det inledande ordet Trots i 18 kap. 2 §. Det finns ett antal motsvarande fall där språkförenklingar kan vara önskvärda.

Vad är ett aktiebolag?

Kommittén har inte lämnat någon definition av begreppet aktiebolag. Föreningen noterar att inte heller nuvarande aktiebolagslag innehåller någon sådan definition. Med *aktiebolag* torde därmed förstås en organisation som bildats enligt bestämmelserna i aktiebolagslagen.

Föreningen noterar dock att lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag inleds med definition av begreppet *handelsbolag* och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar med en *bestämning av ändamålen* för en sådan förening. Bostadsrättslagen (1991:614) inleds med definition av *bostadsrättsförening*.

Föreningen anser att en motsvarande inledande definition skulle kunna underlätta förståelsen av begreppet *aktiebolag* och ha ett betydande pedagogiskt värde.

En sådan definition borde enligt föreningens mening innehålla de moment som särskilt karaktäriserar ett aktiebolag. Den mest väsentliga egenskapen hos ett aktiebolag torde vara möjligheten att förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter med rätt att föra talan inför domstol och andra myndigheter (d.v.s. att ett aktiebolag är en juridisk person). I föreslagna 2 kap. 13 § anges att ett bolag inte kan förvärva rättigheter eller åta sig skyldigheter innan det registrerats. Föreningen saknar dock således en positiv bestämmelse om att bolag kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter.

Föreningen anser också att föreskriften i föreslagna 1 kap. 1 § att aktieägarna (normalt) inte har något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser hänger i luften genom att det inte först fastslagits att aktiebolaget bär ansvaret för sina egna skulder. I detta sammanhang anser föreningen att det kan vara värdefullt med en erinran att annan lag också kan innehålla bestämmelser om personligt ansvar för aktieägarna.

En andra egenskap som utmärker aktiebolag är att det har ett visst föremål för sin verksamhet. En tredje är att syftet oftast torde vara att skapa vinst åt aktieägarna (jfr. föreslagna 2 kap. 7 §). Detta bör möjligen också inkluderas i definitionen av aktiebolag, dock med markering att även andra syften kan förekomma.

Betydelsefulla inslag i definitionen av aktiebolag är också kravet på eget kapital och intressenternas (aktieägarnas) förhållande till bolaget. Förekomsten av enmansbolag kan möjligen visa sig utgöra en svårighet vid utformandet av en definition av begreppet *aktiebolag*.

En legaldefinition av begreppet aktiebolag bör dock inte införas utan att först ha remissbehandlats.

Definitioner i övrigt

Lagförslaget innehåller i övrigt ett antal definitioner. Vissa av dessa har spritts ut i skilda bestämmelser, t.ex. i 1 kap 2 § (publikt resp. privat aktiebolag) och I 1 kap. 5 § (avstämningsbolag och kupongbolag). Dessa begrepp används på många ställen. Andra definitioner har samlats i block, t.ex. i 10 kap. 4 § I samband med ökning av aktiekapital.

Föreningen anser att det skulle vara av värde att samla definitionerna i 1 kap. 2 och 5 §§ i en gemensam § efter en inledande definition av begreppet aktiebolag. Det bör övervägas huruvida det kan vara lämpligt att även inkludera andra med definitioner i sådan paragrafer.

Föreningen noterar också att i lagtexten används ordet bolagskategori utan att det uttryckligen förklaras att därmed avses privata och publika aktiebolag. Detta är inte genast uppenbart för den som inte väl behärskar lagtexten.

Föreningen anser vidare att det inte är tillfredsställande att förlita sig på allmänt språkbruk i precisa frågor som vad som menas med centrala uttryck som aktiebolag, aktieägare och liknande. I stället bör lagen ge entydiga besked i sådana grundläggande frågor. Det framstår t.ex. som tveksamt att använda ordet aktieägare (se 1 kap. 1 §) utan att det dessförinnan klarlagts vad som enligt lagen avses därmed. Föreningen noterar också att kommittén lanserar vissa nya termer såsom ordet *Bolagsverksamheten* i rubriken till 15 kap. 1 §.

Föreningen vill inte föregripa närmare överväganden om vilka begrepp som bör inkluderas bland inledande definitioner och lämnar därför inga vidare synpunkter i frågan.

Stiftelsen Ackordscentralen

Kommittén uppger att man haft ambitionen att göra aktiebolagslagen lättläst och begriplig, vilket resulterat i bl a korta kapitel och korta paragrafer samt rubriker och underrubriker i stor mängd. Antalet "checklistor" har också ökat, enligt uppgift för att förenkla vid t ex registreringsförfaranden.

Aktiebolagslagen är tillämplig på alla typer av bolag och har stor praktisk betydelse, vilket enligt Ackordscentralen motiverar att göra lagen lättillgänglig även för läsare som inte har tillgång till juridisk expertis. Ackordscentralen menar att det kan vara eftersträvansvärt med en så "enkel" lagtext som möjligt, vilken inte skall kräva att läsaren har specialkompetens för att vara begriplig. Det *kan* dock ligga en fara i att lagtext får en alltför vardaglig språkdräkt. Den verklighet som lagstiftningen skall appliceras på är komplex och texten måste bli föremål för viss tolkning. Vardaglighet i språket och förment "enkelhet" kan ge läsaren fel uppfattning om textens karaktär. Ibland kan det till och med vara klarare med mer komprimerade och "juridiska" formuleringar. Det är också fel att tro att tolkningsproblem bortfaller efter dessa åtgärder. Trots att t ex nuvarande 13 kap 2 § "spritts ut" över åtta paragrafer (22 kap 9 –16 §§) och försetts med sju rubriker kvarstår oklarheter i formuleringar som "genast", "så snart det finns skäl" och "snarast möjligt".

Ackordscentralen noterar att ambitionen att skriva kort och enkelt inte förefaller ha omfattat förslagen till ändringar i lagarna om handel med och kontoföring av finansiella instrument. Dessa är inte heller av så allmänt intresse som aktiebolagslagen.

3. Aktier utan nominellt värde

Riksåklagaren

På de skäl som kommittén anfört tillstyrker jag förslaget till övergång till aktier utan nominellt värde.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Aktiebolagskommittén föreslår att systemet med ett nominellt värde på aktierna avskaffas och ersätts av ett kvotaktiesystem. Som framgår av betänkandet har motsvarande förslag tidigare lagts fram av Utredningen om aktiekapital och redovisning i utländsk valuta i delbetänkandet Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta (SOU 1997:181). Som underremissinstans till Riksåklagaren yttrade sig Ekobrottsmyndigheten den 27 januari 1998 över utredningens betänkande. Ekobrottsmyndigheten får i det nu aktuella sammanhanget hänvisa till följande uttalande i yttrandet (sid. 3).

“Avslutningsvis vill jag nämna något om förslaget angående aktier utan nominellt värde. Jag har inte något att erinra mot vad utredningen anfört. Såvitt jag kan minnas har jag aldrig varit med om att en akties nominella värde skulle ha haft någon betydelse i en ekobrottsutredning.”

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskamarförbundet

Organisationerna tillstyrker kommitténs förslag att avskaffa systemet med aktier med nominellt värde och i stället införa ett kvotaktiesystem där varje aktie representerar en lika stor andel av aktiekapitalet och bolagets tillgångar. Organisationerna vill särskilt understödja förslaget att det vid bildande och nyemission skall finnas en möjlighet att, med beaktande av lagens krav på minsta aktiekapital m.m., välja om betalningen för aktierna skall tillföras aktiekapitalet eller utgöra fritt eget kapital i bolaget. Särskilt nystartade bolag, med inledningsvis begränsade intäkter och förhållandevis höga kostnader, har ofta en för liten andel fritt eget kapital. Att i sådant fall liksom även vid behov av t.ex. investeringskapital i etablerade bolag, i stället för att använda s.k. aktieägartillskott kunna ge ut aktier där betalningen utgör fritt eget kapital i bolaget skulle underlätta kapitalanskaffningen.

Finansinspektionen

Finansinspektionen har inga principiella invändningar mot kommitténs förslag att införa ett kvotaktiesystem. Inspektionen önskar emellertid göra följande anmärkningar.

I anslutning till förslaget att avskaffa överkursfonden föreslås att det införs en bestämmelse som innebär att vad som står inne på överkursfonden vid ikraftträdandet skall överföras till reservfonden. En bestämmelse om detta skall enligt kommittén upptas i förslagen till ändringar i årsredovisningslagarna. Av ifrågavarande lagförslag framgår emellertid inte hur inestående medel på överkursfonden skall hanteras utan endast att överkursfonden avskaffas. Med hänsyn till att det bundna egna kapitalet utgör kärnan i kapitalbasen för aktiebolag anser Finansinspektionen att det av stor vikt att det vid utformningen av ändringarna i årsredovisningslagarna klart framgår att inestående medel på överkursfonden skall överföras till reservfonden.

Ekonomistyrningsverket (ESV)

ESV tillstyrker kommitténs förslag att ta bort det nominella värdet på aktier och i stället införa ett kvotaktiesystem.

ESV tillstyrker även kommitténs förslag att medel som tillförs vid bolagets bildande eller vid nyemissioner inte längre behöver föras till bundet eget kapital, förutsatt att det bundna egna kapital uppgår till lägst det belopp som framgår av aktiebolagslagen. Det innebär t.ex. att stiftarna redan vid bildandet kan tillförsäkra sig att det finns en buffert av fritt eget kapital för att täcka eventuella framtida förluster. ESV anser dock att begreppet "vinstutdelning" som används i lagstiftningen blir vilseledande eftersom det inte enbart är genererade vinster utan även tillskjutet kapital som kan delas ut i bolaget.

Riksrevisionsverket (RRV)

Det föreslagna kvotaktiesystemet synes bättre än aktier med nominellt värde på grund av ökad tydlighet.

Riksskatteverket (RSV)

RSV tillstyrker i princip förslaget om att införa ett kvotaktiesystem.

Verket avstyrker emellertid förslaget till den del det avser att aktiekapitalet vid bolags bildande och vid ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission ska kunna tillföras antingen som fritt eller bundet eget kapital. Verket anser att den nuvarande ordningen enligt vilken sådana belopp fullt ut ska föras till bundet eget kapital bör bibehållas. Reglerna om att det kapital som tillskjuts vid bildande eller nyemission binds i bolaget är en väsentlig del i dagens regelsystem både vad gäller skyddet för bolagets borgenärer och av aktieägarnas investeringar i bolaget. Dagens regler medger att hälften av aktiekapitalet kan förbrukas, innan bolaget blir skyldigt att träda i likvidation. Att kapitalet binds i bolaget har två funktioner. Den ena funktionen innebär att aktieägaren inte genom utdelning kan tillgodogöra sig medlen. Den andra att kapitalet destinerats för investeringar och inte kan förbrukas för omkostnader mer än till en viss del. I slutändan gagnar båda funktionerna bolagets borgenärer.

Borgenärsskyddet vid emissioner bör, enligt RSV:s mening, inte avvika från vad som föreslås gälla vid värdeöverföringar till aktieägare eller annan, jfr delbetänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168).

Vissa ändringar måste göras i skattelagstiftningen, om det nominella värdet på aktier avskaffas och ett kvotaktiesystem införs.

I 49 kap. 3 § inkomstskattelagen (1999:1229, IL) förutsättningar för att en skattskyldig ska ha rätt till uppskov med beskattningen av en reavinst vid s.k. andelsbyte. När en andel avyttras mot marknadsmässig ersättning både i form av andelar i det köpande företaget och kontanter, gäller att penningdelen får uppgå till högst 10% av de mottagna andelarnas nominella värde. Enligt 42 kap. 17 § IL behandlas utbetalningar till aktieägarna i samband med att ett svenskt aktiebolag sätter ned aktiekapitalet genom minskning av aktiernas nominella belopp som utdelning. Båda skattereglerna måste ändras om det här behandlade förslaget genomförs.

Kommittén menar att återbetalning av satsat belopp vid teckning eller nyemission är ett alternativ till återbetalning av villkorade aktieägartillskott. RSV vill emellertid påpeka att skattemässigt gäller att återbetalning av villkorade aktieägartillskott till tillskottsgivaren är skattefri. Annan återbetalning av aktieägartillskott behandlas som utdelning, vilken kan leda till beskattning enligt gällande regler.

Skattemyndigheten i Linköping

SKM tillstyrker förslagen om aktier utan nominellt belopp.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM delar kommitténs uppfattning att det är lämpligt att införa ett kvotaktiesystem. En systematisk genomgång av skattelagstiftningen är dock en nödvändig följd av de nya reglerna i ABL.

Genom särskild lagstiftning är det fr.o.m 2001-01-01 möjligt för företag att ha sin redovisning i euro. Hitintills har endast en handfull företag begagnat sig av denna möjlighet. Ett skäl till det ringa intresset - enligt vad som framförts av företrädare för Stockholmsbörsen - är de märkliga nominella belopp som kommer att åsättas aktierna. Nordea, som numera är ett av de företag som har sin redovisning i euro, har exempelvis fått det nominella beloppet ändrat från 3,50 kronor till 0,39632 euro. Visserligen finns det idag inte någon gräns för hur det nominella värdet får se ut i svenska kronor, men en naturlig strävan har varit att få jämna nominella värden. Om euroredovisning blir vanlig i framtiden kommer detta troligen att leda till ett orimligt stort antal registreringsärenden hos PRV för att jämna till de nominella beloppen på aktierna och själva aktiekapitalet.

Vidare kan nämnas att det finns ytterligare utredningsförslag, som kan innebära att andra funktionella valutor än euro får användas i redovisningen. Belastningen kan då komma att öka ytterligare vad gäller registreringar hos PRV.

Det är inte rimligt att den lagstiftning som gör det möjligt att redovisa i euro försvåras av att en aktie enligt ABL skall lyda på visst nominellt belopp.

Vissa konsekvensändringar måste genomföras i skattelagstiftningen, när det nominella värdet på aktier avskaffas och ett kvotaktiesystem införs. Exempelvis anges i 1 § Andelsbyteslagen, att när en aktie avyttras mot marknadsmässig ersättning både i form av andelar i det köpande företaget och pengar, så får penningdelen uppgå till högst 10 % av de mottagna andelarnas nominella värde. Denna märkliga regel - det finns inget som helst samband mellan nominellt värde och marknadsvärde på en aktie måste ändras. Ett annat exempel är det specialfall av urskiftning som behandlas i 3 § 7 mom 4 st SIL. Utbetalning sker här genom att aktiernas nominella belopp sätts ned. I detta fall behandlas utskiftningen som utdelning medan normalfallet är att utskiftningar skall hanteras inom realisationsvinstsystemet. Även i detta fall måste en konsekvensändring företas så att nominellt värde ändras till andelsvärde. I den omfattande skattelagstiftningen förekommer säkert ordet nominellt även på många andra ställen.

Skattemyndigheten i Västerås

I förslaget till avskaffande av det nominella värdet på aktier och införandet av ett kvotaktiesystem, föreslås att det vid såväl bolags bildande som vid nyemission ska vara möjligt att efter eget gottfinnande föra det tillförda beloppet antingen till fritt eller bundet eget kapital. Idag skall sådana belopp till sin helhet föras till bundet eget kapital.

De motiveringar som ligger till grund för detta förslag är att det inte finns något "sakligt skäl" för den nuvarande ordningen och att bolag som inte har ett tillräckligt stort fritt eget kapital kan bli likvidationspliktiga p.g.a. höga initiala kostnader. En annan motivering är att aktieägarna genom förslaget slipper att tillskjuta ett aktieägartillskott, istället kan det kapital som tillförts vid tecknande eller nyemission konsumeras.

Förslaget förefaller väl lötsinnigt och någon analys av nackdelarna har inte gjorts av kommittén. Skattemyndigheten vill därför framhålla följande:

Reglerna om att det kapital som tillskjuts vid bildande eller nyemission binds i bolaget är en av grundbultarna i det nuvarande regelsystemet både vad gäller skyddet för bolagets borgenärer för skyddet av aktieägarnas investering i bolaget. Dagens regler medger att hälften av aktiekapitalet kan förbrukas innan bolaget blir skyldigt att träda i likvidation.

Att kapitalet binds i bolaget fyller två funktioner. Den ena funktionen innebär att aktieägarna inte genom utdelning kan tillgodogöra sig medlen. Den andra att kapitalet destinerar för investeringar och inte kan förbrukas för omkostnader mer än till en viss del. I slutändan är båda funktionerna till fromma för bolagets borgenärer.

Skattemyndigheten har inga invändningar mot ett införande av ett kvotaktiesystem i sig men avstyrker förslaget till de delar som innebär att tillskjutet kapital vid bildande och nyemission kan föras till fritt eget kapital. Avstyrkandet sker på grund av de försämringar för borgenärsskyddet som uppkommer och att någon tillräcklig analys av konsekvenserna inte skett. Dessutom har inte skattekonsekvenserna av förslaget belysts. Kommittén menar att återbetalning av satsat belopp vid teckning eller nyemission är ett alternativ till återbetalning av villkorade aktieägartillskott. Den skattemässiga behandlingen är emellertid helt annorlunda. Medan återbetalning av villkorade aktieägartillskott är skattefri gäller att annan återbetalning behandlas som utdelning vilket kan leda till beskattning för vissa aktieägare.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

Övergången till kvotaktiesystem påverkar inte borgenärsskyddet i aktiebolagslagen. KFM tillstyrker därför förslaget.

Förslaget att vid teckning av aktier kunna styra hur mycket av betalningen för aktierna som ska tillföras aktiekapitalet respektive det fria aktiekapitalet kommer att underlätta för framförallt nystartade bolag att möta kostnaderna i verksamheten. Förhoppningsvis kan bolagen därigenom undvika att hamna i likviditetsproblem och nuvarande ordning med s.k. aktieägartillskott kan upphöra.

Patent- och registreringsverket (PRV)

PRV delar kommitténs uppfattning att det är viktigt att se till att bolaget genom nyemission tillförs värden motsvarande det registrerade tillskottsbeloppet. PRV stöder därmed kommitténs förslag att behålla kravet på inbetalning i bank av kontanta tillskott för privata aktiebolag. I samband härmed vill PRV framföra att bankintyg bör utfärdas beträffande tillskottsemission av aktier. Verket föreslår dessutom att kravet på ingivande av bankintyg vid registrering av nyemission bibehålles.

Den föreslagna bestämmelsen i 12 kap. 23 § innebär att revisorn skall intyga att full och godtagbar betalning erlagts. Det får förutsättas att revisorn vid intygandet av att full och godtagbar betalning har skett, också har haft bankintyget eller en liknande handling som underlag för att förvissa sig om att betalning verkligen erlagts för tillskottsemissionen. Förslaget innebär dock att bankintyget i fortsättningen inte skall behöva sändas in till registreringsmyndigheten. PRV vill särskilt betona vikten av att systemet med ingivande av bankintyg till PRV bibehållas. Bankintygsinstitutet är väl etablerat och utgör en säkerhet för att aktiekapitalet verkligen har inbetalats. Såväl näringslivet som PRV har byggt upp väl fungerande rutiner för hantering av bankintyg.

Till underlättande av fortsatt kamp mot ekonomisk brottslighet menar PRV att dagens ordning där bankintyget också ges in till registreringsmyndigheten bör bibehållas. Det ger dels PRV en möjlighet att kontrollera intygets äkthet med den aktuella banken och dels utredande myndigheter ett viktigt dokument att analysera ifall misstanke om förfälskning eller annan oriktighet föreligger.

Förslaget om att en revisor skall intyga till PRV att full och godtagbar betalning erlagts innebär, enligt PRV:s mening, ett onödigt krav på bolagen. Eftersom revisorn, vid sitt intygande att betalning av emissionen har skett, får förutsättas ha ett dokument från banken som underlag - en kontokurant eller i vissa fall kanske till och med ett bankintyg - anser PRV att det borde vara tillfyllest att till PRV i stället ge in den handling som banken utfärdat och då i formen av ett bankintyg. En ordning där både banken och revisorn utfärdar en handling torde inte medföra någon förenkling eller vinst för bolagen.

PRV har även i yttrandet den 17 juni 1997 över Aktiebolagskommitténs delbetänkande Aktiebolagets aktiekapital (SOU 1997:22) argumenterat för att behålla ordningen med att bankintyg vid kontant inbetalning skall ges in till registreringsmyndigheten för granskning och kontroll.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Som Aktiebolagskommittén redan tidigare har framhållit synes det mot bakgrund av de problem som är förenade med nominella värden på aktier vid en övergång till euro närmast vara ofrånkomligt, att Sverige nu lämnar systemet med nominella belopp för övergång till ett system där alla aktier representerar lika andelar i bolaget. I likhet med kommittén anser fakulteten att det saknas anledning att ha olika system för olika slag av aktiebolag. Mot de lagändringar som kommittén föreslår i anledning av införandet av ett kvotaktiesystem - betänkandet ss. 208-221 - har fakulteten inga principiella invändningar. Man kan väl förutse att åtskilliga i dag okända problem kommer att uppkomma, men dessa får lösas under hand

mot bakgrund av dels det bundna kapitalets uppgift att skydda bolagets borgenärer och dels aktieägarnas krav på lika behandling eller i vart fall inte behandling i strid mot aktiebolagslagens generalklausuler.

Svensk Handel

Kommittén föreslår att systemet med aktiernas nominella värde skall ersättas med ett kvotssystem där alla aktier representerar lika stora andelar av bolaget. En av motiveringarna är att det blir lättare för bolag att övergå till att upprätta sin redovisning i euro och annan utländsk valuta. Om aktiernas nominella värde uttrycks i en främmande valuta som är föremål för kursförändringar, kommer det nominella beloppet att fluktuera på ett sätt som strider mot grunderna för systemet med ett nominellt värde. Ett införande av ett kvotssystem torde inte medföra några problem till exempel avseende borgenärsskyddet, då det avgörande att bolagets tillgångar svarar mot det registrerade aktiekapitalet inte i sig kräver nominella värden på varje aktie. I samband med införandet av kvotsystemet föreslås även att överkursfonden skall avskaffas. Ett belopp som bolaget på grund av aktieteckning eller konvertering har fått som betalning för aktierna skall tillföras aktiekapitalet i den utsträckning som framgår av emissionsbeslutet. Det behövs således ingen överkursfond. Svensk Handel delar kommitténs uppfattning att inga hinder för dessa förändringar föreligger och tillstyrker därför kommitténs förslag.

Förslaget kommer dock att föranleda stora förändringar för bolagen som sådana vilket medför kostnader och tidskrävande ingrepp. Detta måste beaktas vid införandet av eventuell lagstiftning och övergångsbestämmelser.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

FAR tillstyrker generellt förslaget att avskaffa systemet med nominella belopp för aktier. Det är dock svårt att överblicka konsekvenserna, och FAR föreslår att departementet låter utreda erfarenheterna i länder som redan har ett kvotaktiesystem.

Kommittén föreslår att teckningskursen vid tillskottsemission genom emission av konvertibler skall kunna sättas lägre än konvertibelns nominella belopp, om konverteringskursen bestäms så att bolaget vid konverteringen minst tillförs ett vederlag som motsvarar *den andel av aktiekapitalet som representeras av de aktier som lämnas i utbyte* (12 kap. 7 § tredje st.). Kommittén föreslår emellertid också att emission till underkurs skall vara tillåten under vissa förutsättningar. Under samma förutsättningar borde konverteringskursen i det nämnda fallet tillåtas understiga kvotvärdet för de utgivna aktierna, dvs. om den bestäms så att bolaget vid konvertering minst tillförs ett vederlag som motsvarar *den sammanlagda ökning av det egna kapitalet - inklusive aktiekapitalet - som enligt emissionsvillkoren skall motsvara de aktier som lämnas i utbyte*.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet tillstyrker det föreslagna kvotaktiesystemet. Införandet av ett kvotaktiesystem är en önskvärd och nödvändig anpassning och modernisering. Ett

bibehållande av nuvarande system med nominella värden på aktierna är inte nödvändigt för att skydda bolagets borgenärer. En övergång till kvotaktiesystemet påverkar i nuläget inte heller minoritetsskyddet.

Revisorsamfundet tillstyrker att bolagsstämman eller styrelsen i emissionsbeslutet får ange att endast en viss del av betalningen, eller ingenting alls, skall tillföras aktiekapitalet eller annat eget bundet kapital och resten utgöra fritt eget kapital. Detta ökar finansieringsmöjligheterna i bolagen.

Revisorsamfundet tillstyrker avskaffandet av överkursfonden. Vidare tillstyrks förslagen rörande nedsättning av aktiekapitalet.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Kommittén föreslår att dagens regler om aktiernas nominella värde skall avskaffas och ersättas med ett kvotsystem, vilket i praktiken innebär att varje aktie har lika stor andel i bolagets egna kapital. Kvotvärdet beräknas som aktiekapitalet delat i antalet utestående aktier.

Huvudorsaken till förslaget är att möjliggöra redovisning i Euro, utan att få mycket obekväma effekter vid tillämpning av decimaltal när man konverterar dagens nominella belopp i kronor till Euro. Förslaget har dessutom andra fördelar genom att emissioner inte behöver knytas till en viss kurs, utan det räcker att man anger hur stor del av emissionen som skall tillföras aktiekapitalet, varvid aktiernas kvotvärde justeras automatiskt. Förslaget är en anpassning till lösningen inom flera andra EU-länder som en följd av övergången till Euro.

Avskaffandet av aktiernas nominella belopp innebär att begreppet överkurs utgår. Därmed utgår även överkursfonden och åtföljande justering måste ske i Årsredovisningslagen.

SRF stödjer förslaget om övergången till ett kvotaktiesystem. För de mindre företagen är förslaget främst av betydelse vid fondemissioner som innebär att man inte behöver upprätta nya aktiebrev eller justera i aktieboken, vilket ger viktiga förenklingar för dessa företag.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

Aktiebolagskommitténs förslag om att slopa aktiers nominella belopp kan tyckas långtgående. En bedömning visar emellertid att det nominella beloppet är obehövt och inte tjänar något angeläget syfte. Genom att det slopas kan många förenklingar skapas i regelstrukturen rörande aktiebolagets kapital och kapitalanskaffning. Man får inte förvillas av att detta föranleder ett antal ändringar i bestående regelverk, eftersom ändringarna i sig går i förenklande riktning. Ett slopande av nominella beloppet skapar också avsevärda praktiska förenklingar, exempelvis vid omräkning till annan valuta, då decimalbelopp kan undvikas på sätt som diskuteras på s 206 f i betänkandet. Föreningarna tillstyrker således förslaget.

Att förslaget kan tas till utgångspunkt för mer långtgående följder illustreras av Stefan Lindskog i en artikel i Juridisk Tidskrift 2000/2001 s 846ff.

Föreningarna vill i detta sammanhang framhålla att det är ytterst angeläget att i synnerhet svenska banker men också värdepappersbolag ges möjlighet att ha aktiekapital i flera valutor. Denna fråga har behandlats utförligt i tidigare framställningar och remissyttranden från föreningarna. Det är angeläget att detta tas upp i samband med beredningen av en ny aktiebolagslag. I samband därmed finns ett behov av ändringar i redovisningsprinciperna.

Behovet för banker och värdepappersbolag att ha aktiekapital i flera valutor har sin grund i att dessa måste uppfylla bestämda kapitalkrav. Institut som har omfattande affärer i utländsk valuta påverkas därvid av valutakursförändringar genom att dessa - om aktiekapitalet är uttryckt i kronor och kronan försvagas - medför försämrad kapitaltäckning. För att med säkerhet kunna uppfylla det lagstadgade kapitalkravet tvingas instituten därför ha ett visst buffertkapital, vilket är kostsamt och till nackdel i konkurrensen med institut från länder där det finns större möjligheter att ha delar av det primära kapitalet i utländsk valuta eller där bankerna har ett mindre behov av att ha tillgångar i utländsk valuta. Detta problem lindras betydligt om instituten tillåts att ha aktiekapital i flera valutor. I praktiken har vissa institut visat intresse i första hand för att emittera preferensaktier i US\$.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Vi tillstyrker förslaget.

AktieTorget Aktiebolag

AktieTorget anser att kommittén på ett övertygande sätt har visat på fördelar med att avskaffa kravet att aktie skall lyda på nominellt belopp och tillstyrker därför kommittéförslaget. Inte heller har AktieTorget någon erinran mot de föreslagna reglerna som till skydd för bolagets borgenärer skall förhindra bolagsbildning och emissioner till underkurs. De föreslagna reglerna ger enligt AktieTorgets mening ett tillfredsställande borgenärsskydd utan att för-densskull skapa omfattande och kostsam administration för bolagen.

Enligt förslaget skall avskaffandet av aktiers nominella belopp och införandet av ett kvotaktiesystem inte föranleda att vid ikraftträdandet utelöpande aktier som lyder på nominella belopp behöver ändras. Däremot måste beslut om ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med den nya lagen fattas vid första ordinarie bolagsstämma efter den nya lagens ikraftträdande. Såvitt AktieTorget förstår reglerna innebär de att bolagsordningen i äldre bolag efter ändringen inte kommer att stå i överensstämmelse med övriga övergångs-regler i förslaget till lag om införandet av den nya aktiebolagslagen. AktieTorget förordar därför att förslaget i denna del övervägs på nytt. Under alla förhållanden bör bolagsordningen i äldre bolag inte behöva ändras av formella skäl förrän i samband med att andra sakliga ändringar i dessa bolags bolagsordningar aktualiseras. Detta har betydelse framför allt för mindre aktiebolag.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Kommittén föreslår en övergång till ett kvotaktiesystem både för publika och privata bolag. Föreningen ifrågasätter värdet för privata bolag med ett sådant system. I den delen åberopar

kommittén att det skulle medföra att regelverket blev mer komplicerat och svårförståeligt och dessutom kräva särskilda regler för bolag som byter bolagskategori. Systemet med nominellt belopp torde vara mycket fast förankrat bland framför allt privata bolag och enligt föreningens uppfattning är det tveksamt om fördelar med ett kvotaktiesystem uppväger de nackdelar som en förändring innebär.

Den skillnad mellan privata och publika bolag som redan finns medför inte olägenheter uppkommer om systemet med nominella aktier består för privata bolag. Det pedagogiska värdet av systemet med nominella aktier bör inte underskattas.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Aktiespararna har erfarenhet av att avskaffande av det nominella värdet skulle innebära en unik förändring inom svensk aktiebolagsrätt. Aktiespararna anser att det är viktigt att svensk aktiebolagslag strävar efter att följa samma mönster som lagstiftningen i övriga Europa. Aktiespararna anser att frågan bör utredas närmare såväl på nationell som internationell nivå innan reglerna ändras.

Stiftelsen Ackordscentralen

Ackordscentralen tillstyrker förslaget.

Det väsentliga för aktieägarna är hur stor del av bolagets totala värde deras aktieinnehav motsvarar och för borgenärerna att det registrerade aktiekapitalet verkligen tillförs bolaget och därefter inte förbrukas eller på otillåtet sätt förs över till aktieägare eller annan. Aktiers nominella värde är i stort sett bara relevant vid det tillfälle då bolaget bildas och ännu inte börjat bedriva vinst- eller förlustbringande verksamhet. Såväl när bolag bildas som senare tillförs också kapital på andra sätt än genom ökning av aktiekapitalet. Kommitténs förslag förenklar förfarandet i flera omstruktureringssituationer, vid ökning och nedsättning av aktiekapitalet. Ackordscentralen kan inte se några uppenbara nackdelar med förslaget.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen tillstyrker i huvudsak förslaget i denna del, men önskar göra följande kommentar.

I avsnitt 2.2.2.2. behandlar kommittén bl.a. frågan om förutsättningarna vid emission av konvertibler (jfr. 12 kap 7 § tredje stycket och 23 § förslaget). Som Stockholmsbörsen uppfattar förslaget i denna del är huvudregeln att teckningskursen vid emission av konvertibler skall motsvara konvertibelns nominella belopp men att teckningskursen får vara lägre om det säkerställs att konverteringskursen motsvarar de nyemitterade aktiernas kvotvärde. Enligt förslaget skall PRV vid registrering av beslutet pröva om förutsättningarna enligt denna bestämmelse är uppfyllda.

Enligt börsens mening är det oklart vid vilken tidpunkt jämförelsen med aktiernas kvotvärde skall ske. För att PRV över huvud taget skall kunna göra den prövning som avses torde det

vara nödvändigt att göra jämförelsen vid tidpunkten för emissionen av konvertiblerna. Samtidigt kan konstateras att kvotvärdet, om inte aktiekapitalet samtidigt ökas, kommer att minska i takt med att löpande konvertering sker av utestående konvertibler, och att det därför inte är relevant att göra jämförelsen vid nämnda tidpunkt. Det är emellertid svårt att se att det av praktiska skäl skulle vara möjligt att göra jämförelsen vid någon annan tidpunkt än vid emissionen av konvertiblerna och detta synes vara mest ändamålsenligt utifrån de syften som ligger bakom regeln.

4. Aktiebokens offentlighet

Stockholms tingsrätt

Tingsrätten instämmer i kommitténs slutsats att en hemligstämpling av aktiebokens innehåll inte är motiverad i brottsförebyggande syfte. En kategori tvister, som ofta rör mindre bolag, är de där äganderätten är ifrågasatt och olika parter på ett oförenligt sätt uppträder som rättmätiga företrädare för samma bolag. I dessa sammanhang har aktieboken betydelse som bevismedel och offentligheten kan härvid antas tjäna som ett medel för att avhålla ett bolags representanter från regelvidriga åtgärder. En hemligstämpling kan härvid ställa hinder i vägen för nödvändig och nyttig insyn.

Riksåklagaren

På de skäl som kommittén anfört ansluter jag mig till de överväganden kommittén redovisat i frågan om aktiebokens offentlighet.

Åklagarmyndigheten i Västerås

I betänkandet föreslår kommittén att de nuvarande reglerna om aktiebokens offentlighet för avstämningsbolagen lämnas oförändrade (se avsnitt 3). Bakgrunden till kommitténs överväganden i denna del är bl.a. att aktiebokens uppgifter om enskilda aktieägare vid ett tiotal tillfällen utnyttjats för grov ekonomisk brottslighet. Kommitténs skäl för att likväl kvarstå vid den rådande ordningens offentlighet är välgrundande. Jag tillstyrker förslaget.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker förslaget att aktieboken även fortsättningsvis skall vara offentlig. Myndigheten delar kommitténs uppfattning att ett upphävande av offentligheten sannolikt skulle få en endast obetydlig brottsförebyggande effekt.

I sammanhanget bör påpekas att de exempel på ekonomisk brottslighet som redovisas i betänkandet knappast är att hänföra till denna typ av brottslighet. I 2 § förordningen (1997:898) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten regleras vilka mål myndigheten skall handlägga. Bedrägeribrottet återfinns inte i paragrafens brottskatalog. Handläggningen av brottslighet av aktuellt slag torde inte heller ställa sådana krav på kännedom om finansiella

förhållanden, näringslivsförhållanden, skatterätt eller liknande att brottsligheten av detta skäl skall handläggas vid myndigheten.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Registret över aktieägarna i ett bolag (aktieboken) skall hållas tillgängligt för envar. För s.k. avstämningsbolag (där Värdepapperscentralen datamässigt registrerar aktieinnehav) gäller i stället att utskrift av aktieboken inte skall avse aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget (begränsningsregeln). Motivet till denna inskränkning för avstämningsbolagen är att samhället eller allmänheten inte bedöms ha något intresse av att få reda på namnen på de personer som äger småposter och saknar möjlighet att påverka förvaltningen av bolaget.

Denna regel har emellertid fått egendomliga konsekvenser eftersom den inte tar hänsyn till andelen i bolagsförmögenheten eller röstetalet som fem hundra aktier representerar. Ett innehav på femhundra aktier kan både innebära ett väsentligt inflytande och stort förmögenhetsinnehav beroende på hur aktiesituationen ser ut i det enskilda bolaget.

Kommittén refererar här till Bulvanutredningen (SOU 1998:47) som föreslog att utskrift inte skall innehålla uppgift om en aktieägare vars kapitalinnehav svarade mot mindre än en tiotusendel av aktiebolagets registrerade aktiekapital. Härigenom skulle för avstämningsbolagens del uppgifter lämnas för kapitalinnehav av någon betydelse oberoende av hur många aktier det var fråga om.

Kommittén menar att det är viktigt med en offentlighet kring ägandet av svenskt näringsliv. Det gör det möjligt att på grundval av fakta föra ett offentligt samtal om ägarstrukturen. Med detta motiv behövs uppgifter enbart om större aktieposter. Eftersom maktförhållandena i bolagen i första hand kännetecknas av vilken andel varje aktieägare har av antalet röster i bolaget föreslår kommittén att en begränsningsregel utformas som en röstandelsregel och inte som Bulvanutredningen hade föreslagit, en kapitalandelsregel. Det röstetal som skall utlösa offentlighet föreslås motsvara en tusendel av det totala antalet röster i bolaget.

I en tabell visar kommittén vilka konsekvenser den föreslagna begränsningsregeln kommer att få. För exempelvis Volvo skall, enligt dagens regler, en utskrift kunna avse 37 884 personer. Om kommitténs förslag går igenom med en begränsningsregel baserad på röstandelen, skulle en utskrift reduceras till 88 personer.

Enligt BRÅ:s uppfattning är det viktigt att offentlighet gäller i så hög grad som möjligt när det gäller ägande och inflytande i svenskt näringsliv. Det är inte enbart en demokratifråga som gör det möjligt att ägarstrukturen kan sättas under debatt. Det är också en fråga om att förebygga ekonomisk och organiserad brottslighet. Offentlighet gör det möjligt att granska om exempelvis beslutsfattare, både i den offentliga och privata sektorn, kan misstänkas för att ta otillbörliga hänsyn till följd av privata kapitalinnehav med bolag som den enskilda har intresse i. Tvättade pengar från ekonomisk och organiserad brottslighet kan investeras i en rad avstämningsbolag. Enligt uppgift från IMF motsvarar penningtvätt i de globala finansiella systemen omkring fem procent av BNP för världens nationer. Det finns också uppgifter om att omkring hälften av dessa tvättade pengar återinvesteras i det reguljära näringslivet. Förändringar i enskildas eller organisationers innehav kan ge signaler om illegitima inkomster. Det är således angeläget att få tillgång till uppgifter om ägande och inflytande.

Dessa utgångspunkter talar därför för att begränsningsregeln inte bör vara så snäv som kommittén föreslagit och enbart ta sikte på röstetalet. En variant skulle kunna vara att även förmögenhetsinnehavet vägdes in. I brist på närmare underlag om var gränsen bör gå kan en rimlig nivå vara ett förmögenhetsinnehav motsvarande en tiotusendel i enlighet med Bulvanutredningens tidigare förslag. Begränsningsregel skulle således hindra offentlighet först när det föreligger ett röstetal under en tusendel av det totala röstetalet och en kapitalandel under en tiotusendel.

Det förekommer fall att bedragare kontakter VPC för att få del av ett bolags aktiebok i syfte att hitta aktieägare. Med hjälp av förfälskade legitimationer har gärningsmännen utgett sig för att vara aktieägare och sett till att aktier förts över till ett konto i banken. Sedan har aktierna sålts. Det har rört sig om 8-10 fall under åren 1996 och 1997. Fråga har därmed uppkommit om inte aktieboken helt borde stängas för obehöriga. Som redan framgått har kommittén inte delat denna uppfattning eftersom huvudregeln även fortsättningsvis föreslås vara offentlighet. Däremot kan kommittén sägas ha gått offentlighetskritikerna till mötes genom att gränsen för offentlighet i avstämningsbolag höjs väsentligt från fem hundra aktier till en tusendel av röstvärdet.

På denna punkt menar BRÅ att det i någon mån skulle försvåra brott om tillträde till aktieboken inskränktes. Å andra sidan uppkommer frågan om att väga skyddsintresset för ett fåtal personer för att utsättas för förmögenhetsbrott mot de intressen som offentlighet ger på ett betydligt bredare fält av brottslighet. Som nyss nämnts menar BRÅ att offentligheten är mycket viktig. Dessutom kanske det finns möjligheter att öka kontrollen i bankerna för att motverka de nyss beskrivna brotten. BRÅs principiella uppfattning är därför att offentligheten måste ges företräde.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskammarförbundet

Organisationerna tillstyrker förslaget att en utskrift av aktieboken i avstämningsbolag inte behöver ta upp aktieägare med innehav representerade mindre än en tusendel av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. En sådan ordning skulle innebära avsevärda kostnadsbesparingar utan att strida mot något berättigat allmänt intresse. En positiv effekt skulle också vara ett visst ökat hinder mot bedrägliga förfaranden.

Finansinspektionen

Finansinspektionen har ingen invändning mot förslaget i sig men vill påpeka följande. Bestämmelserna om återköp av egna aktier innebär för närvarande bl.a. att de aktier som innehas av aktiebolaget inte skall räknas med vid tillämpningen av bestämmelser i lag och bolagsordningen som förutsätter att någon eller några innehar en viss andel av aktierna eller rösterna i bolaget. Bestämmelsen föreslås ändras så att detta endast gäller vid tillämpningen av aktiebolagslagen eller bolagsordningen. En konsekvens av detta och den nu föreslagna gränsen för aktiebokens offentlighet torde således bli att vilka aktieägare som finns med på utskrift eller framställning enligt 4 kap. 20 § förslaget till aktiebolagslag, kommer att variera beroende på bolagets eget innehav medan sammanställning enligt förslaget till lydelse av 3 kap. 13 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument inte torde variera beroende på bolagets eget innehav.

Ekonomistyrningsveket (ESV)

Enligt Aktiekommitténs förslag skall aktieboken vara offentlig i avstämningsbolag för aktieägare som har en tusendels röstandel i bolaget eller mer. ESV instämmer i att aktieboken även i fortsättningen bör vara offentlig och att den nuvarande begränsningsregeln bör omformuleras. ESV anser dock att aktieboken även bör vara offentlig i de fall en aktieägare äger en tusendel av aktiekapitalet eller mer. Aktieägare i exempelvis Ericsson kan ha en väsentlig del av aktiekapitalet och exempelvis kunna påverka marknadsvärdet på aktierna utan att deras innehav är offentligt.

Riksskatteverket (RSV)

RSV delar kommitténs uppfattning att aktieboken även i fortsättningen i princip ska vara offentlig. I betänkandet föreslås att en utskrift av aktiebok i ett avstämningsbolag inte ska få innehålla uppgift om en aktieägare vars aktieinnehav motsvarar en rösteandel som är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget (NABL 4 kap. 20 §). Om förslaget genomförs kommer väsentligt färre aktieägare än i dag att omfattas av utskrift av aktieboken. Det finns i många aktiebolag betydande skillnader i röstvärdet i olika aktieslag. Kommitténs förslag innebär risk för att betydande investeringar kan göras utan att detta blir synligt genom aktieboken. Verket sätter i fråga om offentligheten inte bör kopplas till såväl andelen av röstetalet som andelen av aktiekapitalet.

Enligt RSV:s uppfattning är det otillfredsställande att ett avstämningsbolag med femhundra aktier som har mer än en ägare kan helt mörklägga sin aktiebok.

Skattemyndigheten i Linköping

I betänkandet föreslås en ändrad begränsningsregel för vilka som ska omfattas av det offentliga utdraget ur aktieboken hos avstämningsbolag. För SKM har den föreslagna gränsen om en tusendel av totala röstetalet (tidigare 500 aktier) ingen direkt betydelse, eftersom SKM har tillgång till uppgifter om aktieägarande i avstämningsbolagen hos VPC. Ur offentlighetssynpunkt framstår dock gränsen som hög, se jämförelse på sidan 239 i betänkandet över antal aktieägare enligt nuvarande respektive föreslagen lagstiftning. Eftersom börsvärdet oftast betydligt överstiger aktiekapitalet (av vilket röstvärdet är en funktion) medför regeln att mycket stora förmögenhetsvärden, vilka ur ett samhällsperspektiv kan vara av intresse, inte blir offentliga.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM godtar kommitténs uppfattning angående aktiebokens offentlighet samt att uppgifter om förvaltarregistrerade aktier kan ingå i denna. Beträffande begränsningsregeln förordas dock att denna utformas som en kapitalandelsmetod. Det växande problemet med den ökande andelen utlandsägda aktier påtalas också.

Kommittén har fått tilläggsdirektiv att utreda de skäl som finns att behålla de nuvarande reglerna om aktiebokens offentlighet för avstämningsbolag. Efter att ha övervägt frågan

grundligt kommer kommittén fram till att principen om aktiebokens offentlighet skall behållas.

I den gällande aktiebolagslagen finns en begränsningsregel som innebär att en utskrift av aktieboken i avstämningsbolag inte får innehålla uppgifter om aktieägare som har högst 500 aktier i bolaget. Kommittén föreslår nu att en ny begränsningsregel utformas som en ren röstandelsregel. Aktieägare med mindre än en tusendel av totala antalet röster skall inte behöva ingå i en utskrift av aktieboken. Syftet med den nya regeln är att skydda namnet på personer som har små aktieposter och därför saknar möjlighet att påverka bolagets förvaltning. Den föreslagna regeln leder till drastiska nedskärningar av antalet aktieägare som kommer att finnas med i aktieboksutskrifterna (enligt tabell på sid.239). Som nämnts tidigare har kommittén vid sin bedömning helt utgått ifrån de begränsade möjligheter till inflytande över bolagets skötsel ett innehav av denna storlek ger. Med detta begränsade synsätt kan mycket betydande investeringar göras utan att detta blir synligt genom innehållen i aktieboken. SKM:s uppfattning är att betydande ekonomiska investeringar även har ett stort intresse både för andra aktieägare och för det allmänna. Vi förordar därför en begränsningsregel som utformas enligt Bulvanutredningens förslag (SOU 1998:97). Det vill säga aktieägare med mindre än en tusendel av aktiekapitalet behöver inte ingå i en utskrift av aktieboken.

Uppgifter om förvaltarregistrerade aktier ingår inte i aktieboken. Däremot är förvaltaren skyldig att på begäran lämna uppgifter till den centrala värdepappersförvaltningen om de aktieägare vars aktier han förvaltar. Kommittén föreslår inte några ändringar i dessa regler.

Ett i detta sammanhang växande problem, som även kommittén uppmärksammat, är den ökande andelen utländska ägare i svenska börsföretag. Enligt tidningsuppgifter ägs ungefär 25% av aktierna på Stockholmsbörsen genom utländska förvaltare och ytterligare 15 % är registrerade som direktägda av utländska bolag. Detta anonymiserade ägande i svenska börsbolag har ökat på senare år. Misstankar har även framförts att en hög andel av de aktier som registrerats som direktägda i verkligheten förvaltas för andra ägare. Sedan 1996 finns en skyldighet för utländska förvaltare att lämna uppgifter - motsvarande de som finns för svenska förvaltare - om förvaltarregistrerade aktier. I praktiken har emellertid dessa regler inte lett till någon ökad insyn i ägarförhållandena. Ett skäl till detta kan vara att utländska rättsregler innehåller sekretessregler som förhindrar att uppgifter lämnas ut om den verkliga ägaren. Ett annat troligt skäl är att man önskar kringgå den svenska skattelagstiftningen. Kontrollen av svenskars innehav av aktier, som ägs via utländska förvaltare eller genom utländska bolag, är naturligtvis svår att genomföra på ett effektivt sätt. Dock kan viss beskattning av utdelning ske, eftersom denna kan tas ut vid källan i form av kupongskatt. Kontrollen av förmögenhetsbeskattningen och försäljningar av utlandsregistrerade aktier är däremot svår att upprätthålla i praktiken. Enligt SKM:s uppfattning är den enda framkomliga vägen till ett förbättrat kontrollarbete att utvidga informationsutbytet med andra länder. Med tanke på att det är fråga om massärenden bör målsättningen vara att uppgiftslämnandet blir ett årligt sådant med avseende på innehav, utdelning och försäljning av värdepapper.

Skattemyndigheten i Göteborg

Kommittén föreslår att en, utskrift av aktieboken ett avstämningsbolag inte ska innehålla uppgift om en aktieägare vars aktieinnehav motsvarar en röstandel som är mindre än en

tusendel av antalet röster i bolaget. Om förslaget genomförs leder detta till att väsentligt färre aktieägare än idag kommer att omfattas av utskriften av aktieboken.

SKM vill peka på att det i många aktiebolag finns betydande skillnader mellan röstvärdet i olika aktieslag. Detta kan innebära att, om förslaget genomförs, aktieägare med aktieinnehav som väsentligt överstiger en tusendel av aktiekapitalet, inte kommer att bli föremål för offentlighet, p.g.a. att röstandelen av deras aktier inte når upp till en tusendel av röstetalet. SKM anser därför att det kan ifrågasättas om offentligheten inte bör kopplas till såväl andelen av röstetalet som andelen av aktiekapitalet.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM delar kommitténs överväganden att aktieboken även fortsättningsvis ska vara offentlig. Att hemligstämpla uppgifter i aktieboken förhindrar inte brott. Motivet för begränsningsregeln i avstämningsbolag är snarare att skydda de små aktieinnehaven från offentlighet och att hålla kostnaderna nere. KFM anser emellertid att den föreslagna begränsningsregeln undantar alltför stor andel aktieägare från aktiebokens offentlighet.

KFM ser inte andemeningen med att det i lagtexten ska framgå att aktieägarna i utskrift eller framställning ska upptas i alfabetisk ordning. Syftet med aktieboken är till övervägande del att offentliggöra vilka aktieägare som har inflytande i bolaget. Med dagens datateknik kan det inte finnas några hinder mot att beställaren själv väljer i vilken ordning han önskar få utdraget ur aktieboken.

Under år 2000 inkom till KFM i Stockholm 51 079 nya gäldenärer. Det åligger myndigheten att utreda gäldenärernas samtliga tillgångar. KFM får med stöd av 4 kap 15 § utskökningsbalken uppgift om aktieinnehav. Den möjligheten inskränks på ett ur borgenärssynpunkt inte önskvärt sätt när aktierna är förvaltarregistrerade, dels p.g.a. att endast stora aktieinnehav enligt förslaget kommer att antecknas hos värdepappersförvararen och dels för att uppgifterna inte uppdateras tillräckligt ofta. KFM kan visserligen med stöd av utskökningsbalken få uppgift hos förvaltaren om aktieinnehavet. Det förutsätter dock att KFM först fått kännedom om att gäldenären har sina aktier registrerade där.

Det är KFM:s uppfattning att många innehav undanhålls från utmätning p.g.a. att gäldenären har aktierna förvaltarregistrerade. KFM skickar i många fall förfrågningarna "i blindo" men måste begränsa dessa till att endast avse gäldenärer med stora skulder. Idag finns mer än 40 förvaltare registrerade hos Värdepapperscentralen VPC AB. Om KFM skulle ha skickat förfrågningar avseende samtliga nya gäldenärer skulle det ha inneburit en mycket stor arbetsbelastning både hos KFM och hos förvaltarna. Det är således ur exekutiv synpunkt synnerligen viktigt att, trots att aktierna är förvaltarregistrerade, det ändå finns uppgift i aktieboken om vem som är den faktiske ägaren.

Eftersom den grundläggande principen är att aktieboken ska vara offentlig föreligger det enligt KFM:s förmenande inget bärande skäl till att i aktieboken undanhålla uppgiften om faktisk ägare till förvaltarregistrerade aktier. Om KFM:s förslag infördes skulle den även inkludera aktieägare som valt utländska förvaltare. Det är idag ett växande problem med det anonymiserade ägandet i svenska börsbolag, vilket bör stävjas.

Förslaget att förvaltare endast ska vara skyldig att tillhandahålla en sammanställning av uppgifter om aktieägare med en sammanlagd röstandel som uppgår till en tusendel eller mer av antalet röster i bolaget avstyrks.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Aktiebolagskommittén behandlar här efter frågan om aktiebokens offentlighet i avstämningsbolag enligt den ordning som gäller f.n. Aktiebolagslagen innehåller sålunda begränsningsregeln att när det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare en utskrift enligt ABL 3:13 st 1 inte får innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget. Kommittén konstaterar, som fakulteten anser med rätta, att det krävs en helt ny konstruktion av begränsningsregeln om den skall fånga in de fall som den "bör" fånga in, nämligen de personer som har små aktieposter och som saknar möjlighet att påverka bolagets förvaltning. Kommitténs förslag att en utskrift av aktieboken i ett avstämningsbolag inte skall innehålla uppgift om en aktieägare vars aktieinnehav motsvarar en röstandel som är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget är välavvägd. Mot de slutsatser som kommittén kommit till vad gäller förvaltares uppgiftsskyldighet har fakulteten inte någon invändning.

Svensk Handel

Varje aktiebolag skall föra aktiebok över bolagets samtliga aktier och aktieägare. Aktieboken skall innehålla aktieägarnas postadress och yrke eller titel. Kommittén föreslår att istället för yrke eller titel skall aktieboken innehålla aktieägarnas personnummer, organisationsnummer eller identifieringsnummer. Det skall också framgå huruvida aktie är underkastad samtyckes-, förköps- eller hembudsförbehåll och om aktie enligt bolagsordningen skall kunna omvandlas. Svensk Handel finner inga hinder för dessa ändringar och tillstyrker förslagen.

Aktieboken skall vara offentlig och tillgänglig hos bolaget för var och en. Detta motiveras av att varje aktieägare skall kunna få reda på namnen på övriga aktieägare, en sådan uppgift kan vara av intresse också för den som överväger att köpa aktier i bolaget. Ett annat motiv är att aktiebolagen spelar en viktig roll i samhället och många av dem dominerar näringslivet på de orter där de bedriver verksamhet. Det är då viktigt för anställda, leverantörer, kunder och andra intressenter i bolaget att veta vem eller vilka som äger bolaget och har makt att förändra. Det är också angeläget att kunna få information om ägareförhållandena i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. För den som vill ha en heltäckande bild över ägarförhållandena i svenskt näringsliv finns knappast något alternativ till aktieböckerna. Offentligheten kan dock även användas för brottsliga ändamål. Denna risk torde vara liten i förhållande till fördelarna med en offentlig aktiebok.

Allmänhetens intresse är dock inte befogat när det kommer till enskilda aktieägares små innehav. Det finns idag en begränsningsregel som innebär att aktieägare som innehar högst 500 aktier inte skall tas med i en utskrift av aktieboken. Att göra undantaget beroende på antalet aktier torde vara mindre lämpligt. Avgörande bör istället vara vilket inflytande aktieägaren har med hänsyn till hur stor andel av bolaget denne innehar, hur många röster osv. Som kommittén framhållit är det av största vikt att denna regel är enkel, klar och lättillämpad. Kommittén har föreslagit att begränsningsregeln skall vara en ren

röstandelsregel där en tusendel av det totala antalet röster i bolaget skall utlösa offentlighet. Detta innebär att en utskrift av aktieboken inte skall innehålla uppgifter om den aktieägare vars aktieinnehav motsvarar en röstandel som är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget. Denna regel torde vara mer förenlig med dess syfte varför Svensk Handel tillstyrker kommitténs förslag.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Aktieboken är en central institution i aktiebolaget och den skall föras av styrelsen. Införande i aktieboken avgör bl a rätten att rösta på bolagsstämman och att uppbära vinstutdelning från bolaget. Kommittén föreslår att aktieboken skall vara offentlig även i fortsättningen.

Uppgifter om små aktieinnehav skall inte vara offentliga, varvid den gamla regeln om max 500 aktier ersätts med 1/1000-del av röstetalet.

SRF stödjer utredningens förslag om aktiebokens offentlighet även i fortsättningen, samt den nya begränsningsregeln baserad på röstetalet.

Sveriges Försäkringsförbund

Förbundet delar uppfattningen att aktiebokens offentlighet även i framtiden bör begränsas till de fall när allmänheten kan sägas ha ett reellt intresse i information om ägarförhållandena. Som förslaget nu ser ut, kommer antalet ägare som framgår av en utskrift av aktieboken att vara påtagligt mer begränsat i förhållande till vad som gäller i dag. Förbundet vill inte utesluta att förslaget i denna del är rimligt. Ett slutligt ställningstagande från lagstiftarens sida bör dock föregås av en redovisning av vilken omfattning offentligheten skulle få om man i stället sätter en något annan gräns än den kommittén utgått från, exempelvis så att en offentlig utskrift av aktieboken inte upptar aktieägare med innehav, som representerar mindre än två tusendelar av röstetalet för samtliga aktier i bolaget.

Svenska Journalistförbundet

"En utskrift eller annan framställning ... får inte innehålla uppgifter om aktieägare vars röstandel är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget. (ABL 4:20, tredje st)"

Svenska Journalistförbundet accepterar inte denna begränsning. Det skulle allvarligt minska möjligheten att få insyn i det svenska näringslivet. Aktieboken ska vara offentlig i sin helhet.

En av hörnpelarna i den svenska demokratin är största möjliga öppenhet och insyn för medborgarna. Det offentliga samtalet kräver möjlighet för envar att ta reda på fakta och granska hur det svenska samhället och näringslivet är uppbyggt.

Men genom återkommande landsomfattande tester av den svenska öppenheten (senast i april 2000) har Journalistförbundet konkret visat att sekretessen ökar, samtidigt som rädslan bland offentliganställda att lämna ut handlingar och att yttra sig om den egna verksamheten växer.

Kommitténs förslag spär på denna negativa utveckling, en utveckling som Journalistförbundet i andra sammanhang kritiserat.

Vi har i denna kritik stöd av lagrådet som i samband med remissarbetet på utökad sekretess inom kronofogdeverksamheten framförde följande:

"Det är önskvärt att i något sammanhang en samlad bedömning görs av utvecklingen på sekretessens område, så att Sverige inte avlägsnar sig från den offentlighetsprincip som landet med sådan skärpa förfäktar i internationella sammanhang".

Förbundet instämmer till fullo i detta resonemang.

Utredningen inser själv betydelsen av ett öppet samhälle då man skriver:

"Aktiebokens offentlighet gör det möjligt att föra ett på fakta grundat offentligt samtal om ägarstrukturen i det svenska näringslivet" (sidan 236)

Därefter konstaterar dock utredningen att det endast är de stora aktieinnehaven och förmögenheterna som "är av intresse i detta sammanhang". Därför vill utredningen ha en begränsning i aktiebokens offentlighet.

Förbundet anser att det är en felsyn. Insyn handlar inte enbart om förmögenhet och aktieinnehav. En enda aktie räcker exempelvis för att kunna bevista en bolagsstämma. Det kan alltså vara av intresse för en enskild medborgare att få fakta om den allmänna ägarstrukturen på ett företag.

Utredningen har också gjort en jämförelse över antalet ägare som enligt nu gällande rätt ska finnas med i en utskrift av aktieboken och hur många som skulle kunna finnas med i en utskrift om kornmittens förslag gick igenom.

Ett exempel är företaget Ericsson, där 76 913 ägare av bolaget idag är offentliga. Enligt kornmittens förslag skulle det minska till endast 22.

Det kan knappast bli tydligare. Det är självklart att en sådan begränsning av aktieboken leder till minskad insyn i det svenska näringslivet.

Svenska Journalistförbundet föreslår därför att nämnda stycke ur 4:20 i det nya förslaget till Aktiebolagslag utmönstras ur lagtexten och att aktieboken blir offentlig i sin helhet.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Utredningen föreslår att aktiebokens offentlighet begränsas när det gäller avstämningsbolag: Förslaget lyder "En utskrift eller annan framställning ... får inte innehålla uppgifter om aktieägare vars röstandel är mindre än en tusendel av antalet röster i bolaget. (ABL 4:20, tredje st)"

TCO avstyrker förslaget i denna del. Det skulle allvarligt minska möjligheten att få insyn i det svenska näringslivet och motverka öppenhet och insyn. Aktieboken bör enligt TCOs uppfattning vara offentlig i sin helhet - dvs även för så kallade avstämningsbolag.

En av hörnpelarna i den svenska demokratin är största möjliga öppenhet och insyn för medborgarna. Det offentliga samtalet kräver möjlighet för envar att ta reda på fakta och granska hur det svenska samhället och näringslivet är uppbyggt. Detta är inte ett främmande resonemang för kommittén som själv skriver: "Aktiebokens offentlighet gör det möjligt att föra ett på fakta grundat offentligt samtal om ägarstrukturen i det svenska näringslivet" (sidan 236). Därefter konstaterar dock utredningen att det endast är de stora aktieinnehavarna och förmögenheterna som "är av intresse i detta sammanhang". Därför vill utredningen ha en begränsning i aktiebokens offentlighet.

TCO anser att det är en felsyn. Insyn handlar inte enbart om förmögenhet och aktieinnehav. En enda aktie räcker exempelvis för att kunna bevista en bolagsstämma. Det kan alltså vara av intresse för en enskild medborgare att få fakta om den allmänna ägarstrukturen på ett företag. Utredningen har också gjort en jämförelse över antalet ägare som enligt nu gällande rätt ska finnas med i en utskrift av aktieboken och hur många som skulle kunna finnas med i en utskrift om kommitténs förslag gick igenom.

Ett exempel är företaget Ericsson, där 76 913 ägare av bolaget idag är offentliga. Enligt kommitténs förslag skulle det minska till endast 22. Det kan knappast bli tydligare. Det är självklart att en sådan begränsning av aktieboken skulle leda till minskad insyn i det svenska näringslivet.

Fondbolagens Förening

Kommittén föreslår att den offentliga utskriften av aktieboken begränsas till innehav som representerar mer än en tusendel av antalet röster i bolaget. Detta innebär en påtaglig begränsning i förhållande till dagens utskrifter. Föreningen delar uppfattningen att dagens utskrifter är alltför omfattande. Föreningen anser dock att det på föreliggande underlag är svårt att ta ställning till om kommitténs förslag är det mest ändamålsenliga. Föreningen anser att det hade varit värdefullt om kommittén hade redovisat olika alternativ till den föreslagna regeln, exempelvis en begränsning till en tusendel av kapitalet.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Vi tillstyrker förslaget.

Vi vill för ordningens skull göra följande påpekande ifråga om kommitténs (ABK) resonemang kring förvaltares uppgiftsskyldighet. I betänkandet anges på s 241 att förvaltar registrerad aktieägare måste omregistrera sina aktier på individuella konton för att bli röstberättigade. Detta stämmer inte. Enligt gällande rätt, som föreslås oförändrad, kan en förvaltarregistrerad aktieägare begära att tillfälligt bli införd i aktieboken inför bolagsstämma. Aktieinnehavet kan fortsätta att vara registrerat på förvaltarens avstämningskonto medan aktieägarens namn och innehav införs i den s k bolagsstämмоaktieboken, dvs. den aktiebok som produceras för den avstämningsdag som gäller för bolagsstämman. Sedan avstämmning skett kan innehavet återgå till att även i aktieboken vara antecknat under förvaltarens namn. Ingen omregistrering på konton i avstämningsregistret är alltså nödvändig.

Ifråga om aktiebokens offentlighet för kupongbolag hänvisar vi till vår kommentar till 4 kap 10 § under avsnitt II nedan.

Aktiebokens offentlighet (Kupongbolag)

I kommentaren till denna bestämmelse förs ett resonemang om var allmänheten ska kunna få ta del av aktieboken, men inte om *varför*. Vi kan inte se att något av de skäl som anförs för offentligheten ifråga om avstämningsbolagens aktieböcker är relevanta för kupongbolagen. De skäl som anfördes i 1997 års betänkande (s 333) är enligt vår mening också irrelevanta. Det intresse från journalister och presumtiva aktieköpare som kan förekomma torde i allmänhet inte vara berättigat med mindre än att bolaget är publikt. Enligt vår mening borde därför aktiebokens offentlighet knytas till huruvida bolaget är privat eller publikt och inte till huruvida det är avstämningsbolag eller kupongbolag. Det torde i praktiken inte leda till några olägenheter eller praktiska problem.

En komplettering av de föreslagna bestämmelserna om aktiebokens offentlighet i 10 § resp. 20 § torde enkelt kunna kompletteras med orden "om bolaget är publikt".

AktieTorget Aktiebolag

AktieTorget har ingen erinran mot förslaget, att utskrift av aktieboken i avstämningsbolag alltså skall hållas tillgänglig för allmänheten men att uppgifter om småaktieägare inte skall tas med i utskriften.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen har ingen från kommittén avvikande uppfattning i denna fråga.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Syftet med en offentlig aktiebok är att få en uppfattning om hur ägarbilden ser ut i börsbolagen. Inom OECD har man slagit fast att en av investerarens grundläggande rättigheter är att få information om ägarstrukturen i bolaget för att bedöma vilka rättigheter som åvilar investeraren i förhållande till andra aktieägare.¹ Den offentliga aktieboken kan användas av den aktieägare som vill samla en aktieägarminoritet för att utnyttja de minoritetsskyddsregler som Aktiebolagslagen erbjuder, men även den som handlar på börsen använder sig av uppgifter ur den offentliga aktieboken. Vissa aktietransaktioner kan underlättas om det i förväg går att ta reda på var större aktieposter är placerade och detta gynnar likviditeten på marknaden.

Behovet av en offentlig aktiebok står mot ägarnas intresse av att behålla information om sin förmögenhet för sig själva. Detta är i hög grad ett skyddsvärt intresse och Aktiespararna delar kommitténs uppfattning att dagens aktieböcker där samtliga aktieägare med fler än femhundra aktier finns antecknade är alltför omfattande. Det är emellertid av mycket stor vikt att så många aktieinnehav som möjligt offentliggörs. Det måste gå att förutse i vilken mån en

¹ OECD Principles of Corporate Governance, IV. A.3

insamling av fullmakter skulle lyckas och det måste finnas möjlighet att kontakta de aktieägare som skulle kunna avgöra en sådan insamling.

Aktiespararna anser att lagstiftaren måste verka för att även utländska aktieägares innehav skall redovisas till VPC. Som det ser ut idag har en utländsk aktieägare större möjligheter att dölja sitt innehav än en svensk aktieägare har. Detta förhållande är inte acceptabelt. Utländska ägare bör ha samma skyldighet att redovisa sina innehav som svenska ägare.

Organiserade fullmaktsinsamlingar är mycket sällsynta i Sverige. Det saknas därför belägg för att som kommittén hävda att det "Erfarenhetsmässigt är ... svårt att få in fullmakter". Den tekniska utvecklingen och aktieägarnas ökade medvetenhet medför att det idag torde vara lättare att administrera och genomföra en fullmaktsinsamling. Det krävs emellertid att det finns ett tillfredsställande underlag att arbeta med. Att som kommittén föreslår använda sig av enskilda medlemsorganisationers medlemsregister är inte en framkomlig väg.

Kommittén föreslår att alla ägare till aktieposter med minst en tusendels röstandel skall upptas i den offentliga aktieboken. En snabb genomgång av Sveriges största bolag visar att med ett sådant system skulle en lång rad större ägare inte finnas med i aktieboken. (se tabell nedan)

Fullmaktsinsamlingar av en aktieägarminoritet blir aktuell i första hand då minoriteten vill göra gällande sitt minoritetsskydd. Minoritetsskyddsreglerna är genomgående uppbyggda så att en tiondel av samtliga aktier i bolaget måste rösta för ett förslag att till exempel tillsätta särskild granskningsman, eller besluta om att väcka talan om skadestånd till bolaget. För att den offentliga aktieboken skall fylla sitt syfte krävs således att den innehåller uppgift om samtliga aktieägare med minst en tusendel av såväl *kapitalet* som *röstetalet*.

Vissa ägare i Ericsson

	A - aktier	B - aktier	Totalt antal aktier	Totalt antal röster	% röster	% kapital
SEB fonder	483 800	104144022	104627822	587944,022	0,0886%	1,30%
Alecta	0	233859586	233859586	233859,586	0,0352%	2,90%
Robur	0	194849150	194849150	194849,15	0,0294%	2,42%
Capital group	0	144706000	144706000	144706	0,0218%	1,79%
Nordea	0	140316211	140316211	140316,211	0,0211%	1,74%
AMF	0	91000000	91000000	91000	0,0137%	1,13%
Summa	483 800	90887469	909358769	1392674,97	0,2099%	11,27%
Totalt i Ericsson	656218640	7409276655	8065495295	663627916,7		

Källa: SIS Ägarservice AB

Ovanstående tabell visar sex större aktieägare i Ericsson som inte skulle synas i den offentliga aktieboken om betänkanhets förslag blir verklighet. Genom att äga mer än en tiondel av kapitalet kan dessa gemensamt stoppa ett Leo-lagsärende, rösta igenom tillsättande av särskild granskningsman och stoppa vissa ändringar av bolagsordningen.

Aktiespararna anser att utöver dessa innehav bör även de innehav som ägs av personer som betraktas som insiders av insiderlagstiftningen finnas upptagna i den offentliga aktieboken. Dessa personer har särskilt inflytande i bolaget och deras ägande är därför av stor betydelse för den som vill bedöma maktrelationerna i bolaget.

Aktieägare och allmänhet måste emellertid ha en möjlighet att komma i kontakt med varandra även i de fall då ett aktieinnehav inte uppnår den gräns som uppställs av lagstiftaren. Detta är nödvändigt för att en aktieägare skall kunna informera övriga aktieägare om sina planer på agerande på bolagsstämman tex.

Idag vidarebefordras meddelanden till aktieägare som står med i VPCs register av VPC. Detta sker framför allt i samband med offentliga erbjudanden där budgivaren vill uppmana aktieägarna att sälja sina aktier. VPC gör en allmän bedömning av meddelandets seriositet och skickar sedan meddelandet till de aktieägare som finns upptagna i registret. De aktieägare vars aktier är förvaltarregistrerade får meddelandet från sin förvaltare. På detta sätt kan aktieägare skicka meddelanden till andra aktieägare utan att uppgifter om vem som är aktieägare blir offentlig då all hantering av namn och adressuppgifter sköts av VPC.

VPCs hantering är inte lagreglerad. Detta leder till rättsosäkerhet och lägger en stor börda på VPC att bedöma vad som skall vidarebefordras till aktieägarna. Eftersom aktieägarnas möjligheter att kommunicera med varandra är grundläggande för utövandet av rättigheter på bolagsstämman måste rätten att få meddelanden vidarebefordrade till andra aktieägare tas in i Aktiebolagslagen. Endast meddelanden från aktieägare i bolaget bör cirkuleras och meddelandet måste tydligt röra bolagsfråga.

Även bolaget bör åläggas att vidarebefordra meddelanden från en aktieägare till en annan. Denna skyldighet bör bolaget kunna erbjuda till exempel via sin hemsida på Internet.

Aktiespararna anser att möjligheten att få meddelanden vidarebefordrade till övriga aktieägare skall vara lagstadgad.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen tillstyrker förslaget i huvudsak.

När det gäller begränsningsregeln kan konstateras att nuvarande gräns på 500 aktier – på de skäl som förs fram betänkandet – inte är särskilt väl avpassad. Att i stället, som kommittén föreslår, relatera begränsningsregeln till en tusendel av rösterna i bolaget skulle enligt börsens mening vara en klar förbättring. Som framgår av betänkandet skulle en sådan regel också kraftigt begränsa omfattningen av de offentliga aktieböckerna och därmed sannolikt minska administrationskostnaderna.

Som kommittén anför har det förekommit att uppgifter ur de offentliga aktieböckerna utnyttjats av mindre nogräknade personer för rent kriminella syften. En ändring av begränsningsregeln enligt kommitténs förslag torde även minska risken för sådan brottslighet. Stockholmsbörsen vill emellertid gå ett steg längre och ifrågasätta om det verkligen finns ett behov att låta samtliga uppgifter i aktieboken vara offentliga. Enligt börsens mening bör det övervägas att begränsa offentligheten till uppgifter om namn och aktuellt innehav, och att således exkludera uppgifter såsom personnummer och adressuppgifter från den offentliga aktieboken. Genom en sådan åtgärd skulle möjligheterna att utnyttja uppgifter ur den offentliga aktieboken för brottsliga syften begränsas ytterligare.

När det gäller frågan om uppgiftsskyldigheten för förvaltare vill börsen göra ett påpekande. Kommittén skriver i betänkandet på sid. 241 att ägare av förvaltarregistrerade aktier inte har något reellt inflytande i bolaget och att det krävs omregistrering till ett individuellt [avstämnings]konto för att aktieägaren exempelvis skall kunna utöva rösträtt på bolagsstämma. Stockholmsbörsen erinrar härvid om den ordning med s.k. tillfällig rösträttsregistrering som finns i 3 kap. 10 a § ABL. VPC har beprövade och väl kända rutiner för sådan rösträttsregistrering och ur aktieägarens perspektiv torde det vara egalt att ha aktierna direktregistrerade hos VPC eller registrerade hos förvaltare även om han önskar utöva förvaltningsrättigheter som är knutna till innehavet. Inför bolagsstämman tar VPC på uppdrag av bolaget fram en särskild s.k. bolagsstämмоaktiebok, i vilken ingår uppgift om såväl direktregistrerade aktieägare som ägare till förvaltarregistrerade aktier som begärt tillfällig rösträttsregistrering. Däremot sker inte någon registreringsåtgärd i bolagets avstämningsregister.

5. Vissa frågor rörande bolagsstämma

Svea hovrätt

6 kap. 2 § tredje stycket

- Hovrätten finner inte att tillräckliga skäl föreligger för att i privata bolag kräva enighet bland närvarande aktieägare för att låta utomstående närvara vid bolagsstämman. Även om privata bolag oftast är enmans- eller fåmansbolag, i vilka utomståendes insyn typiskt sett inte fyller en så stor funktion, kan det finnas undantag. Så kan vara fallet i vissa bolag som utgör en viktig arbetsgivare på en mindre ort. Här väger intresset av att kunna låta t.ex. journalister få närvara vid bolagsstämman lika tungt som hos de publika bolagen. Enighet bland de närvarande delägarna i dessa frågor kan vara svår att uppnå. Det synes inte heller i övrigt motiverat med en särreglering för de privata bolagen. Det är alltså hovrättens mening att det även i privata bolag bör räcka med enkel majoritet för att låta utomstående närvara vid bolagsstämman.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskamarförbundet

Organisationerna tillstyrker kommitténs förslag om användande av ny teknik vid och i samband med bolagsstämma. Det är dock olämpligt att föreskriva att en elektronisk fullmakt är giltig endast om den utfärdats med användande av s.k. kvalificerad elektronisk signatur enligt lagen härom. En sådan bindning vid endast ett förfarande minskar bolagens möjligheter att praktiskt använda och utveckla ny teknik och kan överhuvudtaget verka hämmande på den tekniska utvecklingen. Motsvarande detaljreglering finns inte när det gäller egenhändigt undertecknande utan det får prövas i varje enskilt fall om fullmakten kan anses äkta. Kommittén uttrycker också själv en medvetenhet om att den nu föreslagna regleringen i viss mån är motsägelsefull enligt vad som här påpekats.

Organisationerna menar emellertid att kommittén borde ha gått längre och generellt utrett och lagt fram förslag om rätt att använda elektroniska dokument i stället för papper i aktiebolagssammanhang. I ett stort antal bestämmelser förutsätts användande av pappersform

där det med modern teknik skulle gå lika bra och till och med medföra en ökad säkerhet om i stället elektronisk form kom till användning. Den moderna tekniken skulle också medföra avsevärda besparingar av tid och kostnader. Dessa frågor borde omgående bli föremål för kompletterande utredning och erforderlig lagstiftning.

När det gäller förslaget rörande rätt för utomstående att närvara vid bolagsstämma förutsätter Organisationerna att förslaget inte är avsett att skärpa nuvarande regler, vilket i så fall inte kan godtas.

Finansinspektionen

Finansinspektionen instämmer i kommitténs skäl för att i lagen förtydliga och örbättra sättet och möjligheterna för aktieägare, och i vissa fall andra, att delta vid bolagsstämma.

Ekonomistyrningsveket (ESV)

Innebörden av det förslag som kommittén har framlagt i 6 kap 2 § är att bolagsstämman vid varje tillfälle måste fatta beslut om att aktieägare kan delta på stämman från annan ort. Det innebär att en aktieägare inte i förväg kan vara säker på om denne kan följa stämman på distans. ESV anser att ett aktiebolag i bolagsordningen bör ges möjlighet till att skriva in att aktieägare ska kunna delta på stämman via distans. För att deltagande på stämman via distans ska få en reellt innehåll bör dessa aktieägare även kunna medverka i röstförfarandet.

Riksrevisionsverket (RRV)

RRV anser att förslaget med fullmakter bäst motsvarar behovet av ökat inflytande för småaktieägare på bolagsstämman.

RRV vill dock framhålla vikten av att lagens formulering medger att bolagen i bolagsordningen skall kunna ha en bestämmelse om att andra än aktieägare skall ha tillträde till bolagsstämman. Idag har Riksdagsledamöter rätt att närvara vid bolagsstämmor i statliga bolag, vilket är viktigt av demokratiska skäl. Detta skulle försvåras om deltagandet förutsatte ett godkännande av bolagsstämman.

Riksskatteverket (RSV)

Kommittén har i tidigare betänkande lämnat förslag för att stärka bolagsstämmans roll och funktionssätt. Förslagen har redan lett till lagstiftning, som syftar till att underlätta en aktiv ägarfunktion i de stora publika aktiebolagen.

Kommittén lämnar i slutbetänkandet förslag till ytterligare några mindre ändringar samt förtydliganden. Samtliga syftar till att öka aktieägarnas möjligheter till inflytande genom att göra sina röster hörda på bolagsstämman. Vidare ska modern teknik kunna användas för att kommunicera information mellan aktiebolag och aktieägare.

RSV bedömer att ett genomförande av förslaget kan underlätta ett ytterligare ökat inflytande för flera aktieägare. Om flera aktieägare i större omfattning tar del i besluten kan detta förväntas leda till en större öppenhet, vilket ökar insynen i bolagens verksamheter. En sådan ökad insyn får uppfattas som positiv även ur samhällssynpunkt.

RSV tillstyrker förslaget.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM tillstyrker kommitténs förslag till förtydliganden och förbättringar i avsikt att stärka ägarfunktionen i aktiebolagen.

Kommittén har i tidigare betänkande lämnat förslag som stärkt bolagsstämmans roll och funktionssätt. Detta har redan lett till lagstiftning och därigenom har förutsättningar skapats för en aktiv ägarfunktion i de stora publika aktiebolagen.

Kommittén har nu lämnat ytterligare några mindre förslag till förbättringar och även gjort några förtydliganden. Samtliga syftar till att öka aktieägarnas möjligheter till inflytande genom att göra sin röst hörd på bolagsstämman. Vidare skall modern teknik kunna användas för att kommunicera information mellan aktiebolag och aktieägare.

SKM anser att kommitténs förslag till förtydliganden och förbättringar leder till ett ytterligare ökat inflytande för fler aktieägare. Att fler aktieägare i större omfattning tar del i besluten leder i sin tur till en ökad öppenhet, vilket även ger god insyn i bolagens verksamhet. Detta är också ett samhällsintresse eftersom insyn också är en garanti för att sunda ekonomiska beslut fattas.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM tillstyrker förslag som underlättar för aktieägarna att göra sin röst hörd på bolagsstämman. Till skillnad mot i nuvarande aktiebolagslag har kapitlet om bolagsstämma placerats före kapitlet om bolagets ledning. KFM anser att det därmed, vilket är utmärkt, har gjorts en markering av att det är stämman och därmed aktieägarna som är bolagets yttersta beslutsfattare.

IT-kommissionen

Ny teknik vid kallelse, föranmälan och information inför bolagsstämman - Ny teknik för tillhandahållande av stämmoprotokoll

-Kommittén har inte funnit att det föreligger några hinder i dagens bestämmelser rörande möjligheten att använda webbsidor och e-post i samband med kallelse av aktieägare till bolagsstämman.

ITK instämmer i kommitténs bedömning.

- Inte heller har kommittén funnit hinder för aktieägaren att med hjälp av e-post eller tax anmäla sitt deltagande i bolagsstämman, oavsett om anmälningsskyldigheten är reglerad i bolagsordningen eller inte. Kommittén menar dock att detta sätt att göra anmälan inte kan vara det enda, eftersom alla aktieägare inte kommer att ha tillgång till dessa tekniker.

ITK instämmer i kommitténs bedömning.

- När det gäller möjligheten att hålla visst materiel tillgängligt för aktieägaren viss tid före stämman har kommittén funnit att bolaget inte enbart kan använda sin webbsida, men att den likväl kan utgöra ett komplement (6 kap 17§ förslaget till ny aktiebokslag).

- Kommittén menar att nuvarande bestämmelse inte medger att stämmoprotokollet uteslutande tillhandahålls på bolagets webbplats, men bestämmelsen hindrar inte att publicering på webbplatsen används som ett komplement.

ITK instämmer i kommitténs slutsatser men vill ändå peka på att kommittén i specialmotiveringen till bestämmelsen när det gäller innebörden av att vissa handlingar skall hållas tillgängliga hänvisar till kommentaren till förslaget i 4 kap 10§. Där anges när det gäller *aktiebokens offentlighet* följande:

I 1999 års förslag anges att utskriften av aktieboken skall hållas tillgänglig hos bolaget. Det får sägas vara i viss mån oklart var utskriften då skall finnas. En nära till hands liggande tolkning är att utskriften skall finnas där styrelsen enligt bolagsordningen skall ha sitt säte. Denna ort behöver emellertid inte vara identisk med den plats där bolaget har sitt huvudkontor eller där bolaget bedriver verksamhet. Med den internationalisering av det svenska näringslivet som nu sker måste man räkna med att svenska aktiebolag har sätet för styrelsen i Sverige medan huvudkontoret kan finnas i ett främmande land och verksamheten bedrivs i ett eller flera andra främmande länder. Kommittén har övervägt en bestämmelse om att platsen för tillhandahållande av aktieboken skall anges i bolagsordningen men funnit att en sådan bestämmelse generellt skulle kunna missbrukas i syfte att minska aktiebokens tillgänglighet. Lagtexten behålls alltså oförändrad i förhållande till 1997 års förslag och skall tolkas så att utskriften av aktieboken i princip skall finnas där styrelsen har sitt säte men att det kan godtas att boken tillhandahålls på bolagets huvudkontor i Sverige, om det kontoret finns på en plats som är mera tillgänglig för allmänheten än den ort där styrelsen har sitt säte.

ITK menar att ett sätt att råda bot på den risk som kommittén pekar på, kunde vara att för publika bolag föreskriva att sådant material som skall hållas tillgängligt alltid skall finnas tillgängligt på bolagets webbplats - för det fallet bolaget har en sådan.

Rätt för utomstående att närvara vid bolagsstämma. (6 kap 2§ tredje stycket) och Aktieägares rätt att delta i stämman utan att vara närvarande i stämmolokalen (6 kap 11§)

Dessa två förslag behandlas samtidigt.

- Kommittén har föreslagit att en rättslig grund för bolagsstämman att möjliggöra att icke-aktieägare kan övervara bolagsstämman tillskapas. Beslut om sådan närvaro skall enligt förslaget fattas av bolagsstämman.

- Kommittén har inte funnit att det föreligger några hinder för aktieägare att delta i bolagsstämman via en Internetuppkoppling under förutsättning att aktieägaren och hans

aktieinnehav kan identifieras. Vidare anger kommittén att ett arrangemang vid vilket aktieägare deltar hemifrån kräver godkännande, dvs. genom beslut på bolagsstämman

ITK delar kommitténs bedömning vad gäller möjligheten för en aktieägare att delta i stämman från sin bostad via en Internetuppkoppling och instämmer i att en rättslig grund för utomstående att övervara bolagsstämman tillskapas.

Dock menar ITK att den föreslagna rättsliga grunden för utomståendes närvaro borde regleras genom en föreskrift i bolagsordningen. Det finns nämligen en risk möjligen enbart teoretisk - att bolagsstämman genom ett beslut inte tillåter utomståendes närvaro. Om, vilket är troligt, det redan i förväg möjliggjorts för aktieägare att delta i bolagsstämman via en Internetuppkoppling kan följden av bolagsstämmans beslut bli att Internet-uppkopplingen måste avbrytas, varvid aktieägarens möjlighet att närvara kan komma att omintetgöras.

I förslaget till 6 kap 2 § tredje stycket borde därför istället anges "I bolagsordningen får bestämmas att

Elektronisk omröstning vid bolagsstämma

- I detta avsnitt berörs inte möjligheten för en aktieägare som deltar i bolagsstämman via en Internetuppkoppling från bostaden att delta i omröstningar eller hur denne kan begära en omröstning i en särskild fråga.

Det verkar som lösningen enligt vad som kan utläsas blir att en aktieägare som bestämmer sig för att övervara bolagsstämman från bostaden via Internet måste utse ett ombud som utövar dennes rösträtt på plats på bolagsstämman.

Vid utseende av ombud har möjliggjorts att fullmakten kan utfärdas med hjälp av en kvalificerad elektronisk signatur, dvs. teoretiskt skulle en aktieägare från sin bostad vid bolagsstämmans öppnande kunna lämna en "elektronisk" fullmakt vid upprättande av röstlängd.

ITK har i tidigare remissvar över förslag att föreskriva krav på kvalificerade signaturer pekat på det förhållandet att ett sådant krav kan gå utöver vad som är nödvändigt i den särskilda situationen. Kommittén tycks för egen del ha varit inne på liknade reflektioner.

Kommissionen menar därför att för att främja användandet av olika former av elektroniska dokument torde det vara tillräckligt att låta bolaget i kallelsen föreskriva vilket slag av elektronisk signatur som skall godtas vid bolagsstämman.

Därtill anser ITK att om elektroniska signaturer kan godtas för utfärdande av fullmakt bör dessa även kunna godtas när aktieägare personligen vill utöva sin rösträtt.

Avslutningsvis vill ITK peka på att kommissionens TT-rättsliga observatorium i ett seminarium behandla en del frågor rörande bolagsstämma on-line - en PM från seminariet bifogas.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Vad beträffar kommitténs under 4.1 redovisade uppfattning att tiodagarsfristen i avstämningsbolag är olämpligt lång, delar fakulteten kommitténs uppfattning och anser i likhet med denna att fem vardagar före stämman bör kunna utgöra en ny maximitid. Vad åter gäller rätten för bolagsstämman att tillåta att förhandlingarna följs av utomstående (4.2) har fakulteten den uppfattningen, att gränsen egentligen inte borde följa av om bolaget är privat eller publikt utan vara beroende av om bolaget är noterat på börs eller marknadsplats. Mot vad kommittén anför under 4.3-4.7 har fakulteten inga invändningar. Det innebär bland annat att fakulteten tillstyrker att bolagsstämmaparagrafens tredje paragraf justeras så att den tillåter insamlingar på bolagets bekostnad av fullmakter som i praktiken fungerar som poströster. En sådan ändring synes för övrigt närmast vara nödvändig om aktieägare i andra länder skall ha möjlighet att åtminstone i vissa frågor delta i beslutsfattandet vid förekommande bolagsstämmor.

Svensk Handel

Kommittén föreslår en ändring att avstämningsbolag själva i bolagsordningen skall bestämma vilken dag, vid införande i aktieboken, som skall vara avgörande för att en aktieägare skall få delta i bolagsstämman. Denna dag bör dock inte infalla tidigare än fem dagar före stämman. Detta och beslut om huruvida utomstående skall få delta vid bolagsstämman är sådana frågor som hänför sig till förvaltningen av bolaget och således borde vara föremål för bolagets eget beslutande. Svensk Handel tillstyrker detta förslag.

Svensk Handel anser att ny teknik skall kunna användas och likställas med gamla metoder, till exempel vid kallelser, föranmälningar och informationslämnande. Detta givetvis under förutsättning att det kan ske på ett säkert sätt, till exempel med användning av elektroniska signaturer, samt att samtliga aktieägare får del av meddelandena. Detta föranleder att både nya och gamla metoder skall vara giltiga under en period framåt. Detsamma gäller aktieägares deltagande vid bolagsstämma via videokonferens eller liknande.

Kommittén har lämnat ett förslag på att det skall vara tillåtet för en aktieägare att i förväg avge sin röst i frågor som skall avgöras genom stämmans beslut, s k poströstning. Svensk Handel delar kommitténs uppfattning att lagstiftningen inte skall hindra utan tvärtom underlätta för aktieägare som inte har vilja eller möjlighet att personligen delta i bolagsstämma att ändå påverka innehållet i de beslut som bolagsstämman fattar. Detta är idag möjligt genom att utse ett ombud. Kommittén föreslår att det i lagen införs en bestämmelse som gör det möjligt att i bolagsordningen föreskriva att styrelsen i samband med kallelse till bolagsstämma får besluta att på bolagets bekostnad samla in fullmakter att utövas vid den aktuella stämman. En sådan fullmakt skall endast kunna lämnas på ett av bolaget upprättat fullmaktsformulär, med tre likvärdigt presenterade svarsalternativ "Ja", "Nej" och "Avstår". Med hänsyn till internationalisering och modernisering av näringslivet bör det vara möjligt för aktieägare att kunna delta i bolagets förvaltning utan att själv närvara eller närvara genom ombud. Svensk Handel tillstyrker därför kommitténs förslag om poströstning.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

Aktieägares rätt att delta i bolagsstämma i avstämningsbolag

FAR ifrågasätter om varje bolag verkligen behöver kunna fastställa en individuell avstämningsdag. Från förenklingssynpunkt bör en generell tidsram, fem arbetsdagar, kunna gälla alla avstämningsbolag.

"Poströstning"

FAR är positiv till förslaget, men vill framhålla svårigheten att överblicka de praktiska konsekvenserna. Den lagtekniska utformningen bör övervägas ytterligare. I kommitténs allmänna överväganden (sid. 251 i betänkandet) sägs att en fullmakt av det aktuella slaget endast bör kunna avse sådana slag av ärenden som angivits i bolagsordningen. Den begränsningen framgår emellertid inte av lagtextförslaget (2 kap. 8 § och 6 kap. 3 §). Den skulle avsevärt begränsa de praktiska möjligheterna till poströstning och är inte sakligt motiverad.

FAR ifrågasätter om det alltid är praktiskt möjligt att uppfylla det föreslagna kravet att i alla ärenden presentera tre likvärdiga svarsalternativ, *ja, nej och avstår*. Som exempel kan anföras det fall att en aktieägare genom poströstning vill rösta för olika beslut om ansvarsfrihet för olika styrelseledamöter.

I 6 kap. 3 § föreskrivs att aktieägaren inte kan instruera ombudet på annat sätt än genom att markera ett av de angivna svarsalternativen, och att aktieägaren inte får modifiera eller villkora svaren. Detta leder till problem om någon aktieägare som utnyttjar fullmakts-erbjudandet bryter mot föreskriften. Ombudet kan finna det nödvändigt att underrätta de aktieägare som inte avgivit en ren poströstningsfullmakt om att funktionen som vanligt stämooombud inte kan utföras. Annars skulle det särskilda poströstningsombudet behöva företräda vissa aktieägare i denna egenskap men företräda andra aktieägare som stämooombud enligt vanliga regler, något som knappast är önskvärt. I det sistnämnda fallet skulle strängt taget även det generella förbudet mot insamling av fullmakter på bolagets bekostnad ha överträtts.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet tillstyrker kommitténs förslag avseende jäv, stämmoprotokoll och röstning genom fullmakt. Beträffande jävsregeln föreslås ett förtydligande i lagtexten.

Revisorsamfundet tillstyrker jävsregeln i förslaget till ABL 6:40, men föreslår att ett förtydligande görs enligt följande. Utformningen av regler som rör röstning måste ta hänsyn till bolagets ägarförhållanden. Det kan inte vara avsikten att jävsreglerna skall tillämpas på bolag som har endast en ägare. Revisorsamfundet föreslår därför att lagtexten förtydligas i detta avseende för undvikande av praktiska problem.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

I anslutning till den föreslagna 6 kap 2 § tredje stycket har uppkommit en fråga om stämmodeltagande av massmediaföreträdare vid stämma i aktiemarknadsbolag. Frågan har gällt om en börs, eller under vissa förutsättningar Finansinspektionen, skulle kunna påkalla att mediaföreträdare skall beredas tillfälle att delta i stämma i sådana bolag. Att frågan uppstått hänger samman med redogörelsen i motivtexten (s 313 f), som säger, att bestämmelsen "skapar en uttrycklig rättslig grund för bolagsstämman att låta exempelvis .. journalister ... övervara förhandlingarna".

Föreningarna kan för sin del inte läsa vare sig lagtextförslaget eller motivtexten på annat sätt än att det är bolagsstämman som disponerar över frågan. Det är viktigt att så är fallet. Eftersom frågan kommit upp, kan saken behöva klargöras i det fortsatta arbetet.

Det skall här tilläggas att föreningarna inte har något att invända mot den behandlade bestämmelsen bara det står klart att beslutet ligger hos stämman som sådan. I vart fall i större börsnoterade bolag förekommer ju redan en omfattande mediabevakning av stämmorna.

Föreningarna anser att det är naturligt att ny teknik skall kunna användas i så stor utsträckning som möjligt även i associationsrättsliga sammanhang och välkomnar därför i stort kommitténs förslag till hur den nya elektroniskt baserade tekniken skall kunna utnyttjas i samband med bolagsstämmor. Föreningarna är emellertid på en punkt avvisande till kommitténs förslag och det gäller kravet på att en fullmakt skall vara försedd med en kvalificerad elektronisk signatur för att vara jämställd med en egenhändigt undertecknad fullmakt. I förslaget till 6 kap 3 § första stycket sägs således, att med egenhändigt undertecknad fullmakt kan jämställas en fullmakt signerad med kvalificerad elektronisk signatur i enlighet med den särskilda lagen om kvalificerade elektroniska signaturer. Kommittén uttrycker i författningskommentaren (s. 314) stor tveksamhet till om det är nödvändigt att föreskriva en så hög säkerhetsnivå som en kvalificerad signatur innebär. Föreningarna vill här framhålla, att lagen om kvalificerade elektroniska signaturer har ett mycket begränsat tillämpningsområde. Det har vuxit fram verifieringsmetoder som används och fungerar väl utan att vara kvalificerade i lagens mening. Ett exempel på detta är institutens olika Internetlösningar som används av flera miljoner kunder. En viktig begränsning i lagen om kvalificerade elektroniska signaturer är att den endast omfattar öppna system, vilket utestänger ett stort antal aktörer som kan uppfylla de säkerhetsmässiga kraven till fullo. Det vore därför olyckligt om aktiebolagslagen inte skulle ge utrymme för andra metoder för identifiering i samband med utfärdande av fullmakter och andra handlingar.

Med undantag för nämnda avsnitt om bolagsstämma behandlas inte möjligheterna att använda den nya tekniken i betänkandet eller i förslaget till ny aktiebolagslag i övrigt. Detta har sin naturliga förklaring i att kommitténs förslag presenterats i delbetänkanden under en följd av år och att den snabba spridningen under senare år av användningen av elektroniska kommunikationsmedel därmed inte kunnat beaktas. Föreningarna anser dock att den fortsatta beredningen bör göras så att den nya aktiebolagslagen skall vara "teknikneutral" och därmed så öppen som möjligt för att utnyttjande av elektroniska medel i olika sammanhang skall vara ett fullgott alternativ till dokument, meddelanden, information och underskrifter på papper. Detta innebär också att det behövs en översyn av lämpligheten av olika begrepp såsom handling, skriftligt, namnteckning, påskrift, ansökan, underrättelse m fl, så att dessa kan

användas även i en elektronisk miljö. Detta kan uppnås med mindre ändringar i kommitténs förslag till lagtext men utan systematiska ändringar i förslagen.

Fondbolagens Förening

Föreningen noterar med tillfredsställelse det förhållandet att flera av kommitténs förslag syftar till att underlätta ett aktivt stämmodeltagande, något som föreningen i skilda sammanhang framfört önskemål om. Således välkomnas förslaget att förkorta tiodagarsfristen i samband med rösträttsregistrering, liksom kommitténs förslag till hur ny, elektroniskt baserad teknik skall kunna utnyttjas i samband med bolagsstämmor.

Föreningen har tagit del av yttrande i ärendet från Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen och vill instämma i vad som däri framförs om kravet på att fullmakt skall vara försedd med en kvalificerad elektronisk signatur. Liksom dessa föreningar anser Fondbolagens Förening att det vore olyckligt om aktiebolagslagen inte skulle ge utrymme för andra metoder för identifiering i samband med utfärdande av elektroniska fullmakter m fl handlingar.

Föreningen har tidigare framfört önskemål om att "poströstning" skulle tillåtas för att möjliggöra ett mer aktivt deltagande av såväl svenska som utländska ägare på bolagsstämmorna. Som kommittén skriver har antalet aktieägare ökat i de större svenska bolagen under de senaste decennierna. Många av dessa ägare har endast smärre innehav och därmed mindre incitament att personligen närvara vid stämman. Det utländska ägandet har också ökat kraftigt. Här märks främst utländska institutioner som i mycket liten utsträckning deltar i de svenska bolagsstämmorna.

Kommittén uttalar att lagen nu bör ändras så att det blir praktiskt möjligt för bolagen att i större utsträckning än vad som är fallet i dag erbjuda aktieägarna att i förväg avge sin röst i frågor som skall avgöras genom stämmans beslut. För att möjliggöra detta föreslår kommittén, efter att ha diskuterat för- och nackdelar med ett renodlat poströstningsinstitut respektive ett reformerat fullmaktsinstitut, ett utvecklat fullmaktsalternativ. Detta alternativ ligger också i linje med i utlandet förekommande system för att underlätta representation vid bolagsstämma.

Föreningen har ingen invändning mot det förslag som kommittén lägger fram, nämligen att styrelsen genom stadgande i bolagsordningen kan ges möjlighet att besluta om fullmaktsinsamling på bolagets bekostnad. Ett genomförande av förslaget torde tillgodose de önskemål som föreningen tidigare framfört. Föreningen utgår från att den person som utses till ombud för aktieägarna är en från styrelse och ledning oberoende person.

Föreningen anser att ett genomförande av kommitténs förslag i denna del är så angeläget att det bör behandlas med förtur för att möjliggöra ett tidigareläggande av ikraftträdandet av lagändringen.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Avstämningsdag för rätt att få delta i bolagsstämma

VPC instämmer med ABK om att den tiodagarsregel som f n gäller inte alltid är ändamålsenlig. Det kan ibland förflyta ett par veckor och i vart fall i börsbolagen inträffa många aktiebyten mellan avstämningsdagen och bolagsstämman. För många bolag - även sådana med många aktieägare - torde det med införande av modern teknik vara möjligt att effektivisera framställning av röstlängd och i övrigt förbereda bolagsstämman på kortare tid än tio dagar. Med moderna kommunikationsmetoder borde det inte heller behöva krävas någon längre tid för förvaltarregistrerade aktieägare att begära hos sin förvaltare att tillfälligt bli införd i aktieboken och för förvaltaren att inrapportera detta till VPC. Vi tycker emellertid att det är rimligt att låta bolagen i största möjliga utsträckning själva bestämma vilken avstämningsdag som skall gälla och att olika behov för olika bolag bör kunna tillgodoses.

Syftet med den ändring, som nu föreslås, borde därför snarare vara att erbjuda bolagen en viss flexibilitet ifråga om tidsfristen, än att tvinga alla bolag att införa en avsevärd förkortning av tiden. Den av ABK föreslagna ändringen innebär att alla avstämningsbolag skulle behöva ta ställning till hur många dagar som är en lämplig tidsfrist. Vi anser att regeln hellre bör utformas som en huvudregel, som bolagen inom vissa givna ramar tar besluta om avsteg från. Därmed behöver inte alla bolagsordningar med nödvändighet kompletteras på denna punkt, vilket bara det kan förväntas förorsaka en hel del administrativt förtret och besvär. Vidare behöver man då inte särskilt reglera vilken tidsfrist som skall gälla just för den första ordinarie bolagsstämman som infaller efter lagens ikraftträdande, då stämman skall fatta beslut bl.a. just om vilken tidsfrist som skall gälla. På denna punkt anser vi att det annars är nödvändigt att förtydliga den föreslagna övergångsbestämmelsen.

Vi befärrar att valfriheten för vissa bolag riskerar att bli en börda om avstämningsdagen inte får bestämmas till *tidigare* än femte dagen före stämman. Eftersom den slutliga avstämningen inte kan ske förrän efter dagens slut, när några nya aktieägare inte längre kan införas i aktieboken, är det knappast möjligt att bolaget kan få en utskrift av aktieboken förrän tidigast fjärde dagen före stämman. Först samma dag tar bolaget också slutligt besked om hur många som anmält sig för deltagande vid stämman. Att på de få återstående dagarna före stämman hinna sammanställa en röstlängd och vidta övriga praktiska förberedelser kan för de allra största bolagen visa sig både kostsamt och besvärligt. Vi bedömer att om VPC skall hinna leverera en utskrift av aktieboken kan avstämningsdagen inte infalla senare än tre vardagar före stämman.

Vi kan inte finna några olägenheter med att den nuvarande ordningen med en tiodagarsfrist får behållas om bolagen så önskar bl.a. för att inte skapa osäkerhet och förvirring hos aktieägare och förvaltare. Det torde t ex vara en fördel om i vart fall alla börsbolag hade samma tidsfrist. Bolagen kan vidare behöva viss tid för att hinna anpassa sig till den teknik som kan komma att behövas för att snabbt framställa röstlängder. Vi menar att bolagen själva bör kunna få bestämma när det kan vara lämpligt att förkorta tidsfristen. VPC föreslår därför att regeln bör utformas så att det i 2 kap 5 § eller i en ny egen paragraf anges att avstämningsdagen (den dag aktieägaren skall vara införd i aktieboken för att få delta i bolagsstämma) infaller tionde vardagen före bolagsstämman men att det i bolagsordning får anges senare dag, som dock inte får infalla *senare* än tre vardagar före stämman.

Närvarorätt m m

När det gäller ABKs förslag ifråga om närvarorätt och användande av ny teknik mm i samband med bolagsstämma, tillstyrker vi förslagen.

AktieTorget Aktiebolag

Inte heller har AktieTorget något att erinra mot förslaget att bolagen själva i bolagsordningen får bestämma vilken dag utskrift av aktieägarregistret skall gälla eller att tidsfristen före stämman förkortas från tio till fem dagar. Även de föreslagna reglerna om rätt för utomstående att närvara vid bolagsstämma anser AktieTorget godtagbara.

Utnyttjande av elektronisk post vid kommunikation mellan bolaget och aktieägarna bör också enligt AktieTorgets uppfattning kunna användas bara som ett komplement till lagens krav på brev eller annons.

Förslaget i fråga om aktieägares möjlighet att delta i bolagsstämma genom att utnyttja dator-teknik utgör en kodifiering av vad som redan har utvecklats i praxis och kan tillstyrkas. AktieTorget delar uppfattningen att ett rent poströstningsinstitut bör avvisas till förmån för ett fullmaktsalternativ. De föreslagna reglerna för fullmaktsalternativet godtas utom på en punkt. Eftersom fullmakter skall avse specifika ärenden, är det inte rimligt att fullmaktsgivarna skall anses vara närvarande i alla ärenden vid stämman. Närvaron bör begränsas till de ärenden, vilka omfattas av respektive fullmakt. Det torde inte möta större problem att för dessa ärenden komplettera röstlängden med fullmaktsgivarna.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen har ingen från kommittén avvikande uppfattning i denna fråga.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Rätten att delta vid bolagsstämman i avstämningsbolag.

För att avgöra vilka som får närvara vid bolagsstämma tar VPC på avstämningsdagen fram en så kallad bolagsstämмоaktiebok. Bolagsstämмоaktieboken innehåller alla de aktieägare som finns registrerade i VPCs register. Till skillnad från den offentliga aktieboken innehåller bolagsstämмоaktieboken inte någon av de aktieägare vars aktier är registrerade hos förvaltare. För att dessa aktieägare skall redovisas i aktieboken måste detta anmälas särskilt av aktieägaren.

Aktiespararna har funnit att kravet på av särskild ägarregistrering inför bolagsstämma är ett stort problem som hindrar många aktieägare från att delta och utnyttja sin rösträtt. Ett exempel illustrerar aktieägarnas problem: Antag att ett bolag kallar till en extra bolagsstämma på skärtorsdagen, den 12 april 2001. Bolagsstämman skall hållas två veckor senare, den 26 april 2001. Eftersom fredagen och måndagen är helgdagar måste omregistrering ske senast samma dag som annonsering sker före klockan tretton då

värdepappersinstituten stänger under påsk och håller stängt i fyra dagar. Även om en extra bolagsstämma inte är förlagd vid påsk har aktieägaren aldrig mer än fyra dagar på sig att omregistrera sina aktier.

Kravet på ägarregistrering medför dessutom att många utländska aktieägare avstår från att rösta på svenska bolagsstämmor. Detta är olyckligt för svenska bolag som är i behov av även utländskt riskkapital. Ett system som motverkar aktiva aktieägare kan verka konkurrens-hämmande för svenska bolag som inte blir lika attraktiva för investerare.

Aktiespararna att en bra lösning vore att behålla samma rutiner vid framtagande av bolagsstämmoaktieboken som när man utformar den offentliga aktieboken, dvs. en inrapporteringskyldighet för förvaltarna i samband med sammanställning av bolagsstämmoaktieboken. Aktiespararna har varit i kontakt med VPC för att diskutera en sådan lösning. En invändning som därvid framförts är att en sådan rapporteringskyldighet skulle kunna innebära att personer som står registrerade hos en förvaltare som ägare men som egentligen innehar aktierna för någon annans räkning skulle kunna bli upptagna som ägare och få rösträtt på stämman. Aktiespararna anser dock att denna möjlighet bör utredas närmare.

En annan lösning på problemet är den som kommittén föreslår där man förkortar tiden mellan avstämningsdag och bolagsstämma. Detta förenklar avsevärt för aktieägarna även om det fortfarande krävs att dessa är medvetna om behovet av omregistrering. Med dagens möjligheter till elektronisk bearbetning av information bör det gå att förkorta tiden mellan avstämningsdag och bolagsstämma avsevärt. Kommitténs förslag ser Aktiespararna som ett minimikrav.

Aktiespararna välkomnar förslaget om framflyttad avstämningsdag och anser att behovet av en lagändring på detta område är så betydelsefull att frågan bör snabbbehandlas så att regeln går att tillämpa redan under bolagsstämmonsäsongen 2002. Aktiespararna har erfaren att några administrativa hinder hos VPC inte föreligger för att snarast genomföra en sådan lagändring.

Av den föreslagna lagtexten framgår att det i bolagsordningen skall anges vilken dag som skall vara avstämningsdag och att denna dag inte får infalla tidigare än fem dagar före stämman. Det framgår dock inte vad som gäller om bolagsordningen inte anger vilken dag som är avstämningsdag. Aktiespararna föreslår att lagen skall ange att femte vardagen före bolagsstämman alltid skall vara avstämningsdag om inte bolagsordningen anger en senare dag.

Förslag till lagtext 2 kap 5 § 2 st 2 meningen:

Om bolagsordningen inte anger en senare dag skall avstämningsdagen vara femte vardagen före bolagsstämman.

Rätt för utomstående att närvara vid bolagsstämma

Aktiespararna anser att principen om den slutna bolagsstämman bör bibehållas.

Aktiespararna tillstyrker kommitténs förslag att aktieägarna vid bolagsstämman med enkel majoritet skall ha möjlighet att besluta att även utomstående skall få närvara vid stämman.

Ny teknik vid kallelse, föransmälan och tillhandahållande av information

Aktiespararna delar kommitténs uppfattning vad gäller ny teknik vid kallelse och föransmälan. Aktiespararna anser emellertid att det bör vara ett krav att de marknadsnoterade bolagen har en hemsida och att man där tillhandahåller information om kallelse till bolagsstämma samt protokoll från bolagsstämma.

Aktieägares rätt att deltaga i stämman utan att vara närvarande i stämmolokalen

Aktiespararna är positiva till alla former för bolagsstämma som gynnar ett ökat deltagande. Genom att sända bolagsstämman antingen till flera orter samtidigt eller över Internet får flera aktieägare möjlighet att närvara och bolagsinformation sprids bättre. Aktiespararna saknar emellertid en närmare diskussion kring hur aktieägarnas rättigheter skall tas till vara på bästa sätt vid distansdeltagande.

Det är Aktiespararnas uppfattning att såväl den som deltar i den fysiska bolagsstämman som den som deltar i bolagsstämman från sin egen dator skall ha möjlighet att utnyttja alla de rättigheter som följer av aktieägandet. Utan möjlighet att utnyttja rösträtten och frågerätten förlorar deltagandet i bolagsstämman sin betydelse. Rätten för aktieägare som deltar i bolagsstämman att ställa frågor slås fast av OECDs policydokument² och det finns anledning att närmare beröra hur denna rätt skall tillgodoses vid distansdeltagande.

Aktieägare som deltar från sin egen dator kan naturligtvis ges möjlighet att skicka e-post till bolaget. Hanteringen av sådana frågor kan vålla problem. Det finns en uppenbar risk att stämmans ordförande sällar bland frågorna och väljer dem som är lätta att svara på eller som är förmånliga för styrelsen. Aktieägare som deltar på distans måste tillförsäkras samma behandling som aktieägare som närvarar på stämman.

Ytterligare ett problem för den aktieägare som vill delta via egen dator är att aktieägaren inte vet säkert om han eller hon får delta i stämman förrän bolagsstämman röstat om icke aktieägare skall få delta. Om bolagsstämman röstar emot utomståendes rätt att delta har aktieägaren inte någon möjlighet att närvara vid den fysiska bolagsstämman.

Aktiespararna anser att det redan innan en aktieägare inbjuds att anmäla sig att delta i bolagsstämman måste stå klart om aktieägaren kommer att beviljas att deltaga utan att fysiskt vara närvarande. Det måste göras möjligt att i bolagsordningen föreskriva att aktieägare skall ha möjlighet att delta på distans utan särskilt beslut på stämman.

Elektronisk omröstning

Så kallad elektronisk omröstning vid bolagsstämma förekommer idag framför allt i samband med att bolagsstämman sänds till flera lokaler samtidigt. I dessa situationer är det extra svårt att genomföra handuppräckning och acklamation eftersom det sällan går att förmedla omröstningen på ett tillfredsställande sätt så att alla aktieägare röstar samtidigt. Om ett bolag väljer att sända sin bolagsstämma över Internet blir det ännu viktigare att omröstning kan ske på elektronisk väg och inte genom handuppräckning, i annat fall finns inte någon möjlighet för en aktieägare som deltar via sin egen dator att utnyttja sin rösträtt. Aktieägarnas möjligheter att rösta på distans slås fast av OECD i policydokumentet OECD Principles of

² OECD Principles of Corporate Governance, 1.C.2

Corporate Governance. Aktieägarna skall ha möjlighet att rösta vid bolagsstämman personligen men även i sin frånvaro³. OECD dokumentet poängterar behovet av att erbjuda säkra och effektiva kommunikationsmetoder och transparens i omröstningsprocessen.

Poströstning/Distansröstning

Många svenska småsparare saknar liksom de utländska aktieägarna praktisk möjlighet att utöva sin rösträtt. Aktiespararna anser att det är olyckligt att dessa grupper inte kan göra sin röst hörd på stämman vilket betyder att övriga aktieägares röstinflytande stärks. Aktiespararna anser att det är betydelsefullt att så många aktieägare som möjligt ges tillfälle att utnyttja sin rösträtt. Samtidigt är det viktigt att bolagsstämman är det forum där viktiga frågor rörande bolaget diskuteras och beslut slutligen fattas. Ett fullmaktssystem som det av kommittén föreslagna riskerar att medföra att större aktieägare väljer att fullmaktsröstas snarare än att närvara och diskutera besluten på stämman. Aktiespararna anser emellertid att fördelarna med en möjlighet att rösta på stämman utan att personligen närvara överväger nackdelarna och ställer sig därför positiva till att styrelsen skall ges möjlighet att genomföra av fullmaktsinsamlingar, under förutsättning att detta sker på ett sätt som förhindrar missbruk av styrelsen och företagsledningen.

Aktiespararna saknar närmare vägledning vad gäller vem styrelsen skall utse som ombud för aktieägarna. Aktiespararna föreslår att denna person bör vara oberoende av bolagets styrelse och ledning.

Aktiespararna anser att de praktiska detaljerna kring distansdeltagande på bolagsstämman måste utredas närmare. Det finns anledning att bland annat närmare granska hur frågerätten skall tillgodoses samt hur omröstningar skall organiseras i samband med distansdeltagande.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen har ingen erinran mot de förslag och överväganden som kommittén gjort i denna del.

Börsen instämmer i att det finns goda skäl till att förkorta tidsfristen för framtagande av bolagsstämmoaktiebok till högst fem vardagar före stämman samt att bolaget inom den angivna maximala tidsfristen ges rätt att själv bestämma hur många dagar före stämman aktieboken skall tas fram. Enligt börsens uppfattning finns det emellertid anledning att överväga en obligatorisk fast tidpunkt för bolag med allmänt omsatta aktier, i första hand aktiemarknadsbolag. Aktierna i sådana bolag byter ofta ägare, och genom att ha krav på en enhetlig avstämningsdag för deltagande vid bolagsstämma skulle man undanröja den osäkerhet som annars kan uppkomma i detta avseende.

³ OECD Principles of Corporate Governance, 1.C.3

6. Om beteckningen "lekmannarevisor"

Finansinspektionen

Finansinspektionen har ingen erinran mot förslaget att ändra benämningen lekmannarevisor till allmän granskare.

Riksrevisionsverket (RRV)

RRV tillstyrker valet av uttrycket "allmän granskare".

Riksskatteverket (RSV)

I betänkandet föreslås att ordet lekmannarevisor i lagtexten byts ut mot "allmän granskare". Den föreslagna benämningen knyter direkt an till lagtexten och beskriver den funktion som ska fullgöras i bolaget. Den är inte förväxlingsbar med ordet revisor och ger inte heller upphov till felaktiga associationer.

RSV tillstyrker förslaget.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM delar kommitténs uppfattning och tillstyrker förslaget.

Kommittén föreslår att ordet lekmannarevisor i lagtexten byts ut mot allmän granskare. Den nya benämningen knyter direkt an till lagtexten och beskriver den funktion som skall fullgöras i bolaget. Den är inte förväxlingsbar med ordet revisor och skapar inte heller felaktiga associationer.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM delar kommitténs uppfattning att benämningen "allmän granskare" väl täcker in de två kriterier som uppställs. Det ger uttryck för de funktioner som granskaren ska fullgöra och är inte heller förväxlingsbart med bolagets revisorer. Risken att beteckningen "särskild granskare" förväxlas med "allmän granskare" är liten.

Patent- och registreringsverket (PRV)

Aktiebolagskommitten föreslår att beteckningen lekmannarevisor byts ut mot benämningen allmän granskare. PRV har inget att erinra mot den nya benämningen.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Aktiebolagskommittén behandlar därefter på ett par sidor frågan om termen lekmannarevisor bör bytas ut. Fakulteten vill framhålla att den för sin del anser att termen lekmannarevisor är en bra term.

Svenska Kommunförbundet

Kommunförbundet avstyrker att begreppet lekmannarevisor ersätts med benämningen allmän granskare.

Enligt förbundets mening bör i stället lekmannarevisorerna benämnas "förtroenderevisor" eller "förtroendevald revisor".

Lekmannarevisorer förekommer företrädesvis i bolag ägda av kommuner och landsting/regioner. Utanför den offentliga sektorn torde de endast förekomma i mindre utsträckning. Enligt förbundets mening är det därför rimligt och angeläget att lekmannarevisorerna får en benämning som accepteras och som uppfattas som adekvat inom den kommunala sektorn. Lekmannarevisorerna har en lång tradition i Sveriges kommuner. De är förtroendevalda av fullmäktige och hämtas ur de politiska partierna. De utgör en väsentlig förutsättning för insyn och kontroll av den i aktiebolagsform offentligt bedrivna verksamheten. De har fått fullmäktiges och därmed indirekt kommunmedlemmarnas förtroende att utföra en allmän granskning i bolaget. Denna granskning skiljer sig från den revision som yrkesrevisorerna utför. Förekomsten av lekmannarevisorer skall ses mot bakgrund av de traditioner som finns i svenskt samhälls- och föreningsliv, där valet av revisorer i hög grad styrs av särskilda förtroendeaspekter. Enligt förbundets mening bör aktiebolagslagens benämning tydligt återspegla nu angivna förhållanden. Begreppet lekmannarevisor är mindre lämpligt, då det indikerar att personerna i fråga skulle sakna kompetens. Begreppet "allmän granskare" är alltför intetsägande och har mötts av mycket negativa reaktioner i landets kommuner. Begreppen "förtroenderevisor" eller "förtroendevald revisor" speglar enligt vår uppfattning bäst lekmannarevisorernas funktion och roll.

Landstingsförbundet

Landstingsförbundet avstyrker förslaget i 9 kap. om att begreppet lekmannarevisor ersätts med benämningen allmän granskare. Enligt förbundets mening bör i stället lekmannarevisorerna benämnas "förtroenderevisor" eller "förtroendevald revisor".

Lekmannarevisorer förekommer huvudsakligen i bolag ägda av landsting och kommuner. Enligt förbundets mening är det därför rimligt och angeläget att lekmannarevisorerna får en benämning som accepteras och som uppfattas som adekvat inom den kommunala sektorn. Lekmannarevisorerna har en lång tradition i Sveriges landsting och kommuner. De är förtroendevalda av fullmäktige och hämtas ur de politiska partierna. De utgör en väsentlig förutsättning för insyn och kontroll av den i aktiebolagsform offentligt bedrivna verksamheten. Denna granskning skiljer sig från den revision som yrkesrevisorerna utför. Förekomsten av lekmannarevisorer skall ses mot bakgrund av de traditioner som finns i svenskt samhälls- och föreningsliv, där valet av revisorer i hög grad styrs av särskilda

förtroendeaspekter. Enligt förbundets mening bör aktiebolagslagens benämning tydligt återspegla beskrivna förhållanden. Begreppet lekmanarevisor är då mindre lämpligt, det indikerar att personerna i fråga skulle sakna kompetens. Begreppet "allmän granskare" är alltför intetsägande och har mötts av mycket negativa reaktioner i landets landsting och kommuner. Begreppen "förtroenderevisor" eller "förtroendevald revisor", som användes fram till 1999 då revisionen i kommunala aktiebolag reglerades i aktiebolagslagen, speglar därför enligt förbundets uppfattning bäst lekmanarevisorernas funktion och roll.

Lerums kommun

Lerums kommuns uppfattning angående den förändrade benämningen från "lekmanarevisor" till "allmän granskare" är att benämningen är av mindre betydelse. Vad som anförts i betänkandet att ordet lekman för tankarna till en person som inte är fackman och saknar erforderliga kunskaper för sina uppgifter, förbättras inte genom benämningen "allmän granskare". Benämningen allmän kan i motsvarande grad ses som ett vagt uttryck för vad granskningen skall omfatta. Kommunen anser därför att benämningen inte blir tydligare genom förändringen samt att ordet revisor bör förekomma i benämningen. Kommunen förordar benämningen "förtroendevalda revisorer" eller "förtroenderevisor" i stället för "allmän granskare".

Linköpings kommun

Linköpings kommun tillstyrker aktiebolagslagskommitténs förslag att ändra beteckningen lekmanarevisor till allmän granskare.

Samtidigt vill kommunen dock påpeka att en förändring av aktiebolagslagen på detta sätt även måste medföra ändring i kommunallagen. Där kommer då tydligt att visas att suffixet "revisor" även i fortsättningen kommer att användas i vår lagstiftning trots att de valda personerna inte uppfyller kraven på revisor enligt EG:s åttonde bolagsrättsliga direktiv. I kommunallagen skall då anges att "Till allmän granskare i aktiebolaget eller revisor i stiftelsen skall fullmäktige utse någon av de revisorer eller revisorsersättare som enligt 9 kap 1 § valts för granskning av styrelsen och övriga nämnders verksamhet Lag (1999: 621)".

Varken för "revisor i stiftelse" eller kommunens revisorer gäller att de måste uppfylla de ovan angivna EG-kraven.

Finspångs kommun

Kommunfullmäktige beslutar att kommunen i yttrande till justitiedepartementet angående avsnittet 5 beteckningen "lekmanarevisor" framför att benämningen "allmän granskare" ganska väl svarar mot uppställda kriterier, varför benämningen "allmän granskare" tillstyrks.

Göteborgs kommunstyrelse

Revisionsuppdragen för verksamhetsgranskningen inom de kommunala nämnderna och bolagen är formulerade på ett identiskt sätt i kommunallagen. Det är ur gruppen av kommunens förtroendevalda revisorer som lekmannarevisorerna i de kommunala bolagen väljes. Samtliga delar av den kommunala verksamheten granskas härigenom på ett likartat sätt och av samma personer. Det är svårt att se några fördelar för kommunen med en ändring av beteckningen lekmannarevisor till allmän granskare. Enligt kommunstyrelsen finns det ur kommunalrättslig synvinkel således ingen anledning att ändra benämningen från lekmannarevisor till allmän granskare.

Det är viktigt att tydliggöra att lekmannarevisorns granskning skall ske ur ett ägarperspektiv. I ett kommunägt bolag, avsett att bedriva sådan verksamhet som kommunen svarar för, skall lekmannarevisor granska att de kommunala ändamålen, sådana de har kommit till uttryck i bolagsordningen, tillgodoses på ett effektivt och bra sätt (Prop. 1997/98:99 s 276). Kommunstyrelsen anser att de krav på insikt och erfarenhet av kommunal verksamhet och lokal demokrati som därmed ställs på lekmannarevisorn rimmar dåligt med beteckningen lekman. Beteckningen kan associera till en person som saknar insikt och erfarenhet inom området och kan leda till felaktiga slutsatser beträffande vikten av den granskning som en sådan revisor utför. I jämförelse med den examinerade revisorn kan prefixet lekman leda till en omotiverad gradskillnad mellan uppdragen i stället för att belysa de olika kompetenser de bägge revisorskategorierna innehar.

Kommunstyrelsen föreslår istället att benämningen lekmannarevisor ändras till förtroendevald revisor. Denna benämning påvisar mer uttryckligt vilket uppdrag som skall fullgöras i bolaget. Därtill kommer att beteckningen har en lång svensk tradition inom såväl offentlig verksamhet som ideell föreningsverksamhet. Risk för förväxling med andra bolagsorgan synes inte heller föreligga.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker kommunstyrelsen Aktiebolagskommitténs förslag om ändring av benämningen lekmannarevisor till allmän granskare.

Kommunstyrelsen föreslår i första hand att benämningen istället ändras till förtroendevald revisor. Kommunstyrelsen föreslår i andra hand att benämningen lekmannarevisor kvarstår.

Vännäs kommun

...förorordar beteckningarna förtroendevald revisor eller förtroenderevisor.

Värmdö kommun

Den tidigare benämnda förtroendevalde revisorns roll i kommunala bolag utgör bl.a. ett led i den offentliga insynen i de kommunala bolagens förvaltning. Dessa har därför en viktig roll genom uppgiften att säkerställa en god kommunal förvaltning. Rollen för de förtroendevalda revisorerna är dock en annan än de kommunala bolagens övriga revisorer. De förtroendevalda revisorerna föreslår t.ex. granskningsområden. De förtroendevalda revisorerna är också mottagare av och yttrar sig över granskningsrapporter och information

från revisorerna. De förtroendevalda revisorerna deltar inte på samma sätt i det aktiva granskningsarbetet. I de flesta fall saknar de förtroendevalda revisorerna den specialkompetens som förknippas med ordet *revisor*. Ordet *lekman* kan såsom Lagutskottet framhållit ge intryck av att de förtroendevalda revisorerna inte har tillräckliga kunskaper för att klara sina viktiga uppdrag.

Värmdö kommun anser att benämningen "allmän granskare" ger rättmätiga associationer till kompetens och ansvar, samtidigt som man genom att välja denna benämning förbehåller begreppet revisor till rätt yrkeskategori.

Värmdö kommun ställer sig därför bakom kommitténs förslag att benämna de förtroendevalda revisorerna "allmänna granskare".

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet tillstyrker att beteckningen *lekmannarevisor* ersätts med uttrycket *allmän granskare* samt instämmer till fullo i kommitténs motivering till ändringen.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Ifråga om dessa förslag har VPC inga invändningar.

AktieTorget Aktiebolag

Förslaget att byta ut ordet *lekmannarevisor* mot ordet *allmän granskare* lämnas utan erinran.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen har ingen från kommittén avvikande uppfattning i denna fråga.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Aktiespararna har inte några synpunkter på kommitténs förslag.

STAREV

Frågan om uppdragsbenämningen har varit föremål för diskussion och överväganden vid flera tillfällen sedan det infördes i 1999 års aktiebolagslag. I riksdagsmotion har bl.a. föreslagits (Lennart Hedquist (m), Ola Rask (s)) att uppdraget borde betecknas "förtroenderevisor".

Den uppdragsbeteckning som nu föreslås ger enligt vår bestämda uppfattning en alltför vag bild av uppdraget. *I kommunala bolag är uppdraget en viktig del av fullmäktiges*

ansvarsprövning. Den föreslagna beteckningen "allmän granskare" anknyter inte till detta och riskerar enligt vår mening att medföra en oklar och försvagad ställning för den förtroendevalde "lekmannarevisorn".

Vi vill erinra om att riksdagen under senare tid, genom ändringar i kommunallagen, markerat vikten av en väl utbyggd revision i kommuner och landsting. Vad gäller de kommunala bolagen har kraven på insyn och kontroll skärpts, bl. a. genom att i kommunallagen föreskriva "lekmannarevision" genom förtroendevalda. En ändring av uppdragsbeteckningen enligt aktiebolagskommitténs förslag skulle riskera motverka dessa strävanden. *Vi avstyrker därför bestämt den föreslagna ändringen.*

Lekmannarevisorernas uppgift i den kommunala bolagsrevisionen är att pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den står i överensstämmelse med de av ägaren angivna målen. Detta ställer krav på en insikt och erfarenhet som knappast återspeglas i beteckningen "lekman". Vi förordar därför att beteckningen "lekmannarevisor" ersätts med "förtroendevald revisor". Den benämningen uppfyller väl Aktiebolagskommitténs kriterier och återspeglar bättre uppdragets karaktär och innehåll. En sådan ändring är också naturlig med tanke på det nära sambandet mellan bolagsuppdraget och uppdraget som förtroendevald revisor i kommunen. Granskningen i bolagen är, som ovan framhållits, en del av den samlade kommunala ansvarsprövningen.

Starev förordar sammanfattningsvis att kommitténs förslag till ändrad uppdragsbeteckning avvisas att benämningen i stället ändras till "förtroendevald revisor"

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen har ingen erinran mot förslaget.

7. Ansvar för fel och brister i emissions- och erbjudandeprospekt

Svea hovrätt

Hovrätten ställer sig i princip positiv till att även aktiebolaget kan bli ansvarigt i de delar som nu är i fråga. Hovrätten anser dock att en ytterligare analys av bestämmelsens avsedda tillämpning bör göras.

Genom förslaget bryts en gammal ordning inom associations- och skadeståndsrätten. Den skadeståndsskyldighet som kan bli aktuell med tillämpning av regleringen kan bli mycket långtgående. Det finns ett uppenbart behov av att avgränsa de fall som inte skall leda till skadeståndsskyldighet. Mot denna bakgrund ter sig kommitténs uttalanden om hur bestämmelsen är avsedd att tillämpas som anmärkningsvärt kortfattade. Uttalandena ger inte heller någon egentlig vägledning för rättstillämpningen.

Som kommittén anfört kommer beräkningsproblemen vid bestämmandet- av skadans storlek att bli uppenbara. Vilka konsekvenser kommer detta att ha för den framtida tillämpningen?

Vidare finns ingen närmare definition av de i lagtexten använda begreppen "felaktigt" respektive "bristfälligt". Att rena sakfel medför ett skadeståndsansvar torde vara klart. Men hur är det med alltför positiva förväntningar på värdepapprets värdestegring? Det kan förväntas att många skadeståndsanspråk kommer att ha sin grund just i detta. Skulle skadeståndsanspråk med fog kunnat framställas med anledning av t.ex. den s.k. Teliaaffären? Sammantaget anser hovrätten att det av rättssäkerhetsskäl bör dras upp klarare riktlinjer för rättstillämpningen.

Enligt hovrättens mening saknas en redovisning av en tillräcklig analys av bestämmelsens tillämpningsområde och dess konsekvenser. Bestämmelsen har sin förebild i utländska rättsordningar. En genomgång av relevant praxis från några av dessa länder hade därför varit av intresse.

Enligt förslaget räcker "enkel" vårdslöshet för att skadeståndsansvar skall uppkomma. Det framgår inte om kommittén övervägt att det skulle krävas grov vårdslöshet. Enligt hovrättens mening finns det fog för den föreslagna ordningen då det skyddsvärde intresset finns hos tecknarna av värdepappren och att ett krav på grov vårdslöshet skulle kunna medföra alltför stora svårigheter att utkräva något skadestånd. Å andra sidan kan ett lågt krav på vårdslöshet från bolagets sida i kombination med en inte tillräckligt klar avgränsning av bolagets ansvar leda till ett skadeståndsansvar som blir mer långtgående än lagstiftaren avsett. Detta kan i sin tur leda till begränsningar för aktiebolagens kapitalanskaffning och i aktieomsättningen i övrigt. I ljuset av det sagda ter sig behovet av klarare motivuttalanden om skadeståndsansvarets omfattning än starkare.

Regleringen om bolagets skadeståndsansvar skall enligt förslaget inte finnas i aktiebolagslagen. Enligt hovrättens mening bör det dock i det föreslagna 22 kap. aktiebolagslagen finnas en hänvisning till lagen om
- handel med finansiella institut beträffande bolagets skadeståndsansvar.

Stockholms tingsrätt

Behovet av en ny reglering av bolags prospektansvar

Frågan om skadeståndsrättsligt prospektansvar är enligt tingsrättens mening mer svårbedömbart än vad som framgår av betänkandet. Rättsläget är idag i viss mån oklart. Det skadeståndsrättsliga informationsansvaret har ägnats ett växande intresse, inte minst under de år som kommittén bedrivit sitt arbete. Tingsrätten vill särskilt framhålla riskerna för att kommitténs förslag kan öppna för svårhanterliga tvister vars berättigande kan ifrågasättas. Införande av prospektansvar är konsekvent i förhållande till allmänna rättsliga principer men frågan är om den svenska rättsordningen är anpassad för det.

- Som kommittén framhåller motverkar den nuvarande ordningen processer som grundas på ett allmänt missnöje med att värdet på bolagets aktier inte ökat som förväntat. Kommittén anför huvudsakligen två argument för förslaget, dels att ett bolag i praktiken är fredat från investerarnas skadeståndsanspråk vilket är ägnat att påverka deras förtroende för värdepappersmarknaden, dels att nuvarande ordning kan tänkas försvåra kapitalanskaffning för svenska bolag på den internationella marknaden. Tingsrätten finner i motsats till kommittén att dessa argument inte utan vidare kan anses väga tillräckligt tungt för att motivera den föreslagna regeln.

Tingsrätten vill understryka vikten av att en reglering på området omgärdas av erforderliga begränsningar för att undvika att skadeståndsansvaret för prospekt utvidgas för långt. Begränsning av ansvaret måste vägas mot behovet av ersättning och försäkringsmöjligheter. Reglerna måste utformas på ett sådant sätt att nödvändiga gränsdragningar i möjligaste mån underlättas samt att dessa inte ger upphov till en inkonsekvent rättstillämpning. Tingsrätten hade bland annat önskat en mer utförlig analys av det faktum att förslaget tillhandahåller en ordning där organledamöternas och bolagets ansvar regleras på olika sätt. Kommittens förslag innebär att en under lång tid erkänd princip, att aktieägare är avskurna rätten till skadestånd från bolaget på kontraktsrättslig grund, överges. Tingsrätten noterar att frågan om begränsning av kretsen skadelidande redovisades på ett principiellt tankeväckande sätt när kommittén behandlade organledamöternas ansvar mot annan än bolaget, jfr SOU 1995:44 avsnitt 5.6.1.2.

Vilka typer av prospekt bör omfattas av den nya regeln?

Om en köpare betalar ett för högt pris för en aktie så gör säljaren en motsvarande vinst. Såvitt gäller nyemitterade aktier innebär detta att om en köpare betalar för mycket så erhåller bolaget ett på motsvarande sätt för stort kapitaltillskott. Situationen ställer sig annorlunda när en aktieägare säljer ut aktier på ett sådant sätt att prospektskyldighet föreligger. Då är det inte bolaget utan en tidigare ägare som får vinning av affären om ett för högt pris bestäms. Det kan tyckas otillfredsställande om bolaget vid sådant förhållande måste ersätta köparens skada, särskilt om samtidigt säljaren går fri från ansvar. Följden skulle i praktiken bli att återstående aktieägare får vidkännas en värdeminskning på sina aktier motsvarande den vinning säljaren gjort. Detta skulle rent av kunna te sig stötande om säljaren har haft inflytande över verksamheten utan att för den skull sitta med i styrelsen och därmed själv kunna avkrävas ansvar för prospektet. Detta vore också ett avsteg från vad som normalt gäller vid utomobligatoriskt skadestånd. Ett från nu diskuterad synpunkt mer tillfredsställande resultat skulle möjligen nås om man jämförde aktieteckning med ett köprättsligt avtal. Då skulle bolaget svara endast för prospekt som medförde att bolaget tillfördes pengar. I de fall där annan än bolaget avyttrade värdepapper skulle bolaget svara endast enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler avseende ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden.

Hur bör kretsen skadelidande bestämmas?

Prospektansvaret får, som anförts ovan, inte tillåtas bli för brett; den ersättningsberättigade kretsen måste begränsas. Det starkaste skälet för att begränsa bolagets ansvar är hänsynen till bolagets borgenärer. Tanken är att skadeståndsanspråken inte onödigtvis bör tillåtas äventyra bolagets bestånd. Tingsrättens uppfattning är att kommitténs förslag inte är tillräckligt väl underbyggt i denna del.

Icke-investerare, det vill säga de som på grund av viss information avstår från förvärv, omfattas naturligt nog inte av regeln. Aktieköpare som handlar på den öppna marknaden kan däremot, liksom den som förvärvar aktier genom nyteckning, påverkas av information i de nu aktuella prospekten men är inte berättigad till ersättning. Utfärdare kan genom friskrivningar undgå ansvar och denna möjlighet kan behöva beskäras. Införande av en preskriptionsregel bör övervägas. En mer utförlig redogörelse av möjligheterna att begränsa kretsen skadelidande synes motiverad.

Hur skall skadan beräknas?

Kommittén har föreslagit att skadan skall uppskattas som ett prisavdrag, det vill säga som skillnaden mellan å ena sidan det belopp som den skadelidande med utgångspunkt i prospektet erlagt för fondpapperet i samband med teckningen för köpet och å andra sidan det belopp som han skulle ha erlagt om uppgifterna i prospektet i aktuellt hänseende hade varit korrekta. Som kommittén förutspår kommer en liknande regel sannolikt att förorsaka tillämpningsproblem. Svårigheterna med att uppskatta aktieägarens förmögenhetsförlust hänger samman med att det inte finns någon exakt metod för att mäta aktiers värde.

Finansinspektionen

Vem som är ansvarig för fel och brister i prospekt och vilka möjligheter som finns till ekonomisk ersättning på sådana fel och brister har varit oklart och frågan har också varit föremål för mycket diskussioner. Mot bakgrund av detta och det ökande antalet emissioner och erbjudanden under senare år, anser Finansinspektionen att det är väl motiverat att frågan om ansvar för fel och brister i prospekt klargörs.

Såsom bestämmelserna utformats synes skadeståndsskyldigheten endast omfatta emissioner och aktieägares försäljning av fondpapper i publika aktiebolag. Bestämmelserna i 2 kap. 1 – 3 §§ och 14 - 16 §§ i förslaget synes emellertid omfatta även andra, t.ex. privata aktiebolag. Detta skulle medföra att för publika aktiebolag som genomför emissioner finns regler rörande innehåll i prospekt och skadeståndsskyldighet, medan det för privata bolag finns vare sig regler om innehållet i prospekt eller om skadeståndsskyldighet. Det privata bolaget är dock, enligt bestämmelsernas utformning, skyldigt att upprätta prospekt och även att lämna in det till Finansinspektionen för godkännande och registrering.

Finansinspektionen har under senare tid fått ett flertal förfrågningar från privata aktiebolag om skyldighet att upprätta och till Finansinspektionen ge in prospekt föreligger vid en emission som är riktad till bolagets befintliga aktieägare. Antalet aktieägare har i vissa fall varit stort (t.ex. 450 stycken). Finansinspektionen har hittills intagit ståndpunkten att prospekt avseende privata aktiebolag inte kan registreras av inspektionen. Detta ställningstagande har delvis grundats på förbudet mot spridning av aktier m.m. i privata aktiebolag i 1 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975:1385). Något förbud för Finansinspektionen att registrera prospekt upprättade av privata aktiebolag kan inte utläsas i reglerna om prospekt i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument. Nyssnämnda regler infördes också innan kategoriseringen av aktiebolag i publika och privata genomfördes. I förarbetena till lagen om handel med finansiella instrument anges bl.a. (prop. 1991/92:113 s. 216) att om ett erbjudande riktas till samtliga eller i vart fall flertalet av aktieägarna i ett aktiebolag är erbjudandet riktat till en öppen krets. I förarbetena till ändringar i aktiebolagslagen anges bl.a. (prop. 1993/94:196 s. 141 ff) att det inte är spridning när ett privat aktiebolag vid en emission erbjuder den befintliga aktieägarkretsen att förvärva ytterligare aktier eller andra värdepapper i bolaget. Ett privat aktiebolag som vid en emission erbjuder befintliga aktieägare att förvärva aktier skulle därmed inte bryta mot förbudet för sådana bolag att sprida aktier i bolaget.

Finansinspektionen anser således att det bör klargöras om prospektskyldigheten i lagen om handel med finansiella instrument omfattar även privata bolag. Detta även mot bakgrund av

att uttrycket "vidare krets", som föreslås användas i nämnda lag, hämtats från nuvarande lydelse av 4 kap. 18 § aktiebolagslagen. Den bestämmelsen gäller endast publika aktiebolag.

Finansinspektionen har i remissvar avseende "Aktiebolagets kapital" (SOU 1997:22) haft vissa synpunkter på förslaget avseende prospektregler. Med anledning av att relativt lång tid gått sedan remissvaret skrevs, vill Finansinspektionen, utöver vad som ovan anförts, framföra vissa synpunkter på förslaget i denna del.

Finansinspektionen har inget att erinra mot att bestämmelserna om prospekt i aktiebolagslagen med flera lagar upphävs och ersätts av bestämmelserna i lagen om handel med finansiella instrument och lagen om börs- och clearingverksamhet. Att i samband därmed ersätta begreppet öppen krets med begreppet vidare krets är välmotiverat. Som ovan angivits bör dock vissa förtydliganden göras. Vidare bör en följdändring göras av 1 kap. 3 § 5 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, innebärande att ordet "öppen" utgår och ersätts av "vidare".

Beträffande den nya lydelsen av 2 kap. 1 § lagen om handel med finansiella instrument har inspektionen inte någon erinran mot att ytterligare undantag skrivs in i bestämmelsen.

Av nuvarande lydelse av 4 kap. 20 § första stycket aktiebolagslagen framgår bl.a. att i bestämmelserna nämnda handlingar i normalfallet skall innehålla finansieringsanalys samt att, om så inte är fallet, handlingarna måste kompletteras med sådan analys. Den föreslagna lydelsen av 2 kap. 6 § andra stycket i lagen om handel med finansiella instrument överensstämmer således inte med nu gällande bestämmelser. Någon motivering till ändringen har inte givits. Enligt inspektionens mening bör en finansieringsanalys regelmässigt utgöra del av innehållet i ett prospekt som är riktat till en vidare krets.

I 17 kap 33 § Finansinspektionens föreskrifter om prospekt (FFFS 1995:21) anges bl.a. att en delårsrapport skall omfatta minst räkenskapsårets första sex månader (jfr 3 kap. 55 § nämnda föreskrifter och 5.1.5 i bilagan till det andra börsdirektivet (80/390/EEG)). Inspektionen har inte uppfattat att detta krav upplevts som särskilt betungande i förhållande till andra uppgifter. I 2 kap. 7 § nu aktuellt förslag har emellertid kravet utelämnats och genom bestämmelsens lydelse kan antalet månader som rapporten omfattar bli färre. Inspektionen föreslår att kravet att rapporten minst skall omfatta räkenskapsårets första sex månader i enlighet med inspektionens föreskrifter.

Enligt den föreslagna lydelsen av 2 kap. 6 § skall ett prospekt bl.a. beträffande vissa bolag innehålla en kapitaltäckningsanalys. Emellertid anges i 2 kap. 8 § bl.a. att nämnda bolag i prospektet skall lämna uppgift om kapitaltäckningen och dess betydelse för bolaget. Sistnämnda uppgifter torde emellertid ingå i den kapitaltäckningsanalys som enligt 2 kap. 6 § skall upprättas. Inspektionen föreslår därför att vad som anges om kapitaltäckning m.m. i 2 kap 8 § utgår. Om så inte sker måste det närmare preciseras vilka ytterligare uppgifter som avses i 2 kap. 8 §.

Innehållet i den föreslagna 2 kap. 10 § innebär en utvidgad granskningskyldighet för revisorer jämfört med vad som för närvarande är fallet, då revisorn enligt förslaget även blir skyldig att granska uppgifterna som anges i 2 kap. 8 §. Någon motivering till ändringen har inte angivits. Bolagets revisorers nuvarande skyldigheter i nämnda avseende framgår av 17

kap. 7 § i nämnda föreskrifter. Inspektionen önskar en redogörelse för syftet med en utvidgade granskningskyldigheten.

Finansinspektionen utgår från att begreppet platser som använts i förslaget till 2 kap. 11 § även innefattar exempelvis ett bolags hemsida på Internet. Möjligen borde ett tillägg göras av vilket det framgår att ett prospekt i pappersform alltid skall kunna tillhandahållas kostnadsfritt av bolaget.

Avslutningsvis vill Finansinspektionen fästa uppmärksamheten på att EUkommissionen nyligen lagt fram ett förslag till direktiv om prospekt. Frågan om samordning av detta förslag och direktivförslaget bör övervägas.

Riksrevisionsverket (RRV)

RRV noterar att utredningen inte klargör vilket ansvar underwritinginstitutet skall ha. Detta kan naturligtvis istället klarläggas i avtal mellan bolaget och underwriting-institutet.

Riksskatteverket (RSV)

RSV avstyrker förslaget om att aktieägare ska kunna få skadestånd av bolaget på grund av fel och brister i ett emissions- eller erbjudandeprospekt utan några begränsningar till bolagets fria egna kapital.

Enligt RSV:s uppfattning bör borgenärsskyddet i detta sammanhang inte tillåtas vara sämre än i de regler som föreslås gälla värdeöverföringar till aktieägare eller annan, se förslaget i 14 kap. 3 NABL om skyddet för bolagets bundna egna kapital och försiktighetsregeln.

Skattemyndigheten i Linköping

SKM tillstyrker förslagen om utökade ansvarsregler vid prospekt.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM delar kommitténs uppfattning och tillstyrker förslaget.

Enligt svensk rätt kan ett aktiebolag inte bli skadeståndsskyldigt mot aktieägare när anspråken hänför sig till teckning av aktier. Detta motiveras av hänsynen till skyddet för bolagets borgenärer. Eftersom utländsk rätt har intagit ett motsatt synsätt, har sannolikt kapitalanskaffningen internationellt både försvårats och fördröjats för svenska bolag.

För att avhjälpa detta måste, enligt kommittén, den nuvarande svenska principen överges. Det skall således vara möjligt för aktieägare att få skadestånd från bolaget på grund av fel och brister i emissions- och erbjudandeprospekt.

Skattemyndigheten i Västerås

Enligt nuvarande rättsläge anses inte ett aktiebolag på kontraktsrättslig grund kunna bli skadeståndsskyldigt mot sina aktieägare eller personer i liknande ställning när dessa personers anspråk hänför sig till teckning eller förvärv av aktier eller andra fondpapper som utgivits av bolaget. Kommittén förslår nu att bolaget skall kunna bli skadeståndsskyldigt inte bara p.g.a. fel och brister i emissionsprospekt utan även vid fel eller brister i sådana erbjudandeprospekt som upprättas vid aktieägares utförsäljning av innehavda aktier. Storleken på skadeståndet ska inte begränsas till bolagets fria egna kapital utan vara obegränsat till belopp.

Motiven för förslagen är att vissa länder idag har sådana regler och att allmänheten och de institutionella placerarna skulle hysa ett större förtroende för aktiemarknaden om det fanns möjlighet att erhålla skadestånd från bolaget. Särskilt betonas att det för s.k. underwriting-institut (finansiella aktörer som tillfälligt tecknar och därigenom garanterar emissionen) råder oklarhet om vad som gäller skadeståndsrättsligt gentemot det emitterande bolaget.

Skattemyndigheten avstyrker förslaget med följande motiveringar:

Gällande rätt i denna fråga grundar sig ytterst på att utbetalningar från bolaget till dess aktieägare inte kan komma ifråga på andra sätt än de som regleras i ABL, utdelning eller återbetalning av insats. Detta är en grundläggande ordning som avser att skydda bolagets eget kapital till fromma för borgenärerna med hänsyn till att aktieägarna inte har något personligt betalningsansvar för bolagets skulder. Med kommitténs förslag är risken att skadeståndsprocesser startas av aktieägare som är missnöjda med att värdet på aktierna sjunkit. Om det dessutom handlar om bolag vilkas finansiella ställning försvagats av förluster kan det innebära att de tvingas till likvidation av sina egna aktieägares anspråk på skadestånd. En sådan försämring av borgenärernas ställning i förhållande till aktieägarna är inte acceptabel och innebär en radikal förändring av gällande rätt.

Invest in Sweden Agency (ISA)

Enligt kommittén kan aktieägare i dagsläget inte utkräva skadeståndsansvar från aktiebolag på grund av fel eller brister i emissionsprospekt. Enligt kommittén är vidare motsvarande ansvar tydligare och större i länder som är viktiga på den allt mer internationaliserade aktiemarknaden, däribland USA, Storbritannien och Tyskland. Givet dessa förhållanden kan det enligt ISA vara motiverat att skärpa aktiebolagets ansvar för information som lämnas i prospekt, i enlighet med kommitténs förslag.

Det är generellt sett viktigt att Sverige har ett regelverk som inger förtroende bland investerare. I synnerhet som utländska aktieägare i dagsläget representerar ca 40 procent av kapitalet på Stockholmsbörsen. I annat fall kan bolag som avser att finansiera sig genom svensk kapitalmarknad drabbas.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet

Fakultetsnämnden ställer sig allmänt positiv till Aktiebolagskommitténs strävanden att utvidga prospektansvaret. På vissa punkter anser emellertid nämnden att förutsättningarna för ansvar kan diskuteras.

Enligt kommitténs förslag skall ansvaret regleras genom att lokutionen i 15 kap 1 § vidgas till att omfatta även prospektreglerna i LHF och LBC. Detta innebär att ersättning med stöd av regeln kan utkrävas vid culpös överträdelse av organledamot, varvid det enligt förslaget är bolaget som skall åläggas ersättningsskyldighet. Kommittén diskuterar inte möjligheten för skadelidande aktieförvärvare eller annan att rikta sina ersättningsanspråk mot bolagets organföreträdare. Det rimligaste torde emellertid vara att bolaget och dess företrädare samt övriga medverkande parter åläggs solidariskt ansvar för prospektinnehållet, varvid den individuella culpabedömningen blir avgörande för ansvarsfrågan.

Utförsäljning av tidigare aktieinnehav utgör en omfattande del av de förvärv som sker över börs eller auktoriserad marknadsplats. Det kan ifrågasättas om det är riktigt att ålägga bolaget skyldighet att utbetala ersättning även i de fall utförsäljning sker av förutvarande aktieägars innehav av aktier. Möjligen är det den utförsäljande ägaren, som tillförts huvuddelen av beloppet, som skall åläggas skyldighet att utbetala ersättning till skadelidande aktieförvärvare. Är säljaren huvudägare med starkt inflytande i bolaget samt över dess organföreträdare borde en bedömning av ansvarsfrågan resultera i att säljaren bedöms vara i vart fall medansvarig. Sålunda skulle ansvar aktualiseras för säljaren i fall där säljaren är huvudägare, eller på annat sätt har ett dominerande inflytande över eller insyn i bolagets verksamhet. Detsamma torde vara giltigt vid erbjudande om köp av aktier, utom i de fall den erbjudande parten inte haft insyn i det bolag vars aktier är föremål för förvärv. För att undvika att den skadelidande inte har möjlighet att kräva den förutvarande ägaren på grund av att denne har flyttat utomlands eller avhänt sig köpeskillingen bör ett solidariskt ansvar jämte säljaren åvila bolaget och dess organledamöter.

En fråga som aktualiseras i sammanhanget är möjligheten till ogiltigförklaring av aktieteckningen. Kommittén tar inte ställning till denna fråga, men i exempelvis Tyskland är enligt gällande rätt skadevållande part skyldig att återköpa aktierna från den skadelidande, 45 § Börsengesetz. Att aktieteckning inte kan ogiltigförklaras efter det aktieteckningen registrerats grundas i svensk gällande rätt på samma argument som förbudet mot utbetalning av skadestånd till aktieägare på grund av dennes innehav av aktier, d.v.s. hänsynen till skyddet för bolagets kapital. Kan bolaget åläggas obegränsad skadeståndsskyldighet gentemot aktieägare borde i konsekvens härmed bolaget kunna åläggas skyldighet att återköpa aktierna. Denna möjlighet torde i många fall vara att föredra, även från bolagets synpunkt. Bolaget blir ägare av aktierna, såsom vid förvärv av egna aktier, vilket torde vara mer för förmånligt bolaget än att endast utbetala ersättning. Bolaget har ju alltid möjlighet att åter erbjuda marknaden aktierna, oavsett om aktieteckningen ogiltigförklarats eller bolaget återköpt aktierna, och denna gång till ett korrekt pris. Möjligheten till återköp torde vara mer förmånlig än en skyldighet att utbetala skadestånd även för övriga ansvarssubjekt.

Kommittén anser att det belopp som ett bolag har ålagts att betala på grund av bristfälliga uppgifter är att betrakta som ett prisavdrag. Eftersom bolaget enligt kommittén alltid får behålla så mycket av emissionsbeloppet som motsvarar aktiernas verkliga värde har bolaget

inte lidit någon skada på grund av styrelsens försumlighet. Bolaget kan emellertid lida skada genom att drabbas av rättegångskostnader eller, som kommittén anför, utgifter för konsulttjänster som inte kunnat användas på avsett sätt. För dessa kostnader menar kommittén att bolaget kan kräva ersättning av styrelsen med stöd av 15 kap 1 § ABL. Denna inställning kan emellertid ifrågasättas. Inställningen förutsätter att beräkningen av priset på de felaktiga uppgifterna kan uppskattas till marknadsvärdet på informationen, vilket kanske inte är det verkliga fallet. Då marknaden får kännedom om att felaktig information förekommit kan investorer vara mindre benägna att betala fullt pris, ”verkligt värde”, för aktien av flera skäl, t ex beroende på den badwill som kan vara förknippad med den bristfälliga uppgiften, eller att man förväntar sig att bolaget kan komma att drabbas av t ex just höga rättegångskostnader i anledning av den bristfälliga uppgiften. Kursen på aktien påverkas då av den bristfälliga uppgiften. Härtill kommer att den badwill offentliggörande av misstaget kan leda till att påverka kursen i högre grad än vad som egentligen var motiverat av offentliggörande av att en uppgift varit bristfällig.

Kommittén konstaterar vidare att det utomlands föreligger ett långtgående ansvar för det emissionsinstitut som genom underwritingavtal medverkat vid försäljning av värdepapperen. Visar sig prospektet innehålla oriktigheter kan sålunda ett emissionsinstitut bli skadeståndsskyldigt gentemot investerarna. Kommittén har emellertid valt att lämna frågan om emissionsinstitutets ansvar obesvarad. Möjligheten att emissionsinstitutet skulle komma att åläggas köprättsligt ansvar berörs ej. I förslaget framförs endast att det är bolaget som skall åläggas ansvaret även i de fall ett underwritinginstitut trätt in som mellanled vid försäljningen. Förhållandet väcker frågan om detta skall vara fallet även om det är emissionsinstitutet som varit försumligt. Betänkandet ger inte heller härvidlag vägledning. Det är oklart om kommittén avser att särreglera emissionsinstitutets ansvar för prospektet - ingenting nämns i betänkandet i denna fråga. Frågan är om det är rimligt att bolaget åläggs ansvaret i det fall emissionsinstitutet haft ett betydande inflytande över emissionen eller försäljningen av aktierna. Den praktiska hanteringen inför en emission eller utförsäljning av aktier innebär av nödvändighet att emissionsinstitutet och emittenten samarbetar om insamling av uppgifter och material. De uppgifter som bolaget tillhandahåller används av emissionsinstitutet som underlag för den ekonomiska presentationen av bolaget. Eftersom det är emissionsinstitutet som besitter kunskapen om förfarandet måste det åligga emissionsinstitutet att värdera och kontrollera de uppgifter bolaget tillhandahåller. Man torde kunna kräva att en självständig värdering görs av uppgifterna, varvid emissionsinstitutet måste utnyttja de källor och informationskanaler som normalt utnyttjas vid denna yrkesutövning. Det torde exempelvis åligga emissionsinstitutet att ansvara för att all den information som behövs för att investorer skall kunna skapa sig en tillräckligt god bild av investeringen medtages i prospektet. Culpabedömningen i förevarande sammanhang är delvis objektiviserad, vilket innebär att bl a en regelöverträdelse anses vara ansvarsgrundande. Det är inte ovanligt att ett emissionsinstitut tar initiativet till börsintroduktion av ett bolags aktier, samt påtar sig ansvaret att skaffa investorer. Följaktligen bör vid ansvarsbedömningen hänsyn tas till styrkeförhållandet mellan emittentbolaget och emissionsinstitutet. I de fall emissionsinstitutet burit ett större ansvar för såväl i ordningställande av informationen i samband med försäljningen av aktier som för introduktionen ligger det nära till hands att bedöma institutets ansvar gentemot skadelidande aktieförvärvare som ganska stort. Utöver ansvar för bolaget respektive dess företrädare bör således kommittén överväga att reglera ansvaret för medverkande emissionsinstitut.

Även medverkande emissionsinstitut borde ges möjlighet att återförvärva aktierna från sina skadelidande kunder, varpå de åter kan utbjuda aktierna till försäljning med stöd av en korrekt värdering.

En central fråga är hur kretsen av skadelidande bör bestämmas. Kommittén ifrågasätter huruvida det finns skäl att göra skillnad mellan å ena sidan dem som tecknar eller köper aktier eller andra fondpapper direkt hos bolaget respektive hos den aktieägare som föranlett prospektet, och å andra sidan dem som under samma tid köper fondpapper av samma slag av annan än bolaget eller aktieägaren. Kommittén kommer emellertid till slutsatsen att en avgränsning av den ersättningsberättigade kretsen skall ske genom att ersättning endast utgår för skada vid primärmarknadstransaktioner, omfattande även de förvärv som skett med ett värdepappersinstitut som mellanled i transaktionen. Detta innebär att investorer som förvärvat aktier av annan än det emitterande bolaget eller medverkande emissionsinstitutet ej kan erhålla ersättning, oavsett hur kort tid efter teckningstiden förvärvet skett. En kortsiktig investerare som spekulerat i en underprissättning och säljer sin aktie omedelbart kommer att vara ersättningsberättigad, medan en kanske långsiktig investor som i sin tur förvärvat aktien av den primäre aktietecknaren i förlitan på de uppgifter som offentliggjorts ej kommer att bli berättigad att uppbära ersättning för sin förlust. För denna typ av gränsdragning finns inget rättsligt argument, utan kommittén har gjort en gränsdragning som är jämförbar med det s.k. riskspridningsargumentet, d.v.s. kretsen av skadelidande begränsas på grund av kretsens storlek i sig. Inte heller kan denna slutsats anses överensstämma med kommitténs inställning att någon kapitalgräns för bolagets ersättningsskyldighet inte skall finnas. Samma argument rörande möjligheten till ersättning till skadelidande aktieförvärvare på sekundärmarknaden torde göra sig gällande som rörande aktieteckning. Om principen skyddet för bolagets borgenärer överges till förmån för skadelidande aktieägare på primärmarknaden finns ingen rättslig grund för att förvägra även skadelidande investorer på sekundärmarknaden ersättning. Bolaget borde sålunda kunna åläggas skadeståndsskyldighet gentemot skadelidande aktieförvärvare även på sekundärmarknaden. Eventuellt utgör de praktiska konsekvenserna av en ersättningsskyldighet även för primärmarknadstransaktioner ett tillräckligt tungt vägande argument för att en avgränsning skall ske, men möjligheten till ersättning även för skada vid sekundärmarknadstransaktioner bör än en gång övervägas.

Det finns vidare anledning att undersöka om bolagets ansvar skulle kunna omfatta även annan information som lämnas av bolaget, tex delårsrapporter och pressmeddelanden. Genom att ålägga bolaget ett skadeståndsansvar vid felaktig eller bristfällig informationsgivning ges en högre kvalitet på informationsgivningen. Det är rimligt att bolagen, som drar nytta av aktiemarknadens möjligheter till kapitalanskaffning, också ansvarar för den information om bolaget som skickas ut från bolaget. Bolaget kan i sin tur utkräva ansvar av den eller de som bidragit med den felaktiga informationen.

I avsikt att undvika att bolaget åläggs ersättningsskyldighet gentemot *the world at large* torde en snäv preskriptionstid vara att föredra. Kommittén har emellertid inte i betänkandet övervägt möjligheten att förkorta preskriptionstiden. En preskriptionstid för anspråk om sex månader från den tidpunkt förvärvaren fick kännedom om den vilseledande uppgiften, dock senast tre år efter offentliggörandet av uppgiften, skulle kunna utgöra ett kompletterande skydd för såväl bolaget och dess företrädare som för borgenärerna.

Fakulteten finner Aktiebolagskommitténs överväganden rörande prospektansvar för bolag som emitterar aktier eller andra fondpapper för minst 300 000 kronor och därvid riktar sig till en vidare krets välmotiverade. Fakulteten delar vidare kommitténs uppfattning att emissionsprospekt som upprättas vid aktieägares utförsäljning av aktier bör behandlas lika i ansvarshänseende som då bolaget självt genomför en emission. Fakulteten delar därtill kommitténs uppfattning om hur kretsen av skadelidande bör bestämmas. Inte heller vad kommittén i övrigt anfört under 6.6.4-6 ger fakulteten anledning till några avvikande synpunkter.

Sveriges advokatsamfund

Att sammanföra prospektreglerna i en lag är enligt samfundets uppfattning en förbättring jämfört med dagens rättsläge. Det framstår också som rimligt att bolaget skall kunna åläggas ett prospektansvar i överensstämmelse med kommitténs förslag. Emellertid behandlar kommittén bara en del av vad som i själva verket är ett stort problemområde. I olika sammanhang, som inte aktualiserar prospekt, kan det bli aktuellt att ett bolag i anslutning till en emission lämnar garantier och gör åtaganden som i t.ex. en köpsituation vore fullt naturliga, men som inte passar in i den aktiebolagsrättsliga kontexten. Dessa frågeställningar borde utredas och behandlas i lagstiftning i samma sammanhang som prospektansvaret. Det förefaller inte lämpligt att särlagstifta om prospektansvar utan att vara på det klara med hur garantiansvarsfrågor m.m. skall behandlas.

Svensk Handel

Ett aktiebolag som vänder sig till allmänheten för kapitalanskaffning är skyldigt att upprätta ett prospekt. Fel eller brister i ett emissionsprospekt kan medföra att aktietecknare drabbas av en ekonomisk skada i den meningen att han betalar mer för aktien än han skulle gjort om prospektet varit korrekt utformat. Skadestånd för sådan skada kan under vissa förutsättningar utkrävas av bolagets styrelse, om den förorsakats uppsåtligen eller av oaktsamhet. Bolaget kan enligt den i doktrinen förhärskande uppfattningen dock inte på kontraktsrättslig grund bli skadeståndsskyldigt mot aktieägare eller den som i väsentlig mån är att likställa med aktieägare, när dessa personers anspråk hänförs till teckning eller förvärv av aktier eller andra fondpapper som utgivits av bolaget. De skadeståndsbelopp som kan komma ifråga när det gäller stora emissioner kan vara så höga att de knappast täcks av de ansvarsförsäkringar som styrelseledamöter kan teckna här i landet. Detta framstår som otillfredsställande då ett bolag som genom ett missvisande prospekt dragit in stora summor i nyemissionen inte är betalningsskyldigt. Samtidigt motverkar detta skadeståndsprocesser som grundas på ett allmänt missnöje med att värdet på bolagets aktier inte ökat som förväntat. Kommittén föreslår att bolaget skall kunna bli skadeståndsskyldigt på grund av fel och brister i prospekt. Svensk Handel delar denna uppfattning.

Skadeståndsmöjligheten skall givetvis avgränsas till den som tecknat ett av bolaget emitterat fondpapper och därvid lidit skada på grund av felaktigheter eller brister i emissionsprospektet, om dessa felaktigheter eller brister beror på bolagets vårdslöshet.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

Praktiska fördelar talar för kommitténs uppfattning att emissionsprospekt och erbjudandeprospekt (prospekt som upprättas vid aktieägares utförsäljning) bör behandlas lika vad gäller bolagets prospektansvar (avsnitt 6.6.2).

Det finns dock principiella invändningar mot att ålägga bolaget ansvar för ett bristfälligt erbjudandeprospekt, eftersom försäljningslikviden i det fallet inte tillkommer bolaget. Ett erbjudandeprospekt kan ju utges - antingen av en stor ägare av befintliga aktier eller av en presumtiv ägare som vill förvärva aktier - även om målbolagets styrelse har motsatt sig erbjudandet. Det skulle vara ohemult om styrelsen då skulle behöva ta ansvar för fel i prospektet. FAR kan i stället tänka sig att begränsa styrelsens ansvarsområde till dels emissionsprospekt, dels sådana erbjudandeprospekt som utges i samband med emissionsprospekt, dvs. då bolagets styrelse de facto har varit engagerad i processen.

Kommittén menar (avsnitt 6.6.4 och 6.6.6) att det skadestånd som ett bolag kan åläggas att betala till följd av fel och brister i ett prospekt skall bestämmas som ett prisavdrag. I fråga om emissionsprospekt skulle bolaget därför inte kunna vända sig mot styrelsen med regressanspråk, eftersom bolaget inte har lidit någon skada. FAR kan inte helt instämma i detta:

- Enligt den föreslagna lydelsen av 2 kap. 13 § LHF kan det tänkas att ett bolag åläggs ett skadeståndsansvar som går utöver prisavdraget. I så fall bör ett regressanspråk mot styrelsen vara möjligt.
- Det kan vara svårt för ett bolag att göra gällande regressanspråk mot aktieägare som erbjuder aktier till försäljning, särskilt vid kombinerade emissions- och försäljningserbjudanden. Även i ett sådant fall kan bolaget tänkas rikta regressanspråk mot styrelsen.

Om ett aktiebolag som skall utge ersättning på grund av fel i ett prospekt saknar medel att betala skadeståndet, ligger det nära till hands att den skadelidande i stället riktar sitt anspråk mot den ansvarsförsäkrade revisorn (*deep pocket syndrome*). Från revisorns synpunkt framstår det som obilligt att den primärt ansvariga går fri. FAR vill därför åter lägga fram sitt tidigare förslag om obligatorisk ansvarsförsäkring för styrelseledamöter, i vart fall i publika bolag (se FARs yttrande över Aktiebolagskommitténs betänkande Aktiebolagets organisation, SOU 1995:44). Även fondkommissionärers ansvar för prospekt bör ses över.

Ett aktiebolags ansvar för prospekt motsvaras inte direkt av ersättningsansvar för felaktigheter i årsredovisningar och delårsrapporter som kan ha vilselett investerare. En årsredovisning kan dock helt eller delvis finnas med i det informationsmaterial som ingår i ett prospekt. Enligt FARs mening bör det göras tydligt huruvida det nu föreslagna prospektansvaret för bolaget också skall innefatta ett ansvar för eventuella felaktigheter i en underliggande årsredovisning eller delårsrapport.

Sveriges Försäkringsförbund

Förbundet ansluter sig till förslaget om ett särskilt skadeståndsansvar för aktiebolag när det gäller felaktigheter och brister i upprättade prospekt.

Redan i dag har ett bolags styrelse och verkställande direktör ansvar för skador som har sin grund i att ett prospekt inte uppfyllt aktiebolagslagens krav. Det går dock inte att komma ifrån att det ligger ett värde i att det vid sidan av styrelse och verkställande direktör finns ett ersättningsansvar direkt hos bolaget. Detta bör förstärka intresset inom varje bolag att säkerställa korrekta prospekt samtidigt som det ökar de skadelidandes möjligheter att bli kompenserade för eventuella felaktigheter. Till detta kommer att man med de föreslagna reglerna får en ordning som stämmer med vad som gäller i en del andra länder.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

I avsnitt 6 diskuterar Aktiebolagskommittén ansvarsförhållanden för skador som drabbar aktieägare till följd av fel i vissa slag av prospekt. En tolkning av svensk rätt har, med utgångspunkt i rättsfallet NJA 1935 s 270, varit att ett aktiebolag inte kan tvingas utge skadestånd till aktieägare på grund av fel i prospekt, eftersom utbetalning till aktieägare normalt anses kunna ske endast i de former som är särskilt tillåtna (utdelning m m) inom ramen för därför fritt tillgängligt kapital. Den tolkningen har inte omfattats av alla, men under alla förhållanden är rättsläget sådant att ett klagande behövs. Det är därvid följdriktigt att ansvaret för dylika fel skall kunna återföras på den eller dem som ursprungligen stått för prospektinformationen. Detta är självklart ofta något av bolagsorganen, styrelsen eller verkställande direktören, varför möjlighet att ålägga bolaget ansvar är följdriktigt. Sådana möjligheter finns i andra länder med vilka svenskt näringsliv samverkar. Kommitténs förslag beträffande de slag av prospekt - emissionsprospekt och erbjudandeprospekt - som närmast kan bli aktuella har därför mycket starka skäl för sig. Därigenom åstadkoms en internationell samordning, vilken avsevärt underlättar finansieringslösningar under samtidig medverkan av svenska och utländska finansinstitut, vilka senare bygger sin medverkan på denna möjlighet att återföra ansvaret. Därigenom skapas också en systematiskt riktig ansvarskedja, där den ekonomiska sanktionen hänförs till och det ekonomiska rättsställandet avkrävs den därför ansvarige. Detta bör i sig underbygga en god kvalitet på prospekten.

Föreningarna tillstyrker Aktiebolagskommitténs förslag i det nu behandlade avseendet.

Fondbolagens Förening

Föreningen tillstyrker förslaget att ålägga bolaget ett ansvar för fel och brister i prospekt. Ett genomförande av förslaget medför ett närmande till de regler som gäller i andra länder med vilka svenskt näringsliv samverkar. Vid emissioner, nyintroduktioner och offentliga erbjudanden medverkar ofta emissionsinstitut. Det vore enligt föreningen av värde om institutens ansvar för prospektens utformning kunde belysas i det fortsatta arbetet.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Ifråga om dessa förslag har VPC inga invändningar.

AktieTorget Aktiebolag

AktieTorget tillstyrker att frågan om aktiebolags skadeståndsansvar för fel och brister i emissions- och erbjudandeprospekt nu regleras i svensk rätt. Den föreslagna regleringen finner AktieTorget godtagbar med hänsyn till de angivna motiven, särskilt det förhållandet att skadeståndet avser de belopp som bolaget gottgjort sig genom felaktigheterna och bristerna. AktieTorget förutser emellertid avsevärda bevisvärigheter vid reglernas tillämpning, inte minst när det gäller att bevisa att felet och bristerna beror på bolagets vårdslöshet. I verkligheten kommer vårdslösheten att gälla bolagets styrelse såsom företrädare för bolaget. Den grundläggande skillnaden mot dagens situation blir då, att det är bolaget och inte styrelsen som skall utge skadeståndet, dvs styrelsens vårdslöshet gör bolaget skadeståndsskyldigt utan regressrätt mot styrelsens ledamöter, eftersom det är bolaget som otillbörligen tillförts högre värde än om prospektet varit korrekt. Mot denna bakgrund är det vidare logiskt, att bolaget har regressrätt mot aktieägare som säljer ut aktier på grundval av ett av bolaget upprättat erbjudandeprospekt som visat sig felaktigt eller bristfälligt.

Ett problem i sammanhanget, vilket inte berörts av kommittén, är innebörden i att prospekt normalt skall godkännas av Finansinspektionen. Ett klagande bör ske av vad godkännandet egentligen gäller, antingen formellt att alla obligatoriska uppgifter finns med i prospektet, eller materiellt att uppgifterna är fullständiga och korrekta. I dag synes godkännandet enbart vara formellt, och så bör fallet vara också framdeles. Inspektionen kan inte rimligen ta materiellt ansvar för uppgifterna.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen har ingen från kommittén avvikande uppfattning i denna fråga.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Aktiespararna anser att det är mycket positivt att aktietecknare ges utökade möjligheter att återvinna vad som betalats för nytecknade aktier pga. felaktigheter och brister i prospekt. En sådan möjlighet sätter större press på bolagen att verifiera att den information som lämnas är korrekt. Bolaget har också bättre möjligheter att betala ett eventuellt skadestånd eftersom det handlar om att betala tillbaka en del av det som aktietecknarna tillfört bolaget. Det är rimligt att vad som vunnits pga. felaktiga uppgifter i prospekt skall återbetalas.

I samband med att befintliga aktieägare säljer ut aktier till allmänheten och härvid upprättar prospekt som visar sig innehålla fel eller brister är emellertid situationen annorlunda. Bolaget har då inte tagit emot pengarna och ett skadeståndsanspråk skulle innebära att bolaget blev tvunget att ta av det egna kapitalet för att betala aktieägare som lidit skada. Kommittén hänvisar till bolagets möjligheter att i sin tur vända sig mot den aktieägare som sålt ut sina aktier och som medverkat vid upprättandet av prospektet. Argumentet för att bolaget skall vara ansvarigt även för utförsäljning av befintliga aktier är bland annat att det för aktietecknaren är svårt att skilja aktier som emitteras och befintliga aktier åt. Kommittén hänvisar vidare till att bolaget drar nytta av en introduktion på aktiemarknaden genom utökade

möjligheter till kapitalanskaffning. Aktiespararna delar kommitténs uppfattning att bolagets ansvar skall sträcka sig över såväl nyemissionsprospekt som nyintroduktionsprospekt. Med de argument kommittén anför anser Aktiespararna att det finns anledning att undersöka om bolagets ansvar skulle kunna omfatta även annan information som lämnas av bolaget, t ex delårsrapporter och pressmeddelanden. Det är av mycket stor betydelse att information som riktas till aktiemarknadens aktörer är korrekt. Genom att ålägga bolaget ett skadeståndsansvar vid felaktig eller bristfällig informationsgivning får aktiemarknaden en högre kvalitet på informationsgivningen. Det är rimligt att bolaget, som drar nytta av aktiemarknadens möjligheter till kapitalanskaffning också ansvarar för den information om bolaget som skickas ut från bolaget. Bolaget kan i sin tur utkräva ansvar av den eller de som bidragit med den felaktiga informationen.

Kretsen skadelidande

Enligt kommittén skall aktieägare som köpt aktier av bolaget, av den aktieägare som gjort erbjudandet eller av det värdepappersinstitut som bolaget eller aktieägaren anlitat, kunna ställa bolaget till svars för felaktigheter och brister i prospektet om bolaget agerat uppsåtligt eller vårdslöst. Denna begränsning av kretsen skadelidande är inte självklar. Felaktigheter och brister i prospektet drabbar även den som i samband med nyintroduktion eller nyemission köpt aktier på marknaden. Aktiespararna anser regeln vore mer rättvis om alla de som investerat i bolaget under en viss fastslagen period i samband med prospektets offentliggörande omfattades av bolagets skadeståndsansvar⁴.

Emissionsinstitutens ansvar

Aktiespararna vill i detta sammanhang även lyfta fram emissionsinstitutens ansvar i samband med nyemissioner och nyintroduktioner. Det är ett växande problem att emissionsinstitut i samband med nyintroduktioner, nyemissioner och offentliga bud, utformar erbjudanden och prospekt och även utför värderingar av aktierna och därvid i flertalet fall försöker friskriva sig från allt ansvar. Detta riskerar att skada allmänhetens förtroende för aktiemarknaden. Aktiespararna föreslår därför att emissionsinstitutet åläggs skadeståndsansvar parallellt med bolaget genom att skadeståndsregler införs i Lagen om värdepappersrörelse⁵.

Styrelsens ansvar

Enligt 15 kap. 1 § skall styrelseledamot som uppsåtligt eller av oaktsamhet skadar aktieägare genom överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisningen eller bolagsordningen ersätta skadan. Det betyder att om styrelsen tax. vid nyemission upprättar ett prospekt som inte uppfyller kraven i 4 kap. 18-26 §§ (nyemissionsprospekt) blir den skadeståndsskyldig gentemot aktieägare som tecknat aktier med prospektet som underlag. Reglerna i 4 kap. 18 - 26 §§ handlar om vilken information som prospektet skall innehålla. Efter att prospektreglerna flyttats från ABL 4 kap 18-26 §§ till LHF 2 kap 6-9 §§ har emellertid kommittén valt att i den nya skadeståndsregeln i ABL (26 kap. 1 §) endast hänvisa till LHF 2 kap. 1-3 §§, dvs inte till de regler som talar om prospektets materiella innehåll. I SOU 1997:22 hänvisade den föreslagna regeln även till 5-12 §§. Varför denna hänvisning

⁴ För en närmare diskussion se Catarina af Sandeberg, Kommentarer till Aktiebolagskommitténs förnyade överväganden i SOU 2001:1, 2001 O1 08, komplement till avhandlingen Prospektansvaret, Iustus förlag 2001.

⁵ Catarina af Sandeberg, Kommentarer till Aktiebolagskommitténs förnyade överväganden i SOU 2001:1, 2001 O1 08, komplement till avhandlingen Prospektansvaret, Iustus förlag 2001.

tagits bort motiveras inte av betänkandet. Aktiespararna har erfarit att kommittén inte avsett någon inskränkning i sak rörande styrelsens ansvar för prospekt. För att förbättra lagtextens tydlighet och undvika missförstånd anser Aktiespararna emellertid att den ursprungliga hänvisningen till såväl LHF 2 kap. 1-3 §§ som 5-12 §§ bör behållas.

Stiftelsen Ackordscentralen

Ackordscentralen tillstyrker förslaget.

Det kan naturligtvis ifrågasättas om någon som förvärvat fondpapper på grundval av felaktiga emissions- och erbjudandeprospekt skall kunna utkräva ansvar mot bolaget, vilket skulle kunna inkräkta på bundet eget kapital. Dock medför den ökade internationaliseringen enligt Ackordscentralens uppfattning, att vi på detta område bör ha en lagstiftning som överensstämmer med lagstiftningen i flertalet övriga länder, om inget särskilt talat däremot.

Förslaget kommer att förenkla vid kapitalanskaffning utomlands och det är inte till nackdel för svenska investerare att tryggheten ökar. Det är också viktigt att markera den noggrannhet som måste läggas vid att kontrollera riktigheten av uppgifter i prospekt av olika slag. Dessutom är det inte orimligt, utan framstår snarare som skäligt, att bolaget återbetalar vad bolaget erhållit "för mycket" på grund av felaktig information om ekonomiska och andra förhållanden.

I de fall prospektet även avser försäljning av redan utgivna fondpapper lider dock bolaget skada om det tvingas utge vad aktieägaren erhållit "för mycket" vid en försäljning. Att göra åtskillnad i ansvar är inte en tillfredsställande ordning, eftersom erbjudanden ofta innehåller såväl försäljning av redan utgivna som nyemitterade aktier och andra papper. För köparen kan det vara en sinkadus vilken typ som erhålls. Ackordscentralen är ense med utredningen om att det i dessa fall kan föreligga en regressrätt mot aktieägaren. I många fall, särskilt om aktieägarens innehav varit litet, har denne dock knappast haft något inflytande över prospektets utformning.

Av vikt är att begränsa kretsen av skadelidande som kan utkräva ansvar av bolaget, för att om möjligt undvika stora aktioner från samtliga som köpt aktier under tid då innehållet i ett prospekt kan ha påverkat kursen. Trots att det, som utredningen påpekar, är svårt att hävda att den som köpt fondpapper direkt av bolaget eller aktieägare skulle vara mer skyddsvärd än den som köpt av annan, väger hänsynen till bolagets borgenärer liksom ambitionen att undvika omfångsrika processer med komplicerade kausalitetsdiskussioner tungt.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen tillstyrker förslaget i denna del.

En reglering av prospektansvaret i enlighet med kommitténs förslag skulle undanröja den rättsosäkerhet som sedan länge funnits i svensk rätt i detta avseende. Stockholmsbörsen ansluter sig i allt väsentligt till de argument som förs fram av kommittén, men vill särskilt understryka vikten av att frågan om prospektansvaret klargörs i ett internationellt perspektiv. Som kommittén påpekar är kapitalmarknaderna i dag i hög grad internationaliserade och för de svenska börsbolagens del är det därför av stor vikt att reglerna om prospektansvaret ligger

i nivå med vad som gäller enligt jämförbara utländska rättsordningar. Detta skulle i hög grad underlätta bolagens kapitalanskaffning men även bidra till ökat internationellt förtroende för investeringar på den svenska finansmarknaden och därmed stärka dess konkurrenskraft i den tilltagande internationella konkurrensen om riskvilligt kapital. Övergripande finns det därför skäl att anta att kommitténs förslag även skulle leda till påtagliga positiva samhälls-ekonomiska effekter, inte minst genom att en väl fungerande svensk kapitalmarknad är en förutsättning för att även de små och medelstora bolagens kapitalförsörjning skall kunna tryggas på ett förhållandevis billigt sätt.

Sett ur ett börsperspektiv kan den informationsgivning som sker i ett prospekt jämföras med den informationsgivning bolagen är underkastade enligt det börsrättsliga regelverket. I båda fallen är informationen avsedd att möjliggöra för investerare att göra en välgrundad bedömning av en eventuell investering. Även om börsen har förståelse för att det i detta sammanhang skulle bära för långt att överväga ett lagstadgat ansvar avseende bolags löpande informationsgivning önskar börsen påtala att skälen för ett sådant ansvar kan vara lika starka som vid upprättande av prospekt.

8. Fission

Svea hovrätt

Kommittén har ansett att "övervägande skäl" talar för det valda alternativet. Enligt hovrättens mening hade det andra alternativet givit borgenärerna en starkare ställning. Hovrätten efterlyser en närmare redogörelse för skälen för det valda alternativet innan förslaget blir föremål för lagstiftning

Finansinspektionen

Kommittén lämnar en redogörelse för de nu gällande möjligheterna för delning av aktiebolag och drar slutsatsen att starka skäl talar för att sådan delning – i likhet med fusion - bör regleras särskilt. En sådan reglering skulle enligt kommittén utgöra ett komplement till fusionsreglerna och underlätta önskvärda omstruktureringar i näringslivet.

Finansinspektionen som inte har några principiella invändningar mot förslaget vill dock framhålla följande. Bankrörelse får endast drivas av ett företag som beviljats oktroj. Av allmänna förvaltningsrättsliga principer följer att en oktroj som har beviljats ett bankaktiebolag inte kan överlåtas på en annan juridisk person. Oktroj kan därmed inte heller övergå på andra juridiska personer vid en fission. En banks rörelse kan således inte genom fission övertas av andra bolag om inte de övertagande bolagen först erhåller oktroj som ger bolagen rätt att driva den rörelse som bolagen övertagit genom fissionen. En särreglering härom bör – i likhet med vad som gäller vid fusion - införas i bankrörelselagen (1987:617).

Ekonomistyrningsveket (ESV)

Enligt 21 kap 3 § i kommitténs förslag framgår att i de fall det bolag som övertagit det primära betalningsansvaret för skulderna inte förmår att betala skall övriga mottagande bolag

svara subsidiärt solidariskt för skulden. Det subsidiära betalningsansvaret begränsas emellertid till ett belopp som motsvarar vad respektive övertagande bolag mottagit netto i samband med fissionen. De mottagande bolagen skall ta upp det övertagna nettobeloppet som ansvarsförbindelse.

ESV anser att det är oklart hur det belopp som de mottagande bolagen är ansvariga för skall beräknas. Är exempelvis de övertagande bolagen subsidiärt solidariskt ansvariga för det marknadsmässiga eller det bokförda värdet av nettobeloppet i det överlåtande bolaget? I de fall som ansvaret endast begränsas till det överlåtande bolagets bokförda värde kan borgenärer i det överlåtande bolaget få en sämre säkerhet efter fissionen. Är nettobeloppet som de övertagande bolagen är subsidiärt solidariskt ansvarig för nominellt eller reellt? ESV anser att det behöver tydliggöras vilka skulder som de mottagande bolag är subsidiärt solidariskt ansvariga för, hur nettobeloppet ska beräknas och när det subsidiära solidariska betalningsansvaret upphör.

Riksskatteverket (RSV)

Verket tillstyrker att det sker en civilrättslig reglering av institutet fission.

RSV tillstyrker också förslaget om särskilda borgenärsskyddsregler vid fission motsvarande de som gäller vid fusion enligt vad som föreslås gälla enligt 20 kap. 15-17 §§ NABL (i dag 14 kap. 16-18 §§ aktiebolagslagen [1975:1385]). Bestämmelserna behövs liksom den specialregel om överlåtande bolags betalningsansvar som föreslås i 21 kap. 3 § NABL.

Skattemyndigheten i Linköping

För närvarande saknas civilrättsliga regler för fission medan skatterättsliga regler finns i 37 kap. Inkomstskattelagen (IL). SKM noterar att definitionerna på fission inte överensstämmer helt i den föreslagna 21:1 NABL samt i 37:5 IL. Skillnaden finns i andra stycket till 21:1 NABL, vilket saknas i motsvarande skattebestämmelse. Enligt detta andra stycke får reglerna om fission tillämpas också när ett aktiebolag överlåter tillgångar och skulder på ett eller flera andra aktiebolag utan att det överlåtande företaget upplöses. I författningskommentaren hänvisas till artikel 25 i EG:s sjätte direktiv (fissionsdirektivet). Av direktivet framgår att artiklarna 24 och 25 utgör två optioner, vilka har sin motsvarighet i tredje direktivets (fusionsdirektivet) artiklar 30 och 31. Artiklarna 24 i sjätte direktivet och 30 i tredje direktivet, vilka upphäver en begränsning till 10 % av kontantlikviden, har utnyttjats. Som framgått har artikel 25 i sjätte direktivet utnyttjats medan artikel 31 i tredje direktivet inte har utnyttjats. SKM ifrågasätter om det finns skäl att i fissionsfallet utnyttja optionen, dvs. i ett fall när det överlåtande bolaget inte upplöses vid fissionen utan kvarstår som ett skrivbordsbolag. En olikformig utformning i förhållande till fusionsreglerna i NABL och skattereglerna kan skapa problem.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM delar kommitténs uppfattning och tillstyrker förslaget.

Även om ABL inte innehållit några regler om delning av aktiebolag, har det ändå varit möjligt att utnyttja befintliga regler i denna lag för att dela upp ett aktiebolag i två eller flera delar. Uppdelning kan bl.a. ske genom utdelning, nedsättning av aktiekapital och likvidation. I avvaktan på civilrättsliga regler infördes särskilda skatterättsliga regler i 3 § 7a mom SIL. Reglerna innebär att ett svenskt aktiebolag skattefritt kan lämna utdelning av dotterbolagsaktier om vissa förutsättningar är uppfyllda. Reglerna har kommit till användning i stor omfattning och visat sig fungera väl i praktiken enligt SKM:s uppfattning.

I samband med EU-inträdet infördes särskilda regler om fissioner genom lag om gränsöverskridande omstruktureringar inom EG. Denna lag har senare ersatts av lag om beskattning vid fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelser - som i sin tur har upphävts - och reglerna har istället införts i 37 kap IL. SKM har ingen erfarenhet av tillämpningen av någon av dessa lagar.

I övrigt delar SKM kommitténs uppfattning, att det är mycket angeläget att en civilrättslig reglering sker av institutet fission.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM finner kommitténs förslag att alltid skicka en särskild underrättelse om kallelse till KFM i den region där bolagen har sitt säte tillräckligt för att KFM ska kunna ta till vara statens rätt som borgenär. KFM i Stockholm har som rutin att alltid skicka en kopia av underrättelsen till skattemyndigheten. Det är bra att det vid fission enligt förslaget ges rätt för borgenärerna i både de övertagande och överlåtande bolagen att förhindra fissionen. Reglerna om fission överensstämmer i stort med vad som idag gäller för fusion. KFM:s erfarenhet vid fusion är att 14 kap. 16 § i gällande aktiebolagslag fungerar tillfredsställande. KFM:s praxis har varit att inte godkänna ansökan om fusion om inte staten fått betalt för sina fordringar eller betryggande säkerhet ställts för dessa.

Patent- och registreringsverket (PRV)

PRV har inget att erinra mot det föreslagna rättsliga institutet fission. Verket vill dock i sammanhanget framföra önskemål om en lagreglerad fastställd kallelsetid på bolagens borgenärer, både beträffande fusion och fission. Denna tid bör enligt PRV omfatta två månader. PRV utvecklar detta resonemang i verkets författningskommentarer under rubriken 20 kap. 15 § och 21 kap. 15 §.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Enligt 14 kap 11 § 3 st ABL gäller om en fusionsplan innehåller bestämmelser som skulle rubba rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier måste bolagsstämmans godkännande av planen biträdas av samtliga närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna. Bestämmelsen föreslås oförändrad övergå som 20 kap 11 § 3 st i den nya lagen.

Det framstår som oklart vad som avses med att ett rättsförhållande mellan redan utgivna aktier rubbas. I de överlåtande bolag, som det är fråga om vid tillämpning av den aktuella bestämmelsen, är det ju alltid så att aktieägarna erhåller aktier i ett annat bolag. Är detta

tillräckligt för att rättsförhållandet skall rubbas? Vid en rent nationell tolkning finns mycket som tyder på att svaret är nej. Stadgandet återgår emellertid på art 7.3 i fusionsdirektivet. Där anges att om det finns fler slag av aktier i ett bolag omröstning skall ske separat i respektive aktieklass som berörs av åtgärden. Nationella regler som återgår på direktivbestämmelser skall enligt EG-domstolens praxis ges en direktivkonform tolkning. Att tolka aktiebolagslagen så att även om det finns flera olika aktieklasser i ett bolag så behöver inte förhållandet dem emellan rubbas vid en fusion står därför i strid med EG-rättsliga principer. Detta betyder å andra sidan att den mycket kvalificerade majoriteten alltid måste uppnås. Detta skulle omöjliggöra fler fusioner. Fakultetsnämnden föreslår därför att den aktuella bestämmelsen ges en innebörd som korresponderar med direktivets.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Vad Aktiebolagskommittén anför rörande införandet i aktiebolagslagen av regler om fission ger inte fakulteten anledning att framföra särskilda synpunkter. Förslaget att det överlåtande bolagets skulder fördelas mellan de övertagande bolagen och att fordringsägarna skall ha rätt att vända sig mot de övriga mottagande bolagen som svarar subsidiärt solidariskt för skulden upp till ett belopp som motsvarar vad respektive övertagande bolag mottagit netto i samband med fissionen tillstyrks alltså.

Svensk Handel

Kommittén föreslår att det införs ett nytt rättsligt institut fission, d v s uppdelning av ett bolags förmögenhetsmassa på flera bolag. Detta kan redan i dag ske med hjälp av olika metoder. Begreppet fission har dock länge funnits inom skattelagstiftningen och det är lämpligt att det även finns civilrättsligt, som komplement till reglerna om fusion. Bestämmelserna bör givetvis bygga på fissionsdirektivet.

Borgenärerna i de bolag som deltar i fissionen skall ha rätt till "betryggande säkerhet", om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de ekonomiska förhållandena i det delade bolaget och i de bolag till vilka skulderna skall överföras, enligt direktivet. Kommitténs förslag är att om det övertagande bolaget inte förmår betala skulden, svarar de övriga övertagande bolagen solidariskt för skulden, dock högst med ett belopp som för varje bolag motsvarar den nettobehållning som tilldelats bolaget i fissionen. Denna lösning torde vara den mest lämpliga, bl a med hänsyn till att både Danmark och Finland valt den. Borgenärerna i de övertagande och överlåtande bolagen bör dock, som vid fusion, ha rätt att förhindra att tillstånd till fissionen lämnas, om de inte får betalt för sina fordringar eller betryggande säkerhet för dessa. Svensk Handel tillstyrker införandet av fission.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

I förslagets 21 kap. 1 § första stycket definieras begreppet fission. Definitionen förutsätter bl.a. att det överlåtande bolaget upplöses. I ett förslaget andra stycke till samma paragraf föreslås dock att fissionsbestämmelserna skall få tillämpas också när ett aktiebolag överlåter tillgångar och skulder till ett eller flera andra aktiebolag utan att bolaget upplöses. Sålunda

omfattas en s.k. inkråmsöverlåtelse som avser hela det överlåtande bolagets rörelse. Av den föreslagna bestämmelsens ordalydelse, liksom av författningskommentaren (sid. 383 f.), synes framgå att möjligheten dessutom omfattar även fall där endast en del av det överlåtande bolagets rörelse överläts. Det framgår dock inte vad som i praktiken avses med den använda formuleringen "får tillämpas". Möjligen menar kommittén att en harmoniserad skatte-lagstiftning kan möjliggöra för aktiebolag att låta en sedvanlig rörelseöverlåtelse bli underkastad särskilda skatteregler om fission, genom att genomföra överlåtelsen i enlighet med fissionsreglerna. FAR ifrågasätter också om den föreslagna utformningen av 21 kap. 1 § andra stycket står i överensstämmelse med artikel 25 i EU:s fissionsdirektiv, enligt vilken fissionsreglerna skall vara tillämpliga huvudsakligen om lagstiftningen i en medlemsstat tillåter ett i direktivet angivet fissionsförfarande utan att det delade bolaget upplöses.

Kommittén föreslår att borgenärsskyddet vid fission utformas i enlighet med fissionsdirektivets regler om subsidiärt solidariskt ansvar (artikel 12.2-3). Kommittén uttalar (sid. 277) att direktivets bestämmelse förutsätter att det överlåtande bolagets skulder fördelas mellan de övertagande bolagen, men utvecklar inte frågan närmare. En sådan begränsning framgår visserligen inte av den föreslagna lagtexten (21 kap. 3 § första stycket). Av motiveringen i betänkandet kan det å andra sidan inte uteslutas att en sådan inskränkning varit avsedd. Det är angeläget att frågan klarläggs i den fortsatta behandlingen.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet tillstyrker lagförslagen rörande fission och välkomnar denna anpassning till det moderna näringslivet.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Fusioner, för att sammanföra flera bolag till ett, regleras sedan tidigare i lagen och reglerna här har inte förändrats mot tidigare. Fission införs som ett nytt instrument, där ett bolag kan upplösas genom att delas till flera andra. Förslaget anger även ansvarsförhållandet vid fission, där de övertagande bolagen får ett solidariskt ansvar för det överlåtande bolagets skulder, upp till nivån för sin andel av det övertagna nettovärdet för det överlåtande bolaget. I båda fallen skall bolagsstämman i de överlåtande bolagen alltid fatta beslut, men bara om mer än 5% av aktieägarna begär det i de övertagande bolagen.

SRF anser att dessa avsnitt ger en god beskrivning av förfarandet för fusion och det ny-inrättade instrumentet fission. Dock bör lagen föreskriva obligatoriskt beslut av bolagsstämman även i de övertagande bolagen, då detta beslut blir av avgörande betydelse för den fortsatta driften i de bolag som kvarstår.

Vidare bör förslaget överväga att ta ställning till eller kommentera frågan om s k omvänd fusion, som innebär att ett moderbolag upplöses i sitt dotterbolag, på samma sätt som man behandlar absorption av helägt dotterbolag.

SRF anser vidare att avsnittens logiska struktur skulle tjäna på om paragraferna sorterades i ordningen 1, 4, 5-8, 10-11, 9, 12-18, 2-3, 19-20 för fusion, och motsvarande mönster för fission. Med dessa kommentarer tillstyrker SRF förslaget.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

I betänkandets avsnitt 7 tas upp en nyhet i svensk aktiebolagsrätt, nämligen institutet fission. Svenska aktiebolag har hittills klarat sina omstruktureringar utan hjälp av något institut som motsvarar det av aktiebolagskommittén nu föreslagna institutet fission. Även om omstruktureringar synes ha fungerat väl inom ramen för gällande aktiebolagsrätt, är det sannolikt att det i åtskilliga fall hade varit av värde att kunna utnyttja ett dylikt institut. Föreningarna har ingen anledning att tro att ett fissionsinstitut, såsom det föreslagna, kommer att få ett stort utnyttjande vid sidan om t ex inkråmsaffärer. Man kan likväl utgå från att det i vissa fall kan komma till nytta. Över huvud taget gäller att det är angeläget att bolagsrätten tillhandahåller tillräckligt många genomarbetade modeller för att skapa flexibilitet vid omstruktureringar i näringslivet. Föreningarna hälsar därför förslaget om fission med tillfredsställelse. Mot de enskilda bestämmelserna om detta har föreningarna inget att invända. Fissionsförslaget tillstyrks därför i dess helhet.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Ifråga om dessa förslag har VPC inga invändningar.

AktieTorget Aktiebolag

AktieTorget tillstyrker, att de skatterättsliga reglerna om fission kompletteras med regler om fission även i aktiebolagslagen och att dessa regler utgår från alternativet där de övertagande bolagen svarar subsidiärt solidariskt för det överlåtande bolagets skulder med begränsning till vad varje övertagande bolag netto tilldelats vid fissionen.

Övriga regler om fissionsplan, granskning av planen och rätt för borgenärer att liksom vid fusion förhindra fission lämnar AktieTorget utan erinran.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen har ingen från kommittén avvikande uppfattning i denna fråga.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Aktiespararna har inte några invändningar mot kommitténs förslag.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen har ingen erinran mot förslaget i denna del.

När det gäller frågan om solidariskt ansvar för de övertagande bolagen avseende skulder hos det överlåtande bolaget bör dock en kommentar göras. I händelse av fission i ett kreditinstitut, varvid tillgångar och skulder övertas av flera övertagande bolag, kan det ifrågasättas om det solidariska betalningsansvaret bör omfatta kontoinlåning. Enligt börsens bedömning torde det vara förenat med vissa svårigheter att bedöma vilket ansvar som vid en given tidpunkt föreligger i detta avseende. Vidare finns ett antal skyddsregler på annat håll i lagstiftningen som är ägnade att säkerställa kontohavarnas, dvs. borgenärernas, ekonomiska intressen. Som exempel kan nämnas att det övertagande bolaget i dessa fall står under tillsyn av Finansinspektionen i egenskap av kreditinstitut och därmed är underkastad de omfattande krav på startkapital och kapitaltäckning som följer av lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar. Dessutom åtnjuter kontohavarna i dessa fall ett skydd upp till 250 000 kronor enligt bestämmelserna i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti. Mot denna bakgrund menar börsen att inlåning på konto hos ett kreditinstitut inte bör omfattas av det solidariska betalningsansvaret.

9. Ansvarsgenombrott

Svea hovrätt

Hovrätten ställer sig i princip bakom införandet av en möjlighet till s.k.ansvarsgenombrott på miljöbalkens område.

Den föreslagna regleringen innebär dock ett stort och principiellt viktigt steg bort från en av grundstenarna inom aktiebolagsrätten, friheten från personligt ansvar. Frågan har efter tidigare utredningar bordlagts för ytterligare analys. När nu ett nytt förslag läggs fram synes frågeställningarna inte ha analyserats så särskilt mycket mer. I det fortsatta arbetet med lagstiftningsärendet får man närmare överväga om beredningen är tillräcklig.

Vad gäller bestämmelsens närmare utformning har hovrätten följande synpunkter.

Typsituationen där bestämmelsen kommer att kunna tillämpas torde vara när ett bolag valt att lägga den miljöfarliga delen av sin verksamhet i ett helägt dotterbolag. Ansvaret för moderbolaget bör i detta läge vara solidariskt med dotterbolag, och inte subsidiärt som i förslaget. Detta skulle inte minst ha den pedagogiska poängen att det i lagen klart framgår att moderbolaget ansvarar för miljökonsekvenserna av verksamheten även om delar av den förlagts till ett eget bolag.

Vidare finns det skäl att låta ansvaret omfatta inte bara medverkan till betalningsoförmågan utan även medverkan till föreningen. I annat fall kan situationen uppstå att moderbolaget medverkat, måhända mycket medvetet, till föreningen men inte till dotterbolagets betalningsoförmåga. Trots att dotterbolaget sedan gått i konkurs kan något ansvar då inte utkrävas av moderbolaget. Detta vore ingen tillfredsställande ordning.

Stockholms tingsrätt

En grundläggande princip i aktiebolagsrätten är att aktieägares ansvar är begränsat till det kapital han satsat i bolaget och att han inte i sin egenskap av aktieägare har något ytterligare

ansvar för bolagets förpliktelser. Principen slås fast i den inledande paragrafen i nuvarande aktiebolagslagen. Det görs ibland gällande att denna möjlighet till begränsat risktagande utgör en av grunderna för vårt ekonomiska välstånd. Oavsett hur det förhåller sig med den saken måste det antas vara viktigt för näringslivet att det finns en möjlighet att driva ett företag med den riskbegränsning som aktiebolaget i detta avseende erbjuder.

Om man således accepterar principens tyngd och betydelse följer också att man inte bör göra avsteg ifrån den utan mycket tungt vägande skäl. Det är tveksamt om man som skäl bör godta att det är särskilt angeläget att i ett visst fall ge en fordringsägare möjlighet att kräva att aktieägare fullgör en prestation som åvilar bolaget. Det kan nämligen hävdas många angelägna fall som då på motsvarande sätt skulle motivera ansvarsgenombrott med åtföljande risk för att principen om aktieägares begränsade ansvar snart skulle vara helt upplöst. För att förhindra en sådan utveckling måste ansvarsgenombrott, om det alls skall förekomma, motiveras principiellt, exempelvis så att aktieägarens begränsade ansvar skall kunna brytas igenom i sådana fall där ett upprätthållande av principen om hans ansvarsbegränsning skulle kränka någon annan likaledes grundläggande princip i rättsordningen. Resonemanget leder till att ansvarsgenombrott, om det alls skall förekomma, bör ges en generell utformning grundad på en avvägning mellan de skäl som motiverar aktieägarens ansvarsbegränsningen och de principer denna begränsning kan kränka. En inskränkning av principens räckvidd bör, för att inte bestämmelsen i 1 kap 1 § skall bli missvisande, komma till uttryck i aktiebolagslagen.

Malmö tingsrätt

Utgångspunkten i aktiebolagsrätten är att aktieägarna inte har något personligt ansvar för bolagets förpliktelser. Tingsrätten anser i likhet med kommittén att det är svårt att motivera en generell regel om möjlighet till ansvarsgenombrott i alla aktiebolag. Tingsrätten menar dock att även den i betänkandet föreslagna regeln om ansvarsgenombrott i 10 kap miljöbalken är principiellt tvivelaktig och delar i övrigt den tveksamhet som kommer till uttryck i en av reservationerna (bet. s. 428 tf.).

Riksåklagaren

Jag har haft tillgång till Ekobrottsmyndighetens yttrande över kommitténs slutbetänkande. På de skäl som Ekobrottsmyndigheten närmare utvecklat är också jag kritisk till kommitténs behandling av frågan om ansvarsgenombrott och ställer mig tveksam till om betänkandet i denna del svarar mot vad som varit kommitténs uppdrag (jfr dir. - 1994:143).

Det är att beklaga att betänkandet inte innehåller ett övervägt förslag till generell genombrottsregel, utformat med beaktande av de synpunkter som lagrådet lämnade över 1991 års förslag. Utsikterna att med associationsrättsliga medel gripa in mot, och motverka, illojal företagsamhet blir därmed fortsatt små. Jag delar Ekobrottsmyndighetens uppfattning att frågan om en generell genombrottsregel bör bli föremål för förnyade överväganden i särskild ordning.

Betänkandets förslag till regel om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område visar enligt min mening att går att formulera en från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar regel om

genombrott. På sätt som närmare utvecklats i yttrandet från Riksåklagarens Miljöbrottsenhet föreligger det ett tydligt behov av en genombrottsregel i miljöbalken. Jag instämmer också i de där framförda synpunkterna om behovet av en definition av begreppet verksamhetsutövare, liksom i kritiken mot den föreslagna lagtextens utformning. I sistnämnda hänseende vill jag särskilt understryka att kommittén, trots att det här rör sig om en civilrättslig sanktionsregel och inte straffrättslig - och trots att det genomgående gäller förhållanden om vilka det allmännas motpart regelmässigt har lättast att förebringa bevisning, kombinerat snäva förutsättningar med full bevisbörda. Jag instämmer i Miljöbrottsenhetens inställning att frågan bör utredas ytterligare.

I anslutning till nu nämnda frågor har Miljöbrottsenheten tagit upp de straffrättsliga svårigheterna att klara ut vem inom ett företag som skall svara för ett miljöbrott. Det är också enligt min mening angeläget att åstadkomma en tydlig och lätt hanterlig reglering av de straffrättsliga ansvarsförutsättningarna vid brott inom ramen för juridiska personer, ett behov som är särskilt uttalat inom miljörettens område.

Riksåklagaren - Miljöbrottsenheten

Frågan om ansvarsgenombrott har - som redovisas i betänkandet - varit föremål för överväganden flera gånger tidigare. Även med avseende på ansvaret för efterbehandling av förorenade områden har det tidigare lämnats förslag till en reglering som inneburit en form ansvarsgenombrott. Inga tidigare förslag har lett till lagstiftning.

Den aktuella problematiken, som endast gäller ekonomiskt ansvar, ligger något vid sidan av de frågor som åklagarväsendet primärt har att bevaka. Från miljöbrottsbekämpningens synpunkt finns dock ett allmänt och starkt intresse av att alla de som orsakar miljöskador också får ersätta dessa. Det kan verka återhållande på benägenheten att orsaka miljöskador.

Uppdraget kommittén fått - att föreslå en regel om ansvarsgenombrott - är betingat av ett verkligt problem. I alltför stor utsträckning är det omöjligt att utkräva ett ekonomiskt ansvar för en miljöskada av en verksamhetsutövare. Det torde vara oomtvistligt att det finns gamla miljöskador. I fall där det varit juridiska personer som upphört har det naturligtvis inte ens lönat sig att försöka kräva ut något ekonomiskt ansvar. I takt med att miljölagstiftningen skärps och ställs det ökade krav på verksamhetsutövarna. Det är ofta förenat med investeringar och utgifter att uppfylla miljölagstiftningen. Det är därför ofrånkomligt att mindre nogräknade personer försöker komma undan detta och med kortsiktigt vinstintresse åsidosätter miljölagstiftningen. Med de skärpta kraven måste det också rimligen antas att antalet fall där ett ansvarsgenombrott krävs för att kunna kräva ut t.ex. saneringskostnader också ökar. En föreskrift om ansvarsgenombrott i miljöbalken skulle därför enligt min mening fylla ett viktigt behov.

Som jag senare skall återkomma till finns det ett stort behov av att tydliggöra även det straffrättsliga ansvaret.

Den föreslagna bestämmelsens utformning

Begreppet verksamhetsutövare

Som konstateras i betänkandet saknas det en allmänt vedertagen definition av begreppet "verksamhetsutövare". Det är inte bara i fråga om ansvaret för miljöskador som en legaldefinition av begreppet verksamhetsutövare saknas men behövs. Även när tillstånd skall ges till miljöfarlig verksamhet finns det ett behov av att klarare än vad som nu är fallet veta just vem som är verksamhetsutövare. Särskilt i koncernförhållanden kan det vara ett problem att bestämma vem som egentligen är verksamhetsutövare. Aktiebolagskommitten har inte sett det som sin uppgift att föreslå en sådan definition. Den aktuella bestämmelsen torde för sin tillämpning dock fordra att begreppet verksamhetsutövare klargjordes. Enligt min mening skulle en lösning kunna vara att i miljöbalken föra in en likalydande definition som finns i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. I 2 § nämnda lag definieras begreppet verksamhetsutövare. Där stadgas "Verksamhetsutövare: varje fysisk eller juridisk person som driver eller innehar en verksamhet eller anläggning eller som på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska beslut om verksamhetens eller anläggningens tekniska drift." Om flera verksamheter med en gemensam ägare är samlokaliserade, skall dessa anses som en enda verksamhet och den gemensamma ägaren som verksamhetsutövare." Det kan inom parentes nämnas att Miljööverdomstolen i Stockholm tillämnat denna definition av verksamhetsutövare analogt i ett mål om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Målet överklagades men prövningstillstånd beviljades inte av Miljööverdomstolen. (M1 15-99).

Tillämpningsområdet

Det föreslagna andra stycket i 10 kap 2 § miljöbalken om ansvarsgenombrott begränsas enligt sin ordalydelse till situationen då verksamhetsutövaren inte förmår uppfylla sina förpliktelser och begränsas till de personer som genom att utöva ett bestämmande inflytande över verksamheten, i avsevärd grad medverkat till oförmågan att uppfylla förpliktelserna om efterbehandling av förorenade områden. Vidare begränsas ansvaret till "skälig omfattning". I betänkandet avsnitt 8.7 s. 291 anges ett antal förutsättningar som skall vara uppfyllda för att ett med verksamhetsutövaren delat ekonomiskt ansvar skall komma ifråga. De förutsättningar som anges avsnittet är

1. att verksamhetsutövaren är på obestånd eller saknar medel till föreskrivna efterbehandlingsåtgärder
2. att någon faktiskt har utövat ett bestämmande inflytande i frågan - utnyttjat sin maktposition samt
3. att påverkan i avsevärd grad har medverkat till att verksamhetsutövaren inte kan uppfylla sina återställningsförpliktelser.

Det anges vidare att det är det allmänna eller den som gör gällande ett ekonomiskt ansvar med stöd av stadgandet har bevisbördan för samtliga dessa förutsättningar.

Mitt förslag

Enligt min mening har kommittén med det med de föreslagna mycket snäva förutsättningarna och sin föreslagna placering av bevisbördan i förening med ett allmänt skälighetsvillkor begränsat tillämpningsområdet så starkt att det måste ifrågasättas om bestämmelsen alls kan komma till reell tillämpning. Om avsikten är att åstadkomma ett ansvarsgenombrott måste förslaget i denna del arbetas om. Jag föreslår att regeringen överlämnar frågan till Miljöbalkskommitten och uppdrar åt den att lämna förslag på en regel om

ansvarsgenombrott, vilken skall vara så utformad att den ger en verklig möjlighet till ansvarsgenombrott.

Verksamhetsutövares straffrättsliga ansvar

Kommitten berör inte frågan om straffrättsligt ansvar för miljöskador. Det har inte heller uttryckligen varit kommitténs uppgift. Åklagarväsendets särskilda miljöbrottsorganisation har fungerat sedan den 1 januari 2000. Det har från de särskilda miljöåklagarna framhållits att en mycket stor del av deras och även de utredande polisernas arbetstid får läggas på att försöka fastställa vem det är i en organisation som skall ha bära det straffrättsliga ansvaret för en överträdelse på miljöområdet. Det åtgår så stora resurser för att utreda just denna fråga att det måste ifrågasättas om det är en försvarlig ordning att bruka de förhållandevis knappa resurserna på det sättet.

När det gäller ansvar för företagare måste först konstateras att det inte finns något straffansvar för juridiska personer utöver företagsbot. Frågan om straffansvar för juridiska personer är komplicerad och det finns skäl såväl för som emot. När det gäller miljöområdet skulle ett sådant ansvar underlätta i avsevärd utsträckning. De flesta överträdelser på miljöbrottsområdet begås i verksamheter som bedrivs i företag av olika form och storlek. Det sträcker sig från små företag som bedrivs av enskilda personer till stora aktiebolag. Miljöbalkens straffbestämmelser innefattar inte några specialsubjekt utan riktar sig till envar som begår de angivna gärningarna. Det får till följd att åklagaren i varje ärende måste överväga vem i ett företag som kan anses bära det straffrättsliga ansvaret. Professor Nils Jareborg har i boken *Straffrättens gärningslära*, s. 67 ff behandlat frågorna om straffansvar för företagare och straffansvar i juridiska personer. Där kan sägas framgå bl.a. att företagare har ett förhållandevis långtgående straffrättsligt ansvar men att det är en förhållandevis komplicerad process att utreda och visa vem som bär ansvaret. När det gäller juridiska personer föreslår Jareborg i visst hänseende att man efter tyskt mönster inför en allmän bestämmelse i brottsbalken om straffansvar för bl.a. företagsledare och andra ställföreträdare. Jareborgs förslag är mycket tilltalande. Om man inte av olika skäl vill införa ett straffansvar för juridiska personer är det min uppfattning att man allvarligt måste överväga att komplettera det straffrättsliga ansvaret för fysiska personer med någon form av ställföreträdaransvar.

Mitt förslag

För att uppnå en effektiv miljöbrottsbekämpning fordras det enligt min mening en regel som har karaktär av "straffrättsligt ansvarsgenombrott". Jag anser att man bör överväga att i 29 kap miljöbalken införa en generell bestämmelse av innebörden att den som leder eller har det yttersta ansvaret för driften av en verksamhet i vilken en överträdelse mot miljöbalken skett också skall anses vara gärningsman. Ett förslag av skisserad innebörd tarvar givetvis ytterligare överväganden. Jag föreslår att även denna mycket angelägna fråga överlämnas till Miljöbalkskommitten med uppgift för den att föreslå en ända målsenlig reglering av verksamhetsutövares straffansvar för miljöbrott.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Som framgår av betänkandet har frågan om införande av ansvarsgenombrott i aktiebolagslagen varit föremål för överväganden under lång tid. Statsmakternas tidigare handläggning av frågan åskådliggör med all önskvärd tydlighet dennas komplexitet.

Ansvarsgenombrottsproblematiken har visserligen inte direkt bäring på möjligheterna att utreda ekonomisk brottslighet. Ekobrottsmyndigheten anser däremot att en bestämmelse om ansvarsgenombrott varigenom aktieägare och bolagets funktionärer i vissa situationer kan åläggas ett personligt betalningsansvar för vissa av bolagets skulder skulle kunna ha en icke obetydlig brottsförebyggande effekt.

I Aktiebolagskommitténs direktiv konstaterar regeringen att det finns starka skäl som talar för att det i lagstiftningen införs bestämmelser om ansvarsgenombrott. Kommittén får därför i uppdrag att lämna förslag till sådana regler (Dir. 1994:143).

I betänkandet avfärdas såväl behovet av som möjligheterna till att i aktiebolagslagen införa en generell bestämmelse om ansvarsgenombrott. Som enda åtgärd föreslås i stället att det skall införas en regel om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område.

Möjligheterna till att utforma en generell bestämmelse om ansvarsgenombrott behandlas endast på en dryg sida i betänkandet. Aktiebolagskommitténs slutsats är att det inte går att komma längre än vid tidigare överväganden av frågan. Inga försök till alternativa lösningar presenteras och analyseras mera ingående. Frågan har diskuterats ingående i kommittén som också biträtts av särskilt anlitad expertis. Det är därför förvånande att såväl redovisning som analys i betänkandet är så knapphändig.

Miljöbrotten hör inte till Ekobrottsmyndighetens ansvarsområde. Den föreslagna bestämmelsen har därför inte varit föremål för någon mera ingående analys. Redan en översiktlig granskning ger dock vid handen att bestämmelsen utformats på ett sådant sätt att den sannolikt kommer att kunna tillämpas mycket sällan.

Mot den ovan tecknade bakgrunden anser Ekobrottsmyndigheten att det kan ifrågasättas om Aktiebolagskommittén har fullgjort sitt uppdrag enligt sina direktiv.

Kommittén hävdar att behovet av en generell regel om ansvarsgenombrott har minskat med hänsyn till den skärpning av lagstiftningen och den utveckling av praxis som under senare år skett på en rad olika rättsområden. I betänkandet räknas en lång rad lagändringar och förslag till sådana ändringar upp.

Aktiebolagskommittén nämner bl.a. de förslag till skärpningar av bestämmelserna i 11 kap. brottsbalken som Borgenärsbrottsutredningen lade fram i betänkandet Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken (SOU 1996:30). Ekobrottsmyndigheten vill i detta sammanhang understryka vikten av att betänkandet, vilket behandlar ett för myndighetens verksamhet mycket centralt område, blir föremål för lagstiftningsåtgärder.

I regeringens år 1995 framlagda strategi för samhällets samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten konstateras att en central uppgift för statsmakterna är att tillhandahålla en lagstiftning som gör att den ekonomiska brottsligheten kan bekämpas på ett effektivt och rättssäkert sätt och samtidigt utgör ett stöd för den seriösa näringsverksamheten (jfr.

Skr.1994/95:217, sid. 17). Vidare uttalas att näringslivet måste ta ett ökat ansvar när det gäller framför allt att förebygga ekonomisk brottslighet. I detta sammanhang anges Aktiebolagskommitténs översyn av frågan om ansvarsgenombrott som en huvudpunkt (jfr. sid. 27 f.).

Det är riktigt att de lagändringar och förslag till lagändringar som redovisas av Aktiebolagskommittén har underlättat eller är ämnade att underlätta kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Detta är naturligt eftersom avsikten med regeringens strategi är att påtagligt minska den ekonomiska brottsligheten genom åtgärder som innebär en kraftig förstärkning av samhällets samlade insatser mot sådan kriminalitet. Ekobrottsaspekten skall vid utarbetande av ny lagstiftning vägas in på ett konsekvent och medvetet sätt (jfr sid. 1 och 17).

Ekobrottsmyndigheten har särskilt mot bakgrund av regeringens uttalanden i strategin svårt att förstå kommitténs uttalande om att behovet av en regel om ansvarsgenombrott har minskat med anledning av andra vidtagna åtgärder. Meningen är ju att samtliga utredningar vid överväganden i relevanta frågor skall dra sitt strå till stacken i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Aktiebolagskommitténs prövning av frågan om ansvarsgenombrott utgör därvid inget undantag. Tvärtom är det så att utformningen av den näringsrättsliga lagstiftningen och då särskilt reglerna om aktiebolagsformen är av stor betydelse för möjligheterna att begå ekonomisk brottslighet. Om dessa regler utformas med hänsyn till vilka effekter de får för brottsbekämpningen innebär det att behovet av en utbyggnad av det straffrättsliga och straffprocessuella regelverket minskar.

Sammanfattningsvis anser Ekobrottsmyndigheten att betänkandet i den del det avser frågan om ansvarsgenombrott inte kan utgöra underlag för ställningstagande av regeringen. Den aktuella frågan bör bli föremål för förnyade överväganden i särskild ordning.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Kommittén har beskrivit hur frågan om ansvarsgenombrott diskuterats under åren och att, särskilt mot bakgrund av en lång lista av förändringar och reformer som skett under de senaste tjugo åren, behovet av en sådan regel kan ifrågasättas. Dessutom tillkommer svårigheten att formulera en regel med tillräcklig tydlighet för att den egentligen skall ha någon reell funktion. Mot denna bakgrund och att BRÅ saknar data som skulle tala i en annan riktning delas uppfattningen om att någon reglering inte bör ske.

Kommittén föreslår däremot en regel om ansvarsgenombrott i miljöbalken. Den skulle ta sikte på s.k. återställningsåtgärder som enligt miljöbalken åvilar verksamhetsutövaren. Ansvarsgenombrottet skulle träffa en krets av fysiska och juridiska personer som stått eller står verksamhetsutövaren nära. Ett typfall är när ett dotterbolag i en koncern går i konkurs och det finns ett miljökrav att sanera ett område där dotterbolaget bedrivit verksamhet. Ansvarsgenombrott skulle här träffa moderbolaget,

BRÅ delar kommitténs uppfattning att det framstår som angeläget att införa ett ansvarsgenombrott på detta område. Kännetecknande för miljöstörningar är att de kan komma långt efter det att en verksamhet upphörde och det är otillfredsställande om inte någon ekonomiskt kan ställas till svars för sanering och andra åtgärder.

Förslaget har emellertid mött massiv kritik av en lång rad reservanter. Även om BRÅ har åtskillig sympati för majoritetens förslag och menar att frågan måste få en lösning, framstår emellertid förslaget inte helt genomarbetat. BRÅ har därför inte något att erinra mot att frågan utreds ytterligare. En aspekt kan då vara att en ansvarsregel inte alla gånger är effektiv till följd av de förändringar bland berörda företag och äganden som under lång tid kan ha skett sedan miljöstöringen grundlades. Det kan finnas situationer då det inte är möjligt att bryta igenom och få fram en ansvarig. Alternativa lösningar kan då övervägas vid sidan av ett ansvarsgenombrott, exempelvis att en fond bildas av det allmänna, naturskyddsorganisationer och näringsliv för att kunna sanera områden m.m.

Kommerskollegium

Emellertid kan förslaget om att införa en regel om ansvarsgenombrott i miljöbalken rent allmänt ifrågasättas från rättssäkerhetssynpunkt. Även om det finns sakargument till stöd för en starkare reglering på miljöområdet bör avvikelser från den aktiebolagsrättsliga principen om ansvars begränsning till det satsade aktiekapitalet hanteras med försiktighet. I annat fall utsätts aktieägare för svårigheter att på förhand kunna förutse riskerna med sitt ägande.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskamarförbundet

Organisationerna motsätter sig förslaget att införa en regel om ansvarsgenombrott i miljöbalken och ansluter sig också på denna punkt till det särskilda yttrandet av sakkunniga Lars Bredin m.fl.

Organisationerna har starka invändningar mot att införa undantag från den allmänna principen om att ägare till ett aktiebolag inte har personligt betalningsansvar. Särskilt anmärkningsvärt är att som det föreslagna undantaget inte på något sätt förekommer i förslagets portalbestämmelse där denna allmänna princip kommer till uttryck. Det torde föreligga en bred enighet om att aktiebolaget som företagsform är ändamålsenlig och att frånvaron av personligt betalningsansvar därvid är av stor betydelse. En generell regel om ansvarsgenombrott har också avvisats såväl av kommittén som i olika tidigare lagstiftningsärenden. Ett viktigt syfte med aktiebolagslagstiftningen är ju också att genom ett omfattande system av regler till skydd för bolagets kapital säkerställa bolagets betalningsförmåga. Mot denna bakgrund är det svårt att finna skäl för den föreslagna ansvarsgenombrottsregeln.

Det bör i detta sammanhang framhållas att just på miljöområdet finns en miljöskade-försäkring och en saneringsförsäkring, som båda är obligatoriska. Saneringsförsäkringen har till syfte att täcka kostnader för saneringsåtgärder när den ansvarige inte kan betala. Den föreslagna regeln är också behäftad med allvarliga brister från rättssäkerhetssynpunkt. Genom att betalningsansvar enligt förslaget kan drabba den som genom att utöva ett bestämmande inflytande över verksamheten i avsevärd grad medverkat till bolagets oförmåga att uppfylla sina förpliktelser torde en majoritetsägare i princip aldrig kunna undgå sådant ansvar. Detta särskilt som det inte krävs någon form av otillbörlighet eller försumlighet, vilket Organisationerna ser som särskilt anmärkningsvärt.

Finansinspektionen

Finansinspektionen delar kommitténs uppfattning att det är svårt att motivera en generell regel som skulle ge möjlighet till ansvarsgenombrott i alla aktiebolag.

Ekonomistyrningsverket (ESV)

ESV anser att det är viktigt att den ekonomiska brottsligheten stävjas och att de ansvariga för miljöskador kan ställas till svars. De positiva effekterna av att införa ansvarsgenombrott måste dock ställs mot de svårigheter bolag kan få att presumtiva aktieägare inte är benägna att tillskjuta kapital. Aktiebolagskommitténs förslag att införa ansvarsgenombrott inom miljöområdet kan medföra att bolag som verkar inom miljöområdet får ökade kapitalkostnader. ESV anser att det framlagda förslaget medför att rättsläget för bolag som bedriver miljöfarlig verksamhet kommer att bli oklart, både avseende när rekvisiten i miljöbalken är uppfyllda och vilka skador som åsyftas. Dessutom är det osäkert om förslaget kommer få nämnvärd effekt när det gäller att komma åt fysiska eller juridiska personer som medvetet inte följer miljölagens krav eftersom de kan på olika sätt kringgå det personliga betalningsansvaret. ESV framhåller att innan ett ansvarsgenombrott för miljöbrott införs bör statsmakterna utreda vilka konsekvenser ett sådant beslut skulle få för näringsidkare inom miljöområdet.

Riksskatteverket (RSV)

När det gäller den nya lagens utformning har man föreslagit att det i 22 kap. 14 § NABL införs en ändring av när styrelsen kan undgå ansvar. Enligt den nya regeln ska fordringsägaren visa att bolagets aktiekapital inte var täckt av eget kapital i den utsträckning som avses i 9 § samma kapitel vid den tidpunkt då det förelåg skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning.

RSV bedömer att ett genomförande av förslaget skulle innebära att fordringsägarnas möjlighet att använda sig av ansvarsgenombrott försvåras i inte oväsentlig utsträckning. Enligt kommitténs motivering (SOU 1999:36 s. 100) avser man att i lagstiftningen ge genomslag för gällande praxis (NJA 1988 s. 620) att ansvar endast kommer i fråga om aktiekapitalet faktiskt understeg hälften. Detta oavsett om kontrollbalansräkning har upprättats eller inte.

I dag är det tillräckligt att fordringsägaren kan visa att skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning förelåg vid en viss tidpunkt. Om kontrollbalansräkning inte har upprättats senast vid denna tidpunkt blir styrelsen ansvarig, om den inte kan visa att aktiekapitalet trots allt inte var förbrukat till minst hälften. Det är således styrelsen som ska visa att aktiekapitalet var tillräckligt stort trots att skäl förelåg att anta att detta var förbrukat till mer än hälften.

Eftersom fordringsägaren normalt inte har tillgång till bolagets bokföring torde det ofta vara svårt för denne att kunna visa att aktiekapitalet förbrukats till mer än hälften. I vissa bolag saknas en fullgod bokföring, vilket kan försvåra för en fordringsägare att kunna visa att mer än aktiekapitalet faktiskt förbrukats.

Eftersom det är bolagets styrelse som har tillgång till uppgifter om alla bolagets tillgångar och skulder borde det vara tillräckligt att fordringsägaren kan visa vid vilken tidpunkten kontrollbalansräkning bort upprättas enligt 22 kap. 9 § NABL. Det bör därefter åligga styrelsen att visa att halva aktiekapitalet trots allt ändå inte var förbrukat. Om bolaget har en ofullständig bokföring bör med andra ord styrelsen och inte fordringsägare drabbas av detta. RSV föreslår att 22 kap. 14 § andra stycket NABL ges följande lydelse:

"Styrelseledamot och verkställande direktör svarar dock inte enligt första stycket 1 för en bolagets förpliktelse om de kan visa att bolagets aktiekapital var täckt av eget kapital till minst hälften vid den tidpunkt då skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning enligt 9 § förelåg."

Skattemyndigheten i Linköping

I betänkandet har också behandlats en fråga som kan ha betydelse från skattesynpunkt, nämligen frågan om ansvarsgenombrott. ABL innehåller i kap. 1:1 och 13:2 vissa partiella ansvarsgenombrott, men inte något generellt undantag från den grundläggande regeln i kap. 1:1 ABL om att aktieägaren inte svarar för bolagets förpliktelser. Mot bakgrund av att behovet ansetts ringa samt svårigheterna med att utforma en rättssäker och tillämpbar regel har kommittén avstått från att framlägga något lagförslag, utom på miljölagstiftningens område. SKM ifrågasätter om möjligheterna att utforma en rättssäker och tillämpbar regel kan variera i någon större utsträckning på olika lagstiftningsområden.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM delar kommitténs uppfattning att det inte finns något behov av en generell ansvars- genombrottsregel i ABL. Däremot erinras om att myndigheten i tidigare yttrande påtalat utredningsbehovet av en sådan vad gäller vinstbolagstransaktioner.

I dag finns det inte någon lagregel som innebär ett generellt undantag från den grundläggande principen, att aktieägarna inte svarar för aktiebolagets förpliktelser. Det finns dock ett personligt betalningsansvar för bolagets funktionärer/aktieägare när dessa försummat eller överträtt sina skyldigheter enligt ABL.

Som fordringsägare har staten - genom särskilda bestämmelser i skattelagstiftningen - möjlighet att utkräva ett personligt betalningsansvar av ett aktiebolags företrädare. Något särskilt behov av en generell ansvarsgenombrottsregel i detta sammanhang finns därför inte enligt SKM:s uppfattning.

Däremot vill SKM påpeka att myndigheten tidigare i ett yttrande till RSV, 2000-08-14 (dnr 6.12.3362900/820) påtalat behovet av att utreda en ansvarsgenombrottsregel i ABL vid oseriös skalbolagshandel.

SKM skriver i yttrandet följande:"Alternativet att utvidga reglerna om ansvarsgenombrott i aktiebolagslagen har inte alls diskuterats, trots att en sådan utvidgning har genomförts i Danmark.

Enligt uppgift från Niels Andersen, ledande revisor vid Told- og Skattestyrelsen i Danmark, har den lagstiftning som Danmark infört på området varit mycket effektiv, vilket fått till följd att skalbelagshandeln där så gott som helt upphört. Att lagstiftningen har blivit så framgångsrik kan, enligt Andersen, bland annat tillskrivas det faktum att det subsidiära ansvaret träffar både ägare och rådgivare. Försök till kringgående av lagstiftningen har ej uppmärksamrats under de sex år som den existerat.

Mot bakgrund av de erfarenheter som erhållits i Danmark anser SKM att det sannolikt endast är förändringar liknande dessa som kan effektivt förhindra den oseriösa handeln med skalbolag. Sammanfattningsvis avstyrker därför SKM att förslagen i den remitterade promemorian genomförs och förordar att frågan om att förhindra den oseriösa skalbolagshandeln bereds på nytt och då i ett helhetsperspektiv."

Skattemyndigheten i Göteborg

Kommittén har övervägt regler om ansvarsgenombrott men kommit till slutsatsen att någon generell regel inte bör införas, förutom avseende miljöansvar.

Frågan om ansvarsgenombrott har diskuterats i flera sammanhang, bl.a. föreslogs regler härom i ett betänkande av betalningsansvarskommittén (SOU 1987:59).

SKM har i sin kontrollverksamhet noterat att bulvanförhållanden är vanliga vad gäller ekonomisk brottslighet. Det är exempelvis inte ovanligt att bolag töms på sina tillgångar varvid registrerade styrelseledamöter är bulvaner för de verkliga aktieägarna. Det är heller inte ovanligt med styrelselösa bolag i sådana sammanhang. SKM delar därför inte Kommitténs bedömning utan anser att det fanns ett stort behov av regler om ansvarsgenombrott beträffande illojala bulvanförhållanden.

Skattemyndigheten i Västerås

Ansvarsgenombrott har tidigare behandlats av betalningsansvarighetskommittén i SOU 1987:59. Detta förslag tillstyrktes bl.a. av de myndigheter som verkar mot den ekonomiska brottsligheten och arbetstagarorganisationerna medan företrädare för näringslivet och lagrådet var kritiska och menade att inget behov av en lagreglering på detta område förelåg.

Aktiebolagskommittén har tagit fasta på de kritiska rösterna från remissomgången av SOU 1987:59. Man påstår också att annan lagstiftning som skett sedan denna utredning presenterades skulle ha gjort att behovet av regler om ansvarsgenombrott minskat. Vidare säger man att utformningen av en sådan regel är tekniskt mycket svår. Med detta som grund väljer kommittén att inte föreslå någon lagreglering om ansvarsgenombrott.

Skattemyndigheten är kritisk till resultatet och menar att kommittén på ett märkligt sätt valt sida mot ett införande av en bestämmelse om ansvarsgenombrott. Någon redogörelse för de skäl för ett införande som kan göras gällande utifrån ett ekobrottsperspektiv lämnas inte. Inte heller berörs problemet med att verksamhet bedrivs med ett otillräckligt kapital och orimliga risker i förhållande till de ekonomiska resurserna utan risk för påföljd. Skattemyndigheten anser att ett förslag till reglering av ansvarsgenombrott i linje med vad som föreslogs av

Betalningsansvarighetskommittén bör läggas fram. En sådan regel skulle också öka förtroendet för aktiebolagsformen.

När det gäller den nya lagens utformning har man föreslagit att det i 22 kap 14 § andra stycket införs en precisering av när styrelsen kan undgå ansvar. Enligt den nya regeln skall fordringsägaren visa att bolagets aktiekapital inte var täckt av eget kapital i den omfattning som avses i 9 § vid den tidpunkt då skyldighet förelåg att upprätta kontrollbalansräkning. Skattemyndigheten anser att med denna nya regel har fordringsägarnas möjlighet att använda sig av ansvarsgenombrott väsentligen försvårats. Enligt utredningens motivering (SOU 1999:36) avses att i lagstiftningen giva genomslag för gällande praxis (NJA 1988 s. 620) att ansvar endast kommer ifråga om aktiekapitalet faktiskt understeg hälften. Detta oavsett om kontrollbalansräkning har upprättats eller ej.

I dag är det tillräckligt att fordringsägaren kan visa att skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning förelåg vid viss tidpunkt. Har inte kontrollbalansräkning upprättats senast vid denna tidpunkt blir styrelsen ansvarig, om inte denna kan visa att aktiekapitalet trots allt inte var förbrukat till minst hälften. Det är således styrelsen som skall visa att aktiekapitalet var tillräckligt stort trots att skäl förelåg att antaga att detsamma var förbrukat till mer än hälften.

Så som kommitténs förslag är skrivet blir konsekvenserna att fordringsägaren inte bara skall kunna påvisa när kontrollbalansräkning borde ha upprättats enligt NABL 22 kap 9 §, det åligger honom även att redan i detta skede också visa att egna kapitalet verkligen understeg halva aktiekapitalet, eftersom fordringsägaren normalt inte har tillgång till bolagets bokföring torde ofta svårigheter föreligga att kunna visa att aktiekapitalet verkligen var förbrukat till mer än hälften. I vissa bolag saknas fullgod bokföring, vilket innebär att även om allt talar för att aktiekapitalet borde ha varit förbrukat till minst hälften vid en viss tidpunkt, och skyldighet därför bort föreläggas för bolaget att upprätta kontrollbalansräkning, är steget långt för fordringsägaren att kunna visa att aktiekapitalet faktiskt också var förbrukat.

Eftersom det är bolaget/styrelsen som har tillgång till uppgifter om alla bolagets tillgångar och skulder borde det vara tillräckligt att fordringsägaren kan visa vid vilken tidpunkt kontrollbalansräkning bort upprättas jämlikt NABL 22 kap 9 §.

Därefter bör det vara styrelsen som skall kunna visa att halva aktiekapitalet trots allt ändå inte var förbrukat. Har bolaget en ofullständig bokföring är det alltså styrelsen som drabbas av detta och inte fordringsägarna.

Skattemyndigheten anser därför att 22 kap 14 § andra stycket bör få följande lydelse: "Styrelseledamot och verkställande direktör svarar dock inte enligt första stycket 1 för en bolagets förpliktelse om de kan visa att bolagets aktiekapital var täckt av eget kapital till minst hälften vid den tidpunkt då skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning enligt 9 § förelåg."

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

KFM delar kommitténs uppfattning att det inte finns något behov av en generell ansvarsgenombrottsregel i ABL. Det måste föreligga starka skäl för att frånga principen i portalparagrafen att aktieägare inte har något personligt ansvar för bolagets förpliktelser.

Beträffande statens fordringar finns särskilda bestämmelser i skattelagstiftningen som ger staten möjlighet att utkräva personligt betalningsansvar av ett aktiebolags företrädare.

Kommittén har inte presenterat tillräckliga skäl för och emot ansvarsgenombrott på miljöbalkens område. Trots detta finner myndigheten det viktigt att kunna utkräva ansvar mot aktieägare som medverkat till miljöförstöring. KFM konstaterar att det uppställts mycket höga krav för ansvarsgenombrott. Bestämmelsen kommer emellertid på sikt att få preventiv effekt.

Fjärde AP-Fonden

Beträffande frågan om ansvarsgenombrott delar fonden reservationen av Sussi Kwart och Stig Rindborg samt det särskilda yttrande som avgivits av de sakkunniga Lars Bredin m.fl.

Länsstyrelsen i Stockholms län

I Aktiebolagskommitténs betänkande sägs på s. 288: "Sammantaget talar det sagda enligt kommitténs mening för att behovet att lagfästa institutet ansvarsgenombrott är ännu mindre i dag än vid mitten av 1980-talet, när Betalningsansvarighetskommitténs förslag utformades."

Trots detta konstaterande föreslår Aktiebolagskommittén likafullt att ansvarsgenombrott skall införas på miljöbalkens område i samband med efterbehandling av förorenade områden. På vilken grund behovet skulle vara så mycket större där än på andra områden kan inte utläsas. Frågan var i och för sig uppe i samband med miljöbalkens tillkomst men genomfördes aldrig på grund av Lagrådets ogillande. Den enda skillnaden mot då är såvitt kan utläsas att lagtextförslaget givits en något annan lydelse.

Om institutet ansvarsgenombrott skall införas inom något område bör det knappast ske kopplat till miljöbalkens efterbehandlingsbestämmelser som nyligen införts och som ännu är relativt oprövade. Närmast ger förslaget om ansvarsgenombrott intryck av att ha tillkommit med anledning av att kommittén i direktiven fått uppdrag att lägga fram ett förslag till lagreglering av institutet. Skulle det framgent visa sig att miljöbalkens 10 kap. inte fungerar som tänkt, kan det eventuellt finnas anledning att återkomma i frågan.

För närvarande saknas enligt Länsstyrelsens uppfattning anledning att införa regler om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område.

Länsstyrelsen i Östergötlands län

Länsstyrelsen finner att det kan resas invändningar mot att införa bestämmelser som strider mot innehållet i aktiebolagslagens portalbestämmelse att aktieägarna inte har personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. Särskilt gäller detta om bestämmelsen hamnar utanför aktiebolagslagen. Å andra sidan föreligger ett starkt allmänt intresse av att kretsen, mot vilken ansvaret för utredning och efterbehandling av förorenade områden kan riktas, hålls så vid som möjligt. Behovet härav framträder tydligt i det tämligen omfattande arbetet med inventering och utredning angående förorenade områden som bedrivs inom

Länsstyrelsen. Kommitténs förslag om ansvarsgenombrott leder till en önskvärd vidgning av nämnda krets. Med beaktande av de förutsättningar som enligt förslaget skall vara uppfyllda för att ansvarsgenombrott skall kunna hävdas, finner Länsstyrelsen att förslaget är godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt.

Länsstyrelsen tillstyrker därför kommitténs förslag i denna del.

Naturvårdsverket

Föremålet för medverkan

Enligt kommitténs förslag är ansvarsgenombrott möjligt, om den som utövar eller har utövat ett bestämmande inflytande över verksamhetsutövaren i avsevärd grad har medverkat till den senares oförmåga att uppfylla sina förpliktelser enligt 10 kap. miljöbalken. Tidigare förslag om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område (t.ex. det förslag som remitterades till lagrådet 1997) har endast avsett medverkan till föreningens uppkomst.

Naturvårdsverket anser att det är viktigt att ingen tillåts undkomma ansvar för ett efterbehandling genom att underlåta att tillse att verksamhetsutövaren har medel för att uppfylla sina förpliktelser. Verket förstår kommitténs förslag så att ansvarsgenombrott är möjligt även i de fall den som har ett bestämmande inflytande över verksamhetsutövaren medverkat till att en förening uppkommit eller försvårats och föreningen är av en sådan omfattning att inte ens en relativt kapitalstark verksamhetsutövare kan uppfylla sina efterbehandlingsförpliktelser. Kommitténs uttalande att "den föreslagna lagtexten inte ställer några krav på att den verksamhet som kräver efterbehandling drivits av ett underkapitaliserat aktiebolag" (s. 292) tyder på att så skulle vara fallet.

Naturvårdsverket tillstyrker därför förslaget i denna del.

Skälighetsrekvisitet

Kommittén föreslår att den som utövar eller har utövat ett bestämmande inflytande endast i skäligen omfattning skall ansvara för verksamhetsutövarens förpliktelser under ovan angivna förutsättningar.

I samband med lagrådsremissen om miljöbalken förespråkade lagrådet införandet av ett skälighetsrekvisit för att undvika uppenbart orimliga resultat. Lagrådet angav följande exempel på när resultatet skulle bli orimligt. X utövar ett bestämmande inflytande över ett aktiebolag och medverkar till att bolaget ifråga erhåller ett tillstånd att bedriva miljöfarlig verksamhet. Under tiden för sitt aktieinnehav ser X till att verksamheten bedrivs enligt villkoren i tillståndet samt att bolaget är tillräckligt kapitalstarkt för att bestrida alla efterbehandlingskostnader som kan tänkas uppkomma. Långt efter det att X avyttrat sina aktier i bolaget uppstår efterbehandlingskostnader som bolaget i sin då aktuella finansiella situation inte kan betala. Trots att ingen underkapitalisering förelåg under den tid X hade ett bestämmande inflytande kunde han med den till lagrådet remitterade lydelsen av 10 kap. 2 § miljöbalken förpliktas att fullt ut svara för kostnaderna för efterbehandling.

Med tillämpning av kommitténs förslag kan situationen i lagrådets exempel inte uppstå. Den som i och för sig medverkat till föreningens uppkomst, men inte till verksamhetsutövarens oförmåga att stå för sina efterbehandlingskostnader kan inte anses ansvarig enligt förslaget. När en verksamhetsutövare utpekats som ansvarig enligt 10 kap. 2 § miljöbalken, kan det knappast anses vara oskäligt att en person som uppfyller samtliga rekvisit i det föreslagna andra stycket (se särskilt "genom att utöva ett bestämmande inflytande [...] i avsevärd grad medverkat till denna oförmåga,,) tvingas svara för verksamhetsövarens kostnader.

En skälighetsbedömning görs för övrigt redan idag såvitt avser efterbehandlingsansvarets omfattning (10 kap. 4 § miljöbalken). Det kan t.ex. anses oskäligt att verksamhetsutövaren skall svara för hela efterbehandlingen trots att verksamheten under lång tid bedrivits med iakttagande av de villkor som gällt för verksamheten. Det av kommittén föreslagna ansvaret skall således bestämmas med utgångspunkt i verksamhetsutövarens redan skälighetsprövade ansvar, vilket ytterligare minskar behovet av ett skälighetsrekvisit i den föreslagna andra stycket till 10 kap. 2 §.

Med hänsyn till ovanstående föreslår Naturvårdsverket att kommitténs förslag ändras så att orden "i skälig omfattning" utgår.

Invest in Sweden Agency (ISA)

Frågan om ansvarsgenombrott har behandlats ingående av kommittén. Kommittén landar i slutsatsen att behovet av att lagfästa institutet ansvarsgenombrott är ännu mindre idag än på 1980-talet, då Betalningsansvarighetskommitténs förslag på området utformades. Ett förslag som avfärdades av lagrådet. Lagrådet hänvisade bland annat till det begränsade behovet av lagstiftning rörande ansvarsgenombrott.

Kommittén föreslår emellertid att institutet ansvarsgenombrott bör lagregleras inom miljöområdet (i miljöbalken), trots följande förhållanden:

- Kommittén framhåller att den saknar kompetens på det miljörättsliga området.
- Frågan är av principiellt viktig karaktär och kommittén skriver i betänkandets åttonde kapitel, första meningen, att *Aktiebolagsformens främsta kännetecken är att aktieägarna inte är personligen ansvariga för bolagets skulder*. Frågan behandlas emellertid översiktligt på knappt fyra sidor.
- Kommittén har inte gjort någon egen analys av behovet av ansvarsgenombrott på detta område.
- I kommittedirektiven hänvisas det samnordiska utredningsarbetet och att det finns en betydande rättslikhet i Norden på aktiebolagsrättens område. Nordiska ministerrådet har dessutom uttalat att särskild uppmärksamhet skall fästas vid att gemensam lagstiftning upprätthålls inom detta område. I direktiven uppmärksammas även anpassningen till regelverket inom EG. Trots alla dessa skrivningar kommenteras inte på någon plats i betänkandet i vilken utsträckning ansvarsgenombrott på miljöområdet har införts, eller avses införas, i de nordiska länderna, inom EUs medlemsstater eller i något annat land.

I detta sammanhang är det värt att upprepa lagrådets uttalande om Betalningsansvarighetskommitténs förslag, som citeras i ett särskilt yttrande till aktiebolagskommitténs betänkande (sid. 429). Lagrådet ansåg att förslaget riskerade att

medföra "ett nytt osäkerhetsmoment i all näringsverksamhet som sker i aktiebolagsform, genom att principen om ansvarets begränsning till det satsade kapitalet kan genombrytas i efterhand på otillbörligt preciserade grunder".

Såvitt ISA har kunnat utröna skulle införandet av ansvarsgenombrott innebära att den som förvärvar ett aktiebolag, eller del därav, kan bli ansvarig för miljöskador som orsakats innan förvärvet. Denna regel skulle även omfatta förvärv som genomförts innan den nya aktiebolagslagen trätt i kraft. En sådan nyordning skulle kunna minska utländska aktörers intresse av att förvärva svenska företag, åtminstone inom industrin.

ISA anser mot denna bakgrund att förslaget om ansvarsgenombrott inom miljöområdet i första hand bör avslås, i andra hand bör bli föremål för ytterligare utredning. I det fall utredningsarbetet inom detta område fortsätter bör särskild uppmärksamhet fästas vid behovet av ansvarsgenombrott och i vilken utsträckning andra länder har infört eller planerar att införa ansvarsgenombrott.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

Aktiebolagskommittén kommer härfter in på frågan om ansvarsgenombrott och förklarar efter en genomgång av frågan att det är svårt att i dag motivera en generell regel om ansvarsgenombrott i aktiebolag. Fakulteten delar denna uppfattning. Vad beträffar förslaget till ett nytt andra stycke i miljöbalken 10 kap 2 § har fakulteten inga invändningar.

Svenska Kommunförbundet

Förbundet avstyrker den föreslagna regeln om ansvarsgenombrott i miljöbalken.

Regeln innebär ett väsentligt avsteg från den grundläggande principen att en delägare i ett aktiebolag inte ansvarar för bolagets förpliktelser. Förbundet är i och för sig inte främmande för att en regel om ansvarsgenombrott införs på miljöområdet. Ett krav måste dock vara att ansvarsgenombrottet får karaktären av undantagssituation och att förutsättningarna för att ansvar skall inträda tydligt framgå av lagtexten. Den föreslagna lagtexten är mycket vag och kan befaras få ett alltför brett tillämpningsområde. Ett ansvarsgenombrott borde enligt förbundets mening inskränkas till fall av mer klandervärd beteende från aktieägarens sida. Med den utformning som lagförslaget har så kan en aktieägare inte bara bli ansvarig om han medverkat till att föreningen uppkommit, utan även om han enbart medverkat till att aktiebolaget förlorat sin ekonomiska förmåga att fullgöra efterbehandlingsansvaret. Detta kan enligt betänkandet ske även i helt ordinära situationer, exempelvis när ett välskött företag likvideras (sid. 292). En eventuell regel om ansvarsgenombrott bör enligt förbundets mening övervägas ytterligare.

Svenska Naturskyddsföreningen

En grundläggande utgångspunkt för en hållbar utveckling är att de ekonomiska bördorna placeras hos dem som har de ekonomiska fördelarna av verksamheten och att ansvarsflykt försvåras. Detta ligger helt i linje med den internationellt erkända principen om föreningens betalningsansvar, PPP.

Kommittén konstaterar att rättstillämpningen troligtvis skulle underlättas genom att en definition av begreppet verksamhetsutövare skulle införas i miljöbalken. Det finns också enligt SNF ett behov av att i lagstiftning klargöra denna fråga genom en sådan uttrycklig definition i miljöbalken, inte minst med hänsyn till de EG-direktiv som innehåller sådana definitioner (exempelvis det s k IPPC-direktivet dir 96/61/EG, samt särskilt Sevesodirektivet, dir 96/82/EG). Detta ligger dock, som kommittén fastslår, utanför aktiebolagskommitténs kompetens. SNF menar att denna fråga snarast bör utredas av lämplig instans, förslagsvis miljöbalkskommittén. Viktigt är att en sådan definition anlägger ett brett synsätt, eftersom definitionen ska täcka adressatfrågan i många olika situationer. Verksamhetsutövarbegreppet i miljöbalken idag är tänkt att vara detsamma, oavsett om det är fråga om att pröva en tillståndsansökan, att ställa krav på verksamheten genom tillsynsåtgärder eller om efterbehandling av förorenad mark.

Diskussionen om vem som är verksamhetsutövare bör dock skiljas från frågan om ansvarsgenombrott. I situationer då bakomliggande intressenter och aktörer inte kan räknas som verksamhetsutövare direkt, krävs lagstiftning om ansvarsgenombrott för att kanalisera ansvaret. I förslaget konstaterar kommittén inledningsvis att övervägande skäl talar emot att införa en allmängiltig regel om ansvarsgenombrott i aktiebolagslagen. Däremot kan det vara motiverat med en sådan i speciallagstiftning såsom miljöbalken. Kommittén föreslår också en sådan ändring i 10:2 miljöbalken.

Naturskyddsföreningen ställer sig positiv till kommitténs förslag om en reglering i miljöbalken. Förslaget träffar en krets av bestämmande personer som genom olika åtgärder i avsevärd grad medverkar till att verksamhetsutövaren inte kan uppfylla sina miljörättsliga förpliktelser. Viktigt är att regeln är så formulerad att det inte blir fråga om att bedöma de bakomliggande aktörernas subjektiva avsikter.

Enligt SNF är dock en allvarlig brist i förslaget regelns placering i 10 kapitlet miljöbalken. Placeringen begränsar tillämpningsområdet till att enbart gälla för förorenade områden ("mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön"). Det kan tänkas uppkomma situationer i många andra fall än just efterbehandlingsfrågor, där det vore värdefullt med en möjlighet till ansvarsgenombrott. En regel om ansvarsgenombrott i miljöbalken måste därför vara allmängiltig.

Sveriges advokatsamfund

Vad gäller föreslagen regel om ansvarsgenombrott i vissa miljörelaterade situationer är det samfundets uppfattning att regleringen skulle få svåröverskådliga och allvarliga konsekvenser såväl för enskilda som för investeringsklimatet för svenska aktiebolag. Förslagets utformning torde innebära att en aktieägare med bestämmande inflytande kan få svara jämte bolaget för vissa miljörelaterade skulder på grund av att han medverkat i beslut om ekonomiska satsningar, som kanske förefallit välmotiverade, men som ändå slagit fel så att bolaget inte längre har medel att uppfylla sina förpliktelser. Även en aktieägares upprätthållande av avkastningskrav trots osäker ekonomi hos bolaget skulle på samma sätt kunna leda till ansvar.

En betydligt noggrannare utredning erfordras om behovet av, och möjliga alternativ till, en dylik urholkning av den för aktiebolagsrätten så grundläggande principen att aktieägaren endast svarar med tillskjutet kapital. Mot den bakgrunden bör förslaget inte läggas till grund för lagstiftning.

Svensk Handel

Svensk Handel delar kommitténs uppfattning att det inte föreligger något behov att generellt införa en bestämmelse om ansvarsgenombrott. Detta torde vara direkt olämpligt då det medför ett osäkerhetsmoment i all näringsverksamhet som bedrivs i aktiebolagsform.

Kommittén har föreslagit att ansvarsgenombrott införs inom ramen för 10 kap. miljöbalken. Förutsättningarna skall vara att någon fysisk eller juridisk person faktiskt har utövat ett bestämmande inflytande över verksamhetsutövaren. Det räcker då inte med att någon haft mer än hälften av rösterna i ett aktiebolag vars verksamhet förorenat miljön för att aktieägaren med stöd av den föreslagna bestämmelsen skall kunna åläggas ett ekonomiskt ansvar för återställningsåtgärder. Det torde krävas att denne faktiskt utnyttjat sin maktposition. Skadeståndsskyldigheten skall vid en helhetsbedömning framstå som skälig.

Bestämmelsens avgränsning för vad som är skäligt är enligt Svensk Handel alltför otydlig. Det nämns också att det skall framstå som rimligt att ålägga någon en kvotdel av återställningskostnader och andra kostnader. För att det överhuvudtaget skall kunna vara möjligt måste detta ställa i relation till brottets art och berörda parter eventuella ansvar och inflytande i bolaget, vilket torde medföra svåra gränsdragningar.

Svensk Handel instämmer i reservationen från ledamöterna Sussi Kwart och Stig Rindborg samt särskilt yttrande av sakkunniga Lars Bredin, Jan Bökmark, Sven Ekholm, Johan Gernandt, Per-Ola Jansson, Hans Peter Larsson, Sten Lundvall och Ulf Magnusson samt experten Karin Wallin-Norman. Det är inte acceptabelt att någon som äger aktiemajoriteten i ett bolag, och därför inte kan undgå att utöva ett bestämmande inflytande över bolagets verksamhet, alltid kan sägas ha i avsevärd grad medverkat till bolagets oförmåga att uppfylla sina förpliktelser avseende efterbehandling, om sådan oförmåga skulle inträda till följd av satsningar som i efterhand visat sig vara mindre lyckliga. Aktieägaren behöver inte ha agerat på något otillbörligt sätt utan bolaget kan ha fallit offer för förändrade teknologiska eller marknadsmässiga förutsättningar. Svensk Handel avstyrker således detta förslag då frågan inte kan anses tillräckligt utredd och analyserad.

Kommittén har föreslagit att ett ansvarsgenombrott skulle ha retroaktiv verkan vilket Svensk Handel starkt vänder sig emot. Det är inte acceptabelt att företag skall handla efter de spelregler som finns idag och sedan bli bestraffade för detta när ny lagstiftning införs. Det är ett absolut krav att företag skall veta sina rättigheter och skyldigheter innan de fattar beslut.

Företagarnas Riksorganisation (FR)

Företagarnas Riksorganisation instämmer i vad som anförts i frågan i reservation och särskilt yttrande av Sussi Kwarts m.fl. (se SOU 2001:1 s. 428f). Dessutom innebär övergångsregeln att regeln kommer att kunna tillämpas retroaktivt mot t.ex. aktieägare. Om förslaget införs bör regeln omformas så att den endast kan tillämpas på dem som efter regelns ikraftträdande medverkat till att verksamhetsutövaren inte kan uppfylla sina förpliktelser.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

Kommitténs syfte med att föreslå en regel om ansvarsgenombrott i 10 kap. 2 § miljöbalken är vällovligt. Den föreslagna regeln bryter emellertid mot den grundläggande principen att en aktieägares ansvar för bolagets förpliktelser är begränsat till det satsade aktiekapitalet. Kommittén har inte gjort någon egen behovs- och konsekvensanalys. Enligt FAR:s mening skulle den föreslagna regeln medföra att det i många fall blir praktiskt omöjligt för en aktieägare att bedöma vilken risk han eller hon tar utöver det satsade aktiekapitalet. Att ett otillbörlighetsrekvisit saknas medför dessutom att lagliga utdelningar och koncernbidrag långt senare kan utlösa ansvar för en aktieägare med bestämmande inflytande över det företag som orsakat en skada, även om skadan var okänd vid betalningstillfället. Vidare medför förslaget risk för att krav på ansvar för återställningsåtgärder kan riktas mot en vidare krets än som motiveras av syftet med förslaget.

Sammantaget anser FAR att den föreslagna regeln inte uppfyller rimliga krav på rättssäkerhet för ägare och investerare. Det är inte rationellt att försöka minska osäkerheten om vad som gäller i ett visst avseende genom åtgärder som leder till osäkerhet i andra, minst lika viktiga avseenden. Enligt FAR:s mening kan behovet av lagstiftning ifrågasättas även av det skälet att ansvarsfrihetsprincipen redan har genombrutits i rättspraxis.

Om regeringen trots invändningarna skulle finna det nödvändigt att föreslå ansvarsgenombrott på miljöområdet, anser FAR att Lagrådets tidigare förslag är att föredra:

Den som på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal utövar eller har utövat ett bestämmande inflytande över en verksamhetsutövare och som därvid i avsevärd grad har medverkat till att föreningen har uppkommit eller försvårats skall tillsammans med verksamhetsutövaren ansvara för efterbehandlingen i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

Med denna utformning av bestämmelsen skulle en aktieägare få bättre möjligheter att förutse sitt eget ansvar. Att en aktieägare med bestämmande inflytande har medverkat till beslut om utdelning, koncernbidrag eller annan avkastning på investeringen, beslut som är tillåtna enligt ABL, bör inte i sig kunna medföra ett ansvar för återställningsåtgärder. Sådant ansvar bör komma i fråga endast för handling eller underlåtenhet som enligt vad ägaren inser eller bort inse kan leda till eller förvärra skada på miljön eller hindra eller försvåra återställningsåtgärder.

Om regeringen ändå skulle välja att föreslå en regel om ansvarsgenombrott för återställningsåtgärder enligt utredningens förslag anser FAR att regeln bör kompletteras med ett otillbörlighetsrekvisit. Vidare bör motiven kompletteras med ett eller flera exempel på situationer som ger vägledning för tolkningen av rekvisiten "skälig omfattning" och "i avsevärd grad" och på typiska fall som bör träffas av bestämmelsen. En sådan exemplifiering kan lämpligen göras utifrån den bevisning i form av ekonomiska rapporter som omnämns i författningskommentaren (sid. 424).

Om förslaget att införa ansvar för miljösanering införs, bör bestämmelsen utformas som ett undantag från den grundläggande principen i 1 kap. 1 § första stycket.

Revisorn kan ha tillstyrkt en utdelning som långt senare visar sig medföra ett ansvar för återställningsåtgärder. Av förslaget framgår inte om revisorn i ett sådant fall kan komma att drabbas av bristtäckningsansvar enligt 14 kap. 6 § författningsförslaget. FAR utgår från att revisorn inte skall kunna drabbas av sådant ansvar. Detta bör framgå av motiven.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsamfundet avstyrker att förslaget om ansvarsgenombrott på miljöområdet genomförs på grundval av den nuvarande utredningen utan att ha genomfört grundliga analyser.

Det föreslagna ansvarsgenombrottet på miljöområdet strider mot den grundidé som aktiebolagsformen bygger på. Ett genombrott av en så grundläggande princip som den om ansvarsfrihet kräver att genombrottet baseras på en grundlig analys av behovet och att regeln är tydlig. I en utredning om frågan om ansvarsgenombrott på miljöområdet är det dessutom av stor vikt att personer med kompetens på området deltar. De nämnda kriterierna är inte uppfyllda i förevarande utredning.

Kommittén har inte redovisat behovet av ett ansvarsgenombrott på miljöområdet och inte analyserat frågan tillräckligt. Mot bakgrund av att kommittén dessutom menar att något behov om ett generellt ansvarsgenombrott egentligen inte finns framstår förslaget som än mer omotiverat.

Den föreslagna regeln innebär en stor rättsosäkerhet. Den som äger aktiemajoriteten i ett bolag, vare sig det är en fysisk person eller ett moderbolag, kan typiskt sett inte undgå att utöva ett bestämmande inflytande över bolagets verksamhet. Därigenom kan vederbörande aktieägare alltid sägas ha i avsevärd grad medverkat till bolagets oförmåga att uppfylla sina efterbehandlingsförpliktelser om sådan oförmåga skulle inträda till följd av satsningar som i efterhand visat sig vara mindre lyckliga. Aktieägaren behöver inte ha agerat otillbörligt på något sätt utan bolaget har kanske bara befunnit sig i ett pressat ekonomiskt läge till följd av omständigheter som det inte kunnat råda över direkt. Vidare har en aktieägare med bestämmande inflytande inte nödvändigtvis möjlighet till insyn i bolagets löpande förvaltning om han inte är styrelsemedlem. Slutligen innebär regeln en stor osäkerhet för aktieägare då de aldrig kan veta hur stor risk är utöver den kapitalinsats som skett i form av aktiekapital. Det finns också en risk för att utformningen av rekvisiten i praktiken kommer att bli tillämpliga enbart på mindre bolag med ett fåtal aktieägare.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Detta regleras i kapitel 1, § 1. I det nya förslaget fastslås att ägarna i ett aktiebolag inte skall vara personligt betalningsansvariga. Särskilda regler gäller när man bryter mot lagen, och andra regelverk, t ex för betalning av skatter, kan ge personligt ansvar vid överträdelser av lagarna. Kommittén föreslår dock inget generellt ansvarsgenombrott som medför personligt ansvar för bolagets förpliktelser då inget lagbrott har begåtts. Man anser att vare sig utformning eller tillämpning av en sådan regel kan förenas med dagens krav på rättsäkerhet.

För miljöbrott föreslås dock en möjlighet till ansvarsgenombrott för verksamhetsutövaren. Detta skall dock inte införas i ABL utan i miljöbalken.

SRF anser att detta är en mycket viktig punkt, och att bolagsformen helt skulle förlora sin mening om generella möjligheter skulle införas för att påföra ägaren personligt ansvar för bolagets ekonomi. SRF ansluter därför till kommitténs förslag, och understryker dessutom vikten av att denna fråga nu slutgiltigt avförs från samtliga utredningar där den har behandlats under senare år.

SRF anför dock stark kritik mot att kommittén förespråkar ansvarsgenombrott inom miljöområdet, eftersom det legitimerar även de ytterst tveksamma konsekvenserna med ansvarsgenombrott som oavsiktligt blivit följden av skattekontot och betalningsansvaret för alla skatter som noteras där utan särskiljning. Aktiebolaget bör garanteras en självständig ställning så länge inte regelverket överträds av aktieägaren, och alla former av ansvarsgenombrott i ett aktiebolag via annan lagstiftning bör undanröjas. SRF är därför starkt kritiska till att kommittén bidrar till att öppna nya möjligheter som försämrar rättssäkerheten för bolagets ägare, samtidigt som man själva anser att just rättssäkerheten måste garanteras.

Sveriges Försäkringsförbund

Utredningen menar, enligt förbundets mening helt korrekt, att det inte finns någon grund för att införa en generell regel, som skulle ge möjlighet till ansvarsgenombrott i alla aktiebolag. Däremot förslår utredningen, samtidigt som man medger att man inte besitter miljörättslig kompetens, regler om ansvarsgenombrott såvitt gäller återställande av skadade områden.

En lagstiftning i linje med förslaget skulle innebära ett viktigt avsteg från huvudprincipen om ansvaret för ett aktiebolags förpliktelser. Försäkringsförbundet avråder med bestämdhet från att man utan en mera djupgående analys av lagstiftningsbehovet genomför kommitténs förslag i denna del. De fortsatta övervägandena bör ta sikte också på själva begreppet verksamhetsutövare; de eventuella svårigheter som finns att åstadkomma en effektiv efterbehandling kan väl ha sin grund i att lagstiftningen i dag inte är särskilt preciserad.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Det är något av ett perspektivbyte när de så kallade ansvarsgenombrotten från annan lagstiftning diskuteras och i ett fall - på miljöområdet - föreslås. Skulle förslaget i denna del genomföras skulle det kräva att informationen gentemot aktieägare och övriga intresserade blir bättre så att dessa inte enbart får en "glättig" bild av nuvarande och sannolika framtida förhållanden beträffande miljöfrågor. Ett grundläggande krav borde vara att man av den offentliga informationen alltid skall kunna dra rimliga slutsatser beträffande framtida miljörisiker.

Det är emellertid svårt att se gentemot vem ansvarsgenombrottet är tänkt. Eftersom de som de facto fattar de för miljöskadorna avgörande besluten oftast inte är de personer som drabbas av genombrottet - som sker långt efteråt. Om verksamhetsutövaren inte kan återställa miljöskada så handlar det alltså om att den som deltog i beslutet i skälig omfattning är ansvarig för tidigare beslut. Den föreslagna förändringen innebär att det inte enbart är verksamhets-

utövaren, utan även tidigare beslutsfattare som har miljöansvar över överskådlig tid. Det betyder i sig att de beslut om ansvarsfrihet som bolagsstämmor fattar borde villkoras på, alternativt inte omfatta, miljöområdet.

Den slutsats som TCO drar av detta är att det - trots de goda avsikterna - inte förefaller vara någon särskild god lösning att införa ansvarsgenombrott så som det nu föreslås av kommittén. TCO avslår därför förslaget.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

Föreningarna ansluter sig till kommitténs uppfattning att någon lagreglering om ansvars- genombrott inte skall införas inom aktiebolagsrätten. Kommitténs motiveringar för detta är enligt föreningarnas uppfattning mycket starka och alltigenom hållbara.

I likhet med vad som sägs i den tidigare nämnda reservationen, tillika särskilt yttrande, anser föreningarna det, mot den beskrivna bakgrunden, principiellt felaktigt att, som kommittén gör, likväl föreslå en bestämmelse som skulle medföra ett ansvarsgenombrott, nämligen i miljörätten genom en ändring i miljöbalken. Härigenom rubbas en av bolagsrättens grund- valar på ett sätt som kommittén själv avfärdar. Den föreslagna bestämmelsen i miljöbalken står i direkt strid med stadgandet i 1 kap 1 § aktiebolagslagen i såväl gällande som föreslagen lydelse. Föreningarna ansluter sig således helt till avsnitten 8.1 - 8.5 i betänkandet, liksom till vad som sägs i reservationen och yttrandet.

I likhet med reservationen och det särskilda yttrandet avstyrker föreningarna således förslaget till ändring i miljöbalken.

Föreningarna anser att ansvaret för miljöskador bör utformas på ett likartat sätt i de olika länderna inom EU för att samma förutsättningar skall gälla för företagen i detta avseende. Föreningarna vill här hänvisa till den vitbok om ersättningsansvar för miljöskador som EG- kommissionen presenterade förra året. I denna sägs under rubriken "Vem skall bära ansvaret?" att en "miljöansvarsordning" på EG-nivå bör innebära att den eller de personer som har kontrollen över den verksamhet som orsakar skadan skall bära ansvaret. Om verksamheten utövas av en juridisk person kommer ansvaret att åvila den juridiska personen och inte beslutsfattarna eller andra anställda som kan ha varit inblandade i verksamheten. I vitboken framförs inte på något ställe att ansvaret skulle kunna föras över till någon annan än den ansvariga juridiska personen. Kommitténs förslag är således inte förenligt med den utveckling som är på väg inom EU och som vitboken är ett uttryck för. Om ansvarsgenombrott på miljöområdet införs i Sverige, skulle det medföra att regleringen på detta område skulle avvika från vad som gäller i övriga EU-länder.

Fondbolagens Förening

Föreningen vill instämma i den tidigare nämnda reservationen, tillika särskilda yttrandet. Föreningen anser det vara principiellt förkastligt att på sätt som föreslås ändra en av grundstenarna i svensk bolagsrätt genom att införa ett ansvarsgenombrott i miljöbalken. Den föreslagna bestämmelsen i miljöbalken avviker från regleringen i övriga EU-länder och är inte förenlig med den utveckling som länderna inom EU genomgår.

Svenska Kreditföreningen

Föreningen avstyrker förslaget till en regel om ansvarsgenombrott i 10 kap 2 § miljöbalken.

Den föreslagna regeln föreskriver, att om en verksamhetsutövare inte förmår uppfylla sina förpliktelser till efterbehandling av mark m m enligt miljöbalken, ansvarar i skäligen omfattning den, som genom att utöva ett bestämmande inflytande över verksamheten, i avsevärd grad medverkat till denna oförmåga.

Föreningen anser att den föreslagna regeln leder till en icke önskvärd urholkning av aktiebolagsrättens grundprincip om ansvarets begränsning till det satsade aktiekapitalet. Dessutom finns en risk för att regeln kan komma att åberopas mot kreditgivare som genom sitt finansiella engagemang kan sägas utöva ett bestämmande inflytande över en kredittagares verksamhet. Ett sådant ansvar för kreditgivaren kan komma helt överraskande om det i efterhand genom vetenskapliga undersökningar visar sig att en verksamhet medfört skador på miljön som inte tidigare varit kända.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Ifråga om dessa förslag har VPC inga invändningar.

AktieTorget Aktiebolag

AktieTorget delar kommitténs slutsats, att behovet att lagfästa institutet ansvarsgenombrott är långt mindre i dag än när frågan prövades i mitten av 1980-talet och att någon generell regel om ansvarsgenombrott därför inte bör införas.

I fråga om ansvarsgenombrott på miljöbalkens område har AktieTorget ingen annan kommentar än att det sannolikt endast i ett fåtal fall blir möjligt att bevisa, att en aktieägare faktiskt har utövat ett bestämmande inflytande över verksamhetsutövaren, att aktieägaren faktiskt har utnyttjat sin maktposition i bolaget och att inflytandet i avsevärd grad har medverkat till att verksamhetsutövaren inte kan uppfylla sina återställningsförpliktelser.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen avstyrker förslaget till ansvarsgenombrott på miljöområdet på sätt föreslagits genom ändring i miljöbalken. Ansvarsgenombrott är en så pass genomgripande åtgärd och strider mot grundläggande aktiebolagsrättsliga principer om frihet från ansvar för bolagets förpliktelser att avsteg från dessa principer.

Lagtexten är vagt utformad. Det anges att om en verksamhetsutövare ”inte förmår” att uppfylla sina förpliktelser enligt lagen ansvar ”i skäligen omfattning” den, som genom att utöva ett bestämmande inflytande över verksamheten, i ”avsevärd grad” medverkat till denna

oförmåga. Det är föreningens uppfattning att om ansvarsombrott skall införas, skall betryggande rättssäkerhetsgarantier tillskapas så att ansvaret för den aktive från början klart kan överblickas och bedömas. Så är inte fallet med nuvarande förslag. Med nuvarande förslag är det exempelvis inget som hindrar att en ledande person blir ansvarig för efterbehandling när ett bolag försatts i konkurs och miljöskador uppstår och upptäcks avsevärd tid efter verksamhetens bedrivande och efter konkursutbrottet.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Principen om aktieägarnas begränsade ansvar är grundläggande för aktiebolaget som företagsform. Företagens förmåga att attrahera investerare bygger på just denna princip. Miljöbalkens regler kan enbart komma att drabba aktieägare med bestämmande inflytande vilket motverkar engagerade huvudägare. En regel om ansvarsombrott skulle riskera att innebära minskat incitament att engagera sig som huvudägare. Ansvarsombrottsregeln skulle därför kunna motverka såväl kapitalanskaffningen i företagen som intresset av att ta aktivt ägaransvar. En möjlighet till ansvarsombrott i svensk lagstiftning bidrar vidare till en allvarlig rättsosäkerhet på aktiebolagsrättens område. Aktiespararna avstyrker därför bestämt Aktiebolagskommitténs förslag till ansvarsombrottsregel i Miljöbalken.

Stiftelsen Ackordscentralen

Ackordscentralen avstyrker förslaget avseende ansvarsombrott på miljöbalkens område.

Ackordscentralen är ense med utredningen om att det saknas behov av att lagfästa en generell regel om ansvarsombrott. Att härefter, som utredningen föreslår, särreglera en viss typ av ansvar i syfte att ge "mer bett" åt detta måste enligt Ackordscentralens mening vara en åtgärd som skall vidtas bara om inga andra möjligheter står till buds. Aktiebolagsrättsliga grundprinciper bör inte urholkas bakvägen.

Ackordscentralen menar att det är angeläget att miljöstörande verksamheter saneras och återställs så att skadlig miljöpåverkan minimeras. Ackordscentralen besitter ingen miljörettslig expertis, men har förstått att de principer som gäller för att uppnå det miljörettsliga målet "en hållbar utveckling" är den förebyggande principen samt principen att förorenaren betalar. Från principen att förorenaren betalar hävdar Ackordscentralen att det redan idag görs avsteg genom att ett konkursbo anses som "verksamhetsutövare" i fall av förvaring av miljöfarligt avfall. Konkursboet kan därför enligt dagens praxis åläggas att bekosta bortforsling och destruktion av miljöfarligt avfall, trots att den juridiska personen konkursboet enligt normalt språkbruk aldrig bedrivit någon verksamhet. Detta är enligt Ackordscentralens mening en olycklig praxis som inte står i logisk överensstämmelse med konkursrättsliga principer. Eftersom "den ansvarige" i MB 33:3 enligt gällande praxis anses vara konkursboet - i vart fall i förvaringsfallen - utesluts användningen av miljöskadeförsäkringen, vilket inte förefaller genomtänkt.

Ackordscentralen förespråkar istället en annan tillämpning av miljöskadeförsäkringssystemet, så att försäkringen skulle gälla i samtliga de fall då den juridiska (eller i undantagsfall fysiska) person som förorsakat den skadliga miljöpåverkan saknar betalningsförmåga. Detta borde kunna gälla såväl förvarings- som saneringsfallen.

Över miljöpåverkande verksamheter råder viss kontroll och myndighetsövervakning. Anmälan skall i vissa fall göras och tillstånd i vissa andra fall sökas. Enligt MB 33:1 skall företag som bedriver sådan anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet teckna miljöskadeförsäkring. I MB finns också regler avseende brott mot dessa bestämmelser. Det förefaller Ackordscentralen lämpligare att förstärka de preventiva och övervakande åtgärderna samt miljöskadeförsäkringens räckvidd istället för att göra undantag från grundläggande principer i aktiebolagslagen.

En möjlighet att förhindra att ett moderbolag tillåts dränera sitt dotterbolag på medel som skulle behövts för att sanera dotterbolagets miljöstörande verksamhet skulle kunna vara att hävda att förfarandet utgör olovlig kapitalanvändning. Värdeöverföringar till aktieägare eller annan får ju ske endast i den mån det är försvarligt med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och risker.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Stockholmsbörsen avstyrker förslaget med instämmande i de synpunkter som angetts i den reservation och särskilda yttrande som bifogas betänkandet. En särreglering av det slag kommittén nu föreslår inger betänkligheter genom att det avviker från den grundläggande aktiebolagsrättsliga principen om ansvaret för bolagets förpliktelser.

10. Aktieägarregister

Svea hovrätt

Det redovisas i betänkandet inte närmare hur den ekonomiska brottsligheten ser ut som man vill komma till rätta med genom inrättandet av ett aktieägarregister. Än mindre framgår hur registret skulle underlätta bekämpningen av denna brottslighet.

Kommittén har inte tillräckligt belyst om effekten av registret kommer att uppväga de kostnader och olägenheter som dess införande skulle medföra. Inte heller finns en tillräcklig analys av frågan om systemet med frivillig anmälan till registret kommer att vara verksamt även gentemot de personer som har för avsikt att begå brott i bolaget.

Hovrätten ställer sig i och för sig bakom en övergång till en papperslös aktiehantering även i bolag som idag inte är avstämningsbolag. Redan detta torde medföra en mycket stor omställning för alla de aktiebolag som omfattas av reformen. Med hänsyn härtill och till den övriga övergångsproblematiken i samband med införandet av aktieägarregistret bör frågan om ett register skall införas utredas ytterligare sedan aktiebrevens avskaffats och detta system visat sig funktionellt.

Malmö tingsrätt

Tingsrätten är inte övertygad om att ett centralt aktieägarregister skulle ha någon nämnvärd betydelse i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. I andra avseenden har däremot registret påtagliga fördelar och det framstår för tingsrätten som ett praktiskt och tidsenligt system och tingsrätten har ingenting att erinra ur lagteknisk synpunkt. I vart fall bör vad kommittén kallar steg 1 genomföras, dvs. att aktiebrev och aktiekupongerna avskaffas. Under tiden som steg 1 genomförs finns alltid möjligheten att på nytt överväga frågan om behovet av ett centralt aktieägarregister.

Riksåklagaren

Jag ansluter mig till vad Ekobrottsmyndigheten i denna del har yttrat och tillstyrker inrättandet av ett centralt aktieägarregister. Liksom Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten i Umeå menar också jag att reformen borde kunna genomföras på kortare tid än som föreslagits.

Åklagarmyndigheten i Västerås

I bilaga till sitt huvudbetänkande presenterar kommittén vidare förslag till ett kontobaserat aktieägarregister för kupongbolagen, d.v.s. en motsvarande ordning till den som nu gäller för avstämningsbolagen enligt reglerna i lagen om kontoföring av finansiella instrument (s 7).

Förslaget har sin bakgrund i en rapport år 1996 från dåvarande Riksenheten mot ekonomisk brottslighet till regeringen om inrättandet av ett ägarregister för fåmansbolag (avsnitt 4.1). Förhoppningen var att härigenom minska möjligheterna för personer med brottsliga avsikter att agera genom bolag där det inte finns någon ansvarig företrädare. Frågan har härefter utretts av Bulvanutredningen (SOU 1998:47, Bulvaner och annat) varefter regeringen i direktiv den 15 oktober 1998 uppdragit åt kommittén att utforma ett förslag om inrättande av ett obligatoriskt aktieägarregister för samtliga kupongbolag.

Kommittén föreslår av inte minst praktiska skäl att reformen genomförs i två steg. I det första steget avskaffas aktiebrev. Bolagen skall dock alltjämt vara ansvariga för aktieboken, som enligt betänkandet i många fall alltjämt skall kunna föras manuellt (s 9, s 161). Genom steg 2 förs uppgifterna från aktieböckerna över till det centrala datoriserade aktieägarregistret (s 6, 7, 126).

Kommitténs uppdrag har varit att upprätta ett förslag om centralt aktieägarregister inte att överväga om ett förslag skulle upprättas. Likväl konstaterar kommittén under hänvisning till bulvanutredningens skäl för ett aktieägarregister att dessa framstår som "rationella och välgrundade" (s 118).

Jag delar den uppfattning som kommittén här uttryckt. Ett centralt aktieägarregister kommer enligt min uppfattning att ha en brottförebyggande och brottsutredande effekt. Skulle å andra sidan det centrala registret inte inrättas utan förslaget steg 1 endast genomföras, vilket kommittén tycks befara (s 6 och 7), så uteblir dessa vinster.

Jag tillstyrker kommitténs förslag.

Åklagarmyndigheten i Umeå

Förslaget till aktieägarregister är däremot vida intressantare ur ekobrottsutredningsperspektiv. Lämpligheten av en ägoregistrering har enligt uttryckliga direktiv inte varit föremål för utredningens överväganden. Förtjänar ändå att framhållas nödvändigheten av en ägarregistrering. Det är vidare angeläget att detta sker inom rimlig tid samtidigt som genomförandet måste vara heltäckande så att registret blir tillförlitligt. (Jfr fastighetsregistrets status.)

Utredningen har själv föreslagit att som ett första steg mot införandet av ett aktieägarregister avskaffa aktiebrev, en övergång till datorbaserad aktiebok således. Förslaget ligger väl i tiden och tillstyrkes med ett undantag. Kommittén föreslår undantag för fåmansbolag av innehåll att dessa även fortsättningsvis ska tillåtas föra manuell aktiebok. Det är i fåmansbolagen en åtstramning angående redovisningen av aktieägarna är som mest nödvändig. Det är också denna typ av aktiebolag som oftast används i ekobrottsämnen och där ägarförhållandena påfallande ofta är svårutredda. Motiveringen att det inte kan förutsättas att fåmansbolagen skulle ha tillgång till dator är inte vare sig tidsenlig eller hållbar. Tvärtom kan det förutsättas att dessa bolag har tillgång till dator i sin verksamhet. I annat fall torde bolagen för en mindre kostnad kunna köpa också denna tjänst av redan anlitad redovisningsbyrå e dyl som handhar bolagets bokföring. Det torde vara ytterst sällsynt att bokföring förs manuellt idag annat än enkla grundboksnoteringar. Om så är fallet så behöver bolaget i alla fall hjälp att sammanställa bokföringen. Det kan inte anses vara annat än mycket enkelt och lättvindigt att föra aktieboken på dator. Alldeles självklart ska alla aktiebolag följa samma regler angående papperslös aktiebok. Redan detta torde leda till att även fåmansbolagen stramar upp ägarregistreringen i bolagen, vilket medför att det blir enklare att få grepp om under vilka tidsperioder olika personer varit ägare till bolagen.

Nästa led i utredningens förslag är införandet av själva kärnan i förslaget, nämligen aktieägarregistreringen. Myndigheten tillstyrker förslaget i sin helhet. Den föreslagna tidpunkten ligger dock väl långt fram i tiden. Vidare är det självklart att PRV ska vara registerförare för alla privata bolag förutom de som väljer VPC,s avstämningsregister. Sammanfattningsvis är således myndigheten i Umeå positiv till förslaget angående ny aktiebolagslag och aktieägarregister i enlighet med ovan angivna synpunkter.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker förslaget om inrättande av ett centralt aktieägarregister.

Förslaget om införande av ett centralt aktieägarregister har sitt ursprung i dåvarande Riksenhetens mot ekonomisk brottslighet rapport Bolagsplundring - översiktlig kartläggning och förslag till åtgärder (Åklagarväsendet Rapport 1996:1). Trots att diskussionen om ett aktieägarregister initierats av en myndighet vilken haft fördelarna för brottsbekämpningen som utgångspunkt vill Ekobrottsmyndigheten understryka att inrättandet av ett sådant register även innebär uppenbara fördelar för rättslivet i övrigt. Detta konstaterar också Bulvanutredningen i den del av sitt betänkande som Aktiebolagskommittén citerar (jfr. sid. 116 f.).

Ekobrottsmyndigheten instämmer också i Aktiebolagskommitténs uttalande att det traditionella pappersbaserade systemet inte motsvarar moderna krav och att tiden därför är mogen att överge aktiebrevens och övergå till ett kontobaserat system motsvarande det som i dag gäller för avstämningsbolagen. En sådan förändring hade enligt Ekobrottsmyndighetens uppfattning i vilket fall som helst komma att genomföras inom en tämligen snar framtid. Samtidigt är det uppenbart att inrättandet av ett aktieägarregister skulle ha en positiv inverkan på kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Upptäcktsrisken skulle öka och utredningsverksamheten effektiviseras. En obligatorisk registrering kan därutöver förutses ha en brottsförebyggande effekt.

Ekobrottsmyndigheten inser att införandet av ett centralt aktieägarregister kräver ett omfattande förberedelsearbete och att man därför får räkna med att det tar tid innan övergången till ett nytt kontoföringssystem kan genomföras. Det borde trots detta enligt myndighetens uppfattning vara möjligt att genomföra denna angelägna reform tidigare än per den 1 januari 2010 vilket kommittén föreslagit.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

BRÅ har inte något att erinra mot förslaget, men vill ändå göra följande kommentar med anledning av den kritik som riktats i ett flertal reservationer. För att bekämpa den ekonomiska och organiserade brottsligheten är det angeläget att kunna kartlägga vilka som äger bolag, kopplingar mellan ägare och bolag samt utländska äganden. Det är därför nödvändigt att få ett ägarregister. Frågan om behovet har dessutom varit föremål för remiss i samband med Bulvanutredningen.

Inom EU pågår olika arbeten för att ta fram metoder för att använda de register över företag som finns i olika länder. Särskilt det nederländska justitiedepartementet har varit aktivt. I Nederländerna används också register över företag, ägare och kopplingar mellan dessa som ett hjälpmedel i brottsbekämpningen (se SOU 1997:111). Det förslag som kommittén nu lagt fram ligger, såvitt BRÅ kan bedöma, i linje med de intressen som finns inom EU för att bekämpa brott.

Datainspektionen

Datainspektionen instämmer i vad som anförts angående skapandet av ett centralt aktieägarregister i reservation och särskilt yttrande på s. 427 i betänkandet. "Med tanke på att registret skulle komma att omfatta över en halv miljon aktieägare och rättighetshavare anser vi att integritetsskyddsaspekterna förtjänat avsevärt större uppmärksamhet."

Datainspektionen är positiv till att begränsningsregeln för avstämningsbolag (senare publika bolag) utvidgas. Den tillgängliga informationen räcker för att få kännedom om maktstrukturen i bolagen och minskar samtidigt risken för att informationen används för ej avsedda ändamål.

Riskerna för att uppgifter avseende de privata bolagen (tidigare kupongbolag/ övriga bolag) missbrukas ökar väsentligt genom inrättandet av ett centralt aktieägarregister eftersom offentligheten beträffande dessa ökar och uppgifterna blir väsentligen mer lättillgängliga

genom att de finns samlade i ett register där det tidigare krävdes mycket arbete för att få fram motsvarande uppgifter. För att förhindra kartläggningar av t ex aktieägares aktieinnehav föreslår kommittén ett förbud mot att samköra olika bolags avstämningsregister. Datainspektionen vill understryka att detta är en mycket viktig begränsning för att motverka integritetsintrång samt för att avstämningsregistren inte skall används för andra syften än de avsedda.

Statskontoret

En reform i två steg

Kommittén föreslår att ett aktieägarregister införs i två steg. I ett första steg avskaffas aktiebrev och utdelningskuponger i de nuvarande kupongbolagen (aktiebrevsreformen) och i ett andra steg avskaffas aktieböckerna och ersätts av avstämningsregister i samma grupp av bolag (kontoreformen). Motivet för denna lösning är att ett aktieägarregister inte kan bli tillförlitligt med mindre aktieägarna själva i sitt eget intresse önskar registrera sina aktieinnehav. Statskontoret delar den uppfattningen.

Den etappvisa utvecklingen som kommittén förordar skiljer sig emellertid från det principförslag som Bulvanutredningen föreslog (SOU 1998:47). Det förändrar förutsättningarna för att bedöma effekterna av införandet av ett aktieägarregister. Redan under steg ett uppkommer enligt kommittén en del av de positiva effekter som ett aktieägarregister är tänkt att ge (sid. 161 ff). Det gäller t.ex. aktieböckernas ökade betydelse i kreditupplysningsarbetet och förbättrade förutsättningar för de brottsbekämpande myndigheterna att utreda ekonomisk brottslighet i aktiebolagen.

Det mervärde som ett aktieägarregister i steg 2 beräknas ge bör därför bedömas i förhållande till det läge som råder efter det att en aktiebrevsreform har genomförts. En fylligare redovisning av förhållandena i Norge efter den där nyligen genomförda reformen skulle enligt Statskontoret ha underlättat en sådan analys. Även erfarenheter från Danmark borde ha givits ett ökat utrymme. En invändning mot en aktiebrevsreform är att aktieägarboken i fåmansbolag i praktiken förs av aktieägarna själva med de möjligheter till manipulation i eget intresse som föreligger. Kommittén konstaterar också att man måste räkna med att det kommer att finnas bolag vars aktieböcker inte är fullständiga eller korrekta efter det att aktiebrevsreformen genomförts. Eftersom en korrekt aktiebok är en grundbult inför uppbyggnaden av ett aktieägarregister borde kommittén enligt Statskontoret ytterligare övervägt hur man skall kunna nå det målet.

Samhällsekonomisk bedömning

Kommittén inte har haft i uppgift att pröva om det är lämpligt att införa ett aktieägarregister. Det saknas därför i betänkandet en samlad redovisning av effekterna av ett register som kan ställas mot de kostnader som systemförändringen medför. Kommitténs kostnadsberäkningar begränsas också till att avse kostnaderna hos PRV i anslutning till uppbyggnaden och driften av aktieägarregistret.

För bolagen uppstår i samband med såväl aktiebrevsreformen som kontoreformen kostnader för att söka information om och lära sig de förändringar som skall genomföras. Nya rutiner behöver utvecklas. Det rör sig om ett stort antal företag, varav många är små. Varje timme

som skulle behöva avsättas motsvarar en kostnad på drygt 100 milj. kr om man räknar med en timkostnad på 400 kr. I anslutning till aktiebrevsreformen uppstår också ökade revisionskostnader till följd av utökade uppgifter för revisorerna. Kontoreformen kommer att medföra att bolagen att tvingas att använda dubbla system under den period som registeruppbyggnaden pågår. Med de antaganden som kommittén gjort innebär detta att bolagen i genomsnitt måste utnyttja dubbla system under ett och ett halvt år.

På liknande sätt får aktieägarna (i den mån de inte är liktydiga med bolaget) kostnader för att sätta sig in i förändringarna och vidta de åtgärder som behövs för att deras rättigheter skall bli tillvaratagna. Det kan heller inte uteslutas att de lider rättsförluster.

Det finns därför ingen samlad bild av systemförändringens samhällsekonomiska intäkter och kostnader. Statskontoret anser att en sådan bild behövs inför ett beslut om genomförande.

PRV som registerförare

Kommittén föreslår att PRV skall ha ansvaret för att föra avstämningsregister för de privata bolag som inte väljer någon central värdepappersförvarare.

Kommittén anser det inte lämpligt att skapa konkurrens genom att i författning ålägga en myndighet att bedriva viss näringsverksamhet. Syftet med att föreslå PRV som registerförare är inte enligt kommittén att förverkliga intentionerna bakom lagen om kontoförande institut genom att skapa en konkurrensutsatt marknad för värdepapperstjänster. Samtidigt konstaterar kommittén att PRV och VPC kommer att konkurrera och att en konkurrensneutral reglering bör eftersträvas. Enligt kommittén bör detta ske genom att så långt som möjligt samma regelverk tillämpas för PRV som för andra centrala värdepappersförvarare. Samtidigt föreslås flera undantag.

Statskontoret finner att resonemanget delvis är motsägelsefullt. Kommittén har inte heller beaktat de principiella skillnader som föreligger mellan ett företag och en myndighet när det gäller t.ex finansiering och kapitalförsörjning.

VPC och PRV kommer med kommittén förslag att verka på två delmarknader. VPC verkar i huvudsak bland de publika bolagen och PRV bland de privata bolagen. Den konkurrens som kan uppstå gäller privata bolag. Kommittén antar dock att de allra flesta privata bolagen kommer att anslutas till PRV:s system. Det innebär att staten skulle bli en dominerande aktör på den marknaden med unika konkurrensfördelar, vilket kan leda till att eventuella nya aktörer avskräcks från att etablera sig.

Ett sätt att undvika att PRV:s närvaro och agerande snedvrider konkurrensen på marknaden vore att hindra PRV från att söka nya kunder bland dem som tidigare gjort ett aktivt val av värdepappersförvarare. Statskontoret vill emellertid inte nu förorda en sådan lösning. Det föreligger en betydande osäkerhet om hur företagsbildningen på området kommer att utvecklas och om det finns några reella förutsättningar för konkurrens i framtiden. På kort sikt skulle det leda till påtagliga nackdelar för bolagen om de inte fritt kan välja mellan VPC och PRV. Statskontoret ställer sig därför bakom förslaget att PRV är registerförare för de privata bolag som inte väljer central värdepappersförvarare. För flertalet bolag samlas då också kontakten i registerfrågor till en instans vilket är en fördel.

Däremot ifrågasätter Statskontoret förslagen om att regler beträffande auktorisation och tillsyn inte skall tillämpas på PRV. Konkurrensskäl talar för att samma regler för alla aktörer så långt som möjligt tillämpas. Mot kommitténs synpunkt, att det inte är vanligt att en myndighet har tillsynsansvar övre en annan myndighets verksamhet, kan invändas att det inte är vanligt att en myndighet bedriver offentligrättslig verksamhet delvis i konkurrens med privata företag. Vilka regler som PRV bör omfattas av bör därför övervägas ytterligare.

Statskontoret anser inte heller att den föreslagna begränsningen för PRV, att endast kunna träffa avtal med privata bolag, räcker för att säkerställa att PRV bara kommer att syssla med registerföring och inte tillhandahålla andra tjänster. Ytterligare preciseringar behövs.

För att sträva mot konkurrensneutralitet är det viktigt att verksamheten inom PRV bedrivs åtskilt från PRV:s övriga verksamhet och att det finns en ekonomisk särredovisning. Statsmakterna måste också lägga fast det ekonomiska målet för verksamheten.

Kostnader för uppbyggnad och drift av ett aktieägarregister

Kommittén redovisar kostnader för utveckling (5,3 milj. kr), registeruppläggning (9,9 milj. kr.) samt årliga drift (17,5 milj. kr) för kontoreformen. Därtill kommer kostnader för informationsinsatser som uppskattas till 4 milj. kr.

Det är svårt att bedöma de kostnadsberäkningar som redovisas eftersom underlaget är så summariskt. Statskontoret ställer sig emellertid frågande inför relationen mellan registeruppläggningskostnaden och den årliga driftskostnaden som anges. Med hänsyn till det stora antal bolag som berörs och att registret skall uppdateras under uppläggningstiden förefaller uppläggningskostnaden att vara underskattad.

Kostnaden för informationsinsatser kan också vara underskattad. Informationsinsatser behövs inför såväl en aktiebrevsreform som en kontoreform. Betänkandet är otydligt på denna punkt.

Finansiering

Statskontoret delar kommitténs uppfattning att ett registreringssystem bör finansieras genom avgifter och att informationsinsatser bör bekostas med statliga medel.

Kommittén anser att det saknas anledning att reglera vilka avgifter som PRV skall ta ut i det nya systemet. Är det enskilda bolaget inte nöjt med PRV:s prissättning får det enligt kommittén träffa avtal med en annan central värdepappersförvarare. Statskontoret delar inte kommitténs uppfattning.

Kommittén refererar hur VPC:s avgiftssystem och hur PRV:s nuvarande och föreslagna avgiftssystem för den nuvarande registreringsverksamheten är uppbyggda.

Av beskrivningen framgår att VPC:s avgiftssystem präglas av prestationsrelaterade avgifter. PRV:s nuvarande system bygger också på liknande grunder. Det föreslagna systemet baseras på nyregistreringsavgifter och årliga registerhållningsavgifter. Kopplingen mellan avgifter och prestationer blir inte vägledande för prissättningen.

Kommittén ser flera fördelar med PRV:s föreslagna avgiftsmodell. Den största vinsten är att PRV:s administration underlättas. Nackdelarna är, anser kommittén, framför allt att modellen kan ifrågasättas ur rättvisesynpunkt.

Statskontoret menar att en avgiftsmodell inte kan motiveras utifrån en omsorg om PRV:s administration. Rent principiellt bör utgångspunkten vara att avgifter relateras till de prestationer som utförs. Det talar för ett avgiftssystem som är uppbyggt kring principer liknande dem som VPC har.

Om avgiftssystemet utformas så att överlåtaren och förvärvaren inte skall stå för kostnader för registreringen hos PRV utan dessa påförs bolagen bör enligt Statskontorets mening detta sanktioneras av statsmakterna.

I betänkandet anges att många bolag, ofta små företag, har stabila äganderättsförhållanden med en eller två aktieägare. Statskontoret anser därför att det också behövs en närmare analys av hur olika grupper av bolag kommer att utnyttja systemet. En sådan analys skulle kunna ge underlag för att bedöma behovet av riktlinjer för prissättningen för de registreringsåtgärder som bolagen ger upphov till.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskammarförbundet

Avskaffande av aktiebrev

Organisationerna är i princip positiva till förslaget att avskaffa aktiebrev. Värdepappersbaserade system kan i dag sägas vara föråldrade och överges på allt flera områden. Härigenom torde avsevärda kostnadsbesparingar kunna göras. Vissa särskilda problem som följer med papper som rättighetsbärare, framförallt när papperen förkommer, torde också därigenom kunna undvikas.

En förutsättning för en övergång till ett papperslöst system är dock att aktieägarnas rättigheter kan säkerställas. Förslaget fordrar på denna punkt ytterligare bearbetning. Kommittén föreslår att det sakrättsliga skyddet för en förvärvare av aktier knyts till införandet i aktieboken. Organisationerna anser att det är lämpligare att, som i de nyligen införda norska reglerna och mera i överensstämmelse med traditionell svensk sakrätt, låta förvärvarens meddelande till bolaget om förvärvet vara avgörande. Härigenom undviks bl.a. nackdelar för förvärvaren om bolaget av någon anledning underlåter eller dröjer med att registrera aktieförvärvet. Samtidigt innebär kravet på meddelande att bolaget erhåller nödvändig information för att kunna hålla aktieboken korrekt. Det bör därvid stå bolagen fritt att själva avgöra om de vill föra aktieboken manuellt eller med hjälp av datateknik.

Aktieägarregister

Organisationerna motsätter sig införande av ett centralt aktieägarregister och ansluter sig därvid till det särskilda yttrandet av sakkunniga Lars Bredin, Jan Bökmark, Sven Ekholm, Johan Gernandt, Per-Ola Jansson, Hans Peter Larsson, Sten Lundvall och Ulf Magnusson. Organisationerna vill särskilt framhålla att det inte föreligger någon övertygande utredning som visar att ett centralt aktieägarregister skulle vara ett effektivt medel för bekämpande av ekonomisk brottslighet - en i och för sig angelägen uppgift. Tvärtom finns en beaktansvärd

risk för att ett centralt register skulle kunna komma att missbrukas i brottsliga syften. Ett centralt aktieägarregister skulle komma att belasta företagen med kostnader och olägenheter utan att tillföra motsvarande fördelar.

Finansinspektionen

Förslaget berör endast delvis Finansinspektionens verksamhetsområde och Finansinspektionen begränsar yttrandet i denna del till att avse sådana delar.

Steg 1. Aktiebrevsreformen

Finansinspektionen har inga invändning mot förslaget att avskaffa aktiebrev i kupongbolagen och anser att förslaget i denna del är väl utformat.

Steg 2. Kontoreformen

Finansinspektionen har inga synpunkter på huvuddragen i förslaget. Finansinspektionen anser emellertid att det är svårt att avgöra vilka konsekvenser och tillämpningsproblem systemet med en kontoreform kan få innan aktiebrevsreformen trätt i kraft och kunnat utvärderats.

Ekonomistyrningsveket (ESV)

ESV ställer sig bakom kommitténs förslag att på sikt ta bort aktiebrev eftersom hanteringen av dessa är otidsenlig och kan medföra stora kostnader. ESV anser dock att kommittén inte i tillräcklig grad har utrett konsekvenserna av att ta bort aktiebrev, t.ex. i vilken utsträckning kupongbolag kan ta fram fullständiga aktieböcker. Lagstiftaren bör uppmuntra att kupongbolag frivilligt övergår från aktiebrev till databaserade aktieregister. ESV anser vidare att kommittén inte kunnat påvisa fördelarna med ett centralt aktieägarregister och att frågan bör utredas vidare innan ett sådant register införs.

Riksskatteverket (RSV)

RSV tillstyrker förslaget att aktiebrev och aktiekuponger avskaffas och det införs ett kontobaserat system.

Allmänt

Kommittén har genom tilläggsdirektiv fått i uppgift att lämna ett förslag till regler, som innebär att alla aktieägare i samtliga bolag (utom avstämningsbolag) ska antecknas i ett centralt register. Det förslag kommittén lämnar innebär en övergång till ett kontobaserat system, som liknar det som gäller för avstämningsbolagen i dag. Innebörden härav är att aktiebrev och kuponger avskaffas och aktieägarnas rättigheter görs beroende av en registrering i aktieägarregistret.

RSV har i andra sammanhang framfört att ett centralt aktieägarregister skulle vara av stort värde för kronofogdemyndigheterna (KFM) och skattemyndigheterna. Verket anser fortfarande att det är mycket angeläget att regler om obligatorisk ägarregistrering införs.

För exekutionsväsendet behövs ett aktieägarregister för att underlätta KFM:s indrivningsarbete samt tillsynen över näringsförbud och konkursförvaltarnas arbete. Vidare är det angeläget att kreditgivare m.fl. får möjlighet att på ett bättre sätt än i dag skydda sig mot brottslighet i form av bolagsplundring och kreditbedrägerier m.m.

RSV vill i detta sammanhang särskilt peka på att det i mål, där KFM eller konkursförvaltare är part, förekommer att bolagsstämprotokoll och andra handlingar misstänks vara antedaterade eller osanna. Det är exempelvis inte ovanligt att det görs gällande att en viss person vid en viss tidpunkt hade alternativt saknade rätt att företräda bolaget. Så länge inte någon annan än bolagets styrelse ansvarar för att aktieboken förs på ett korrekt sätt är möjligheterna att kontrollera, alternativt motbevisa, vem som ägt företräda ett visst bolag när en viss rättshandling företogs små. Dessa problem medför i praktiken, att borgenärerna har svårt att komma till sin rätt när de ska utverka exekutionstitel och att bl.a. konkursbeslut upphävs av formella skäl.

Ett införande av aktieägarregister skulle också innebära andra positiva effekter för skattemyndigheterna. De uppgifter om aktieägare som lämnas av fåmansföretag och som basregistreras av skattemyndigheten kan löpande ersättas med säkrare ägaruppgifter från aktieägarregistret. För denna kategori av bolag skulle med andra ord uppgiftslämnandet kunna förenklas, eftersom uppgifterna inte behöver hämtas in särskilt om de finns i ett centralt register. Möjligheterna till service från myndigheterna skulle också förbättras. Exempelvis kan målgruppen delägare i aktiebolag identifieras säkrare för utskick av riktad information.

En annan konsekvens är att lagen om kontoföring av finansiella instrument skulle kunna tillämpas generellt för alla aktiebolag. Förslaget skulle kunna medföra en skyldighet för bolagen att lämna kontrolluppgift enligt 3 kap. 27 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter. Utöver uppgift om utdelning ska i sådana fall lämnas uppgifter om avdragen skatt samt innehav av aktier vid årets utgång.

Kommittén föreslår att själva övergången till ett kontobaserat aktiehanteringssystem ska genomföras i två steg. I det första avskaffas aktiebrev och kuponger och ersätts med en notering i aktieboken med samma rättsverkningar som ett innehav. Efter några år förs sedan - i steg 2 - uppgifterna från aktieböckerna över till centralt aktieägarregister.

Förvaltarregistrering

För att tillgodose KFM:s skyldighet att efterforska utmättningsbar egendom är det angeläget att kontobaserade system ordnas på sådant sätt att KFM kan erhålla snabb och fullständig information om en gäldenärs samtliga aktieinnehav. För att detta ska vara möjligt måste det finnas erforderliga sökmöjligheter i fråga om alla typer av aktiebolag. RSV föreslår därför att uppgifter om aktieägare alltid ska registreras såväl i fråga om VPC-bolag som övriga bolag i aktieboken/avstämningsregistret.

Visserligen har KFM rätt att med stöd av 4 kap. 15 utsökningsbalken inhämta uppgifter om aktieinnehav från banker och fondkommissionärer m.fl. även i de fall uppgifter som en följd av förvaltarregistrering inte omfattas av allmänhetens insyn. För KFM:s del är det emellertid tidsödande att uppgifter behöver inhämtas från ett mycket stort antal förvaltare.

Om uppgift om ägare alltid registrerades, så skulle det också bli möjligt att få uppgifter om vem som är äger aktier som är förvaltarregisterade inte enbart i Sverige utan också utomlands.

I likhet med vad som gäller enligt 8 kap. 22 sekretesslagen (1980:100) för panträttsinnehavare i fast egendom kan det emellertid finnas anledning att undanta uppgifter om panthavare från offentlighet, när sakrättsliga konsekvenser har knutits till registreringen, se s. 176 i bilaga till betänkandet.

Inskränkningen i offentlighet bör emellertid, enligt RSV:s uppfattning, inte utformas på det sätt som föreslås i 4 kap. 5 och 18 §§ NABL (bilagan s. 16 och 18). Uppgift om utmäta aktier samt om vem som är förvaltare i aktieägars konkurs bör vara tillgängliga för envar i "icke VPC-bolag". Sådana uppgifter har i fråga om bolag som endast har ett fåtal ägare betydelse i samband med affärskontroll.

Det kan påpekas att bulvanutredningen i betänkandet *Bulvaner* och annat (SOU 1998:47) ansåg att det enda undantag från offentlighet som borde övervägas i aktieboken var uppgifter om pantsättningar (sa. s. 150).

"Steg 1" – aktiebrevsreformen

RSV delar kommitténs uppfattning att det är förutsättning för en smidig övergång till en obligatorisk registrering i ett avstämningsregister att uppgifterna i aktieböckerna blir betydligt mera tillförlitliga än i dag. Det är därför angeläget att den nuvarande ordningen enligt vilken aktieägare kan vara anonyma genom att avstå från att registrera sig i aktieboken ändras. Det kan behövas särskilda incitament för att aktieägarna i eget intresse ska registrera sig.

Enligt kommitténs förslag kommer bolagen själva att föra sina aktieböcker. RSV är tveksamt till detta. Registreringsåtgärder som får viktiga rättsverkningar kommer enligt förslaget att lämnas ut till 270 000 aktiebolag med varierande juridisk och administrativ kompetens. Det är rimligt att anta att kvaliteten på aktieboken kommer att variera i hög grad från bolag till bolag vid periodens slut.

Tveksamheten mot att bolagen själva ska föra aktieboken blir ännu större av att företagen/aktieägarna i eget intresse lätt kan manipulera aktieboken eller låta den försvinna. Aktiebrevens finns det heller ingen anledning att bevara i ett kontobaserat system. Som ett led i ekonomisk brottslighet kan då alla spår av aktieägarna försvinna. Detta skulle vara en märklig effekt, eftersom det kontobaserade ägarregistret föreslås infört för att bekämpa sådan brottslighet.

Det skulle, enligt RSV:s uppfattning, vara lämpligt att denna uppgift i stället ombesörjs av en oberoende förvaltare - på samma sätt som VPC gör för de ungefär 800 avstämningsbolag som finns i dag.

RSV föreslår att inriktningen av steg 1 förändras på följande sätt:

Aktiebrev och kuponger behålls och blir fortsatt bärare av rättigheter samtidigt som bolagen åläggs att se till att aktieböckerna blir uppdaterade och tillförlitliga. Aktiebrev avskaffas först i steg 2, när aktieböckernas uppgifter läggs över till det centrala aktieägarregistret. Aktiebolag med oklara ägarförhållanden kan föras över till ett särskilt register hos PRV. Det blir sedan ett gemensamt ansvar för främst bolaget och i viss mån PRV att utreda ägarförhållandena.

Verket tillstyrker förslaget om att en anteckning i aktieboken ska bli rättsgrundande såvitt gäller rätten till utdelning och andra ekonomiska förmåner. RSV tillstyrker också förslaget om att bolagets revisor ska bli skyldig att granska att aktieboken förs på ett korrekt sätt liksom att den som berörs av en ändring i aktieboken alltid ska underrättas. Om dessa förslag genomförs, kan man utgå från att kvaliteten på aktieböckerna kommer att förbättras.

Den informationsskyldighet till den som berörs av en ändring (4 kap. 20 § NABL) bör, enligt RSV:s uppfattning, vara skriftlig och utformas enligt vad som i dag gäller för underrättelser till styrelseledamöter m.fl. enligt 44 a aktiebolagsförordningen (1975:1387). Det framstår som lämpligt att underrättelser om ändringar i aktieboken ska sändas till den som registreringen berör på dennes folkbokföringsadress eller, om sådan adressuppgift saknas, till den i ärendet uppgivna adressen; jfr s. 146 i bilagan, där det antas att underrättelse ska kunna ske även muntligt.

KFM har rätt att med stöd av 4 kap. 15 utsökningsbalken hämta in uppgifter om aktieinnehav från banker och fondkommissionärer m.fl. även i de fall uppgifterna som en följd av förvaltarregistrering inte omfattas av allmänhetens insyn. Det är emellertid mycket arbetskrävande för KFM att hämta in uppgifterna genom förfrågningar hos ett stort antal förvaltare. Om uppgift om ägare alltid registrerades skulle det också bli möjligt för KFM att få uppgifter om vem som äger aktier som är förvaltarregistrerade inte enbart i Sverige utan också utomlands. Vidare skulle förfarandet enligt 4 kap. 30 § fjärde stycket utsökningsbalken i samband med att förvaltarregistrerade aktier blir föremål för utmätning kunna förenklas.

"Steg 2" – Kontoreformen

RSV är tveksamt till om uppgifterna i aktieboken, även om kvaliteten på aktieböcker torde förbättras successivt under ett övergångsskede, kan läggas till grund för ingångsregistreringen. Det framstår inte heller som en lämplig ordning att det enbart är överlåtaren av aktierna som ska vara behörig att göra anmälan till registret om att aktierna bytt ägare. Enligt RSV:s bedömning behöver kommitténs förslag om hur de centrala värdepappersförvaltare ska få del av uppgifter som ska föras in i avstämningsregistret kompletteras. Detta i synnerhet som aktier i bolag med ett fåtal ägare ofta överlåts utan förmedling av bank eller fondkommissionär, jfr s. 166-167 i bilagan.

Vem ska föra avstämningsregistret?

RSV delar inte kommitténs uppfattning om att PRV ska upprätta avstämningsregister endast i fall då bolaget själv har valt PRV eller inte har valt någon annan värdepappersförvarare. Det framstår för RSV som om det skulle vara mera rationellt att PRV ska vara registreringsmyndighet för samtliga bolag som inte är VPC-registrerade, eftersom PRV har hand om andra uppgifter om bolag.

Aktiebolagen, som nästan alltid anmäler byte av styrelse och verkställande direktör när ägarförändringar skett, bör inte vara hänvisade till att samtidigt behöva vända sig till olika institutioner. Det är också önskvärt att KFM inte ska behöva vara hänvisad till att inhämta uppgifter om en gäldenärs aktieinnehav från flera olika värdepappersförvaltare.

Det kan påpekas att Bulvanutredningen i sitt betänkande utförligt redovisat en rad fördelar med att PRV blir registreringsorgan (SOU 1998:47 s. 143 tf.).

Övergångsbestämmelser

RSV tillstyrker förslaget om att de bolag som vid övergången till ett kontobaserat system inte överlämnar sin aktiebok ska kunna sättas i likvidation, jfr bilagan s. 186.

RSV är tveksamt till att endast aktiebokens innehåll skulle behöva redovisas i skede 2 - när det centrala kontosystemet ska byggas upp. Det är - trots den kvalitetsförbättring som kan förväntas genom den utökade revisorskontrollen m.m. - tveksamt om uppgifterna i aktieböckerna kommer att vara tillräckligt tillförlitliga för att kunna ligga till grund för direkt överföring till aktieägarregistret.

Till skillnad mot kommittén bedömer RSV att registreringen i ett avstämningsregister, som ska medföra sakrättsliga verkningar, inte bör bygga endast på de uppgifter som de cirka 270 000 bolagen inrapporterar. Det skulle innebära en betydande risk för rättsförluster om bolagens anmälningar skulle bli avgörande för äganderättsfrågan.

En tänkbar alternativ övergångslösning skulle kunna bygga på de regler som gäller för kupongaktiebolag som i dag övergår till att bli avstämningsbolag, se SOU 1998:47 s. 154-156. Ett annat alternativ, som Bulvanutredningen diskuterar, men som förefall tveksamt, är att aktiebolagen själva skulle anförtros uppgiften att till PRV översända inte bara aktieboken utan också aktiebrev. I så fall skulle varje enskild aktieägare inte behöva ombesörja att aktiebrev kommer PRV till handa.

RSV finner det önskvärt att övergången till ett kontobaserat system kan genomföras tidigare än föreslagna 1 januari 2010. Även om kommitténs förslag behöver omarbetas på flera punkter, så torde erfarenheter av olika kontosystem som finns i dag underlätta uppbyggnaden av ett nytt aktiekontosystem. I avstämningsbolagen har aktiebrev avskaffats med början redan under 1970-talet och beträffande samtliga avstämningsbolag när aktiekontolagen (1989:827) trädde i kraft den 1 juli 1990.

Aktiebolagskommitténs delbetänkanden m.m.

Frågan om rättsverkningar bör knytas till anmälan eller registreringen hos PRV av styrelseändringar o.dyl. hör nära samman med de frågor som aktualiseras i samband med ett centralt aktieägarregister, se RSV:s yttrande den 6 september 1999, dnr 4831-99/150, över delbetänkandet Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36). I yttrandet redogörs utförligt för vilka svårigheter borgenärer kan drabbas av när de försöker få en fordran fastställd. Det kan finnas anledning att på nytt se över dessa frågor i samband med en beredning av förslaget till aktieägarregister.

Skattemyndigheten i Linköping

I en bilaga till slutbetänkandet läggs fram förslag om införande av ett aktieägarregister. Lagförslaget har inte inarbetats i NABL utan finns enbart i bilagan. Reformen är tänkt att genomföras i två steg. Om förslaget genomförs avskaffas aktiebrevens även för kupongbolagen och möjligheterna för aktieägarna att utöva sina rättigheter grundas på att de finns införda i aktieägarregistret. Detta medför att aktieägarna har ett betydande intresse av att registersina innehav vilket i sin tur medför tillgång till aktuella ägarförhållanden i bolagen. En sådan ordning är också önskvärd från skattekontrollsynpunkt och SKM tillstyrker förslaget.

Skattemyndigheten i Malmö

SKM instämmer i kommitténs bedömning och menar att ett centralt aktieägarregister skulle vara av stort värde också för vår myndighet. Dock förordas en annan inriktning av steg 1. Kommittén har genom tilläggsdirektiv fått i uppgift att lämna ett förslag till regler, som innebär att alla aktieägare i samtliga bolag (utom avstämningsbolag) skall antecknas i ett centralt register. Det förslag kommittén lämnar innebär en övergång till ett kontobaserat system, som liknar det som gäller för avstämningsbolagen idag. D.v.s. aktiebrevens och kupongerna avskaffas och aktieägarnas rättigheter görs beroende av en registrering i aktieägarregistret.

I andra sammanhang har framförts att ett centralt aktieägarregister skulle vara av stort värde för SKM vid utredningar av ekonomisk brottslighet. Detta gäller naturligtvis fortfarande. Men även andra gynnsamma effekter skulle uppkomma för SKM om ett generellt kontosystem för aktier införs. Exempelvis kan de aktieägaruppgifter som lämnas av företagen själv och som registreras i BAS-registret, ersättas av säkrade ägaruppgifter från PRV. En stor fördel är också att ägarregistret sedan ständigt kan hållas aktuellt på ett enkelt sätt. En annan följd är att lag om kontoföring av finansiella instrument kan tillämpas generellt för alla aktiebolag. Därigenom inträder en utvidgad kontrolluppgiftsskyldighet. Enligt 3 kap. 27 § LSK skall då, förutom uppgift om utdelning, även uppgifter lämnas om avdragen preliminärskatt och innehav av aktier vid årets utgång.

Själva övergången till ett kontobaserat aktiehanteringssystem föreslår kommittén skall ske i två steg. I det första avskaffas aktiebrev och kuponger och ersätts av en anteckning i aktieboken - med samma rättsverkningar som ett innehav. Efter några år förs sedan - i steg 2 - uppgifterna från aktieböckerna över till det centrala aktieägarregistret som kommer att föras av PRV.

I steg 1 kommer bolagen själv att föra sina aktieböcker. SKM är tveksam till detta förslag från kommitténs sida, som lämnats för att säkerställa att aktieböckerna blir tillförlitliga. Registreringsåtgärder som får viktiga rättsverkningar kommer enligt förslaget att lämnas ut till 270 000 aktiebolag med mycket varierande juridisk kompetens. Kvaliteten kommer därför säkert att variera i hög grad från bolag till bolag vid periodens slut. En sådan uppgift bör lämpligen skötas av en oberoende förvaltare - på samma sätt som VPC gör för de cirka 800 avstämningsbolag som finns idag. Tveksamheten från SKM:s sida blir ännu större av att företagen/aktieägarna i eget intresse lätt kan manipulera aktieboken eller helt enkelt låta den försvinna. Aktiebrevens finns det heller ingen anledning att bevara i ett kontobaserat system. Som ett led i EKO-brottslighet kan då alla spår av aktieägarna försvinna, vilket blir en

märklig effekt, eftersom det kontobaserade ägarregistret föreslås infört för att bekämpa nämnda brottslighet.

SKM föreslår därför att inriktningen av steg 1 förändras på följande sätt. Aktiebrev och kuponger behålls och blir fortsatt bärare av rättigheter samtidigt som bolagen åläggs att se till att aktieböckerna blir uppdaterade och tillförlitliga. Aktiebrev avskaffas först i steg 2, när aktieböckernas uppgifter läggs över till det centrala aktieägarregistret. Aktiebolag med oklara ägarförhållanden kan föras över till ett särskilt register hos PRV. Det blir sedan ett gemensamt ansvar för främst bolaget och i viss mån PRV att utreda ägarförhållandena.

Övergången till ett nytt kontoföringssystem kan enligt kommitténs tänkta tidtabell ske först 2010-01-01. SKM anser att denna tidpunkt ligger oacceptabelt långt fram i tiden. Det bör vara möjligt att korta ner den med flera år, åtminstone om inriktningen av steg 1 ändras enligt det förslag som lämnats ovan av SKM.

Skattemyndigheten i Göteborg

Kommittén föreslår att samtliga aktieägare i alla bolag (förutom avstämningsbolag vilka redan idag har sin aktiebok centralt registrerad) ska finnas antecknade i ett centralt register.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

Steg 1: Aktiebrevsreformen

4 kap. 5 § Aktiebokens offentlighet

Begränsningsregeln för avstämningsbolag, dvs. att utskrift av aktieboken inte får innehålla uppgifter om aktieägare vars röstandel är mindre än en tusendel av antalet röster, bör ses över. Dels p.g.a. att ett alltför stort antal aktieägare kommer att undantas från offentlig insyn och dels p.g.a. att begränsningsregeln styrs av om ett avstämningsförbehåll tagits in i bolagsordningen (4 kap. 7 § i kommitténs förslag). Eftersom bolaget självt beslutar om avstämningsförbehåll ska införas, styr det fortsättningsvis även indirekt över om namnen på samtliga aktieägare i bolaget ska vara offentliga eller inte.

4 kap. 19 § Rätt att bli införd i aktieboken

Det kan ifrågasättas om inte sakrättsligt skydd vid ägaröverlåtelse, pantsättning och vid andra rättigheter till aktier i bolag som inte är avstämningsbolag borde inträda på ett tidigare stadium än registrering i aktieboken. KFM förordar ändå vid alternativa överväganden kommitténs förslag, eftersom någon tvekan om huruvida sakrättsligt skydd uppkommit därmed inte bör råda, vilket ger klara regler som också minskar risken för efterhandskonstruktioner. Om anmälan om utmätning och pantsättning sker vid olika tillfällen, men uppgifterna inte införts i aktieboken, förlitar sig KFM på att styrelsen följer bestämmelserna i aktiebolagslagen och genast antecknar förändringarna. Dessutom har revisorns kontrollfunktion utökats till att även omfatta en kontroll av att bolagets aktiebok förs på ett korrekt sätt.

4 kap. 20 § Bolagets informationsskyldighet

Sakrättsligt skydd vid förvärv av aktie, pant eller annan rättighet erhålls genom anteckning i aktieboken för bolag som inte är avstämningsbolag. Det är därför viktigt att aktieägare eller annan vars rätt berörs av anteckningen, liksom ifråga om VPC-bolag, får ett skriftligt meddelande från bolaget när anteckningen gjorts. KFM anser att det inte ska ges möjlighet för bolaget att lämna en muntlig underrättelse. Det är betydelsefullt för samtliga som berörs av anteckningen att få en handling som styrker att anteckningen gjorts i aktieboken och för bolagets del att meddelandet har gått ut till dessa (Jfr 44 a aktiebolagsförordningen). Syftet med handlingen är att bereda de berörda möjlighet att snabbt agera vid felaktigheter.

4 kap. 21 § Utövande av vissa ur aktien uppkomna ekonomiska rättigheter

KFM delar kommitténs uppfattning att avskaffande av aktiebrev ligger i tiden i vårt datoriserade samhälle och att nuvarande aktiehantering är betungande och kostnadskrävande. Att ett papperslöst system fungerar väl har kunnat konstateras under en längre tidsperiod beträffande avstämningsbolagen.

KFM tillstyrker förslaget att aktiebrev och aktiekuponger avskaffas och att den funktion som dessa fyller ersätts med registreringar i aktieboken. Eftersom aktiebrev och kupongark lätt kan försvinna underlättar förslaget KFM:s möjligheter att utmäta aktier och vinstutdelningar. Att skapa en ordning där aktieägarna i eget intresse anmäler sitt aktieinnehav för registrering är effektivare och mera tilltalande än en straffsanktionerad registreringsplikt. En annan fördel är att uppgifterna i aktieboken kommer att bli mera tillförlitliga än idag.

4 kap. 23 § Skydd mot överlåtares borgenärer

KFM tillstyrker förslaget. Under en övergångsperiod kommer, efter att aktiebrev avskaffats, för "övriga bolag" sakrättsligt skydd mot överlåtares borgenärer att infalla senare än vad som idag gäller för kupongbolag och avstämningsbolag. Det är eftersträvänsvärt att få en ordning som innebär liknande sakrättsliga bestämmelser för såväl avstämningsbolag som för övriga aktiebolag, vilket kommer att uppnås i steg 2.

8 kap. 3 § Revisorns uppgifter

KFM tillstyrker förslaget att revisorns uppgifter i bolag som inte är avstämningsbolag utvidgas.

Med hänsyn till att rättsverkningar nu knyts till anteckningarna i aktieboken, och att styrelsen i bolaget även i fortsättningen ska ansvara för att anteckningarna införs, är det viktigt att kontrollfunktionen fungerar på ett betryggande sätt.

Steg 2: Kontoreformen

KFM tillstyrker att aktieboken avskaffas för samtliga bolag och att uppgifterna i stället antecknas i avstämningsregistret. Det är en fördel att till övervägande del lika regler kommer att gälla för samtliga bolag. För avstämningsbolagen innebär förslaget en rationalisering genom att aktieboken upphävs. Dubbla registreringar av aktieägare behöver därmed inte ske.

Om steg 1 genomförs enligt kommitténs förslag kommer överföringen av uppgifterna från aktieboken till avstämningsregistret för "övriga bolag" att kunna ske med till övervägande del korrekta uppgifter. Särskilt mot bakgrund av den långa övergångsperioden - från år 2005 till 2010 - borde genomförandet kunna ske snabbt och rättssäkert.

Företagen kommer att få välja värdepappersförvarare. Kommittén räknar med att det kommer att bli en konkurrensutsatt verksamhet med flera aktörer på marknaden än idag. KFM vill därför peka på att det är synnerligen angeläget att PRV i sin egenskap av registerförare av det obligatoriska aktiebolagsregistret åläggs att i detta register även anteckna vilken värdepappersförvarare som gäller för respektive bolag. Anteckningarna i registret måste avse samtliga bolag. Givetvis hade den bästa lösningen varit att PRV även fått tillgång till övriga värdepappersförvarares aktieägarregister. Det skulle underlätta oerhört för KFM:s arbete eftersom myndigheten då skulle slippa att skicka förfrågningar om innehav till samtliga värdepappersförvarare.

Fjärde AP-Fonden

Förslaget beträffande inrättande av ett centralt aktieägarregister motiveras av den vällovliga ambitionen att bekämpa ekonomisk brottslighet. Enligt vissa bedömare föreligger risk att ett sådant register tvärtom kan komma att utnyttjas för brottslighet och förslaget innebär dessutom ökade kostnader och andra olägenheter för företagen. Därför bör förslaget i vart fall utredas noggrannare.

Verket för näringslivsutveckling (NUTEK)

Enligt NUTEKs uppfattning finns ett antal goda skäl för att inrätta ett centralt aktieägarregister. Eftersom kornmitten inte haft i uppdrag att pröva lämpligheten av ett aktieägarregister, saknas dock en sammanhängande redovisning av nackdelarna med ett sådant. NUTEK delar kommitténs uppfattning att om ett sådant register skall inrättas bör detta ske vid samma tidpunkt för alla bolag. Registret bör utformas så att aktieägarna själva har incitament att registrera sina innehav. Ett aktieägarregister ökar möjligheten för bolagens intressenter att kunna skydda sina intressen vid oönskade ägarförändringar. Vid grov brottslighet med användande av aktiebolag är dock en utformning så att det sakrättsliga skyddet är kopplat till en registrering inte tillräcklig för att hindra att bulvan-målvaktsförhållanden etableras.

Patent- och registreringsverket (PRV)

Kommitten har i enlighet med sina direktiv utarbetat förslag om ett aktieägarregister för andra aktiebolag än avstämningsbolag. Det har däremot inte ankommit på kommittén att göra någon närmare analys av i vad mån det finns behov av ett sådant register.

Det går givetvis att se fördelar med ett generellt aktieägarregister. För bedömning av ett visst företag kan ägarbilden vara av betydelse. PRV får inte sällan förfrågningar om vilka som innehar aktieposter i namngivna bolag.

Praktiska behov av detta slag får dock inte skymma de nackdelar som följer med en obligatorisk registrering av ägarförhållanden. En sådan ordning, som för övrigt inte har någon känd motsvarighet utomlands, riskerar att träda enskilda integritetsintressen för när. Vetskapen om att privata förmögenhetsförhållanden exponeras i fritt tillgängliga register kan tänkas avskräcka potentiella investerare från att tillskjuta medel till svenskregistrerade aktiebolag.

Mot bakgrund av vad som nu anförts anser PRV att nackdelarna överväger fördelarna. PRV avstyrker därför förslaget att införa ett aktieägarregister.

Om riksdagen beslutar att ett aktieägarregister skall införas, är det, enligt PRV:s mening, naturligt att följa kommitténs förslag att låta PRV ta på sig uppdrag som central värdepappersförvarare och föra register för de bolag som inte träffat avtal med en annan central värdepappersförvarare.

Beträffande kostnaderna för utvecklingen av ett registreringssystem för aktieägaruppgifter hänvisar PRV till verkets kostnadsberäkning som redovisats i rubricerad bilaga till slutbetänkandet s. 178.

Invest in Sweden Agency (ISA)

Kommittén föreslår att ett centralt aktieägarregister införs. Ett sådant skulle enligt ISA kunna underlätta framtagandet av statistik över det utländska ägandet i svenskt näringsliv. ISA tar emellertid inte ställning i frågan om den föreslagna modellen för register är den för företagen mest lämpade.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Det föreslagna centrala aktieägarregistret innefattar betydande ändringar i det aktiebolagsrättsliga regelsystemet och torde ge upphov till en hel del merarbete för aktiebolagen, aktieägarna och den statliga myndighet som skall handlägga registret. Enligt fakultetsnämndens bedömning skulle fördelarna med ett centralt aktieägarregister komma att bli begränsat när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Även om anteckning i registret skulle vara en förutsättning för att en aktieägare skall kunna utnyttja sina aktieägar rättigheter är det knappast troligt att detta medför att registret blir heltäckande. Ett närliggande sätt att kringgå kravet att behöva registrera sig som aktieägare är att låta ett utländskt bolag stå som innehavare av aktierna i ett svenskt aktiebolag. Den som inte vill synas i aktieägarregistret skulle då genom det utländska bolaget kontrollera aktiebolaget. Mot denna bakgrund avstyrker fakultetsnämnden förslaget att inrätta ett särskilt aktieägarregister.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet

I en bilaga till sitt slutbetänkande ger Aktiebolagskommittén det förslag till obligatorisk aktieägarregistrering för de bolag, som saknar avstämningsförbehåll, som den fått i uppgift att presentera.

Fakulteten vill inledningsvis framhålla, att den inte är övertygad om att ett system som bygger på att samtliga aktier i samtliga de aktiebolag, som inte är avstämningsbolag, bör tvingas in i ett register, är vare sig erforderligt eller lämpligt. Flertalet aktiebolag är mycket små, och sannolikt har aktiebrev utfärdats blott i ett fåtal av dessa. Situationen för de småföretagare, som har valt aktiebolagsformen för sina näringsverksamheter är tillräckligt komplicerad som den är i dag - om det är något som borde genomföras är det förenklingar för dem som är ansvariga för dessa bolag och inte ytterligare krav på registreringar och dokumenthantering. Enligt fakultetens mening kan väl ett aktieägarregister tänkas vara av värde för dem som vill utnyttja sina aktier som pantsäkerheter, men huruvida aktier är en vanligt förekommande säkerhet finns det ingen uppgift om i betänkandet. Fakultetens mening är därför att från ett krav på registrering av aktier i bolag som inte är avstämningsbolag borde undantas aktiebolag med liten omsättning och ringa förmögenhet och som inte frivilligt söker registrering.

Vid avgivandet av de synpunkter som nu följer utgår fakulteten från att ett aktieägarregister trots allt kommer att upprättas.

Liksom Aktiebolagskommittén anser fakulteten att äganderätten till aktier liksom i dag bör övergå vid den tidpunkt som parterna har kommit överens om och att införande i aktieboken/aktieägarregistret skall vara en förutsättning för rätten att utöva aktieägares rätt i bolaget. Vad gäller relationen till tredje man föreslår kommittén därtill att aktiebrev och aktiekupongerna i ett första steg skall avskaffas och att de rättsverkningar, som i dag följer med innehavet av ett aktiebrev eller en kupong, ersätts av införingen i aktieboken. Fakulteten delar uppfattningen att, som kommittén uttrycker det, tiden nu har kommit att avskaffa aktiebrev och att det sakrättsliga skyddet liksom aktieägarnas ekonomiska rättigheter i bolaget kopplas till en registrering i aktieboken. För fakulteten känns det naturligt att de bolag, varom här är fråga, kallas "vanliga bolag" till skillnad från de jämfört med dessa bolag mycket få "avstämningsbolagen" (jfr betänkandet s. 136).

Att i ett aktiebrevlöst system panträttigheter och övriga förfogandeinskränkningar liksom uppgifter om rätt till avkastning skall antecknas i aktieboken faller sig naturligt. Fakulteten anser emellertid att det i styrelsekapitalet bör stadgas att det åligger styrelsen att ge viss styrelseledamot ansvaret för att aktieboken förs på ett riktigt sätt. Att det därtill som utredningen föreslår skall åligga bolagets revisor att kontinuerligt kontrollera att detta sker - vari självfallet ligger en kontroll av att aktieboken finns i behåll - är lämpligt.

Om med tiden ett centralt aktieägarregister skall införas är också enligt fakultetens mening lagen om kontoföring av finansiella instrument möjlig att tillämpa även för de vanliga bolagen. Fakulteten delar uppfattningen att det bör läggas på PRV att föra avstämningsregistret för de bolag som inte väljer någon annan registerförare. Vad Aktiebolagskommittén i övrigt skriver under 6.2-6.7 föranleder inte annan synpunkt från fakultetens sida än att påståendet på s. 168 att avstämningsdagen inte får infalla tidigare än tio dagar före stämman inte överensstämmer med kommitténs eget förslag i 2 kap 5 § andra stycket förslaget till ny aktiebolagslag.

Sveriges advokatsamfund

Vad gäller förslaget om aktieägarregister, som bl.a. har till syfte att förenkla aktiehantering och försvåra brottsliga förfaranden, ansluter sig samfundet till den reservation som avlämnats av Sussi Kvarn m.fl.

Svensk Handel

Svensk Handel instämmer i behovet av att modernisera systemet med aktiebrev. Det finns många nackdelar med att vara beroende av värdehandlingar i papper som kommittén påpekat. Samtliga aktieägarens rättigheter torde kunna föras in i aktieboken. Som kommittén framhållit torde aktieböckerna idag inte vara fullständiga, varför det är absolut nödvändigt att avskaffandet av aktiebrev får ta sin tid så att aktieägare inte riskerar att förlora sina rättigheter. Denna reform torde kräva stora informationsinsatser och tid. Svensk Handel tillstyrker kommitténs förslag i denna del.

Angående införandet av ett centralt aktieägarregister ställer sig Svensk Handel tveksamma till om frågan är tillräckligt analyserad. En sådan genomgripande reform torde kräva ytterligare utredning, till exempel avseende om ett sådant register skulle ha någon effekt på bekämpningen av ekonomisk brottslighet, om felaktigheter i aktieböckerna och vem som har ansvaret för detta, integritetsaspekterna och inte minst hur registret skall vara utformat samt tillgängligheten till registret. Det torde vara av största vikt att registret är tillgängligt dygnet runt vilket är mycket kostnadskrävande. Svensk Handel avvisar därmed förslaget om införande av ett centralt aktieägarregister med hänsyn till att frågan inte kan anses vara utredd i tillräcklig omfattning.

Företagarnas Riksorganisation (FR)

Företagarnas Riksorganisation instämmer i vad som anförts i frågan i reservation och särskilt yttrande av Sussi Kvarn m.fl. (se SOU 2001:1 s. 427f). Behovet av ett centralt aktieägarregister för småföretag är litet. Detta behov kan knappast motivera den ökade administration det skulle innebära.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

FAR tillstyrker förslaget i vad det avser avskaffandet av aktiebrev m.m., men avstyrker förslaget att införa ett centralt aktieägarregister för alla bolag. Enligt FAR:s mening har ett sådant register inte någon brottsförebyggande effekt som tillnärmelsevis uppväger de olägenheter det skulle medföra i andra avseenden.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Revisorsnämnden avstyrker den reform som föreslås för att införa ett centralt aktieägarregister. Införandet av en sådan reform kräver en betydligt mer ingående analys. Det är inte rimligt att genomföra en så genomgripande reform utan att det först gjorts en noggrann

avvägning av om behovet uppväger de kostnader, olägenheter och risker i olika avseenden som reformen medför.

Bekämpning av ekonomisk brottslighet är en viktig fråga för bl a ett fungerande näringsliv. Det finns dock inget som talar för att den föreslagna reformen skulle bli ett effektivt medel i bekämpningen av ekonomisk brottslighet. Någon analys av effekterna i detta avseende har nämligen inte gjorts. Behovet av ett centralt aktieägarregister i brottsbekämpningen har inte påvisats.

Inte heller har frågan om ansvaret gentemot aktieägare och andra rättighetshavare för felaktigheter i aktieböckerna analyserats tillräckligt. Med tanke på att registret skulle komma att omfatta över en halv miljon aktieägare och andra rättighetshavare förtjänar integritetsskyddsaspekterna avsevärt större uppmärksamhet.

Förslaget har vidare en sådan utformning att det kan föranleda betydande svårigheter att åstadkomma sakrättsligt säkerställda övergångar av aktieägarrätten, vilket kan få allvarliga följder.

För det fall att den föreslagna reformen ändå skulle komma att genomföras avstyrker Revisorsamfundet att reformen i sin helhet huvudsakligen skall finansieras genom avgifter. Enär systemet i princip införs i statens intresse i sin roll av skatteuppbärare, bör staten i vart fall finansiera införandet och uppbyggnaden av systemet. Kostnaden härför bör alltså inte läggas på företagen i form av t ex nyregistreringsavgifter.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

I mindre bolag är det idag mycket svårt att kontrollera ägandet. Flera typer av ekonomisk brottslighet bedrivs även genom bulvaner, som medför att den som står bakom bolaget inte lätt kan spåras. Bulvanutredningen har därför föreslagit att ett centralt register skall föras genom PRVs försorg, där samtliga ägare är registrerade.

Kommittén föreslår att aktiebrev avskaffas och ersätts med ett centralt aktieägarregister. För att registret skall bli tillförlitligt måste det dock vara i aktieägarens intresse att uppgifterna är uppdaterade. Man föreslår därför att ett aktieägarregister skall upprättas som följer samma principer som för fastigheter, dvs att registrering krävs för att styrka ägande till aktierna. Förslaget omfattar alla bolag, och kräver att datateknik ersätter manuella rutiner för att föra aktieboken.

Reformen skall genomföras i två steg, där det första steget innebär att aktiebrev avskaffas. Alla bolag som inte är fåmansbolag med max 10 ägare skall föra aktieboken i form av ett databaserat register. I steg två skall alla bolag sammanföras till ett centralt register, som för de mindre bolagen skall administreras av PRV. Enbart den som är införd i registret kan rösta på bolagsstämman, lyfta utdelning, sälja aktierna vidare etc.

SRF anser, likt flera ledamöter av utredningen, att det inte finns någon garanti för att ett sådant register kan användas för att bekämpa ekonomisk brottslighet, eftersom den som har ont uppsåt ofta tömmer bolaget helt och därefter inte har någon avsikt att vare sig rösta på bolagsstämma, lyfta vinstutdelning eller styrka sitt ägande till aktierna inför annan. För dessa

personer finns därför inget intresse av att registrera sig. Enbart om firmateckning förutsätter att man är införd i registret skulle krävas kan förslaget medföra någon egentlig spärr mot oegentliga transaktioner och ekonomisk brottslighet. Detta skulle dock leda till en mycket omfattande administration för näringslivet att fortlöpande stämma av alla affärer mot ett centralt register, samt starkt försvåra för vanliga företag att bedriva sina affärer effektivt.

SRF avstyrker därför från förslaget i sin nuvarande utformning, och föreslår att dessa frågor istället utreds separat enligt riktlinjer som kan uppnå de önskade målen utan att förorsaka sådan omfattande administration.

En effektivare väg skulle kunna vara att anmäla firmatecknare och fullmaktshavare till skattemyndigheten i samband med ägarförändringar, för att som ett led i PRVs registrering förpröva vem som avser företräda bolaget och jämföra med den relativt lilla grupp av kriminella element som förekommer i dessa sammanhang.

Sveriges Försäkringsförbund

Kommittén har haft i uppdrag att presentera ett förslag till ett centralt aktieägarregister där aktieägarna i alla bolag utom avstämningsbolag ska vara antecknade.

Ett register av aktuellt slag kan med all säkerhet utgöra ett värdefullt redskap inte minst när det gäller att bekämpa organiserad ekonomisk brottslighet. I grunden är därför förbundet positivt inställt till ett centralt register. Som uppdraget till kommittén varit formulerat, har kommittén inte haft anledning att analysera de kostnader och den administration som är förenat med ett register av detta slag. Sådana överväganden måste göras innan man tar definitiv ställning i frågan.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Beträffande de föreslagna förändringarna beträffande aktieägarregister anser TCO att dessa borde kunna införas samtidigt med den nya aktiebolagslagen. Om de praktiska frågor som sedan föreligger för övergång som kommittén beräknar ska ta ytterligare fem år - ska ske 1 januari 2004 eller ett år senare - synes vara en enkel fråga att lösa för lagstiftaren.

Kommittén påpekar att starka skäl pekar på att det är rationellt att avskaffa aktiebrev och ersätta dem med anteckningar i ett aktieägarregister typ VPC. Då kommittén anser att detta inte minst ur rättsäkerhetssynpunkt - hinder mot plundring av bolag - är rationellt förefaller det egendomligt att en så lång övergångstid som till början av 2010, som här föreslås för så kallade privata aktiebolag, skulle behövas.

TCO ser gärna att en sådan process i så fall skyndas på eftersom det finns klara vinster med att få gemensamma övergångar till ett nytt system och ny aktiebolagslag.

Näringslivets Nämnd för regelgranskning (NNR)

NNR avstyrker att det införs ett centralt aktieägarregister. NNR ifrågasätter om nyttan av registret för bekämpande av ekonomisk brottslighet är så stor att det överväger de stora administrativa kostnader som sannolikt krävs för att etablera och underhålla registret. Integritetsaspekter talar också mot att registret etableras.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

Föreningarna tar bestämt avstånd från den form av aktieägarregister som behandlas i en omfattande bilaga till betänkandet. Föreningarna instämmer i den delen i det särskilda yttrande av bland andra de sakkunniga Jan Bökmark och Per-Ola Jansson, vilka företrätt föreningarna i kommittéarbetet. Yttrandet utgör samtidigt reservation av några av kommitténs ledamöter.

Såsom framhållits i reservationen och det särskilda yttrandet är det inte rimligt att genomföra en så genomgripande och omfattande förändring utan en mer noggrann bedömning av för- och nackdelar än den som gjorts av kommittén och utan en noggrann bedömning av kostnaderna och andra olägenheter för det svenska näringslivet som sådant.

Man måste utgå från att detta förslag, om det genomförs, skulle ställa stora ekonomiska och administrativa krav på viktiga delar av svenskt näringsliv utan att det är visat att förslaget skulle ge några avgörande vinster som kan motivera dessa nackdelar. Den mängd lagtext som visar sig nödvändig talar för att förslaget är så komplext att det redan på den grunden förefaller ytterst tveksamt. Också den långa tid som behövs för ett genomförande visar på en komplexitet av en art som gör att förslaget inte bör godtas.

På de grunder som angetts i reservationen och det särskilda yttrandet avvisar föreningarna förslaget.

Finansbolagens Förening

Aktiebolagskommittén har haft i uppdrag att utarbeta förslag till författningsbestämmelser om ett aktieägarregister för andra aktiebolag än avstämningsbolag men inte att bedöma behovet av eller det lämpliga i att införa ett sådant aktieägarregister. Kommittén erinrar dock om att Bulvanutredningen i sitt betänkande *Bulvaner och annat* (SOU 1998:47) från brottsbekämpande utgångspunkter förespråkade en obligatorisk ägarregistrering i alla aktiebolag. Kommittén föreslår ett papperslöst system i vilket aktierna registreras hos en central värdepappersförvarare, eller PRV, enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument. Det skall således inte längre finnas några aktiebrev. Rätten till aktierna och de rättigheter en aktie ger upphov till, t.ex. att rösta på bolagsstämma, att få utdelning o.s.v., blir avhängig av att ägaren registrerat sig som sådan i det nya systemet. Kommittén föreslår således inte att registreringen måste ske i ett visst centralt register som är gemensamt för hela riket. Förvärv av aktie, liksom pantsättning, måste också registreras för att ha sakrättslig verkan.

Föreningen anser för sin del att utgångspunkten i en så central fråga som registrering av aktier inte bör vara brottsbekämpningen utan styras i första hand av näringslivets behov och funktion. Därvid skulle förslagen innebära att regelverket för i synnerhet de mindre företagen

komplikerades ytterligare. Registreringen skulle, som nämnts, ske enligt lagen om kontoföring av finansiella instrument. Denna lag utgör en del av lagstiftningen om börshandeln med aktier och andra finansiella instrument och har utformats med hänsyn till därvid föreliggande behov. Antalet börsnoterade aktiebolag är ännu mindre än antalet publika aktiebolag och torde inte uppgå till fler än några hundra. Det betyder att aktieregistreringen för över 250.000 aktiebolag skulle styras av de behov som ansetts föreligga för de några hundra börsnoterade företagen. Föreningen anser att detta inte är en rimlig avvägning. Det framstår i stället som rimligt att aktieregistreringen för de över 250.000 privata aktiebolagen utformas med utgångspunkt från dessa företags behov.

Föreningen bedömer på förhand att den föreslagna aktieregistreringen på ett ingripande och negativt sätt skulle förändra förutsättningarna för i synnerhet de mindre aktiebolagen. Svensk rätt bygger på traditionsprincipen för att en överlåtelse skall ha sakrättslig verkan. Denna princip är allmänt känd, respekterad och fungerar väl i praktiken.

En sakrättsligt verkande ägarregistrering får återverkningar även på pantsättning och andra dispositioner. De måste då också villkoras av registrering. Detta betyder i sin tur att dagens möjlighet att vid sittande bord slutföra en transaktion om t. ex. överlåtelse eller pantsättning mot omgående betalning inte kommer att finnas kvar om krav på registrering införs. Betalningen kommer i stället många gånger, t.ex. vid kreditgivning, att behöva innehållas i avvaktan på registreringen. Föreningen ser detta som betydande nackdelar för affärslivet.

Som skäl för obligatorisk ägarregistrering av aktier har anförts ökade möjligheter till kontroll av motparten i affärstransaktioner. Sådana kontrollmöjligheter kan givetvis i och för sig vara av värde men i det allt övervägande antalet av sådana kontroller torde registret visa att den uppgivna ägaren också är den registrerade ägaren. Föreningen bedömer att antalet fall då orätt aktieägare uppges är mycket få. Sådana oriktiga uppgifter torde lämnas endast i förhållanden som är så speciella att den registrerade ägaren likaväl kan vara en bulvan.

Föreningen ifrågasätter således effektiviteten av ett aktieägarregister som medel för motparts-kontroll.

Det är uppenbart att ett aktieägarregister skulle kunna vara till nytta vid efterforskande av egendom, t.ex. för indrivning och verkställighet. Det är dock inte självklart att aktier i aktiebolag som inte är avstämningsbolag alltid är lämpliga som objekt för utmätning. Betydelsen i detta avseende bör analyseras om tillgängligheten i detta avseende anses utgöra ett skäl att införa aktieägarregister.

Vidare har en av huvudprinciperna i aktiebolagsrätten sedan länge varit just att ägandet skall kunna vara anonymt. På flera språk benämns också aktiebolag just "anonymt bolag" (société anonyme, etc.). I USA förekommer också nummeraktier som inte ställs till viss man. Det kan vara att många investeringar inte skulle ha kommit till stånd om de inte hade kunnat ske just anonymt. Införandet av obligatorisk ägarregistrering kan således få negativa ekonomiska effekter för samhället och bör inte införas med mindre det visats att fördelarna överväger nackdelarna. Eftersom varken det lämpliga eller olämpliga i att införa sådan registrering utretts saknas ännu grund för ett slutligt ställningstagande i frågan.

Fondbolagens Förening

Kommittén har haft i uppdrag att lägga fram ett förslag till heltäckande centralt aktieägarregister. Enligt utredningsdirektiven har det inte ankommit på kommittén att pröva lämpligheten av en sådan reform.

Föreningen är positiv till ett avskaffande av aktiebrev men anser, i likhet med vad som anförs i den reservation och det särskilda yttrande som avgetts av vissa av kommitténs ledamöter och sakkunniga, att förslaget avseende ett heltäckande, centralt aktieägarregister inte underbyggts av en tillräcklig analys av vare sig fördelar eller nackdelar med ett register som det föreslagna. Föreningen kan därför inte tillstyrka förslaget.

Svenska Kreditföreningen

Föreningen tillstyrker förslaget om aktieägarregister, men anser att sakrättsligt relevant tidpunkt skall vara dagen då anmälan inkom till registret, vilket står i överensstämmelse med traditionella sakrättsliga principer. Sakrättsligt skydd lur en köpare bör således föreligga om anmälan inkommit till registret före konkursbeslutet, men registrering skett efter konkursbeslutet. Vidare bör pågående registreringsärenden, exempelvis avseende aktieöverlåtelser, framgå av registret.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

Av betänkandet framgår tydligt att ABK under arbetet med uppdraget i denna del kommit till växande insikt om komplexiteten och svårigheten i uppdraget. Förslaget till en stegvis övergång till ett centralt ägarregister där aktiebrev och aktiebok successivt avskaffas är svåröverskådligt och otillräckligt genomarbetat. VPC anser det mycket olyckligt att ABK har varit förhindrad att pröva behovet och lämpligheten av denna reform. Härigenom har nämligen ej kunnat göras någon avvägning av om de åtgärder som föreslås för införande av ett system med centralt ägarregister står i någon proportion till de konsekvenser av olika slag - kostnader och risker för enskilda, bolagen och staten - som det föreslagna systemet kan antas medföra.

Vi tar därför bestämt avstånd från förslaget i denna del och instämmer i den reservation och det särskilda yttrande som lämnats av flera ledamöter, sakkunniga och experter.

AktieTorget Aktiebolag

Från de synpunkter som AktieTorget har att beakta synes det inte finnas något behov av ett centralt aktieägarregister.

Om ett sådant register ändå genomförs, har AktieTorget ingen erinran mot kommitténs förslag till hur genomförande skall ske.

Konkursförvaltarkollegiernas förening

Föreningen är ytterligt tveksam till om man genom inrättandet av ett administrativt betungande aktieägarregister uppnår några fördelar av värde. Kommittén har heller inte prövat lämpligheten av att införa ett centralt aktieägarregister.

Föreningen finner ur obeståndsrättslig synpunkt inget att anmärka mot förslaget.

Stiftelsen Ackordscentralen

Ackordscentralen tillstyrker förslaget med den invändningen att sakrättsligt skydd bör knytas till anmälan för registrering.

Med hänsyn till den tekniska utvecklingen och att det på andra områden införts regler som går i riktning mot "det papperslösa samhället", är det naturligt att tänka sig att samtliga pappersaktier slopas. Det är Ackordscentralens bestämda uppfattning att ett slopande av pappersaktierna bör kombineras med ett centralt aktieägarregister. Det är en erfarenhet som Ackordscentralens medarbetare ofta gör, såväl i obeståndssituationer som vid företagsöverlåtelser, att aktieboken i mindre och medelstora bolag inte förs på ett korrekt sätt, trots att styrelsen enligt nu gällande aktiebolagslag åläggs att föra den på visst sätt och att detta är straffsanktionerat.

Enligt utredningens förslag skulle i steg ett anteckningen i aktieboken ge sakrättsligt skydd och det skulle härutöver ingå bland revisorns uppgifter att kontrollera aktiebokens riktighet. Trots att en viss uppstramning av rutinerna avseende aktieboken härmed skulle uppnås menar Ackordscentralen att flera skäl talar för att snarast också genomföra det av utredningen föreslagna andra steget, det centrala aktieägarregistret.

Vid företagsförvärv skulle det vara en fördel att kunna förlita sig på uppgifter i ett centralt register istället för på uppgifter i bolagens egna aktieböcker. Registret skulle befrämja en hälsosam ordning och reda i t ex snåriga koncerner. Ur ett småaktieägarperspektiv skulle registret också kunna ge större trygghet. Även för kreditgivare skulle registret kunna ge relevant och säker information om ägarförhållanden och annat.

Det kan möjligen också antas att ett centralt aktieägarregister skulle ge större tyngd åt aktieägandet. Visserligen kan det befaras att ägar-målvakter kommer att användas, liksom idag styrelse-målvakter förekommer, men de ekonomiska incitamenten och behovet av säkra uppgifter talar för ett centralt aktieägarregister. Ackordscentralen har i andra sammanhang argumenterat för att aktieägarna skall ha ett ansvar för att det utses en styrelse i aktiebolaget (remissvar avseende aktiebolagskommitténs delbetänkande Likvidation av aktiebolag). Ett centralt aktieägarregister skulle otvivelaktigt vara en fördel om ett sådant ansvar övervägs. Registret skulle också förenkla tillämpningen av 12 § 6 st förmånsrättslagen, vilket inte sällan orsakar diskussioner i konkursärenden.

Ur sakrättslig synvinkel vore det en klar fördel med ett centralt register som förhindrar ante- och postdateringar och ger publicitet åt överlåtelser och pantsättningar. Dock bör det sakrättsliga momentet vara anmälan till registret och inte själva registreringen. Önskad konsekvenser kan annars uppkomma och det står dessutom i överensstämmelse med befintliga sakrättsliga principer. I t ex sjölagen 2 kap 9 § har det sakrättsliga momentet knutits till anmälan till registrering. I andra fall har anmälan uttryckligen eller i rättspraxis givits

sakrättslig verkan vad gäller pantsättning. Ackordscentralen menar att det är angeläget att såväl överlåtelse som pantsättning får sakrättslig verkan på samma sätt samt att det sakrättsliga momentet bör vara anmälan till registrering.

I kommitténs uppdrag har inte legat att bedöma lämpligheten av att införa ett centralt aktieägarregister. Några ingående kostnadsanalys har därför inte gjorts. Ackordscentralen menar att införandet det nya papperslösa systemet och registret säkerligen kommer att medföra övergångsproblem, liksom vid alla systemskiften, men att det innebär stora fördelar. En viss kostnadsökning kan också bli följden. Dock får det förmodas att de aktiebolag där omsättningen av aktier är störst, redan idag är avstämningsbolag. Skillnaden torde i dessa fall bli liten. Fördelarna med registret framstår som så stora att ett införande kan motiveras.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

Övergripande synpunkter

Stockholmsbörsen är av den bestämda uppfattningen att ett dokumentlöst system för aktiehantering ur effektivitetssynpunkt är överlägset den ordning som för närvarande tillämpas för s.k. kupongbolag. Ett dokumentlöst system borde därmed vara tilltalande inte bara ur ett myndighetsperspektiv utan också för bolagen och dess aktieägare. Vidare skulle ett system utan fysiska aktiebrev underlätta för bolagen för det fall de önskar söka sig till en börs eller annan marknadsplats. De samhällsekonomiska effekterna av ett avskaffande av aktiebrev kan därför inte ifrågasättas.

Samtidigt ställer sig börsen tveksam till om en övergång till ett centraliserat system för papperslös aktiehantering – enligt den modell som kallas steg 2 i kommitténs förslag i bilagan – är motiverad utifrån de ändamål som ligger bakom förslaget. Enligt börsens uppfattning finns det inte något belägg för antagandet att den ekonomiska brottligheten skulle komma att minska annat än marginellt. Att förslaget torde vara positivt ur ett rent fiskalt perspektiv motiverar enligt börsens uppfattning inte att man genomför en så genomgripande reform som nu föreslås.

Stockholmsbörsens uppfattning är således att man i stället genom informationsinsatser och mindre justeringar i nuvarande legala ramverk ger kupongbolagen starka incitament att frivilligt inordna sig i det system som följer av lagen om kontoföring av finansiella instrument och vissa delar av aktiebolagslagen. Detta skulle exempelvis kunna ske genom att man möjliggör för svenska aktiebolag att i större omfattning än för närvarande själva hantera olika slags s.k. corporate actions i stället för att detta obligatoriskt skall ske genom den anlitate centrala värdepappersförvararen (vilket för övrigt föreslagits i huvudbetänkandet). Därmed skulle det exempelvis bli möjligt för mindre bolag med endast ett fåtal aktieägare att själva hantera t.ex. betalning av utdelning till aktieägare, skatteadministration m.m, vilket möjligen skulle kunna begränsa kostnaderna för anslutning till ett centralt system för värdepappersadministration.

Om förslaget om en obligatorisk övergång till en dematerialiserad aktiehantering fullföljs ifrågasätter Stockholmsbörsen behovet av att PRV ges möjlighet och skyldighet att verka som central värdepappersförvarare vid sidan av VPC och andra institut som står under tillsyn av Finansinspektionen. Till att börja med finns det redan ett beprövat och väl fungerande centralt system som tillhandahålls av VPC. Det kan dessutom som jämförelse erinras om att

en central värdepappersförvarare har kontraheringsplikt i förhållande till aktieägare som äger aktier i bolag för vilka värdepappersförvararen för avstämningsregister. Vidare följer av principen om fritt tillträde att en central värdepappersförvarare är skyldig att som kontoförande institut och förvaltare anta samtliga de institut som uppfyller de regler som antagits av värdepappersförvararen. På motsvarande sätt bör det genom lagbestämmelser kunna säkerställas att en central värdepappersförvarare inte kan vägra att föra avstämningsregister för ett aktiebolag som uppfyller de objektiva kriterier som värdepappersförvararen ställt upp som villkor för anslutning. Enligt Stockholmsbörsens uppfattning ger konkurrenslagstiftningen tillräckligt skydd för att en aktör som VPC, som har ett de facto-monopol på den svenska marknaden, inte missbrukar sin dominerande ställning vid faställandet av avgifter eller på något annat sätt.

Mot ovan angiven bakgrund saknas behov av att PRV agerar som central värdepappersförvarare vid sidan av VPC. Att ge PRV en sådan roll skulle uppenbarligen strida mot intentionerna bakom 1999 års kontoföringsreform där VPC:s legalmonopol på kontoföring av finansiella instrument avskaffades, och där ett av syftena var att skapa förbättrade förutsättningar för konkurrens även på detta område. Det kan heller inte uteslutas att det förslag som nu presenterats gör det intressant för andra aktörer än VPC att erbjuda tjänster som central värdepappersförvarare med speciell inriktning på exempelvis privata aktiebolag. Om flertalet av dessa bolag med automatik registreras hos PRV torde förutsättningarna för en sådan aktör att etablera sig försvåras avsevärt.

Detaljsynpunkter

När det gäller enskildheter i förslaget har Stockholmsbörsen följande synpunkter.

Avsnitt 4.3 Överväganden

Stockholmsbörsen ansluter sig i huvudsak till de överväganden kommittén gjort i denna del. Enligt börsens uppfattning bör regleringen i allt väsentligt bygga på vad som för närvarande gäller för avstämningsbolag.

Enkelt uttryckt innebär nuvarande reglering för avstämningsbolag att en aktieägars rättigheter mot bolaget regleras av aktiebolagslagen och anteckning i aktieboken, medan kontoföringslagen och anteckning i avstämningsregistret reglerar aktieägens rättigheter och skyldigheter i förhållande till tredje man. För skuldförbindelser och andra finansiella instrument än aktier gäller däremot i både dessa avseenden endast kontoföringslagen och de anteckningar som finns på innehavarens avstämningskonto. Ur ett tekniskt perspektiv är det däremot inte någon större skillnad mellan aktieboken och avstämningsregistret för ett och samma bolag. Kommitténs förslag att avskaffa begreppet aktiebok och i fortsättningen endast använda begreppet avstämningsregister torde därför göra reglerna mer lättöverskådliga. Stockholmsbörsen tillstyrker förslaget i den delen.

Som kommittén anmärkt finns det för närvarande ett flertal olika legala begrepp för att beskriva olika slags aktiebolag. Stockholmsbörsen tillstyrker att begreppen avstämningsbolag respektive kupongbolag utmönstras ur lagstiftningen, eftersom detta skulle göra lagstiftningen mer lättillgänglig. Att ersätta dessa begrepp mot de etablerade begreppen publika bolag respektive privata bolag förefaller vara en lämplig lösning.

Avsnitt 5.2 Aktiebrevens avskaffande

Stockholmsbörsen instämmer i allt väsentligt med kommitténs överväganden i denna del.

Avsnitt 5.3 Vad skall gälla om aktiebrev avskaffas?

Stockholmsbörsen har i princip ingen erinran mot att det för kupongbolagen öppnas möjlighet att själva hantera ett värdepapperslöst system enligt den modell som kommittén skissat på. Med en sådan modell är den enligt börsens uppfattning motiverat att kräva att aktieboken är datorbaserad. Mot bakgrund av dagens tekniska utveckling och tillgängligheten på datorer ifrågasätter börsen om det är motiverat att göra något undantag från detta krav för aktiebolag med mindre än tio aktieägare.

Avsnitt 5.4 Författningskommentar – Aktiebrevsreformen 4 kap. - 21 § ABL

Enligt den föreslagna bestämmelsen är den som är införd i aktieboken legitimerad gentemot bolaget när det gäller olika slags rättigheter. Enligt tredje stycket i paragrafen kan emellertid även den som förvärvat en rättighet, exempelvis rätt till utdelning, göra gällande denna rätt gentemot bolaget. Börsen ifrågasätter om inte denna ordning kan leda till risk för dubbla anspråk gentemot bolaget. En ordning där anteckning i aktieboken – antingen som aktieägare eller rättighetshavare – alltid styr bolagets möjlighet att med befriande verkan verkställa exempelvis utbetalning av utdelning skulle enligt börsens uppfattning underlätta den praktiska hanteringen och minska risken för konflikt mellan dubbla anspråk.

Avsnitt 6.2 Registreringsförfarandet

Som anmärkts ovan avstyrker Stockholmsbörsen att steg 2 genomförs. För det fall reformen genomförs är Stockholmsbörsen av den bestämda uppfattningen att PRV:s verksamhet inte bör utvidgas till att avse även kontoföring av aktier i privata aktiebolag. I stället bör kontoföringen hanteras i fri konkurrens mellan VPC och eventuella framtida konkurrerande centrala värdepappersförvarare. Det bör därvid övervägas om det skall införas regler om fritt tillträde till en central värdepappersförvarare för de bolag som uppfyller värdepappersförvararens krav för anslutning alternativt en ordning med kontraheringsplikt motsvarande den som för närvarande gäller i förhållande till aktieägare.

Anslutning av ett bolag till en central värdepappersförvarare inrymmer ett antal frågor av praktisk natur och är således inte bara en formalitet. Det förefaller därför vara mindre lämpligt att med automatik anvisa en viss registerförare, exempelvis PRV, om bolaget inte har utsett någon sådan förvarare. I stället bör gälla att bolaget till PRV anmäler vem som för bolagets avstämningsregister och att PRV vägrar registrering i bolagsregistret om sådan uppgift saknas. Börsen vill i detta sammanhang erinra om att sådan uppgift enligt 45 § andra stycket aktiebolagsförordningen skall antecknas i aktiebolagsregistret om bolaget är ett avstämningsbolag.

Avsnitt 6.3 Enklare rutiner för vissa bolag

Stockholmsbörsen har ingen erinran mot att möjligheten till förvaltarregistrering av aktier begränsas till innehav av aktier i publika aktiebolag. Enligt börsens uppfattning kan det emellertid inte uteslutas att det för vissa aktieägare kan finnas ett berättigat intresse av att ha

en enhetlig ordning för administration av aktier i såväl publika som privata bolag i form av depåförvaltning hos en och samma förvaltare.

Avsnitt 6.4 PRV som registerförare

Se punkt 2.5 ovan.

Avsnitt 6.5 Insyn och sekretess

Stockholmsbörsen har på de skäl som anförs av kommittén ingen erinran mot att uppgifter i avstämningsregister görs offentliga i den omfattning som följer av förslaget. Börsen kan däremot inte instämma i påståendet att en övergång till ett dematerialiserat system i sig skulle innebära större risker för en förvärvare än de risker som föreligger vid fysisk aktiehantering. Oavsett om den centrala värdepappersförvararen tillämpar ett system med kontoförande institut eller inte bör det vara möjligt att genom intyg från den centrala värdepappersförvararen säkerställa att överlåtaren har rätt att förfoga över de aktier som omfattas av överlåtelsen.

Avsnitt 6.8 Författningskommentar – Kontoreformen – 3 kap. 9 § och 4 kap. 4 § Lagen om kontoföring av finansiella instrument (LKF)

Stockholmsbörsen förordar att förbudet mot förvaltarregistrering i stället förs in som ett nytt andra stycke i 3 kap. 8 § med följande lydelse: “Aktier i privata aktiebolag får inte förvaltarregistreras”.

I det föreslagna tredje stycket bör förtydligas att bestämmelsen endast avser sådana aktierelaterade finansiella instrument som ges ut enligt ABL. PRV bör således inte kunna föra avstämningsregister avseende traditionella skuldförbindelser som getts ut av ett privat aktiebolag.

11. Övrigt

Svea hovrätt

19 kap. 11 § tredje stycket

Den valda lösningen reser frågor om regleringen är förenlig med Europakonventionen i de avseende som bl.a. Lars Millberg tagit upp i sitt särskilda yttrande. Även om prövningen av säkerheten ofta kan vara av närmast formell karaktär finns det också fall där prövningen kan ha mycket stor betydelse för minoritetsägaren. Särskilt i dessa fall är det väsentligt att regleringen sker på ett ur rättssäkerhetsaspekter godtagbart sätt. Det sagda får en alldeles särskild tyngd när man beaktar att äganderätten till minoritetsaktierna övergår genom just säkerhetens godkännande. Att tvångsvis avhända någon äganderätt till viss egendom torde typiskt sett vara ett förfarande som bör vara förenat med fullföljdsomöjligheter.

Det uttalande i doktrinen som kommittén hänvisat till, till stöd för att den valda lösningen är förenlig med Europakonventionen, ger enligt hovrättens mening inte något besked i den

frågan. De överväganden som kommittén redovisar i denna del kan inte heller i övrigt sägas utgöra ett stöd för uppfattning att regleringen med ett fullföljdsförbud vid tvister som enligt lag måste föras inför skiljenämnd uppfyller Europakonventionens krav.

Sammantaget efterlyser hovrätten även i denna del en mer ingående analys av frågeställningen innan det blir aktuellt med lagstiftning.

Riksåklagaren

Låneförbudet

I mitt yttrande 1998-04-02 över betänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) tillstyrkte jag remitterade förslag och noterade med tillfredsställelse särskilt förslaget att ta bort straffsanktionen i fråga om otillåtna lån till aktieägare. I slutbetänkandet har nu Aktiebolagskommittén reviderat sitt förslag, främst i det att man övergivit kravet på säkerhet som förutsättning för tillåtna lån till aktieägare. Förändringarna medför inget förändrat ställningstagande från min sida, varför förslaget tillstyrks.

Aktiebolagslagens straffregler

Jag har i mina yttranden över kommitténs betänkanden Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44) och Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22) varit kritisk till att kommittén bibehållit befintliga straffregler i aktiebolagslagen utan att pröva utrymmet för andra sanktionsformer (mina yttranden 1995-11-01 och 1997-08-15). Jag kan nu med beklagande konstatera att kommittén slutfört sitt arbete utan att sådan analys utförts (jfr innehållen i direktiven, se s 451 i betänkandet).

Åklagarkammaren i Linköping

När det gäller föreslagna förändringar avseende straffbestämmelserna vill jag anföra följande. Straffbestämmelserna angående brott mot låneförbudet föreslås utmönstras. Brott mot låneförbudet har ofta varit svårutredda och svårbevisade. Min erfarenhet är att det har varit få anmälningar mot låneförbudet och att de sällan leder till åtal. Jag tillstyrker kommitténs förslag att ta bort straffbestämmelsen. Med hänsyn till att låneförbudsregeln används så sällan ifrågasätter jag om inte också övriga straffbestämmelser i 27 kapitlet 1 § också skall tas bort. Vid Åklagarkammaren i Linköping känner ingen av åklagarna till att dessa straffbestämmelser tillämpats. Jag ifrågasätter också om straffskyddet är behövligt för dessa specifika stadganden.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)

Låneförbudet

I betänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) föreslog Aktiebolagskommittén att det nuvarande låneförbudet skall ersättas av en bestämmelse innebärande att aktiebolag får lämna penninglån till den aktuella personkretsen under förutsättning att de utlånade medlen skulle ha kunnat betalas ut i form av vinstutdelning och att betryggande säkerhet ställs för lånet. Samtidigt föreslogs att straffsanktionen skulle upphävas. I stället skulle ett olagligt lämnat lån återbetalas om bolaget visar att låntagaren insåg eller bort inse att det var olagligt.

Ekobrottsmyndigheten uttalade följande i yttrandet till Riksåklagaren den 5 mars 1998.

“På samma sätt som beträffande efterutdelning anser EBM att de problem som kan uppstå med möjlighet för aktuell personkrets att erhålla penninglån från bolaget närmast är att hänföra till de icke publika bolagen. Dock bör framhållas att det enligt EBM:s uppfattning torde strida mot grundtankarna för aktiebolagsformen att införa en möjlighet till penninglån på sätt som kommittén föreslår. Genom att aktieägare m.fl. uppnår de fördelar som företagande i formen av aktiebolag innebär samtidigt som man genom lånemöjligheten får tillgång till bolagets kassa kan på goda grunder befaras att möjligheterna till oegentligheter ökar. Vidare har kommittén inte berört de skattemässiga konsekvenser som kan uppkomma med ett genomförande av förslaget. En ytterligare fråga som kommittén inte berört är de svårigheter som naturligen bör uppkomma för revisorerna att rätt kunna värdera om en ställd säkerhet är betryggande eller inte. Dessa svårigheter torde göra sig särskilt starkt gällande i fall av personlig borgen.

EBM konstaterar att det av kommitténs redogörelse för motsvarande bestämmelser i andra rättsordningar framgår att regler om låneförbud finns i flera länder i Sveriges närområde.

Bl.a. mot bakgrund av att kommittén inte pekat på något behov av en förändring av nuvarande bestämmelser om låneförbud eller närmare analyserat effekterna - skatterättsliga och andra - av förbudets upphävande, ställer sig EBM avvisande till en förändring av bestämmelserna. EBM:s tveksamhet till förslaget gör sig särskilt starkt gällande i fråga om de icke publika bolagen. Om man stannar för att behålla någon form av låneförbud bör detta förbud - på samma sätt som i dag - vara straffsanktionerat.”

Det tidigare förslaget föreslås nu justeras dels genom att kravet på ställd säkerhet utmönstras dels genom tillägg av en allmän försiktighetsregel som kommittén föreslår skall gälla vid värdeöverföringar från bolaget.

Enligt Ekobrottsmyndighetens uppfattning innebär utmönstrandet av kravet på säkerhet att möjligheterna till oegentligheter av aktieägare m.fl. ytterligare ökar. Förslaget kommer således i än större utsträckning än tidigare ha en negativ inverkan på möjligheterna att effektivt bekämpa den ekonomiska brottsligheten. I betänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) konstaterades att förslaget lades fram utan särskilda skattemässiga hänsyn (sid. 88). Aktiebolagskommittén har således även i denna fråga anlagt ett renodlat aktiebolagsrättsligt perspektiv.

Ekobrottsmyndigheten vill också upprepa och understryka att det framlagda förslaget bör föranleda en analys av vilka skattemässiga effekter förslaget får. I 10 kap. 3 § 3 inkomstskattelagen (1999:1229) stadgas att till inkomstslaget tjänst skall hänföras penninglån

i strid med bl.a. 12 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385). Denna bestämmelse torde behöva ändras för det fall kommitténs förslag genomförs.

Sammanfattningsvis avstyrker Ekobrottsmyndigheten förslaget till ändring av det nuvarande låneförbudet. För det fall det trots allt övervägs att göra ingrepp i det ifrågavarande institutet anser Ekobrottsmyndigheten att frågan kräver ytterligare analys och utredning. Om detta inte bedöms nödvändigt bör bestämmelsen i vart fall omfatta ett krav på ställande av säkerhet.

Revisorsnämnden (RN)

Förslaget till ändring i de s. k släktkatalogerna i nuvarande 10 kap. 16 § första stycket 5 respektive 11 kap. 11 § första stycket 5 ABL

RN avstyrker, på nedan anförda skäl, Aktiebolagskommitténs förslag till ändring i de s.k. släktkatalogerna i nuvarande 10 kap. 16 § första stycket 5 respektive 11 kap. 11 § första stycket 5 ABL (8 kap. 16 § första stycket 5 respektive 9 kap. 9 § första stycket 5 i förslaget till ny aktiebolagslag). De nuvarande släktkatalogerna bör behållas oförändrade.

Enligt 10 kap. 16 § första stycket 2 respektive 11 kap. 11 § första stycket 2 ABL får inte den vara revisor respektive lekmannarevisor (allmän granskare i kommitténs förslag) i ett aktiebolag som samtidigt är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i det aktuella bolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver. Enligt punkten 5 i respektive lagrum får inte heller den som är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under punkten 2 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, vara revisor eller lekmannarevisor i aktiebolag. I klartext innebär det att följande personer omfattas: make, sambo, far, mor, farfar, farmor, morfar, mormor, barn, barnbarn, styvfar, styvmor, fars eller mors styvfar eller styvmor, barns make, barnbarns make, makes far och mor, makes farföräldrar och morföräldrar, makes barn, makes barnbarn, syskon, makes syskon och syskons make (jfr Knut Rodhe, Aktiebolagsrätt, 19:e uppl, s 204 och 112). Aktiebolagskommittén föreslår att dessa släktkataloger bör begränsas till att omfatta endast make och sambo.

Syftet med de nuvarande jävsbestämmelserna i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § ABL torde bland annat vara att uttömmande reglera i vilka fall det råder ett direkt förbud mot antagande av uppdrag som revisor som revisor eller lekmannarevisor (allmän granskare) i ett aktiebolag. Man kan påstå att den som träffas av någon av jävsbestämmelserna i nämnda lagrum på objektiva grunder är jävig och därför förhindrad att åta sig uppdrag som revisor/lekmannarevisor. Utöver nu nämnda jävsbestämmelser i ABL, har en kvalificerad revisor alltid att beakta de bestämmelser om oberoende som återfinns i 14 § andra stycket lagen (199:528) om revisorer (revisorslagen)⁶. Nämnda lagrum föreskriver inte bara att

⁶ För en inte juridiskt skolad person kan möjligen jävsbestämmelserna i ABL framstå som uttömmande i samtliga avseenden. Med hänsyn till att en viktig del av Aktiebolagskommitténs arbete har varit att göra den

revisorn skall iaktta gällande jävsbestämmelser för revisorer utan även beakta om det i annat fall finns någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet. Om så är fallet skall revisorn avböja eller avsäga sig uppdraget. Regeringen har den 26 april 2001 till Lagrådet överlämnat en remiss avseende en ny revisorslag. Den nuvarande 14 § revisorslagen motsvaras av bestämmelser i 23 och 24 §§ i den föreslagna nya revisorslagen. Av dessa bestämmelser framgår dels att en revisor, liksom hittills, skall iaktta de bestämmelser i andra författningar som anger i vilka fall en revisor på grund av jäv är förhindrad att utföra ett revisorsuppdrag, dels att en revisor är skyldig att för varje uppdrag i revisionsverksamheten pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Såväl den nuvarande som den föreslagna nya bestämmelsen har en subjektiv karaktär i så måtto att det åligger revisorn att pröva om det föreligger sådana omständigheter som kan rubba nyssnämnda förtroende. I den nuvarande ABL återfinns s.k. släktkataloger inte bara i 10 kap. 16 § och i 11 kap. 11 § utan även i 12 kap. 7 §, som rör det s.k. låneförbudet. Vidare finns en lätkatalog i 4 § lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m.m. (den s.k. LEO-lagen). Som skäl för sitt förslag till ändring i släktkatalogern i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § anför kommittén att de ovan nämnda lagrummen inte är anpassade till varandra. Kommittén påpekar att olikheterna delvis följer av att de har olika syften, men att skillnaderna delvis också synes sakna skäl. Mot bakgrund härav föreslår kommittén en harmonisering med utgångspunkt från den katalog som gäller för vissa riktade emissioner.

RN finner att den av Aktiebolagskommittén föreslagna ändringen medför att jävsreglern i ABL inte kommer att utgöra något hinder mot att åta sig uppdrag som revisor i exempelvis ett aktiebolag vars verkställande direktör är far, mor, son eller dotter till revisorn. Ett sådant förhållande kan enligt RN:s mening inte anses godtagbart. Det skulle visserligen vara möjligt att med stöd av 14 § revisorslagen ingripa mot revisorn i exemplet, men detta är inte att likställa med att förhållandet är uttryckligen förbjudet enligt ABL:s jävsregler. RN anser därför att det finns starka skäl för att behålla släktkatalogens nuvarande utformning och att dessa skäl väger betydligt tyngre än det av kommittén anförda harmoniseringsskålet. På samma grund bör jävsbestämmelserna avseende lekmannarevisorer (allmänna granskare) också förbli oförändrade.

För det fall RN:s ovan redovisade argument för oförändrade lätkataloger inte vinner gehör önskar RN endast påpeka följande. Om syftet är att uppnå en harmonisering – förvisso endast i ABL – kan en ändring endast i ABL te sig märklig med hänsyn till att de släktkataloger som bland annat återfinns i 17 § första stycket 4 revisorslagen (1999:1079), 8 kap. 7 § första stycket 3 lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar och i 4 kap. 6 § första stycket 7 stiftelselagen (1994:1220) såvitt kan förstås avses fortfara att ha ett med de nuvarande släktkatalogerna i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § ABL likalydande innehåll.

Slutligen, för det fall släktkatalogerna ges det av Aktiebolagskommittén föreslagna innehållet bör enligt RN:s mening formuleringen i 8 kap. 16 § första stycket 5 respektive 9 kap. 9 § första stycket 5 i den nya lagen i vart fall justeras på följande sätt: "5. är make till eller sambo med en person som avses under 2, eller" .

Revisorsyttrande i samband med apportbildning respektive apportemission

nya lagen mera lättläst och lättbegriplig, dvs. – såvitt kan förstås – bland annat lättare att tolka för icke-jurister, kan det möjligen vara lämpligt att i ABL komplettera med en hänvisning till oberoendereglererna i revisorslagen.

Av 2 kap. 11 § första stycket respektive 12 kap. 11 § i förslaget till ny ABL framgår bland annat att revisorn vid sin granskning i samband med apportbildning respektive apportemission särskilt skall pröva att all apportegendom avskilts för bolagets räkning på ett sätt som skyddar egendomen mot anspråk från aktietecknarens borgenärer och att apportegendomen i stiftelseurkunden inte åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget. Denna ändring föreslogs redan genom Aktiebolagskommitténs betänkande Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22). Eftersom nämnda förslag ännu ej lett till lagstiftning anser sig RN oförhindrad att kommentera detsamma inom ramen för detta yttrande.

Att bolaget skall tillföras apportegendomen på ett sakrättsligt giltigt sätt framgår idag endast av förarbetena. RN välkomnar därför att kravet på tillförande preciserats till "avskilts för bolagets räkning på ett sätt som skyddar egendomen mot anspråk från aktietecknarens borgenärer" .

RN har varken i SOU 1997:22 eller SOU 2001:1 funnit någon kommentar till det nu behandlade förslaget. För det fall Aktiebolagskommitténs förslag genomförs förordar RN därför att man i specialmotiveringen i vart fall kort kommenterar syftet med ändringen. Det kan finnas anledning att i specialmotiveringen även kommentera det faktum att man synes ha frånfallit det s.k. nyttokravet.

Föreningen Svenskt Näringsliv och Svenska Handelskammarförbundet

Förvärv av egna aktier

Kommittén anger som sin principiella uppfattning att alla aktiebolag, inte bara som enligt gällande lag aktiemarknadsbolag, bör tillåtas att förvärva egna aktier.

Organisationerna delar denna uppfattning, särskilt som privata bolag i andra länder har möjlighet att återköpa aktier, och anser det angeläget att rätten att förvärva egna aktier utsträcks till att omfatta alla aktiebolag. Denna inställning uttrycktes redan i remissyttranden över kommitténs betänkande (SOU 1997:22) Aktiebolags kapital och Organisationerna anser att utsträckningen nu snarast bör genomföras.

Vissa riktade emissioner m. m.

Organisationerna vill särskilt uttrycka sitt stöd för kommitténs förslag om att ett moderbolag som vill överlåta aktierna i ett dotter- eller dotterdotterbolag till det bolagets företagsledning eller anställda - en s.k. management buy out - inte skall behöva underställa beslutet moderbolagets bolagsstämma för godkännande. Detta innebär en väsentlig förenkling utan att medföra några avsevärda nackdelar för t.ex. ägare.

Ekonomistyrningsveket (ESV)

Revision

I kommittédirektiven framgår att utredningen särskilt ska uppmärksamma revisorns roll. I direktiven betonas att det är av central betydelse att revisorn intar en självständig ställning

gentemot dem han skall granska och i förhållande till bolagstämman så att han kan agera opartiskt vid granskningen.

Aktiebolagskommittén föreslår att revisorn skall lämna sitt godkännande till eller yttra sig om bolagets angelägenheter i större utsträckning än i nuläget, t.ex. om ett aktiebolag skall återbetala aktiekapital eller fatta beslut om utdelning vid extra bolagsstämma. ESV anser att det i vissa fall kommer att vara svårt för revisorn att göra dessa uttalanden, exempelvis kan det vara svårt för revisorn att avgöra om bolagets borgenärer skadas om aktiekapitalet skrivs ned. Det är dessutom oklart vilken dokumentation som bör finnas när revisorn skall lämna dessa uttalanden. ESV anser även att revisorns oberoende kan ifrågasättas om denna först skall lämna sitt samtycke i frågor kopplade till bolagets förvaltning och sedan granska bolaget. ESV ställer sig således tveksam till om den revisor som är ansvarig för att genomföra en oberoende revision även skall lämna sitt samtycke, i den utsträckning som kommittén föreslår, i frågor om bolagets förvaltning.

Lån från bolaget till aktieägare m.fl.

Aktiebolagskommittén föreslår att förbudet att låna ut medel till aktieägare ersätts av mindre långtgående restriktioner. Förslaget innebär att fritt eget kapital som kan delas ut till aktieägare även skall kunna lånas ut till dessa utan betryggande säkerhet. ESV ställer sig frågande om det befintliga minoritetsskyddet, som t.ex. uttrycks i den s.k. likhetsprincipen, är ett fullgott skydd mot att fritt eget kapital lånas ut till en begränsad krets av aktieägare i stället för att delas i form av utdelning.

ESV anser att lagstiftaren bör överväga om det bör införas ett krav, om låneförbudet tas bort, att det belopp som ska vara möjligt att låna ut till aktieägare skall framgå av bolagsordningen.

ESV anser även att statsmakterna bör beakta att aktieägare som även är anställda i bolaget kan välja att ta upp lån från bolaget i stället för att ta ut lön, vilket kan påverka statens skatteintäkter.

För att förhindra att bolaget lånar ut medel till aktieägare som inte har möjlighet att återbetala lånet anser ESV att det bör ställas krav på att betryggande säkerhet skall finnas för lån till aktieägare, enligt kommitténs förslag i SOU 1997:168 "Vinstutdelning i Aktiebolag".

Riksrevisionsverket (RRV)

Behöriga revisorer i aktiebolag

Vad i detta avsnitt anförs om RRV bör framdeles avse den planerade nya revisionsmyndigheten under riksdagen.

RRV vill framhålla att aktiebolagslagen och övriga relevanta författningar inom området bör ändras så att RRV avseende behörighet likställs med registrerat revisionsbolag. RRV anser att det är av yttersta vikt att ett ansvar för revisionen av statligt ägda bolag där staten har ett bestämmande inflytande ligger på den myndighet som har revisionsuppdraget i staten och inte på enskilda medarbetare i myndigheten. Naturligtvis måste den för RR:s medverkan

huvudansvarige revisorn vara behörig, d.v.s auktoriserad eller godkänd revisor. Revisionen kan självfallet ske gemensamt med den av bolagsstämman valda revisorn från den privata sfären.

I dagsläget väljs ofta ett registrerat revisionsbolag samt en auktoriserad revisor som är anställd vid RRV som revisorer i statliga bolag. Uppdraget är då personligt för den auktoriserade revisorn vid RRV men utförs under ordinarie arbetstid och ingår i de ordinarie arbetsuppgifterna för revisorn. Det nuvarande förfarings sättet kan dock vålla missförstånd. Dessa kan bland annat avse regeringens, och för den kommande Riksrevisionens del också riksdagens, förväntningar på RRV som myndighet och revisorer anställda i RRV. Dessutom kan risk för missförstånd i detta avseende försvåra en effektiv samverkan mellan de valda revisorerna.

Det är väsentligt att det nationella revisionsorganet har revisionsansvar också då verksamhet bedrivs i annan form än i myndighet. Det förhållandet att verksamheten i t ex ett statligt ägt aktiebolag endast delvis kommer till uttryck i transaktioner över statsbudgeten får, enligt internationella riktlinjer på området, inte innebära att verksamheten undandras från det nationella revisionsorganets mandat att granska. En ordning som innebär att revisionsorganet utser revisorer som är anställda i denna organisation att utföra revisionen på personligt mandat, så som nu gäller i Sverige, är en udda företeelse som knappast förekommer i något annat land.

Elektroniska signaturer

Vidare anser RRV att frågan om elektroniska signaturer borde förberedas tydligare i utredningen så att inga stora ingrepp i lagen behöver ske när man kommer överens om en slutgiltig lösning på problemet. Det synes troligt att vi inom en inte alltför lång framtid kommer dithän att papper med underskrifter inte längre används bland annat i kontakten med PRV.

Riksskatteverket (RSV)

Slätkatalog

a) Revisorer

Kommittén föreslår att den s.k. slätkatalogen för personer som på grund av jäv inte får vara revisorer i bolag ändras och harmoniseras med den slätkatalog som gäller för riktade emissioner.

Om förslaget genomförs kan exempelvis syskon, barn och föräldrar till någon som är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget väljas till revisor. Enligt RSV:s bedömning kan den föreslagna ändringen leda till inte önskvärda effekter när det gäller revisors oberoende.

RSV avstyrker förslaget och förespråkar att gällande slätkatalog bör vara kvar oförändrad.

b) Lån från bolagen till aktieägare m.fl.

Kommittén föreslår att den s.k. släktkatalogen beträffande penninglån till andra aktieägare m.fl. ändras och harmoniseras med den släktkatalog som gäller för riktade emissioner.

Om förslaget skulle genomföras - och det de s.k. låneförbudsreglerna som i dag finns i ABL avskaffas - blir det möjligt att utan begränsningar lämna lån till syskon, barn och föräldrar till någon som är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget. Enligt RSV skulle detta medföra ökade risker för bolagets borgenärer.

RSV avstyrker kommitténs förslag och föreslår att den i dag gällande släktkatalogen inte ändras.

Säkerhet för lån från bolaget till aktieägare m.fl.

Kommittén har tidigare i betänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) föreslagit, att lån till aktieägare m.fl. ska tillåtas under förutsättning att det dels finns täckning för det bundna egna kapitalet efter det att lånet lämnats, dels betryggande säkerhet ställs för lånet. Flera remissinstanser påpekade att det är motsägelsefullt att tillåta utdelning men inte tillåta att samma belopp lånas ut till ägarna, om de inte ställer säkerhet för lånet. Kommittén föreslår i slutbetänkandet, att någon säkerhet inte ska krävas i sådana fall.

Om det inte krävs säkerhet för lånet så föreligger en uppenbarlig risk för att låntagaren inte kommer att kunna betala tillbaka lånet på förfallodagen. Vid denna tidpunkt är det möjligt att utdelningsbara medel inte täcker lånet. Borgenärerna kan i så fall bli lidande.

RSV avstyrker förslaget.

Skattemyndigheten i Linköping

Släktkatalogen

Av 8:16 NABL (revisorsjäv) och författningskommentaren framgår att kommittén föreslagit en "harmonisering" av utformningen av ett antal regler som omfattar en släktkatalog. Dessa anges till 13:2 NABL (riktade emissioner, E.d. LEO-lagen) samt 18:1 och 4 NABL (lån m.m. till aktieägare). Enligt kommittén har reglerna visserligen delvis olika syften, men kommittén föreslår ändå en harmonisering som utgår från den senaste bestämmelsen, som är infogandet av LEO-lagen i NABL.

Kommitténs beskrivning är ofullständig såtillvida att harmoniseringen även omfattar 9:9 NABL (jäv avseende allmän granskare). I sistnämnda författningskommentar finns dock en hänvisning till 8:16 NABL. I sammanhanget vill SKM peka på en felskrivning i författningskommentaren till 8:11 NABL. Någon punkt 3 finns varken i paragrafen eller i 10:11 ABL.

I betänkandet 1997:22 Aktiebolagets kapital, föreslogs att LEO-lagen skulle inarbetas i ABL, men så skedde inte i prop. 1999/2000:34. I slutbetänkandet utgår kommittén från sitt förslag i betänkandet.

LEO-lagen omfattade enbart aktiebolag eller dotterbolag till sådana bolag, som enligt lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument utgjorde aktiemarknadsbolag. Enligt 13:1 NABL ska bestämmelserna tillämpas på publika bolag och dotterbolag till sådana bolag. Enligt 13:2 NABL fordras beslut av bolagsstämman i det emitterande bolaget om företrädesrätten till teckning av aktier för aktieägarna ska frångås till förmån för

- 1 styrelseledamöter i det emitterande aktiebolaget eller annat företag i samma koncern,
- 2 VD i det emitterande aktiebolaget eller annat företag i samma koncern,
- 3 Andra anställda hos det emitterande aktiebolaget eller annat företag i samma koncern,
- 4 Make eller sambo till någon som avses i 1-3, 5 Omyndigt barn som står under vårdnad av någon som avses i 1-3,
- 6 Juridisk person över vilken någon som avses i 1-5, ensam eller tillsammans med någon annan som avses där, har ett bestämmande inflytande.

Nuvarande bestämmelse om revisorsjäv i 10:16 ABL omfattar både publika och privata aktiebolag. Den innebär bland annat att den får inte vara revisor som (enligt punkt 5) är gift eller sambo med eller syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under punkt 2 (ledamot i styrelsen eller VD i bolaget eller dess dotterföretag eller biträder bolaget vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver) eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon.

Samma utformning som i 10:16 ABL finns i 11:11 ABL om jäv för lekmannarevisor. Även bestämmelsen i 12:7 ABL om förbud mot penninglån till aktieägare, VD och styrelseledamot samt med dessa besläktade personer, har i stort samma utformning.

Det är således denna relativt omfattande slätkatalog som ersatts av 13:2 punkt 4 NABL, dvs. enbart make och sambo till styrelseledamot, VD eller person som biträder vid bolagets bokföring och medelsförvaltning eller kontroll därav.

Enligt SKM är en annan utformning av punkt 4 i 13:2 NABL knappast möjlig, med tanke på att punkt 3 innefattar en mycket vid krets, andra anställda i det emitterade bolaget eller annat företag i samma koncern. Det omfattar dessutom enbart publika bolag, som normalt har ett stort antal anställda. Revisorsjäv och låneförbud omfattar alla bolag, men berör i större utsträckning de privata bolagen, ofta mindre och medelstora fåmansföretag.

Detta medför enligt SKM att en förutsättning för en harmonisering av slätkatalogen är att denna uppfyller likartade syften i de olika bestämmelserna. Så är inte fallet här.

Den föreslagna regeln i 8:16 NABL innebär exempelvis att jäv inte uppkommer om revisorns broder/syster är VD i det bolag där revisorn har revisionsuppdrag. Detta är enligt SKM helt orimligt.

Även vid lån från bolag till aktieägare m.fl. får den föreslagna slätkatalogen i 18:1 och 4 NABL oacceptabla konsekvenser. Lån kan exempelvis lämnas till myndiga barn, syskon m.fl. till aktieägare, VD eller styrelseledamot.

SKM avstyrker de föreslagna ändringarna i slätkatalogen.

Värdeöverföringar till aktieägare respektive lån från bolaget till aktieägare m.fl.

Kommittén har i betänkandet 1997:168 föreslagit ändringar i de s.k. låneförbudsreglerna. Betänkandet har ännu inte lett till någon proposition. Förslaget innebar i korthet att lån kunde lämnas om betryggande säkerhet erhöles och lånet inte inkräktade på bolagets bundna kapital. I 18:1 NABL tas kravet på att gäldenären ska lämna betryggande säkerhet bort, eftersom kommittén nu anser det motsägelsefullt att kräva säkerhet för belopp som bolaget hade kunnat dela ut.

Med avseende på lån till gäldenär för förvärv av aktier i bolaget eller bolag i samma koncern framställdes förslag om ändrade regler i SOU 1997:22 Aktiebolagets kapital. Förslaget att förbudet enbart skulle omfatta aktier i bolaget eller överordnat bolag genomfördes inte i prop. 1999/2000:34. Förslaget återkommer här i 18:4 NABL.

I konsekvens härmed föreslår kommittén att den i 19:1 punkt 4 upptagna straffbestämmelsen för brott mot låneförbudet tas bort.

Kommitténs förslag grundas på det "friare" synsätt som återfinns i den nya regel om godtagna värdeöverföringar i 14:2 andra stycket NABL. I första stycket anges fem tillåtna former för värdeöverföring, såsom vinstutdelning, förvärv av egna aktier etc. I andra stycket stadgas följande: "Trots vad som sägs i första stycket får en värdeöverföring ske, om samtliga aktieägare samtycker därtill." Värdeöverföringar får dock aldrig inkräkta på bolagets bundna kapital.

Reglerna om låneförbudet syftar till att så långt möjligt skapa ett skydd för bolagets borgenärer m.fl. Detta skydd minskar avsevärt om aktieägarna när som helst oreglerat kan överföra bolagets fria egna kapital till sig själva.

Syftet med låneförbudet har också varit att förhindra skatteflykt eller uppskjutande av beskattning genom att aktieägarna t.ex. tar konsumtionslån i bolaget.

Enligt SKM strider de föreslagna reglerna om möjlig utlåning av bolagets fria egna kapital till aktieägare m.fl. för privat konsumtion mot själva syftet med aktiebolagsformen, som är att skapa ett lämpligt instrument för en affärsmässig verksamhet. Motiveringen att motsvarande belopp "skulle kunnat" utdelas är inte relevant, eftersom en utdelning får andra skattemässiga konsekvenser än ett lån. De föreslagna reglerna inbjuder enligt SKM särskilt i enmans- och familjebolag till aktiebolagsrättsligt olämpliga och skattemässigt tvivelaktiga transaktioner.

Även regeln i 14:2 andra stycket NABL om frångående av tillåtna former för värdeöverföring om samtliga aktieägare samtycker, är olämplig. Enligt SKM är det viktigt att värdeöverföringar mellan aktiebolaget och ägarna sker i reglerade former. Detta krav har särskild tyngd för de privata bolagen.

SKM avstyrker förslagen.

Skattemyndigheten i Göteborg

Ändrad släktkatalog – revisorer

Kommittén föreslät att den s.k. slätkatalogen för personer som, på grund av jäv, inte kan vara revisorer i ett bolag ändras och harmoniseras med den slätkatalog som gäller för riktade emissioner.

Om förslaget genomförs kan exempelvis syskon, barn och föräldrar till någon som är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget väljas till revisor. Detta skulle leda till oönskade effekter vad gäller revisorns oberoende.

SKM delar därför inte Kommitténs bedömning, utan anser att gällande slätkatalog bör vara kvar oförändrad.

Ändrad slätkatalog - lån från bolaget till aktieägare m.fl.

Kommittén föreslår att den s.k. slätkatalogen beträffande penninglån till aktieägare m.fl. ändras och harmoniseras med den slätkatalog som gäller för riktade emissioner.

Om förslaget genomförs blir det exempelvis möjligt för ett bolag att lämna penninglån, utan begränsningar, till syskon, barn och föräldrar till någon som är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget. Detta skulle leda till stora förändringar jämfört med dagens regler vilket skulle kunna medföra skada för bolagets borgenärer. SKM delar därför inte Kommitténs bedömning, utan anser att gällande slätkatalog bör vara kvar oförändrad.

Säkerhet för lån från bolaget till aktieägare m.fl.

Kommittén föreslog i betänkandet SOU 1997:168, Vinstutdelning i aktiebolag, att lån till aktieägare m.fl. ska tillåtas under förutsättning att det dels finns täckning för det bundna egna kapitalet efter lånets lämnande, dels ställdes betryggande säkerhet för lånet. Flera remissinstanser påpekade att det är motsägelsefullt att tillåta utdelning men inte tillåta att samma belopp lånas ut till ägarna, om de inte ställer säkerhet för detsamma. Kommittén föreslår nu, i sitt slutbetänkande, att säkerhet inte ska krävas.

SKM delar inte Kommitténs uppfattning. Om säkerhet för lånet inte krävs föreligger en uppenbar risk för att lånet inte kan återbetalas på förfallodagen. Vid denna tidpunkt är det möjligt att utdelningsbara medel inte täcker lånet. Borgenärerna blir i så fall lidande. SKM avstyrker mot denna bakgrund förslaget.

Delbetänkande (SOU 1997:168) Vinstutdelning i aktiebolag

I SKM:s yttrande 1998-03-20, dnr A 20576-98/900, över delbetänkandet SOU 1997:168 Vinstutdelning i aktiebolag, har främst följande invändningar redovisats.

Mot bakgrund av dels förslaget om s.k. efterutdelning, dels förslaget att nuvarande låneförbudsbestämmelse tas bort anser SKM att det är motiverat att införa ett uttryckligt förbud mot förskottsutdelning och interimsutdelning, dvs. att ett bolag inte kan dela ut under samma år upparbetade och anteciperade vinster. Undantag bör i sistnämnda fall dock göras för koncernbidrag.

Enligt gällande rätt får bolagsstämman som huvudregel inte besluta om utdelning av större belopp än vad styrelsen föreslagit eller godkänt. Kommittén har föreslagit att vetorätten för styrelsen i samband med vinstutdelning avskaffas. SKM anser att förslaget inte ska genomföras. Enligt SKM skulle förslaget möjligen kunna genomföras i mindre bolag där det råder full eller i det närmaste full identitet mellan ägare och styrelsemedlemmar. För större bolag är däremot ett avskaffande av vetorätten tveksam. Styrelsen får i normalfallet anses ha större möjlighet att bedöma hur stor utdelning som, med hänsyn till bolagets borgenärer och ekonomiska förhållanden i övrigt, är lämplig och kan bättre beakta bolagets långsiktiga intressen än aktieägarna, för vilka intresset av omedelbar utdelning kan stå i förgrunden. Nuvarande avsättningsskyldighet till reservfonden föreslås bli avskaffad, bl.a. med hänvisning till kravet på att, inför ett beslut om vinstutdelning, beakta bl.a. bolagets konsolideringsbehov (försiktighetsregeln). I förarbetena till 1975 års lag anförde departementschefen bl.a. att företagen kunde konsolidera sig i stor utsträckning genom bildande av dolda reserver med hjälp av obeskattade medel. I ett skattesystem med begränsade möjligheter härtill borde behovet av konsolidering genom avsättning till reservfond bli mer påtagligt. Ytterligare ett skäl till att behålla avsättningsskyldigheten kan vara att Kommittén föreslår att kopplingen mellan vinstutdelningsutrymmet i moderbolag och koncernredovisningen avskaffas. SKM anser mot bakgrund av ovanstående att avsättningsskyldighet till reservfond ska kvarstå.

SKM anser att en stoppregel mot skalbolagstransaktioner ska införas. Det är vanligt att anställda och borgenärer blir lidande på grund av oseriösa skalbolagstransaktioner.

Överföringar av enstaka sakvärden föranleder som regel uttagsbeskattning hos bolaget. Den skatteskuld som uppkommer i samband med sådana överföringar måste beaktas vid bedömningen av om det bokförda värdet på bolagets nettotillgångar efter värdeöverföringarna till fullo täcker bolagets bundna egna kapital. Detta har emellertid inte berörts i Kommitténs överväganden. Enligt SKM:s mening bör detta ges uttryck för.

Kommittén föreslår att aktiebolag får lämna penninglån till aktieägare m.fl. under förutsättning att de utlånade medlen skulle ha kunnat delas ut som vinst och att betryggande säkerhet ställs för lånet. Om förslaget genomförs är vi tillbaka i en liknande situation som den som rådde på 60- och 70-talen med stor omfattning av penninglån från fåmansbolagen till ägarna för privat konsumtion, vilket i sin tur leder till uppskjuten beskattning, då många aktieägare väljer att "leva på lån" och därmed slipper göra löneuttag. Möjligheten att uppta penninglån från eget bolag, kombinerad med de nyligen införda reglerna om delvis skattefri utdelning från icke marknadsnoterade bolag kommer att göra det helt eller delvis obehövt för många aktieägare att i framtiden ta ut lön. Mot bakgrund av det som ovan anförts avstyrker SKM Kommitténs förslag om en ny reglering av lån till aktieägare m.fl.

SKM anser även att straffsanktioner för den som bryter mot låneförbudet ska finnas kvar. Annars är risken stor att reglerna blir verkningslösa.

I övrigt hänvisas till SKM:s yttrande, 1998-03-20, på delbetänkandet.

Delbetänkande (SOU 1999:36) Likvidation av aktiebolag

I SKM:s yttrande 1999-08-12, dnr 614-40321-99/820, över delbetänkandet SOU 1999:36 Likvidation av aktiebolag, har främst följande invändningar redovisats.

Skattemyndigheten finner att ett systematiskt utnyttjande av likvidationsförfarandet innebärande att bolag under avsevärd tid saknar behörig styrelse bor kunna medföra att bolaget tvångsvis likvideras. SKM delar således inte kommitténs ställningstagande denna del.

När det gäller den personkrets som kan bli föremål för betalningsansvar anser SKM att den begränsning som kommittén föreslår inte skall genomföras. I stället bör klargöras att även andra, som inte innehar organställning, kan åläggas ett personligt betalningsansvar. Enligt SKM är det viktigt att det finns möjlighet att ställa sådana personer till ansvar vilka, utan att inta organställning, de facto utövat ett väsentligt inflytande på beslutsfattande i bolaget, exempelvis styrelseledamöter som utträtt eller firmatecknare.

SKM finner det angeläget att frågan om aktiebolags rättskapacitet och partshabilitet efter konkurs klargörs även om kommittén inte i betänkandet tagit ställning i denna fråga. I samband med konkurs och likvidation föreligger stor osäkerhet om bolaget har partshabilitet vid eventuella skatteprocesser som är nödvändiga för att kunna fastställa underlag för eventuellt skadeståndsansvar eller företrädaransvar för bolagets företrädare.

I övrigt hänvisas till SKM:s yttrande, 1999-08-12, på delbetänkandet.

Skattemyndigheten i Örebro

18 kap. 1 § Aktiebolagslagen – låneförbudet

Skattemyndigheten anser att förbudet mot penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern, jämte närstående till dessa eller till juridisk person som någon av nyssnämnda personer har bestämmande inflytande över, skall kvarstå.

Den föreslagna lagstiftningen medför vittgående möjligheter för aktieägare att kringgå skattelagstiftningen genom lånetransaktioner. Detta kan på sikt leda till omfattande skatteplanering och bortfall av skatteintäkter.

Om aktiebolagskommitténs förslag genomförs i denna del, anser skattemyndigheten att de nuvarande skattekONSEKVENSerna av att lån lämnas till aktieägare med flera måste vidmakthållas i syfte att förhindra kringgående av skattelagstiftningen. Detta kan ske genom att bestämmelserna i 10 kap 3 § och 11 kap 45 § inkomstskattelagen bearbetas på så sätt att de ges en i förhållande till aktiebolagslagen självständig innebörd.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm

3 kap. 7 § Samtyckesförbehåll

KFM anser att det är klargörande och avvärjer eventuella tvister när det av lagtexten i 3 kap 7 i förslaget framgår att ett samtyckesförbehåll i ett privat bolag inte kan inskränka överlåtelse av utmätt aktie eller aktie som ingår i konkursbo.

3 kap. 19 och 20 §§ Hembud

Ändringar har gjorts i 1997 års förslag för att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan styrelse och central värdepappersförvarare. KFM vill göra kommittén uppmärksam på några mindre skrivfel i 3 kap 19 och 20 §§. Det bör i 19 § andra stycket stå "den nye ägaren i aktieboken prövas" och i 20 § första stycket "i aktieboken med uppgift om dagen för anmälan".

18 kap. Lån från bolaget till aktieägare m.fl.

KFM ifrågasätter kommitténs förslag att avskaffa låneförbudet i ABL. Förslaget kommer att medföra en försvagning av kapitalskyddet i bolagen.

Mot förslaget talar att i en konkurssituation kan bolagets tillgångar till stor del komma att bestå av fordringar mot aktieägare. Det är KFM:s erfarenhet att det är kostnadskrävande att driva in denna typ av fordringar, ett arbete som i många fall får avslutas utan att medel har kunnat tillföras boet. KFM anser därför att kravet på betryggande säkerhet vid utlåning till aktieägare måste vara kvar. En annan risk är att aktieägare i mindre företag sammanblandar sin privatekonomi med bolagets när det öppnas en möjlighet för intressenter i bolaget att få ett lån från bolaget.

Förbjudna lån för privatkonsumtion förekommer redan idag främst i form av avräkningskonton med aktieägare men även genom orealistiska kassasaldon. Många aktieägare kan på detta vis avstå från att ta ut lön från sina bolag och därmed undvika beskattning.

Förslaget kräver att bolagets revisorer kan uppträda rakryggat och förhindra att bolaget åderlåts på kapital. Det är särskilt viktigt att bolagets revisor verkligen är självständig i förhållande till bolaget. KFM anser därför att nuvarande jävsregler i 10 kap. 16 § ABL måste bibehållas oförändrade.

KFM anser inte att det är lämpligt att i förslagets 18 kap. 1 och 4 §§ använda ordet "gäldenär" då detta kan missförstås. Släktkatalogen bör utformas på samma sätt som i 13 kap. 2 § i förslaget.

22 kap. Likvidation och upplösning

KFM noterar att ett bolag enligt förslaget även framöver ska upprätta en kontrollbalansräkning om bolaget vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken befunnits sakna utmätningsbara tillgångar. KFM anser att bestämmelsen är nödvändig för att få styrelsen att agera vid insolvens.

Vid överskott i konkurs ska ett likvidationsförfarande inledas eller fortsätta. KFM föreslår att det i stället ska ingå i konkursförvaltares uppdrag att utdela överskottet, när det kan förutsättas att det inte räcker till för att täcka kostnaderna för likvidationsförfarandet. I annat fall kommer likvidatorn sedan bolaget gått i likvidation att konstatera att bolaget saknar medel till täckande av uppkomna kostnader, varvid bolaget i likvidation på nytt försätts i

konkurs. Denna rundgång innebär bara onödiga kostnader för samhället och en värdedeförstörelse för aktieägarna.

27 kap. Straff och vite

Ansvar för att aktieboken förvaras på ett betryggande sätt ligger på styrelsen i kupongbolag. Det är KFM:s erfarenhet att aktiebok ofta saknas i både levande bolag och bolag försatta i konkurs. Utredningen om vilka som är ägare till bolagen blir därmed ofta resultatlös. Eftersom kommitténs förslag om straff och vite inte innebär någon uppstramning mot gällande rätt kommer problemen att kvarstå.

Fjärde AP-Fonden

Fjärde AP-fonden delar Stig Rindborgs och Rolf Åbjörnssons mening att skiljenämndens beslut avseende säkerhet vid förhandstillträde skall kunna överklagas till domstol.

Slutligen noterar Fjärde AP-fonden med icke ringa förvåning kommitténs förslag, att moderbolag som avser att överlåta aktierna i ett dotterbolag till detta bolags företagsledning eller anställda ej skall behöva underställa beslutet moderbolagets bolagsstämma för godkännande. Detta krav på transparens är synnerligen viktigt för alla ägare i jämförelse med de olägenheter som orsakas moderbolaget, särskilt i aktiemarknadsbolag. Varje eventuell uppluckring av den s.k. Leolagens regelverk måste noggrant vägas mot risken att allmänhetens förtroende för aktiemarknaden sviktar.

Patent- och registreringsverket (PRV)

2 kap. 1 § Bolagsbildning

PRV förutsätter att den öppningsbalansräkning som föreslås skall upprättas i samband med bolagsbildning skall ges in till PRV inför registreringen av bolaget.

I samband härmed vill PRV också framföra att vad verket anför angående ingivande av bankintyg vid tillskottsemission, under rubriken Aktier utan nominellt värde, även bör gälla beträffande nybildning av aktiebolag. PRV föreslår med hänvisning till vad som tidigare anförts att det idag rådande kravet på ingivande av bankintyg vid nybildning av aktiebolag bibehållas.

2 kap. 5 § Bolagsordningens innehåll

Aktiebolagskommitten föreslår att den tidpunkt vid vilken sådan utskrift av aktieboken skall göras, som ligger till grund för rätten att delta i bolagsstämma i avstämningsbolag, skall anges i bolagsordningen. Detta är motiverat av att utskriftsdagen får anses ha stor betydelse för aktieägarna.

PRV instämmer i att utskriftsdagen är av mycket stor vikt och föreslår därför att det i en förordningsbestämmelse regleras att den inte bara skall anges i bolagsordningen, utan att den även skall registreras i aktiebolagsregistret.

12 kap. 4 § Tillskottsemission genom nyemission av aktier

I den föreslagna lagtexten stadgas att bolaget i beslutet skall ange, hur stor del av emissionsbeloppet som skall tillföras aktiekapitalet. PRV menar att bestämmelsen kan leda till missförstånd. Om inte det särskilt anges i beslutet att viss del av betalningen skall tillföras aktiekapitalet kan det uppfattas som om att ingenting skall tillföras aktiekapitalet. I själva verket kan det vara så, att det framstått som självklart för bolaget att aktiekapitalet skulle ökas, eftersom en nyemission i det nuvarande regelsystemet alltid medför en ökning av aktiekapitalet. PRV anser därför att bestämmelsen i stället borde utformas så, att beslutet klart skall ange både hur stor del av beloppet som skall tillföras aktiekapitalet och hur mycket som skall föras till fritt eget kapital eller bunden fond.

12 kap. 23 § Registrering av beslutet

Den föreslagna lydelsen av 12 kap. 23 § har sin motsvarighet i 8 kap. 26 § i det av kommittén tidigare avgivna delbetänkandet Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22).

Av 8 kap. 26 § fjärde stycket i delbetänkandet framgår att bolaget med revisorsintyg eller intyg från Värdepapperscentralen skall styrka att "full och godtagbar betalning erlagts enligt tredje stycket 2 eller 3". Punkten 2 i nämnda lagrum avser nyemission och punkten 3 avser emission av konvertibler.

Av den föreslagna lydelsen av 12 kap. 23 § i slutbetänkandet stadgas i fjärde stycket att revisorsintyg skall upprättas som styrker att "full och godtagbar betalning erlagts enligt tredje stycket 2 eller 3", d.v.s. samma formulering som i 8 kap. 26 § i delbetänkandet. Punkterna 2 och 3 i det berörda lagrummet i slutbetänkandet syftar emellertid på tillskottsemission genom emission av teckningsoptioner respektive konvertibler. Här är nyemissionsfallet intaget under punkten 1.

Med den föreslagna lydelsen av 12 kap. 23 § i slutbetänkandet skulle något revisorsintyg aldrig behöva upprättas vid tillskottsemission genom emission av aktier, än mindre skulle ett sådant intyg behöva ges in till PRV. Detta torde inte vara avsikten med bestämmelsen och PRV föreslår därför att fjärde stycket i nämnda lagrum bör lyda:

"Att full och godtagbar betalning erlagts enligt tredje stycket 1 eller 3 skall bolaget styrka med intyg från en auktoriserad eller godkänd revisor. "

15 kap. Vinstutdelning

PRV anser att det är bra att reglerna om vinstutdelning förtydligas. Det gäller framför allt regleringen av dokumentationen inför beslut om vinstutdelning på extra bolagsstämma.

17 kap. 16 § Återbetalning till aktieägarna m.m.

Bestämmelsen innebär att PRV i otvistiga fall skall vara tillståndsmyndighet vid verkställandet av beslut om minskning av aktiekapitalet. PRV menar att det är en bra och smidig ordning som stämmer överens med vad som idag gäller vid tillstånd till fusion.

17 kap. 18 § Kallelse på bolagets borgenärer

Här vill verket framföra önskemål om en lagreglerad, fastställd kallelsetid på bolagets borgenärer omfattande två månader. Verket anser, precis som i fråga om fusion och fission, att såväl bolagen som borgenärer och andra intressenter är betjänta av författningsreglerade frister som gör det lättare att förutse hur lång tid ett förfarande med minskning av aktiekapitalet kan komma att ta. PRV utvecklar detta i sin kommentar till 20 kap. 15 § och 21 kap. 15 § nedan.

20 kap. 15 § och 21 kap. 15 § Kallelse på bolagens borgenärer

Enligt bestämmelserna i 20 kap. 15 § respektive 21 kap. 15 § skall PRV kalla bolagens borgenärer och i kallelsen ange en viss dag då de borgenärer som vill motsätta sig ansökan skall anmäla detta. Lydelsen ger PRV fria händer att välja en lämplig tidsfrist. Vid fusion tillämpar PRV idag normalt en tvåmånadersfrist. Kallelsen utfärdas genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. (PRV har dock i annat sammanhang föreslagit att detta skall ske i PRV:s egen kungörelsetidning). Det kan även nämnas att tidigare, när tingsrätterna hanterade dessa frågor, sattes kallelsetiden oftast till fyra till sex månader.

I samband med fusion har alltså PRV valt en kungörelsetid på två månader. Denna tid får anses väl avvägd med hänsyn till bolagens intresse av att slutföra fusionen inom en rimlig tid och att ge eventuella borgenärer som vill eller överväger att bestrida fusionsplanen lämplig tid för rådru.

Inte sällan innebär PRV:s kallelsetid vid fusion ett oförutsett moment för bolagen som räknat med att fusionsförfarandet skulle ha kunnat genomföras under en kortare tidsperiod än den som blir fallet när hela processen med ett kallelseförfarande genomförs. Ibland vill bolagen därför ha en kortare kallelsetid än två månader. Anledningen till detta är i de flesta fall just att bolagen vill hinna slutföra fusionen före ett visst datum. Som skäl för att få en förkortad tid anger bolagen vanligen att det inte finns några okända borgenärer och att fusionen inte innebär någon fara för bolagens borgenärer. Vid en sådan begäran tvingas PRV till svåra avväganden huruvida den aktuella tiden kan begränsas till en kortare tid än två månader utan risk för att borgenärer och andras intressen trots allt äventyras.

PRV föreslår därför att kallelsetiden vid fusion och fission alltid skall omfatta två månader. Att i lagtexten föreskriva en minsta tid för ett bestridande underlättar bolagens tidsplanering avseende såväl ett fusionsförfarande som ett fissionsförfarande. Även borgenärerna får en enkel och klar regel som innebär att de generellt har minst två månaders betänketid för ett bestridande. Sådana bestämmelser skulle medföra att borgenärerna inte behövde riskera att tiden i vissa fall skulle bli kortare än två månader.

24 kap. 4 § Kungörande i Post- och Inrikes Tidningar

PRV har med tillfredsställelse noterat att det i andra lagstiftningssammanhang har skett ändringar i kungörelseförfarandena på så sätt att tidigare bestämmelser om obligatoriskt kungörande i Post- och Inrikes Tidningar ersatts av regler om att verket får kungöra registreringsuppgifter i en av verket utgiven tidning. Det gäller således i dag för kungörande av inkomna räkenskapshandlingar och kungörande av näringsförbud.

PRV anser att denna nyordning är kostnadseffektiv och rationell. Verket förordar att en motsvarande kungörelseform skrivs in i 24 kap. 4 § och att obligatoriet att använda sig av

Post- och Inrikes Tidningar utmönstras en gång för alla. PRV vill påminna om att verket den 7 december 1999 har givit in en framställning till regeringen om att få kungöra all bolags- och föreningsrelaterad information i en av PRV utgiven tidning och då helst i elektronisk form.

Kostnader

PRV:s verksamheter inom bolagsavdelningen finansieras med avgifter. PRV har gjort en sammanställning av de systemändringar som blir nödvändiga om Aktiebolagskommittens förslag genomförs (aktieägarregistret behandlas separat nedan). De kostnader som detta skulle medföra har uppskattats till cirka 2,5 milj. kr. Dessutom tillkommer naturligtvis kostnader för utfärdande av nya blanketter, informationsmaterial, utbildning m.m. Enligt PRV:s uppfattning skall full täckning för dessa kostnader uppnås genom avgiftsfinansiering vilket kan föranleda avgiftsjusteringar om förslagen genomförs.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Arkivering av aktieboken

I 4 kap 5 § i förslaget anges att aktieboken skall bevaras intill dess tio år har förflutit från det att bolaget har upplösts. Stadgandet innehåller emellertid inte någon bestämmelse som anger vem som bär ansvaret för bevarandet. Skall ansvaret åvila styrelsen, aktieägarna eller likvidatorn? En komplettering i detta hänseende är önskvärd. I sammanhanget bör noteras vad som skall gälla för t ex det fall att bolaget har haft en enda aktieägare som tillika varit ensam styrelseledamot och denne avlider. Vem har då ansvaret för att aktieboken bevaras?

Rösträtten under tiden för hembud

I 3 kap 18 § 1 st 8 punkten i förslaget anges att en hembudsklausul skall innehålla en bestämmelse om vem som skall ha rätt att rösta för en överlåten aktie under tiden från överlåtelserna till dess den definitiva ägaren blir införd i aktieboken. Fakultetsnämnden ställer sig något tveksam till om det över huvud taget bör vara tillåtet att införa en sådan bestämmelse i bolagsordningen. I vart fall bör det klargöras huruvida det är möjligt att inta en bestämmelse om att varken förvärvaren eller överlåtarens får rösta för aktierna innan äganderätten är definitivt avgjord.

Lydelsen av generalklausulerna

De s k generalklausulerna i aktiebolagslagen, dvs 8 kap 34 § och 9 kap 37 § i nu gällande lag föreskrev tidigare att beslut och andra åtgärder som var ägnade att bereda otillbörlig fördel åt en aktieägare till nackdel för bolaget eller annan aktieägare var förbjudna. I samband med 1998 års ändringar i 8 och 9 kapitlen ABL ändrades stadgandena till att omfatta beslut och åtgärder ”kan ge en otillbörlig fördel.....”. I förarbetena anges att ändringen enbart vara föranledd av språkliga skäl. Det är emellertid en betydande skillnad mellan att ett beslut kan ge en fördel och att beslutet är ägnat att bereda en fördel. För att ett beslut skall kunna ge en fördel räcker det med att det inte är uteslutet att en fördel kan uppkomma. Däremot är ett beslut bara ägnat att medföra en fördel om det är sannolikt att åtgärden leder till detta. Någon anledning att på det sätt som skett ge bestämmelserna en utvidgad lydelse finns enligt fakultetsnämnden inte. Nämnden förordar därför att

bestämmelserna, som i förslaget återfinns i 6 kap 41 § och 7 kap 34 §, återfår sin gamla lydelse.

Svenska Kommunförbundet

Aktiebolagslagen och IT-samhället

Kommunförbundet anser att lagförslaget i alltför hög utsträckning speglar det pappersbaserade samhället. En fullständig genomgång bör därför göras av lagförslaget i syfte att i största möjliga utsträckning anpassa lagen till den elektroniska teknik som idag och inom överskådlig framtid finns tillgänglig.

Vi konstaterar att kommittén i viss utsträckning har beaktat förekomsten av ny teknik (se exempelvis avsnitt 4.3). I stora delar återspeglar dock lagförslaget det traditionella pappersbaserade samhället. När aktiebolagslagen nu moderniseras borde enligt vår uppfattning ett elektroniskt perspektiv anläggas vad avser hela lagen. Som ett exempel på otidsenlighet hos lagförslaget kan anges bestämmelsen rörande stämmoprotokoll (6 kap. 42 §). Ett stämmoprotokoll skall "undertecknas" av protokollföraren och "justeras" på i lagtexten föreskrivet sätt. Lagtexten borde här möjliggöra upprättandet av elektroniskt protokoll med elektroniska signaturer (jfr 17 § lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer). Det elektroniska protokollet borde i sin tur kunna användas inom ramen för ett elektroniskt registreringsförfarande hos PRV. Målsättningen måste rimligtvis vara att minska användningen av pappersdokument.

En annan bestämmelse som kan diskuteras är 25 kap. 4 § som anger att bl a sätesort skall anges i brev, fakturor och orderblanketter. Bestämmelsen infördes år 1995 och har sin grund i det s k publicitetsdirektivet från år 1968 (68/151/EEG). Att märka är emellertid att direktivet inte reglerar innehållet i fakturor, utan endast brev och orderblanketter. I förarbetena till bestämmelsen angavs dock att inte bara brev och orderblanketter utan även fakturor skulle omfattas av bestämmelsen. Från ett elektroniskt perspektiv kan kravet på angivande av sätesort ifrågasättas. Elektroniska fakturor är idag vanligt förekommande. Inom offentliga sektorn har sedan mitten av nittioalet ett arbete pågått med att ta fram meddelandestandarder för elektronisk handel (SFTI, Single Face to Industry). Vid kommunikation mellan två parter med hjälp av meddelandestandarder är ambitionen att i första hand arbeta med nyckelbegrepp, som i sin tur leder till annan information. Man vill - för att förenkla systemanpassningen hos respektive part - ha en så liten gränsyta som möjligt. Ett bolags organisationsnummer är ett sådant nyckelbegrepp som utmärkt lämpar sig för en meddelandestandard. Annorlunda förhåller det sig med en uppgift om sätesort. Denna uppgift leder inte vidare någonstans, utan kräver enbart datautrymme. Uppgiften i fråga måste vidare ha en mycket begränsad betydelse även för den som läser en faktura i pappersform. Det är företrädesvis när rättsliga åtgärder skall vidtas som uppgiften är av intresse; knappast i den dagliga verksamheten. Uppgiften är mycket enkel att få via PRV med hjälp av organisationsnummer. Vårt förslag är att kravet på angivande av sätesort i faktura tas bort.

Lån till aktieägare m fl

Kommunförbundet anser att koncernundantaget i 18 kap. 2 § 1 st 2 p. även bör omfatta företagsgrupper i vilken moderorganisationen utgörs av en kommun, landsting eller ett kommunalförbund.

Inom den kommunala sektorn är det vanligt förekommande med s k koncernkonton. Dessa konton används för att samordna finansieringen inom den kommunala organisationen, bestående av kommunen och av kommunen ägda bolag. I stället för att för att söka finansiering externt vill man i första hand utnyttja de likvida medel som finns inom den egna kommunala organisationen. Problemet är att en organisation där en kommun är ägare till ett flertal aktiebolag inte utgör någon koncern i aktiebolagsrättslig mening, eftersom en koncern förutsätter att ett svenskt aktiebolag är moderföretag. Koncernundantaget i nuvarande lag och den föreslagna 18 kap. 2 § ABL kan således inte åberopas i dessa fall. Om kommunen själv är låntagare kan visserligen kommunundantaget i 1 p. åberopas. I själva verket vet man dock ofta inte vem som är låntagare, eftersom tanken är att såväl bolagen som kommunen själv skall kunna utnyttja koncernkontot. I många fall har kommunerna därför valt att bilda en aktiebolagsrättslig koncern med ett av kommunen helägt aktiebolag som ägare till de övriga bolagen. Även denna konstruktion har emellertid oklarheter.

I lagförslaget har i 18 kap. 2 § 2 st vissa andra företagsgrupper likställts med koncern. För att underlätta en effektiv kapital- och finansförvaltning i landets kommuner bör enligt vår uppfattning även företagsgrupper där kommun, landsting eller kommunalförbund är moderorganisation likställas med koncern (jfr även bestämmelserna om ställföreträdarjäv i nuvarande 8 kap. 20 och 28 §§, där likartade resonemang förts).

Varken i nuvarande lagtext eller i lagförslaget omfattas kommunalförbund (3 kap. kommunallagen) av undantag från låneförbudet. Vi kan inte se något sakligt skäl till detta. Vi föreslår därför att ordet kommunalförbund läggs till i 18 kap 2 § 1 st 1 p. I samma punkt talas det i lagförslaget om "landstingskommun". Vi vill påpeka att kommunallagen numera använder begreppet "landsting", varför paragrafen bör justeras.

Landstingsförbundet

Aktiebolagslagen och IT-samhället

Landstingsförbundet anser att lagförslaget i alltför hög utsträckning speglar det pappersbaserade samhället. När aktiebolagslagen nu moderniseras borde enligt vår uppfattning ett elektroniskt perspektiv anläggas vad avser hela lagen.

Som ett exempel på otidsenlighet hos lagförslaget kan anges bestämmelsen rörande stämmoprotokoll (6 kap. 42 §). Ett stämmoprotokoll skall "undertecknas" av protokollföraren och "justeras" på i lagtexten föreskrivet sätt. Lagtexten borde här möjliggöra upprättandet av elektroniskt protokoll med elektroniska signaturer (jfr 17 § lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer). Det elektroniska protokollet borde i sin tur kunna användas inom ramen för ett elektroniskt registreringsförfarande hos PRV. Målsättningen måste rimligtvis vara att minska användningen av pappersdokument.

Lån till aktieägare m fl

Inom den kommunala sektorn är det vanligt förekommande med s k koncern-konton. Dessa konton används för att samordna finansieringen inom den kommunala organisationen, bestående av landstinget/kommunen och av dess ägda bolag.

Landstingsförbundet anser därför att koncernundantaget i 18 kap. 2 § 1 st 2 p. även bör omfatta företagsgrupper i vilken moderorganisationen utgörs av ett landsting, kommun, eller kommunalförbund.

I lagförslaget har i 18 kap. 2 § 2 st vissa andra företagsgrupper likställts med koncern. För att underlätta en effektiv kapital- och finansförvaltning i landets landsting och kommuner bör enligt vår uppfattning även företagsgrupper där landsting, kommun, eller kommunalförbund är moderorganisation likställas med koncern (jfr även bestämmelserna om ställföreträdarjämv i nuvarande 8 kap. 20 och 28 §§, där likartade resonemang förts).

Varken i nuvarande lagtext eller i lagförslaget omfattas kommunalförbund (3 kap. kommunallagen) av undantag från låneförbudet. Vi kan inte se något sakligt skäl till detta. Vi föreslår därför att ordet kommunalförbund läggs till i 18 kap 2 § 1 st 1 p. I samma punkt talas det i lagförslaget om "landstingskommun". Vi vill påpeka att kommunallagen numera använder begreppet "landsting", varför paragrafen bör justeras.

Sveriges advokatsamfund

De brister som samfundet finner i förslaget ligger inte främst i vad kommittén föreslår utan i vad den inte föreslår eller diskuterar. Detta avsnitt exemplifierar frågor som kommittén inte diskuterat i samband med att närliggande frågor behandlats, samt frågor som kommittén överhuvud inte har diskuterat. Angivna lagrum hänför sig, såvitt inte annat uttryckligen anges, till kommitténs förslag.

1 kap. 3 §

Det kan ifrågasättas om kravet på ett lägsta aktiekapital för privata bolag är sakligt motiverat. Kommittén har berört frågan i sitt utredningsarbete, se SOU 1992:83 s. 127. Samfundet är emellertid av uppfattningen att det hade varit värdefullt med en diskussion av frågan om minimikapitalet fungerar på det sätt som är avsett.

I sista stycket har övergången från ett system med nominella värden till kvotaktier kommit till uttryck. Såsom ovan anförts anser samfundet att kommittén inte tillräckligt diskuterat och övervägt omfattningen av systemskiftet. Systemskiftet, som innebär att det nu nödvändiga sambandet mellan aktiekapitalet och antalet aktier upphör, ger upphov till möjligheter och förbättringar som inte tagits upp i förslaget. Till viss del präglas förslaget således av den gamla systematiken.

3 kap. 5 §

I 3 kap. 5 § införs en motsvarighet till dagens regler om konvertibla aktier. Kommittén behandlar inte frågan om det bör vara möjligt att göra aktier konvertibla till annan egendom än aktier av annat slag i samma bolag. Man kan t.ex. tänka sig att det i vissa situationer vore ändamålsenligt att göra aktier konvertibla till aktier i ett annat bolag. Kommittén berör inte heller frågan om det bör vara möjligt att i en konverteringsbestämmelse införa omräkningsregler så att konvertering under vissa omständigheter kan ske på annat sätt än

i 1:1. Det bör dock noga analyseras hur konvertering till annan egendom än aktier förhåller sig till regelverken kring inlösen och utdelning.

10 kap. 10 §

Kommittén föreslår att beslut om att upptaga kapitalandelslån och vinstandelslån skall fattas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen. Denna regel motsvarar, såvitt gäller vinstandelslån, dagens lagstiftning. Kommittén behandlar dock inte frågan om hur bärande motiven bakom kompetensfördelningsregeln är. Det kan diskuteras om inte styrelsen borde kunna få ta upp denna typ av lån.

12 kap. 15 §

Kommittén föreslår att formkravet för aktieteckning skall behållas. Det kan dock, särskilt i beaktande av de av kommittén föreslagna nya reglerna i 2 kap. lagen om handel med finansiella instrument, starkt ifrågasättas om det verkligen finns anledning att uppehålla ett formkrav för aktieteckning när inget motsvarande krav finns för aktieköp. Det kan diskuteras huruvida skyddsbehovet verkligen är så mycket större vid aktieteckning än vid aktieköp att formkravet - vars praktiska effekter är oklara - är motiverat. Någon sådan diskussion förs dock inte av kommittén (med undantag för den speciella situation som kortfattat berörs på sidan 363 i SOU 1997:22).

12 kap. 7 §

Samfundet ifrågasätter varför kommittén inte har utrett frågan om det skall vara möjligt att emittera konvertibler som kan konverteras vid annat tillfälle än på begäran av konvertibelinnehavaren. Man kan tänka sig konvertibler som konverteras på begäran av bolaget vid viss tidpunkt eller när viss händelse inträffar.

22 kap. 9 §

Det kan ifrågasättas om reglerna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist fyller sin avsedda funktion. Funktionen har ej varit föremål för utredning eller diskussion under kommittéarbetet.

Svensk Handel

Förhandstillträde

Enligt Svensk Handels uppfattning måste skiljenämndens beslut avseende säkerhet kunna överklagas till domstol. Frågan är av materiell innebörd beträffande äganderättens innehåll, då en otillräcklig säkerhet medför att inlösen reellt sker mot ofullständig gottgörelse. Detta innebär ett intrång i den egendomsrätt som är skyddad i grundlag. Europadomstolen har tidigare fastlagt att skiljeförfarande utan besvär rätt till domstol ej är tillfyllest vid expropriationsliknande förfarande.

Tiden för införandet av den föreslagna lagstiftningen

Kommittén har föreslagit att lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 2004, vilket enligt Svensk Handel är för tidigt med hänsyn till att många större förändringar föreslagits vilket kommer att kräva stora informationsinsatser.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR)

Revision (8 kap. i författningsförslaget)

Som ett led i aktiebrevsreformen föreslår kommittén att det i 8 kap. 3 § första stycket skall intas en uttrycklig skyldighet för revisorn att granska aktieboken i bolag som inte är avstämningsbolag. Detta skall gälla i fem år, och bestämmelsen skall sedan avskaffas. FAR har principiella invändningar mot detta slag av detaljreglering av revisorns granskning. Med hänsyn till det speciella syftet med förslaget, och till att det är tidsbegränsat, tillstyrker FAR ändå förslaget. Det måste dock klargöras att granskningen skall följa sedvanlig god revisions-sed och sålunda i större bolag vanligen kan inriktas på den interna kontrollen i registrerings-rutinerna, medan substansgranskning av aktieboken blir aktuell bara i mindre bolag, eller om rutinerna är bristfälliga.

Jävsregler

I sitt yttrande över kommitténs betänkande Aktiebolagets organisation (soU 1995:44) föreslog FAR att bestämmelserna om s.k. redovisningsjäv skulle utformas på samma sätt som reglerna om oförenlig verksamhet i lagen (1995:528) om revisorer. FAR föreslår nu att alla regler om revisorsjäv utmönstras ur ABL. Regeringen har i propositionen Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet (2000/01:146) föreslagit en ny revisorslag med generella regler för att säkerställa revisorns oberoende, baserade på den rekommendation som före årets slut väntas från EU. Den nya revisorslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2002. På grund av behörighetsreglerna i ABL träffar jävsbestämmelserna i 8 kap. 16 § numera endast sådana revisorer som omfattas av revisorslagens bestämmelser.

Revisorns mandattid

FAR motsatte sig införandet av den fyraåriga mandatperioden, se FAR:s yttrande över Aktiebolagets organisation (soU 1995:44). Regeln är nu införd, men FAR vill här visa på ett par situationer där den har visat sig stelbent och opraktisk för det enskilda bolaget och därför bör ses över:

- Vid revisorsbyte i samband med överlåtelse av ett aktiebolag, t.ex. ett lagerbolag, måste den nya revisorn utses för den återstående mandattiden. Detta är många gånger en opraktisk ordning.
- När ett bolag som redan har en revisor vill utse ytterligare en revisor, kommer revisorerna att få olika mandatperioder. De båda revisorernas mandattider kan inte anpassas till varandra genom att den tillkommande revisorn utses för den första revisorns återstående mandattid, eller genom att den första revisorns mandattid förlängs till utgången av den andra revisorns fyraåriga mandattid.

Reglerna bör modifieras så att de ger utrymme för viss flexibilitet, bl.a. i dessa fall.

Revisorns yttrande om apportegendom m.m. (12 kap. i författningsförslaget)

FAR tillstyrker förslaget till 2 kap. 11 § att öppningsbalansräkningen skall kunna granskas inte endast av bolagets valda revisor utan även av annan auktoriserad eller godkänd revisor. Liksom nyligen skett i ändringarna av nuvarande ABL, bör dock registrerat revisionsbolag tilläggas.

Enligt den gängse ansvarsfördelningen i ett aktiebolag ankommer det på styrelsen att beskriva egendomen och värderingen, och på revisorn att granska de uppgifter som styrelsen lämnar och påtala brister i informationen. Det är angeläget att styrelsens yttrande explicit täcker de i 2 kap. 11 § första stycket nämnda granskningsområdena. Beskrivningen av apportegendomen och värderingsmetoden samt av svårigheter att uppskatta värdet bör återfinnas i uppräknningen i 12 kap. 10 § över vad styrelsens redogörelse skall innehålla. Skulle EU-direktiven bedömas lägga hinder i vägen för detta, bör den svenska regeringen ta initiativ till en översyn av direktiven på denna punkt.

Likvidation och konkurs (22 kap. i författningsförslaget)

Att ett bolag träder i likvidation medför inte att uppdrag som revisor, allmän granskare eller särskild granskare upphör, se 30 §. Någon motsvarande bestämmelse finns inte vid en konkurs. Det ligger nära till hands att tolka lagen motsatsvis och dra slutsatsen att sådana uppdrag upphör om bolaget försätts i konkurs. I praktiken torde i vart fall bolagets revisor inte utföra något ytterligare revisionsarbete efter konkursutbrottet. Formellt sett är det dock oklart om uppdraget upphör eller endast är vilande till dess att bolaget upplösts när konkursen avslutats. Nu kan konkursen teoretiskt avslutas utan att bolaget upplöses. I ett sådant fall skall bolaget likvideras, och då har revisorn på nytt en funktion. Är det då den förutvarande revisorn som återupptar sitt uppdrag, eller skall bolaget utse en ny revisor för de återstående uppgifterna? Om det förstnämnda gäller, skall då bestämmelserna om mandattid, utseende av revisor etc. gälla under pågående konkurs? Lagstiftarens uppfattning i denna fråga bör klargöras antingen i lagtexten eller i författningskommentaren till 48-49 §§.

FAR vill här också påminna om sin tidigare framförda uppfattning att konkursbon, åtminstone sådana med mera omfattande och långvarig näringsverksamhet, bör bli föremål för professionell revision. Enligt FAR:s mening är detta ett samhälls- och näringslivsintresse. Tillsynsmyndigheterna har i vissa fall lagt ut sin egen tillsyn på kvalificerade revisorer. Den principen borde göras allmän för s.k. driftskonkurser. FAR får i denna del i övrigt hänvisa till sitt yttrande över kommitténs delbetänkande Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36), bilaga 1.

Beteckningen kupongbolag

Termen kupongbolag kommer av många att uppfattas som föråldrad. Den är närmast att betrakta som en nödlösning för avgränsningen gentemot begreppet avstämningsbolag. Många "kupongbolag" avstår från att utfärda aktiebrev, och de aktiebrev som faktiskt utfärdas är alltmer sällan försedda med kuponger. I en helt överarbetad aktiebolagslag bör ett sådant begrepp inte införas. FAR föreslår att lagtexten även i den nya lagen utformas så att enbart begreppet avstämningsbolag används som avgränsning mot övriga aktiebolag (jfr. förslaget till 1 kap. 5 § i bilagan till slutbetänkandet).

Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument

Ett privat aktiebolag eller en aktieägare i ett privat bolag får enligt nuvarande lydelse av 1 kap. 4 § ABL inte genom annonsering söka sprida aktier m.m. i bolaget. Det får inte heller söka sprida sina värdepapper på annat sätt genom att erbjuda fler än 200 personer att teckna eller förvärva värdepapperen, och värdepapperen får inte bli föremål för handel på börs eller annan organiserad marknadsplats. Enligt förarbetena till bestämmelsen anses det dock inte vara fråga om spridning om erbjudandet endast riktas till den befintliga aktieägarkretsen.

Ett privat aktiebolag kan således, helt i överensstämmelse med 1 kap. 4 § nuvarande ABL, rikta ett erbjudande till befintliga aktieägare i bolaget även om antalet aktieägare överstiger 200 personer. Något prospekt krävs inte i en sådan situation. Inte heller föreligger något prospektkrav enligt 4 kap. 18 §, eftersom den bestämmelsen endast gäller publika aktiebolag. Ett erbjudande av ett privat aktiebolag riktat mot den befintliga aktieägarkretsen omfattas däremot av prospektskyldigheten enligt LHF. Med begreppet öppen krets har i förarbetena nämligen även avsetts aktieägare i ett aktiebolag. Finansinspektionen har emellertid intagit ståndpunkten att endast publika aktiebolag kan vända sig till en öppen krets, varför inget privat aktiebolag haft möjlighet att få prospekt registrerat enligt LHF. Det kan ifrågasättas om denna tolkning har stöd i författning eller förarbeten.

Med den föreslagna ändringen i LHF från "öppen krets" till "vidare krets" kommer erbjudanden riktade till färre än ca. 200 personer att undantas från prospektskyldigheten. Däremot kommer erbjudanden riktade till fler än ca. 200 personer att omfattas, oavsett om det är fråga om ett privat eller offentligt aktiebolag. Frågan om prospektkrav för privata aktiebolags erbjudanden kommer således att kvarstå i dessa situationer. Det bör därför i det fortsatta lagstiftningsarbetet göras klart om prospektskyldigheten enligt LHF gäller både privata och publika, eller endast publika aktiebolag. Då avsikten med reglerna om prospektskyldighet i både ABL och LHF har sin grund i skyddet för allmänheten, kan det ifrågasättas om privata aktiebolags erbjudanden till aktieägare över huvud taget borde omfattas. En särskild fråga i detta sammanhang är emellertid om privata aktiebolag skall kunna ha ett obegränsat antal aktieägare genom att vid ett obegränsat antal tillfällen erbjuda högst 200 personer att förvärva aktier (vilket är möjligt enligt nuvarande lagstiftning), något som i sig kan innebära en tillåten men inte avsedd spridning till allmänheten.

I samband med de justeringar som kommittén föreslår i LHF föreslår FAR att den lagtekniska utformningen av de generella prospektkraven i 2 kap. 1-3 §§ LHF samtidigt ses över. Såväl den nuvarande som den av kommittén föreslagna utformningen är svåröverskådlig. Den inleder med vissa avgränsningar och undantag i 1 § och hänvisar där till definitioner av emissioner och erbjudanden i 2-3 §§. De sistnämnda bestämmelserna innehåller dock inte endast definitioner utan fastslår även på nytt - till synes fristående från 1 § - en prospektskyldighet, trots att en sådan redan både fastslagits och modifierats i 1 §.

Svenska Revisorsamfundet (SRS)

Betänkandet innehåller många lagförslag som inte redovisas i betänkandets allmänna del utan endast framgår av själva författningsförslagen och författningskommentarerna. Delvis är det frågan om lagförslag som lagts fram i tidigare betänkanden och som ännu inte blivit lag, men delvis är det också frågan om nya betydelsefulla lagförslag som inte redovisats på något annat ställe. Det är olämpligt att helt nya lagförslag inte omnämns i betänkandets allmänna del utan finns "gömda" i författningsförslagen och författningskommentarerna.

I det följande tar Revisorsamfundet ställning till lagförslag som återfinns i endast författningsförslagen och författningskommentarerna. Det är både frågan om gamla och nya förslag.

ABL 1:1 Aktieägarnas betalningsansvar

Revisorsamfundet avstyrker kommitténs förslag till ABL 1:1. I motsats till kommittén anser Revisorsamfundet att det inte är tillräckligt att hänvisa till de bestämmelser om personligt ansvar som finns i aktiebolagslagen. Såsom lagtexten är formulerad är den missvisande eftersom den innebär att personligt betalningsansvar endast kan inträda i enlighet med reglerna i ABL 22:14 eller 22:15 samt för ägare i aktiebolag som bedriver advokatverksamhet. Eftersom personligt betalningsansvar även kan inträda i andra fall bör lagtexten innehålla en generell hänvisning av innebörden att regler om personligt ansvar även kan följa av andra lagregler.

ABL 1:8 Aktie som innehas av bolaget självt

Revisorsamfundet tillstyrker den föreslagna lagändringen som innebär att regeln om att bolagets egna aktier skall räknas bort vid tillämpning av vissa regler skall ta sikte uteslutande på tillämpning av aktiebolagslagen och bolagsordningen och inte omfatta även tillämpning av annan lag.

ABL 2:1 och 2:11 Apportegendom

Revisorsamfundet tillstyrker att öppningsbalansen skall kunna granskas inte endast av bolagets revisor utan även av annan kvalificerad revisor.

Revisorsamfundet avstyrker lagförslaget i vad avser apportegendomens värde och nytta för bolaget. Revisorsamfundet föreslår att uttryckliga krav skall ställas på att apportegendomen skall vara av nytta för bolaget. Om sådana krav ändå inte uppställs föreslår Revisorsamfundet att det skall uttryckas klart i lagtexten att apportegendom inte behöver vara av nytta för bolaget.

I kommitténs lagförslag sägs ingenting om huruvida apportegendomen skall vara av nytta för bolaget eller inte. Detta innebär problem vad avser värderingen av egendomen i balansräkningen och revisorns bedömning av apportegendomens värde. Kommittén synes ha förutsett att egendom som inte blir till nytta för bolaget inte kan tillmätas något värde av revisorn. Revisorsamfundet delar inte denna uppfattning. Det är uppenbart att det finns egendom som kan ha ett entydigt värde, som är verkligt i den mening som avses i redovisningslagstiftningen, utan att detta kan antas vara till nytta för bolagets verksamhet. Följaktligen behövs ett förtydligande från lagstiftarens sida huruvida sådan egendom får utgöra apportegendom eller inte.

ABL 2:5 Bolagsordningens innehåll

Revisorsamfundet har i och för sig inget att invända emot den i lagen upptagna förteckningen över vad som skall anges i bolagsordningen. Revisorsamfundet föreslår emellertid att en förenkling skall ske på så sätt, att det för varje uppgift som skall anges i bolagsordningen

anges en normalstandard så långt detta är möjligt. Härigenom skapas en standardiserad bolagsordning som tjänar till att förenkla arbetet med att upprätta en bolagsordning för många bolag. Om ett bolag vidare behöver göra individuella anpassningar underlättas även detta arbete genom att det finns en standard att utgå ifrån. Förebild för en sådan ordning finns i lagen om handelsbolag.

ABL 2:15 Uppskjuten apport

Revisorsamfundet föreslår en översyn av regeln om ogiltighet av apportavtal som inte godkänts av bolagsstämman. Anledningen är att rättsföljden avseende icke godkända avtal behöver ändras.

Efter införande av reglerna om uppskjuten apport har det i praktiken uppstått prekära situationer i en mängd företag p g a att aktieägarna inte har eller hade vetskap om aktiebolagslagens apportregler. Det är relativt vanligt förekommande, att det genom uppskjuten apport förs in t ex nya verksamheter inklusive inkråm i bolag. I de fall ägarna är okunniga om apportreglerna kommer frågan om apportavtalets godkännande inte ens upp på bolagsstämmans agenda. Härigenom finns det alltså bolag som innehåller tillgångar som baseras på apportavtal som saknar verkan, detta kan framkomma efter en lång följd av år. Detta är ett stort problem vilket visas i t ex situationen att bolaget i fråga befinner sig på obestånd. Den som skjutit till apportegendomen torde nämligen ha separationsrätt ifråga om egendomen. Den sålunda uppkomna situationen är naturligtvis högst otillfredsställande för borgenärer. Det ligger i potentiella borgenärers intresse att reglerna ändras. Istället för att apportavtalet förlorar sin verkan borde en annan rättsföljd införas. Nuvarande regler kan leda till ett missbruk av reglerna.

ABL 3:7 Samtyckesklausul

Revisorsamfundet avstyrker möjligheten till införande av samtyckesklausuler i den form som föreslås i betänkandet.

Samtyckesklausuler innebär i sig alltid en viss risk för missbruk från majoritetens sida på så sätt att majoriteten försöker förhindra aktieöverlåtelser. Aktiebolagsformen syftar emellertid till att användas i fall av många ägare och tanken är att aktier skall kunna omsättas, såväl i mindre som i större bolag. Principen om den fria överlåtbarheten av aktier är en central aktiebolagsrättslig princip. Även om det finns skäl som talar för att tillåta även relativt långtgående inskränkningar ifråga om den fria överlåtbarheten, särskilt i privata bolag, är dock särskilt den fria överlåtbarheten väsentlig även i dessa bolag för att skydda minoriteter och hindra maktmissbruk från en majoritet. I de fall aktieägarna är eniga innebär nuvarande begränsningar knappast några problem vid tillämpningen. Reglerna bör därför utformas för att reglera situationer när aktieägare är oeniga. Den praktiska erfarenheten visar att risken för maktmissbruk i dessa fall är relativt stort varför det finns behov av att ställa upp regler som skyddar minoriteten. Vid utformning av reglerna måste också beaktas att det finns en möjlighet för aktieägarna att reglera hithörande frågor i avtal mellan aktieägarna vilket minskar behovet av särregler i aktiebolagsformen.

Risken för missbruk i samband med klausuler som skall begränsa aktiers överlåtbarhet synes särskild stor när det gäller samtyckesklausuler. På grund härav anser Revisorsamfundet att införande av möjlighet till samtyckesklausul i bolagsordningen kräver att minoritetens

ställning stärks väsentligt. Detta gäller både när det gäller beslut att införa samtyckesklausuler och när dessa skall tillämpas.

Revisorsamfundet menar att även en liten minoritet skall kunna motsätta sig att samtyckesklausuler införs. Mot bakgrund härav och då klausulen fyller en funktion i bolag med en begränsad krets aktieägare anser Revisorsamfundet det rimligt att kräva enhällighet på stämman och att aktieägarna vid denna skall företräda minst 90 procent av rösterna.

Den föreslagna regeln avseende samtyckesklausuler tar sikte på själva förfarandet. Den ger inget effektivt materiellt skydd. Ett sätt att stärka minoritetens ställning vore att t ex reglera ett lägsta pris och förändra de processuella reglerna. De ekonomiska ramarna för en skild aktieägare kan vara begränsade varför denne kan ha svårt att tillvarata sin rätt, särskilt om skiljedoms-klausuler förekommer. Detta talar för att bolaget bör bära huvuddelen av kostnaderna för förfarandet, säljaren bör dock i vart fall bära sina egna kostnader om han förlorar prövningen.

ABL 3:13 Förköpsförbehåll

Revisorsamfundet tillstyrker förslaget om möjligheten att införa förköpsförbehåll i bolagsordningen.

ABL 7:5 Styrelsens arbetsordning

Revisorsamfundet tillstyrker i och för sig förslaget avseende styrelsens arbetsordning, men anser att den behöver anpassas för de mindre bolagen. Därför föreslår Revisorsamfundet att regeln skall vara dispositiv för bolag med en till två ledamöter, men att regeln skall vara tvingande för bolag med tre eller flera ledamöter. Skälet är bl a att styrelsearbetet i de mindre privata bolagen normalt inte är formaliserat och heller inte kan formaliseras.

ABL 8 kap.

Kapitel 8 innehåller numera endast regler avseende kvalificerade, d v s auktoriserade och godkända revisorer. Revisorsamfundet föreslår därför att kapitlet om revisorer inleds med en paragraf som innehåller en generell hänvisning till att specialregler om revisorer även återfinns i annan lag och föreskrifter. I detta sammanhang vill Revisorsamfundet även hänvisa till den proposition avseende revisorer som lades fram i slutet av juni 2001, Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet, prop 2001/01:146.

ABL 8:12 Kompetenskrav

Regeln i 8 kap 12 § första och andra punkten aktiebolagslagen innebär att om tillgångarnas värde under de senaste två räkenskapsåren överstiger ett gränobelopp eller om antalet anställda under de två senaste räkenskapsåren överstiger ett visst antal, måste en auktoriserad revisor vara utsedd eller utses. Bestämmelsen stämmer inte överens med bestämmelsen om revisorns mandattid enligt vilken mandattiden är 4 år.

Revisorsamfundet föreslår att 8 kap 12 § första och andra punkten aktiebolagslagen kompletteras med en bestämmelse som säger att en godkänd revisor i vart fall alltid skall

kvarstå till dess att hans fyraåriga mandattid gått ut. Om kriterierna för hans avgång är uppfyllda vid mandattidens utgång skall han inte väljas om.

ABL 8:16 Jäv

Revisorsamfundet avstyrker lagförslaget angående revisorsjäv. Förslaget överensstämmer inte med reglerna om revisorns oberoende. Som exempel kan tas den föreslagna släktkatalogen i 8 kap 16 § 5 punkten. Den föreslagna personkretsen stämmer inte överens med de oberoenderegler som nu håller på att utvecklas inom EU eller med gällande rätt i Sverige. Även reglerna om redovisningsjäv avviker, de stämmer dessutom inte överens med regleringen i redovisningslagstiftningen.

Revisorsamfundet föreslår att den föreslagna lagregeln utgår helt och hållet. Om istället en generell hänvisning görs till oberoenderegler i revisorslagstiftningen på sätt som Revisorsamfundet föreslagit ovan, innebär detta att den kommande Revisorslagen skall tillämpas ifråga om revisorsjäv. Om så ej sker måste i vart fall jävsregeln i aktiebolagslagen anpassas till den kommande revisorslagstiftningen och bokföringslagen.

ABL 8:22 Förtida avgång

Revisorsamfundet föreslår även att den särskilda redogörelsen vid förtida avgång inte skall lämnas om avgången sker vid ordinarie bolagsstämma, men före mandattidens utgång, och revisionsberättelse har avlämnats i nära samband med avgången. Eftersom revisorn då precis har lämnat en rapport i form av en revisionsberättelse fyller ytterligare en rapport i form av den särskilda redogörelsen ingen funktion.

ABL 8:31 Revisionsberättelsen

Revisorsamfundet föreslår att revisorn inte längre skall behöva anmärka om han har funnit att bolaget inte har fullgjort sin skyldighet att i rätt tid betala skatter och avgifter som omfattas av 1 kap 1 och 2 §§ skattebetalningslagen. 8 kap 31 § 4 punkten aktiebolagslagen skall i så fall utgå.

Anledningen till att anmärkningsskyldigheten bör slopas är att skattemyndigheten idag har ett väl fungerande system för att följa upp försenade betalningar. Således har skattemyndigheten information och vidtagit indrivningsåtgärder långt innan revisionsberättelsen når fram. Denna del av anmärkningsskyldigheten fyller därför inte längre någon funktion. Detta har även föranlett att skyldigheten för revisorn att skicka in revisionsberättelsen till skattemyndigheten har upphävts. Fortfarande kvarstår emellertid skyldigheten att göra anmärkning i revisionsberättelsen, trots att det inte längre finns behov därav. Under dessa förutsättningar finns det slutligen ingen anledning att särbehandla vissa skulder, i detta fall skatteskulder, från andra skulder genom att anmärka på dem i revisionsberättelsen.

ABL 8:40 Åtgärder vid misstanke om brott

Revisorsamfundet föreslår att en revisor skall få kvarstå som revisor även efter det att han anmält brott till åklagare.

Enligt nuvarande ordning skall en revisor som funnit att det föreligger brottsmisstanke avgå från sitt uppdrag under vissa förutsättningar. Det finns emellertid ingen regel som hindrar honom att därefter direkt åter anta uppdraget som revisor i bolaget. I de flesta fall önskar revisorn inte att fortsätta sitt revisorsuppdrag i bolaget. Det finns dock fall, där revisorn genom att fortsätta sitt uppdrag skulle kunna bidra till att få ordning på bolagets problem och där det finns ett förtroende för revisorn trots att han gjort en anmälan. Revisorsamfundet föreslår därför att det i fall av brottsmisstanke uttryckligen skall stå revisorn fritt om han vill fortsätta sitt uppdrag eller avgå.

ABL 15:3 Förslag till beslut om vinstutdelning

Revisorsamfundet föreslår en lagteknisk ändring innebärande att kravet i 15 kap 3 § sista meningen aktiebolagslagen om att uppgift skall lämnas om hur stor del av det egna kapitalet som beror på att vissa tillgångar eller skulder upptagits till marknadsvärdet eller värderats till kursen på balansdagen flyttas till årsredovisningslagen. Ett dylikt redovisningskrav bör ställas i årsredovisningslagen, eftersom redovisningskrav i möjligaste mån bör återfinnas i en lag och inte finnas spridd i flera lagar. Vidare bör uppgiften om värderingen inte lämnas i förvaltningsberättelsen utan i en not till det egna kapitalet, vilket är det gängse sättet att lämna tilläggsupplysningar och förtydliganden.

ABL 16:3-4 Förvärv av egna aktier

Revisorsamfundet föreslår att möjligheten att förvärva egna aktier bör finnas för privata bolag i samma utsträckning som för publika bolag.

Vad gäller privata bolag kan förvärv av egna aktier underlätta generationsskiften och andra ägarförändringar. I en del fall torde det vara möjligt att lösa de problem som uppkommer utan förvärv av egna aktier, dessa lösningar är dock i regel mer komplicerade än vad förvärv av egna aktier skulle vara. Det finns inga bärande argument för att inte tillåta privata bolag att förvärva egna aktier på samma premisser som publika bolag. Slutligen bör även erinras om att anledningen till att frågan om förvärva av egna aktier togs upp från början var just att de privata bolagen ansågs ha behov av att kunna förvärva egna aktier

ABL 18:1 Lån till aktieägare, styrelseledamot, verkställande direktör m fl

Revisorsamfundet tillstyrker att lån av det i bestämmelsen behandlade slaget skall få lämnas utan krav på säkerhet. Vidare tillstyrks införande av en s k försiktighetsregel i dessa lånesammanhang.

Revisorsamfundet avstyrker gränsdragningen av personer som får erhålla penninglån under angivna förutsättningar. Den föreslagna gränsdragningen innebär nämligen att t ex make/sambo får låna endast under de angivna förutsättningarna under det att myndiga barn, föräldrar och syskon får låna fritt. Restriktionerna för penninglån måste gälla en mycket större krets än vad som föreslås i betänkandet, dvs de bör avse i vart fall även t ex myndiga barn, syskon och föräldrar eftersom den känslomässiga bindningen typiskt sett kan förutsättas vara minst lika stark som bindningen gentemot en make/sambo/omyndigt barn. Slutligen bör även partners enligt partnerskapslagstiftningen omfattas.

Överklagande av skiljedom vid förhandstillträde

Revisorsamfundet anser att skiljenämndens beslut avseende säkerhet skall kunna överklagas till domstol. Frågan om säkerhet är av materiell innebörd beträffande äganderättens innehåll, då en otillräcklig säkerhet medför att inlösen reellt sker mot ofullständig gottgörelse, varför ett otillbörligt intrång sker i den egendomsrätt som är skyddad såväl i grundlag som europarätt. Redan tidigare har Europadomstolen fastlagt att skiljeförfarande utan besvär rätt till domstol inte är tillfyllest vid expropriationsliknande förfaranden.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF)

Bolagsbildning

I det andra kapitlet regleras former för bolagets bildande. En nyhet jämfört med nuvarande utformning är att öppningsbalansen alltid skall granskas av revisor, och inte bara vid apport som idag.

I förslaget anges även i § 3 att en tillskjuten rörelse skall bekräftas genom att till stiftelseurkunden bifoga resultat- och balansräkningar för rörelsen, eller alternativt lämna upplysning om rörelsens resultat fram till tillskjutandet.

Vidare behandlas i kommitténs förslag beslut på bolagsstämma om transaktioner, som sker inom 2 år från bildandet, där bolaget förvärvar egendom från aktieägaren för mer än 10% av aktiekapitalet. Dessutom skall revisor granska och yttra sig över transaktionen.

SRF anser inte att öppningsbalansräkningen kräver revisorsgranskning vid kontantemission. Enligt dagens regler skall detta bekräftas med bankintyg, vilket bör vara fullt tillräckligt, och som även leder till att minska onödig administration vid bildandet. Sådan granskning kan inte anses tillföra ytterligare visshet om beloppets inbetalning än vad bankintyget ger.

SRF anser däremot att alla tillskott som kräver en värdering måste bekräftas genom granskning av revisor. Tillskjuten rörelse som apportegendom bör därför alltid bekräftas genom resultat och balansräkning, som granskats av det tillskjutna bolagets revisor.

SRF anser inte att särskilda regler krävs för transaktioner som sker inom 2 år från bildandet mellan bolaget och aktieägare. Regelverket i övrigt innehåller uttryckliga regler om vad som skall betraktas som utdelning, värdeöverföringar samt lån till aktieägare. Därutöver finns de allmänna bestämmelserna om hänsyn till bolagets konsolideringsbehov och likviditet. Några särskilda regler därutöver för de 2 första åren torde därför inte behövas.

Hembud, förköp och samtycke

I lagen införs uttryckliga regler för företrädesrätten vid överlåtelse av aktier i privata bolag. Bolagsordningen kan föreskriva dels samtycke, vilket innebär att styrelsen måste godkänna förvärvaren, dels förköpsförbehåll, vilket är ett utpekande i förväg om vem som skall köpa

utbudna aktier, eller slutligen genom den befintliga hembudsskyldigheten att erbjuda aktier som skall säljas till befintliga aktieägare i allmänhet.

SRF tillstyrker förslaget. En otydlig ägarsituation i de små bolagen kan mycket snabbt leda till ekonomiska problem, t ex i spåren av oväntade dödsfall, varför de nya möjligheterna att kontrollera successionen via bolagsordningen genom samtycke och förköpsförbehåll är viktiga inslag för de mindre bolagen.

Regler för kapitalökning

Kommittén föreslår att en ny indelning görs mellan tillskottsemission som tillför bolaget nya medel, dvs nyemission eller konvertibler, samt fondemission som endast överför fritt eller bundet kapital till aktiekapital.

Förslaget är ett bra exempel på ansatsen i den nya lagen att under varje rubrik inordna en fullständig checklista på de steg och handlingar som krävs för de olika emissionstyperna. Reglerna är anpassade till att det nominella beloppet per aktie föreslås avskaffas.

SRF tillstyrker denna del av förslaget, som på ett bättre sätt än tidigare behandlar de olika emissionsfallen och tydligare klargör de olika stegen i emissionerna.

Värdeöverföringar och vinstutdelning

Förslaget innehåller en ny paragraf om hur värdeöverföringar skall definieras. Detta avsnitt redovisar på ett mycket tydlig sätt hur regelverket fungerar, och vilken nivå som inte får överskridas, genom att överföringen inte får inkräkta på det bundna egna kapitalet. Paragrafen reglerar dessutom uttryckligt reglerna för vinstutdelning vid extra bolagsstämma och förbud mot överföringar av medel som upparbetats under löpande år, och betonar försiktighetsregeln samt sanktionerna vid otillåten värdeöverföring.

Paragrafen om vinstutdelning betonar vinstsyftet som ett av styrelsens ansvarsområden, och även storleken för den högsta utdelning (5%) som stämman är skyldig att besluta om.

SRF anser att förslaget ger en mycket god bild över regelverket, och tillstyrker därför denna del. Dock bör övervägas om den gamla regeln om att utdelning inte får ske till aktier som innehas av företaget självt skall finnas kvar, då vinstsyftet enligt denna paragraf i första hand är avsett för externa ägare.

Lån till aktieägare

I förslaget till ny lag har låneförbudet till aktieägare m fl i den sk förbjudna kretsen avskaffats. Istället införs en regel om att lån får lämnas, förutsatt att lånet ryms inom det fria egna kapitalet. Någon säkerhet krävs inte, och bakgrunden till förslaget är att låneutrymmet likställs med möjligheterna till utdelning.

I denna paragraf regleras även de förbjudna lånesyftena avseende förvärv av egna aktier, samt den civilrättsliga följden vid lämnande av otillåtet lån. Undantagen för lån till kommun, koncernföretag och kommersiella lån kvarstår.

SRF anser att förslaget är en nödvändig anpassning till de gällande reglerna om utdelning. Det är en välkommen liberalisering av de otidsenliga regler som gällt tidigare, samt en anpassning till regelverket i andra länder. Genom förslagets utformning äventyras inte bolagets egna kapital, men då det är avsett som ett lån blir det en placering ur bolagets perspektiv.

Detta innebär att beloppet förväntas återbördas, till skillnad från fallet utdelning, och under lånetiden borde bolaget för att kunna uppfylla sitt vinstsyfte tillförsäkras avkastning på det investerade kapitalet. Det borde därför av lagtexten framgå att den som uppbär lånet skall ersätta bolaget med ränta, på samma sätt som lagen föreskriver för inlösen av minoritetsaktieägare vid uppskjuten betalning.

Likvidation

Förslaget innehåller en genomgång av reglerna för frivillig likvidation, täckningskontroll för balansräkning och tvångsmässig likvidation. Jämfört mot tidigare är främst frivillig likvidation bättre beskriven.

Materiellt har reglerna om tvångslikvidation inte förändrats, men framställningen har givits väsentligt ökad tydlighet genom att stegvis beskriva reglerna för uppställning och värdering av kontrollbalansräkningen samt förfarandet vid första och andra bolagsstämman där den skall behandlas.

SRF anser att det är mycket väsentligt att detta viktiga avsnitt har givits en tydlig struktur, då tillgängligheten för de parter, som mot denna paragrafs bakgrund, kan riskera personligt ansvar måste säkertställas. På detta område är det nya förslaget ett stort framsteg, vilket SRF tillstyrker.

I beskrivningen av kontrollbalansräkningens poster föreskrivs dock att obeskattade reserver skall uppdelas på eget kapital och latent skatt, vilket inte framgår av nuvarande ABL. Detta torde vara en onödig reservering för skatt, då bolaget under kontrollbalansplikt alltid befinner sig i en förlustsituation där reserverna kan upplösas utan beskattning. Det egna kapital som finns i denna post får därför inte andra skattekonsekvenser än försäljningsvärdet för bolagets tillgångar, som efter vinstpåslag av t ex varulager även detta normalt träffas av skatt, utan att man här har föreslagit motsvarande reservering. SRF anser att förslaget på denna punkt brister i logik, såväl mellan § 10, punkt 1 och 4, som det syfte som finns med att göra avsättning till obeskattade reserver. I denna del avstyrker därför SRF en sådan reservering enligt punkt 4.

Vidare anser SRF att ansatsen skulle vinna på att i § 13 betona att hela det registrerade kapitalet skall vara återställt i denna situation, samt att i § 21, punkt 1, föreskriva den tidsgräns som skall gälla för att sådan anmälan av styrelse mm inte skall anses ha fullgjorts.

Majoritetskrav för beslut

I förslaget definieras en mängd olika regler för beslutsmajoritet i olika frågor, t ex:
-kap 6 § 30, om ordförandens utslagsröst

- kap 6 § 31 och kap 7 § 14, om lottning vid lika röstetal
- kap 6 § 32, kap 6 § 35 och kap 12 § 2, om 2/3 av avgivna röster och de företrädade aktierna
- kap 6 § 33 och kap 23 § 3, om samtliga närvarande samt 9/10 av samtliga aktier
- kap 6 § 34, om 2/3 av avgivna röster och 9/10 av företrädade aktier
- kap 7 § 19, om ordförandes utslagsröst och 1/3 vid ej fulltalig styrelse
- m fl

SRF anser att förslaget ansats till ökad tydlighet, överskådlighet och struktur är mycket viktig för att lagen skall få en riktig tillämpning. Samtidigt finns frågor av starkt olika dignitet, vilka kan kräva kvalificerad majoritet. Dock bör förslaget antal olika former söka begränsas till högst 3 olika kategorier av frågor med åtföljande majoritetskrav. En sådan förändring skulle, enligt SRF, göra den nya lagen väsentligt mera tydlig i dessa viktiga frågor.

Övriga synpunkter

I förslaget beskrivs jävsreglerna för revisor i kap 8 § 16. Här har vissa förändringar i släktlistan skett jämfört mot tidigare. Då förslaget på andra områden gör vissa hänvisningar till annan lagstiftning bör här även hänvisas till att motsvarande förändringar måste göras i Revisionslagen.

För att undvika tolkningsproblem bör så långt möjligt enhetliga begrepp användas. Jämför kap 3 och 10, där begreppet ”nyemission” används i kap 3 och begreppet ”tillskottsemission” i kap 10. Då nyemission är en form av tillskottsemission bör istället tillskottsemission användas i kap 3.

Ikraftträdande

Kommittén föreslår att den nya lagen skall träda i kraft den 1 januari 2004.

SRF anser att förslaget är väl genomarbetat och dessutom redan via delreformer infört i viss utsträckning. Vidare framgår av reservationerna att stor samstämmighet råder på de flesta områden inom kommittén, och sannolikt kommer övriga remissinstanser att inta liknande hållning. Förslaget förändringar är en angelägen uppdatering av de gamla grundreglerna från 1975, och därför i stort behov av den översyn som nu skett. Mot bakgrund av detta anser SRF att ett ikraftträdande borde kunna föreslås redan till den 1 januari 2003.

Sveriges Försäkringsförbund

Avslutningsvis önskar förbundet peka på förslaget i 2 kap. 10 § om betalning för aktier i samband med bildandet av ett aktiebolag. Förbundet menar att kravet på att inbetalning ska ske till ett konto i bank i Sverige är för inskränkt.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)

Däremot anser SACO att det hade funnits anledning att närmare granska konsekvenserna av det i Sverige rådande systemet med röstdiskriminering mellan olika typer av aktier. Röstdiskrimineringen utgör enligt SACOs mening den huvudsakliga skillnaden mellan aktiebolagslagen i Sverige och motsvarande lagstiftning i övriga delar av EU.

Röstvärdeskommitténs betänkande (SOU 1986:23) är inaktuellt mot bakgrund av de omfattande förändringar som har inträffat sedan mitten av 1980-talet med avregleringar av kapitalmarknader, EU-medlemskap och kraftigt ökande internationella kapitalflöden. Aktiebolagskommittén gavs i direktiven också möjlighet att studera denna fråga, även om den inte nämndes specifikt.

Det finns en risk att uppdelningen av ett företags aktier i A- och B-aktier kan innebära större nackdelar än fördelar. Bland möjliga nackdelar vill SACO särskilt framhålla följande:

1. Röstdiskrimineringen leder till en minskad konkurrens om makten över företaget. Därmed finns det en risk för att företaget får en sämre ledning än om det hade rått fri konkurrens om makten. Aktörer som har bättre affärsidéer för företaget än innehavarna av röstmajoriteten har sämre möjligheter att skaffa sig tillräckligt inflytande över företaget med nuvarande system än om röstvärdet hade varit detsamma för alla aktier. Därmed är chanserna mindre att dessa affärsidéer kan realiseras.

2. Röstdiskrimineringen försämrar möjligheterna och därmed incitamenten för mindre ägare och institutionella ägare att påverka företagets förvaltning. Nuvarande begränsningsregler för fonders innehav av aktier i enskilda företag i kombination med röstdiskrimineringen gör det i många fall omöjligt att uppnå ett tillräckligt stort antal röster för att kunna påverka företaget. Röstdiskrimineringen minskar också incitamenten till samordning mellan olika mindre ägare.

3. Röstdiskrimineringen leder till att en förhållandevis liten grupp av makthavare kan utöva ett starkt inflytande över en stor del av Sveriges näringsliv. Därmed blir det lättare för dem att ägna sig åt konkurrensbegränsande aktiviteter. Ett exempel är att de kan träffa överenskommelser om att hålla nere ingångslönerna för civilingenjörer och andra grupper. Detta leder i sin tur till en minskad utbildningspremie, vilket skadar landet som helhet.

Av ovanstående konsekvenser av röstdiskrimineringen strider de båda förstnämnda mot aktiebolagskommitténs uttalade målsättning att aktiebolagslagen skall främja en aktiv ägarfunktion i företagen. SACO befarar därför att aktiebolagskommitténs förslag inte är tillräckliga för att få avsedd verkan.

Näringslivets Nämnd för regelgranskning (NNR)

Allmän granskning

NNR ifrågasätter om regelverket behöver vara så omfattande som kommittén föreslår beträffande den i grunden frivilliga åtgärden med allmän granskning.

Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen

Den s k LEO-regleringen

Såsom framhållits i föreningarnas remissyttrande över kommitténs betänkande (SOU 1997:22) Aktiebolagets kapital anser föreningarna det vara ett steg i rätt riktning att upphäva den särskilda s k LEO-lagen och infoga de motsvarande bestämmelser som alltjämt kan behövas i aktiebolagslagen.

Några av kommitténs sakkunniga (däribland föreningarnas företrädare) har i ett särskilt yttrande (s 430) hänvisat till det särskilda yttrande de lämnat i den nämnda SOU 1997:22 om aktiebolagets kapital (s 438). I likhet med de sakkunniga anser föreningarna att ett majoritetskrav om två tredjedels majoritet är tillfyllest vid de beslut som hittills täckts av den s k LEOlagen. Detta stämmer med systematiken i aktiebolagsrätten i övrigt, enligt vilken än mycket mer ingripande och långtgående beslut kan fattas med denna kvalificerade majoritet.

Rättsföljderna vid olaglig värdeöverföring

I 14 kap 6 § tredje stycket i förslaget behandlas ansvaret för bristtäckning vid olaglig värdeöverföring från ett aktiebolag. Därvid förutsätts för bristtäckningsansvar i fråga om styrelseledamot, verkställande direktör och revisor uppsåt eller oaktsamhet och i fråga om aktieägare och annan uppsåt eller grov oaktsamhet. Det senare kan vara motiverat i fråga om aktieägare, vilken deltar i beslut om värdeöverföring. Däremot är det alltför långtgående att ålägga annan ett oaktsamhetsansvar även om detta är kvalificerat. Exempelvis en utomstående rådgivare kan erfarenhetsmässigt ha mycket svårt att få tillräcklig insyn i ett bolag trots en nära affärsrelation. Det finns påtaglig risk att kravet på grov oaktsamhet tunnas ut i praxis på ett sätt som rimmar illa med denna svårighet för den utomstående att få den fulla insynen. Föreningarna anser därför att det är angeläget att bristtäckningsansvar för annan endast skall kunna komma i fråga när uppsåt föreligger med avseende på den olagliga värdeöverföringen.

Det skall anmärkas att den i lagförslagets 14 kap 6 § tredje stycket gjorda hänvisningen till 26 kap 4 § i förslaget synes vara felaktig.

Värdepappersinstituts förvärv av egna aktier i handelslager

I gällande aktiebolagslag har, lika litet som i den i betänkandet föreslagna, gjorts undantag från begränsningsreglerna i 16 kapitlet när värdepappersinstitut förvärvar egna aktier i sin värdepappersrörelse, således när de lägger egna aktier i sitt handelslager.

I värdepappersinstitutens handel med finansiella instrument ingår handeln med finansiella instrument i eget lager som ett allt viktigare led. En internationellt konkurrenskraftig svensk värdepappersmarknad vore inte möjlig att upprätthålla om inte möjligheten fanns för värdepappersinstituten att handla i egen räkning. Därvid är det också en självklarhet att instituten måste ha rätt att handla i sina egna aktier. För de stora bankernas del är detta viktigt med tanke på att flera av bankaktierna tillhör de mest omsatta på Stockholmsbörsen. De tillhör också de mest spridda aktierna. För de börsnoterade värdepappersbolagen förhåller det sig ofta så att handeln i de egna aktierna gärna koncentreras till instituten själva, eftersom

kunderna ofta kombinerar sin ställning som kund med ett aktieäggande i institutet. Detta kan naturligtvis också förekomma i bankerna.

Möjligheten att handla i eget lager har mycket lång tradition på den svenska värdepappersmarknaden och har gällt för samtliga marknadsaktörer sedan tillkomsten av fondkommissionslagen år 1980. Det är nödvändigt att värdepappersinstitutet ges fortsatt möjlighet att i egen balansräkning handla med de egna aktierna.

Viktiga skillnader föreligger mellan den form av egenhandel, eller handel i handelslager, som nu berörs och förvärv av egna aktier i den associationsrättsliga mening som är huvudinnebörden i aktiebolagslagen. Värdepappersinstitutets egenhandel har till syfte att upprätthålla likviditeten och handeln i börsnoterade aktier, ofta med korta innehavstider, medan de associationsrättsliga förvärven av egna aktier sker för att effektivisera bolagets eget kapitalutnyttjande. Egenhandeln hos värdepappersinstitutet sker i stället primärt i kundernas och marknads intresse. Värdepappersinstitutets egenhandel bör därför inte sammanföras med förvärven av egna aktier enligt aktiebolagsrätten. Att värdepappersinstitutet skall behöva ta upp rätten till egenhandel på bolagsstämma är därvid en krånglig omgång, som förefaller egendomlig och onödig, eftersom rätten följer av annan lagstiftning. Mera problematiskt är det att för värdepappersinstitutets del tioprocentgränsen för rätt att inneha egna aktier skall omfatta såväl ett "associationsrättsligt kapitalvårdande förvärv" som egenhandeln i handelslagret. Denna tillämpning av tioprocentgränsen diskriminerar de börsnoterade värdepappersinstitutet i förhållande till andra företagsgrupper. En skiljelinje går således mellan börsnoterade och icke-börsnoterade värdepappersinstitut. Därvid är att märka att institutet i ökande utsträckning i sin rörelse konkurrerar också med andra företagsgrupper, såsom med försäkringsbolag.

Handelslagerhandeln i egna aktier kan avsevärt anstränga tioprocentgränsen. Det gäller i allmänhet och särskilt i samband med vissa slag av instrument. Exempelvis är det angeläget att se k OTC-derivat av riskskäl täcks genom innehav av motsvarande avistainstrument, oftast däremot svarande aktier. Det kan då bli fråga om avsevärda volymer. Handeln i sådana derivat är trendmässigt i ökande med utvidgat behov att säkerställa dem. Också lagerhandeln i sig ökar som en följd av den internationella konkurrensen. Härigenom begränsar tioprocentgränsen värdepappersinstitutets möjligheter att förvärva egna aktier fullt ut, och därmed kunna utnyttja det egna kapitalet på ett effektivt sätt. Detta medför effektivitetsförluster för den svenska finansiella marknaden.

Det är givetvis viktigt att volymen egna aktier i handelslagret från risksynpunkt begränsas. Det bör dock ske som ett led i styrningen av värdepappersrörelsen och inte på associationsrättslig grund.

När rätten för aktiebolag att förvärva egna aktier infördes (genom prop 1999/2000:34) tillämpades huvudreglerna i EG:s andra bolagsdirektiv också på värdepappersinstitutets handel med egna aktier. I den viktigaste finansiella marknaden i Europa - Londonmarknaden - har lättnader dock ansetts kunna göras för värdepappersinstitutets handelslagerhandel i förhållande till direktivets tioprocentgräns för innehav av egna aktier. De har införts i Londonbörsens regelverk. En dylik lättnad är angelägen också i Sverige för att likställa värdepappersinstitutet i konkurrensen med andra bolag och för att värna den svenska finansiella marknaden. Med hänsyn till de ändamål, som bär upp det andra bolagsdirektivet synes inte detta vara kontroversiellt. Direktivet bygger nämligen på ändamålet att skydda ett aktiebolags

eget kapital, vilket tydligt framgår av exempelvis Artikel 20, vilken bl a upptar vissa undantag från tioprocentströskeln. Regleringen i bolagsdirektivet bygger således på rent associationsrättslig grund, vilken motiverar de i direktiven gjorda undantagen. Som nämnts har emellertid handelslagerhandeln ett helt annat syfte och medför oftast betydligt kortare innehavstider. Samtidigt är de risker som förknippas med handelslagerhandeln täckta genom de krav på eget kapital som gäller för värdepappersinstituten. Det andra bolagsdirektivet kom för övrigt till redan på 1970-talet, då den finansiella marknaden var mindre sofistikerad. När direktivet skrevs, fanns knappast anledning, eller möjlighet, att ta handelslagerhandeln i beaktande. Något undantag för detta fall var därför då knappast aktuellt och bör inte rimligen behövas, eftersom handelslagerhandeln inte betingas av de associationsrättsliga skäl som bär upp det andra bolagsdirektivet, utan motiveras av behovet att upprätthålla en väl fungerande värdepappersmarknad.

Föreningarna anser således att ett undantag för värdepappersinstitutens egenhandel måste göras, i vart fall såvitt avser tioprocentströskeln.

Här skall också noteras att bestämmelsen i 1 kap 8 § aktiebolagslagen om att bolags innehav av egna aktier inte skall tas i beaktande i fall som omfattas av annan lagstiftning än aktiebolagslagen har skapat avsevärda problem. Det är därför nödvändigt med den föreslagna begränsningen av hänvisningen till aktiebolagslagen och bolagsordningen.

Det s k låneförbudet

Jämfört med Aktiebolagskommitténs förslag i delbetänkandet (SOU 1997:168) om vinstutdelning i aktiebolag innehåller slutbetänkandet flera lättnader i låneförbudet. Föreningarna instämmer i behovet av dessa förändringar, som innebär en högre grad av neutralitet mellan olika företagsformer utan att riskerna för ett bolags borgenärer ökar på ett omotiverat sätt. Föreningarna har i sitt remissyttrande över det nämnda delbetänkandet argumenterat för att det inte skall räcka med grov vårdslöshet utan krävas uppsåt för att bristtäckningsansvar enligt den nu föreslagna 14 kap 6 § 3 stycket skall inträda för aktieägare och annan, det senare t ex en bank (se ovan under rubriken Rättsföljderna vid olaglig värdeöverföring). Detta var även Högsta Domstolens ställningstagande i rättsfallet NJA 1997 s. 418. I andra sammanhang har emellertid anförts att en vindikationsrätt skulle föreligga för bolaget. Skulle så vara fallet vid olaglig värdeöverföring, där mottagare i senare led "insett eller bort inse felet", kan skäl anföras för att samma regel skulle kunna tillämpas mot mottagare av lån eller säkerhet vid överträdelse av låneförbudet. Av flera skäl, framför allt av hänsyn till omsättningsskyddet, vore detta dock mycket olyckligt. Föreningarna välkomnar därför kommitténs ställningstagande i 14 kap 6 § 3 stycket med avseende på att en vindikationsrätt inte föreligger.

En fråga som diskuterats är om överträdelse av låneförbudet, vid sidan om den straffsanktion som nu föreslås avskaffad, kan leda till rättshandlingens ogiltighet. Genom rättsfallet NJA 1999 s. 426 får rättsläget anses klarlagt. Kommittén föreslår i 18 kap 10 § att lån som lämnas i strid med låneförbudet skall återbetalas respektive att säkerhet som ställts i strid med låneförbudet inte är gällande mot bolaget, om bolaget visar att motparten insett eller bort inse att lånet respektive säkerställandet var olagligt. Denna regel kan leda till besvärande komplikationer, vilka inte är avsedda. Kravet på ond tro i 18 kap 10 § kan nämligen medföra en alltför betungande och därmed orimlig undersökningsplikt för mottagare i senare led av lånade medel och mottagare av säkerheter, då det säkerhetsställande bolaget är tredje man i

förhållande till mottagaren i senare led eller för den som är borgensman för någon i den s k förbjudna kretsen. De kan behöva utföra sådana mycket omfattande undersökningar för att med säkerhet undgå att anses vara i ond tro. Det skulle krävas en så långtgående undersökning av ägarförhållandena i det långivande respektive säkerhetsställande bolaget att den inte låter sig förenas med det moderna affärlivet. Problemet kan relativt enkelt undvikas genom att det i 18 kap 10 § till första och andra meningarna införs ett tillägg av innebörd att de angivna sanktionerna drabbar motpart respektive mottagare av säkerhet i den förbjudna kretsen förutsatt att de - i analogi med 14 kap 6 § 3 stycket - måste ha insett olagligheten.

Byte av bolagskategori

Kommitténs förslag avseende 23 kap 1 § angående byte av aktiebolagskategori från privat till publikt aktiebolag överensstämmer med 13 kap 1 § i gällande aktiebolagslag. I såväl gällande rätt som enligt förslaget (tredje stycket 2) förutsätts för registrering bl a yttrande av revisor om att bolagets eget kapital uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet. Av motiven till bestämmelsen i betänkandet (SOU 1992:83) Aktiebolagslagen och EG framgår att avsikten varit att samma bolagsstämma skall kunna besluta om såväl kategoribytet som om därvid erforderlig ökning av aktiekapitalet (s 184). Detta måste anses vara en praktiskt angelägen ordning värd att tillstyrka. Den låter sig dock svårligen genomföras, om det - i enlighet med lagtexten - av det nämnda revisorsyttrandet skall framgå att bolagets eget kapital uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet. För att ge den möjlighet som motiven anger att behandla båda ärendena vid samma stämma borde det i stället vara tillfyllest att revisorsyttrandet anger att täckning finns för det aktiekapital som begärs registrerat.

Finansbolagens Förening

Bolagsbildning

Kommittén föreslår att formen successivbildning av aktiebolag avskaffas och att aktiebolag alltid skall bildas genom simultanbildning. Vidare föreslår kommittén att akties nominella värde avskaffas och att aktier således skall utgöra s.k. kvotaktier vilka representerar en lika stor andel i bolagsförmögenheten.

Föreningen finner dessa förslag vara ändamålsenliga och välkomnar i huvudsak de föreslagna förändringarna. Föreningen anser dock att bolagsordningen skall ingå i eller fogas till stiftelseurkunden. Med det förslag som kommittén lagt fram synes det kunna föreligga svårigheter att koppla en viss stiftelseurkund till en viss bolagsordning.

Vidare ställer sig föreningen tveksam till förslaget i 2 kap. 4 § att styrelsen, VD, firma-tecknare m.fl. funktionärer skall anges i stiftelseurkunden. Dessa utses av stämman eller, i de flesta fallen, av styrelsen. Det är logiskt att varken stämman eller styrelsen kan sammanträda innan bolaget bildats och att ingen av dessa funktionärer därför kan ha utsetts vid upprättandet av stiftelseurkunden. Den föreslagna modellen kan därför ha brister ur pedagogiska synpunkter och föreningen anser att styrelse och övriga funktionärer bör utses vid konstituerande sammanträden i samband med bolagsbildningen men inte i stiftelseurkunden.

Aktieteckning med villkor

Kommittén föreslår i 2 kap. 9 § andra stycket att sedan samtliga aktietecknare undertecknat stiftelseurkunden kan inte en aktietecknare som grund för aktieteckningens ogiltighet åberopa att ett villkor i stiftelseurkunden inte har uppfyllts. I författningskommentaren hänvisas till SOU 1997:22. Där anges att bestämmelsen motsvarar 2 kap. 5 § sista stycket gällande aktiebolagslag.

Föreningen ifrågasätter detta uttalande. I nu gällande aktiebolagslag anges att aktietecknare inte efter bolagets registrering som grund för aktietecknings ogiltighet kan åberopa att villkor i stiftelseurkunden inte uppfyllts.

Föreningen anser att aktieteckning inte bör vara bindande om inte villkor uppfyllts. Som en konsekvens därav bör aktiebolag inte registreras innan villkor i stiftelseurkunden uppfyllts.

Nu gällande aktiebolagslag anger att aktieteckning med villkor som inte överensstämmer med stiftelseurkunden är ogiltig. I kommitténs lagförslag (2 kap. 9 § första stycket) anges i stället att aktietecknaren inte kan åberopa villkoret. Föreningen anser att lösningen i nu gällande aktiebolagslag är att föredraga. Kommitténs förslag synes innebära att villkoret ändå skulle åberopas av bolaget (och möjligen andra aktietecknare). Det framstår inte som tillfredsställande.

Betalning för aktier

Kommittén föreslår (i 2 kap. 10 §) att betalning i pengar för aktier som ges ut skall sättas in på konto hos en bank i Sverige.

Föreningen ifrågasätter kravet på att banken skall vara belägen i Sverige. I första hand borde insättning i bank inom EU vara tillräckligt. Föreningen menar dock vidare att kravet på insättning i bank är omotiverat strängt. Det borde vara tillräckligt att beloppet placeras i kreditinstitut, d.v.s. i bank eller kreditmarknadsföretag. En placering i kreditmarknadsföretag skyddas av samma lagstiftning som banker, med undantag för insättningsgarantin. Det är dock möjligt att insättningsgarantin i ny lagstiftning om kreditinstitut redan år 2002 kan komma att gälla även för placeringar i kreditmarknadsföretag.

Aktieslag och begränsningar i överlåtbarheten

I 3 kap. lämnar kommittén förslag om olika aktieslag och begränsningar i rätten att överlåta aktier. Röstvärdet för en aktie får inte överstiga röstvärde för annan aktie mer än 10 gånger. I fråga om överlåtbarheten finns möjlighet att uppställa krav på samtycke från bolaget, förköpsförbehåll och hembud sedan aktie överlåts.

Föreningen välkomnar dessa förslag som synes väl avvägda och utformade.

Aktiebokens innehåll

Kommittén föreslår att aktieboken skall innehålla uppgifter om bl.a. aktieägarnas personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer.

Föreningen anser att det vore tillräckligt att föreskriva att aktieboken skall innehålla tillräckliga uppgifter för en säker identifiering av aktieägaren. Det bör inte vara något

självändamål att registrera t.ex. personnummer och om det inte behövs bör det också kunna utelämnas. Därvid beaktar föreningen att aktiebokens syfte måste anses vara att klarlägga rättsförhållanden mellan bolaget och dess aktieägare och möjligen i anledning av aktieägarnas förfoganden över aktierna. Däremot bör föreskrifter om aktieboken inte utfärdas för att tillgodose kontroller därutöver. Aktieboken bör således inte vara ett instrument för generell undersökning av personers ekonomiska förhållanden, t.ex. i samband med kreditprövning, vid utmätning, i samband med skattekontroller o.s.v. Det kan vara fullt legitimt att ett ombud registreras som ägare i aktieboken blott det inte sker för illegala syften, t.ex. för undandragande av beskattning eller för att kringgå ett näringsförbud.

Arkivering av aktieboken

I 4 kap. 5 § föreslår kommittén att aktieboken skall bevaras i minst 10 år efter bolagets upplösning.

Föreningen saknar bestämmelse om vem som skall vara skyldig att bevara aktieboken och om sanktion vid bristande uppfyllelse av denna skyldighet.

Aktiebokens förande

Kommittén förslår i 4 kap. 12 § att aktieboken skall föras med hjälp av dator.

Föreningen ifrågasätter denna föreskrift om syftet är att aktieboken skall föreligga i papperslös form. Kopplingen till en dator synes innebära en onödig teknikbegränsning. Ett papperslöst system synes vara ett system som helt eller delvis medger automatiserad behandling, vare sig den är baserad på elektroner, fotoner eller andra tekniker, inkl. biologiska tekniker.

Överförande av uppgifter från aktiebok

I 4 kap. 13 - 15 §§ föreslår kommittén bestämmelser om överföring av uppgifter från aktiebok vid införande av avstämningsförbehåll. Därvid anges att uppgifter får överföras och att om ingen ägare införts inom fem år får bolaget uppmana att anmäla sig vid äventyr av att aktierätten går förlorad.

Föreningen anser att det inte bör avgöras godtyckligt i vilka fall uppgifter får överföras från aktieboken. I stället bör uppställas specifika kriterier av i vilka fall uppgifter får överföras.

Vidare noterar föreningen att för löpande skuldebrev gäller en allmän preskriptionstid om 10 år. Föreningen anser det stötande om en aktieägars aktierätt skulle kunna gå förlorad på kortare tid än så efter kallelseförfarande. Motsvarande synpunkt gör sig gällande i fråga om fem-årsgränsen i 11 kap. 7 § beträffande uttag av fondaktie och i 22 kap. 40 § om preskription av slutredovisning i likvidation.

Införing av ägare och förvaltare i aktieboken

I 4 kap. 16 - 18 §§ föreslår kommittén bestämmelser om införing av ägare och förvaltare i aktieboken. I samtliga dessa §§ hänvisas till lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument.

Föreningen bedömer att dessa hänvisningar bör kunna göras enklare, i synnerhet framstår hänvisningen i 17 § som betungande.

Överlåtelse och pantsättning

I 5 kap. 10 § lagförslaget avhandlas överlåtelse och pantsättning av aktiebrev m.m.

En i princip motsvarande reglering finns redan i nu gällande aktiebolagslag. Föreningen ifrågasätter ändock vad som bör vara föremålet för en överlåtelse eller pantsättning. Man kan tänka sig aktiebrevet enligt lagtexten. Man kan också tänka sig att det är aktien som bör utgöra föremålet för rättshandlingen eller rentav aktierätten, vad den nu omfattar. En jämförelse med pantbrev är möjligen missvisande eftersom det finns uttryckliga lagregler om den rättsliga effekten av pantsättning av pantbrev.

Om aktien görs till föremål för överlåtelsen eller pantsättningen kan den fördelen uppstå att samma regler gäller oavsett om aktiebrev utfärdats eller inte. Specialregler behövs i sådant fall endast med avseende på formalia beroende på om aktiebrev utfärdats eller inte, vilket också synes vara det fall för vilket den aktuella bestämmelsen är avsedd. Det kan dock vara väsentligt, inte minst pedagogiskt, att lagen rätt återger det rättsliga skeendet.

Bolagsstämma

Genom att lyfta fram bestämmelserna om bolagsstämma har Aktiebolagskommittén sökt skapa förutsättningar för en aktiv ägarfunktion.

Föreningen välkomnar detta initiativ och finner för sin del att bestämmelserna är väl avvägda. Föreningen finner dock att skillnaden i 6 kap. 2 § mellan kupongbolag resp. avstämningsbolag i fråga om rätten att delta i stämma är principiellt störande. Skillnaden synes vara motiverad av praktiska skäl. Det vore dock mer tillfredsställande om samma grundregler gällde i alla aktiebolag.

Bestämmelsen i 6 kap. 7 § om allmänna pensionsfonders deltagande i bolagsstämma framstår för föreningen så särpräglad att den bör flyttas ut ur aktiebolagslagen.

I fråga om ändring av bolagsordningen anser föreningen att bestämmelsen i 6 kap. 16 § bör ändras så att det krävs att en föreslagen ändring av bolagsordningen in extenso anges i kallelsen till den bolagsstämma varpå förslaget skall behandlas.

I 6 kap. 23 § saknar föreningen reglering för det fallet att stämman inte godkänner en föreslagen dagordning.

Lån till aktieägare m.fl.

I 18 kap. föreslår kommittén nya regler om lån till aktieägare m.fl. Sådana lån skall vara tillåtna blott de inte inkräktar på det bundna egna kapitalet.

Föreningen stöder dessa förslag som synes vara väl avpassade och balanserade.

Fondbolagens Förening

Inlösen av minoritetsaktier

Kommittén föreslår ett uttryckligt förbud mot överklagande av en skiljenämnds beslut om att godkänna den säkerhet som ett uppköpande bolag ställer vid inlösen av minoritetsaktier. Motivet anges vara att tidpunkten för förhandstillträde kan bli kraftigt fördröjd om beslutet kan överklagas. Föreningen anser att kommittén bort närmare redogöra för konsekvenserna av förslaget, bl a med avseende på förhållandet till Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna, och förutsätter att en fördjupad analys sker i det fortsatta lagstifningsarbetet.

Sveriges inkassoorganisation (SiO)

Sveriges Inkassoorganisation (SiO) har den 10 september 1999 avgivit remissvar på delbetänkandet Likvidation av aktiebolag. Svaret var omfattande i de delar som rör frågan om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter och vissa andra (13 kap 2 § aktiebolagslagen i nu gällande lag). Detta är väsentliga frågor som i hög grad påverkar borgenärskollektivet och därmed vår bransch. SiO kan inte se att föreningens synpunkter nämnvärt har beaktats i slutbetänkandet och får därför åter hänvisa till vårt remissvar av den 10 september 1999.

Vad vi kan se är den enda egentliga ändringen mellan de båda lagförslagen, när det gäller det personliga betalningsansvaret, att skrivningen i 22 kap 14 § 2 st i slutbetänkandet tar sikte på tidpunkten för när skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning förelåg, medan motsvarande paragraf i delbetänkandet (13 kap 15 § 2 st) tog sikte på tidpunkten för förpliktelsens uppkomst. SiO utgår från att ändringen är ägnad att slå fast att en gång uppkommet personligt betalningsansvar endast kan upphöra genom att en kontrollbalansräkning som uppvisar att hela bolagets aktiekapital återställts granskas av revisorn och godkänns av bolagsstämman (17§). Detta är i så fall bra. Styrelsen torde alltså med det nya förslaget inte längre kunna freda sig genom att hävda att aktiekapitalet i ett senare skede, t ex vid tidpunkten för förpliktelsens uppkomst, de facto inte var till hälften förbrukat och att personligt betalningsansvar därför inte förelegat.

Kommittén synes dock inte alls ha beaktat SiO:s syn på olägenheten med bevisbördans placering i fråga om den faktiska kapitalbristen (22 kap 14 § 2 st). SiO vill därför än en gång peka på det mycket svåra beviskrav som i förslaget ställs på fordringsägaren, då denne inte bara har att styrka att skäl att upprätta en kontrollbalansräkning förelegat, utan även att aktiekapitalet faktiskt var förbrukat (se för övrigt SiO:s remissvar 10 sept 1999, sid 5 rubriken BEVISBÖRDANS PLACERING MM). En betydligt rimligare och rättvisare ordning när det gäller bevisbördans placering vore att styrelseledamöten - som måste ha mycket bättre möjligheter att skaffa fram bevismaterial ur exempelvis bokföringen än fordringsägaren - hade att styrka att aktiekapitalet var till hälften intakt, om fordringsägaren kunnat styrka att skäl att upprätta en kontrollbalansräkning förelåg. Denna fördelning av bevisbördan vore i synnerhet rimlig när bolaget vid verkställighet enligt 4 kap utsökningsbalken befunnits sakna utmättningsbara tillgångar.

Värdepapperscentralen (VPC) Aktiebolag

3 kap 7-17 §§ Samtyckes- och förköpsförbehåll

Enligt ABKs förslag skall en överlåtelse i strid med ett samtyckes- eller förköpsförbehåll vara ogiltigt. Det ska enligt förslaget inte vara möjligt att läka ogiltigheten genom vidareöverlåtelse av aktierna till någon som är i god tro.

I detta sammanhang vill vi peka på kontoföringslagens (LKF) rättsverkansbestämmelser. En aktieägare som är registrerad som innehavare av aktier på ett avstämningskonto anses, enligt 6 kap 1 § LKF, ha rätt att fritt förfoga över de aktier som finns registrerade på kontot. Registreringen på avstämningskontot är alltså avgörande för vem som i sakrättslig mening är att betrakta som innehavare av en aktie. Vidare är förvärvaren i och med registreringen av en anmälan om överlåtelse/förvärv enligt 6 kap 2 § skyddad mot att överlåtarens borgenärer efter registreringen skulle kunna ta aktierna i anspråk samt mot konkurrerande förvärv som registrerats senare. I 6 kap 4 § stadgas att för det fall en aktie överlåtits av någon som inte ägde den, blir överlåtelsen ändå giltig om överlåtaren vid tidpunkten för överlåtelsen var antecknad på ett avstämningskonto som ägare samt om förvärvaren varit i god tro.

Enligt vår mening finns det en motsättning mellan LKFs regler om förfoganderätt och sakrättsligt skydd vid registrering på avstämningskonto och ABKs förslag om ogiltighet i strid med samtyckes- eller förköpsförbehåll. LKFs bestämmelser om godtrosförvärv innebär nämligen att en central värdepappersförvarare knappast kommer att kunna åta sig att föra avstämningsregister för bolag som infört sådant förbehåll. Att aktier som handlas på en börs inte kommer att kunna vara belastade med förköpsförbehåll torde vara rätt självklart.

Med hembudsförbehåll, som idag förekommer i många avstämningsbolag, förhåller det sig annorlunda i så måtto att en överlåtelse av hembudspflichtig aktie inte i sig blir ogiltig. En förvärvare av sådana aktier kan således bli införd på konto i avstämningsregistret med sakrättslig verkan. Han är emellertid förhindrad att fullt ut utöva sina aktierättigheter förrän hembudsprövning skett. VPC har utvecklat rutiner härför, vilka har visat sig fungera väl i praktiken. Några liknande rutiner kan emellertid svårligen utvecklas för överlåtelser som ipso jure är ogiltiga. Aktier i bolag med förköps- eller samtyckesförbehåll lämpar sig helt enkelt inte för kontoföring enligt LKF, eftersom de knappast kan betecknas som löpande instrument, då godtrosförvärv ej är möjliga.

För att förköps- och samtyckesförbehåll skall vara möjliga att införa för avstämningsbolag är det nödvändigt att i de föreslagna 12 resp. 17 §§ införa en annan sanktion än ogiltighet. Vi vill föreslå att man lämpligen överväger en sanktion efter samma mönster som gäller enligt 21 §, dvs. förlust av rätten till ekonomisk avkastning av aktierna intill dess att det prövats om överlåtaren iakttagit förbehållen.

4 kap 1 § Uppgifter i aktieboken

I konsekvens med regeln i 5 kap 3 § om vad som skall anges på aktiebrev och med regeln i 4 kap 8 § att aktieägare som visar upp aktiebrev skall införas i aktieboken, anser vi att det i aktieboken också bör anges huruvida det för viss aktieägare utfärdats aktiebrev. Detta skulle

kunna underlätta en övergång till avstämningsbolag då utfärdade aktiebrev skall makuleras. Det kan då förekomma att ovisshet uppstår huruvida aktiebrev förkommit eller förstörts och därför måste dödas enligt de särskilda reglerna om förkommen handling eller om det helt enkelt aldrig har utfärdats något aktiebrev.

4 kap 11 § Ansvar för aktiebok i avstämningsbolag

Vi anser att det även i avstämningsbolag bör fastslås i lagen att det är styrelsen som har ansvar för att aktieboken förs i enlighet med lagens krav. Det framlagda förslaget är enligt vår mening olämpligt och otillräckligt. Visserligen framgår att det är styrelsen som har ansvar för aktieboken fram till dess att avstämningsregister upprättas efter att bolaget resp. bolagsordningsändring registrerats hos PRV. Vad som gäller för den händelse bolaget inte fullgör sina förpliktelser i förhållande till den centrala värdepappersförvararen, t ex inte längre betalar eller förser värdepappersförvararen med uppgifter som behövs för att registerföringen skall kunna ske, framgår emellertid inte. Sådana fall är i realiteten inte helt ovanliga. Att den centrala värdepappersförvararen skulle vara fortsatt och evigt ansvarig för förändring av en aktiebok i sådana fall är inte acceptabelt. Även för det fall att bolaget skulle välja att byta värdepappersförvarare (vilket visserligen f n inte är möjligt) skulle situationer kunna uppstå där det kan ifrågasättas hos vem ansvaret för aktieboken egentligen ligger.

Med anledning härav anser VPC att det i första stycket bör tillfogas en första mening av följande lydelse: "Styrelsen har ansvaret för att aktieboken förs, bevaras och hålls tillgänglig och för att avtal med central värdepappersförvarare träffas och vidmakthålls."

Att bolaget är skyldigt att överlåta den faktiska hanteringen till en central värdepappersförvarare bör fastslås, som nu i andra stycket, men dennes ansvar för de uppgifter man åtar sig gentemot bolaget bör rimligen kunna regleras i ett sedvanligt affärsmässigt avtal mellan bolaget och värdepappersförvararen. I förhållande till aktieägarna och allmänheten bör det ändå vara bolagets styrelse som har att svara för att man väljer en tillförlitlig värdepappersförvarare respektive ställer tillräckligt höga krav på hur denne skall utföra sina uppgifter. När det gäller värdepappersförvararens ansvar bör detta således endast vara att för bolagets räkning utföra de uppgifter som framgår av 2 st. 1 - 4. Detta bör lämpligen formuleras enligt följande: "Central värdepappersförvarare skall för bolagets räkning . . . etc."

4 kap 16 § Införing av aktieägare i aktieboken

Eftersom det kan förekomma fall då en aktieägare visserligen antecknas i avstämningsregister som förvärvare av aktie, men inte införs i aktieboken (t ex efter förvärv av hembudspliktig aktie, 3 kap 19-21 §), bör ett tillägg göras av innehåll "såvida inte annat följer av denna lag".

4 kap 18 § 1 st. Innebörd av avstämningsförbehåll

I första stycket bör inskjutas orden "såvida inte framgår av denna lag".

4 kap 18 § andra st. Undantag från legitimationsverkan

18 § 1 st. innehåller den centrala bestämmelsen om innebörden av ett avstämningsförbehåll. Bestämmelsen är en legitimationsregel och eftersom den är införd i ABL får den anses vara avsedd att reglera förhållandet mellan bolaget och aktieägarna samt mellan aktieägarna. I

förhållande till tredje man torde den sakna relevans. Det är därför inte helt lätt att förstå meningen med undantagen i andra stycket. Andra stycket innebär nämligen dels att den centrala värdepappersförvararen dras in i förhållandet, dels att omyndiga eller personer med förordnande förvaltare enligt föräldrabalken (FB) aldrig skall kunna anses legitimerade varken i förhållande till bolaget eller den centrala värdepappersförvararen. Vi vill nedan närmare utveckla vår syn på denna bestämmelse.

Bestämmelsen är till sin huvudsakliga innebörd oförändrad sedan 1972 då lagen om förenklad aktiehantering infördes. Den dematerialisering av både värdepapper och betalningar som skett på de trettio år som gått sedan dess har alltså ännu inte satt några spår i en av ABLs mest centrala bestämmelser, nämligen den om verkan av avstämningsförbehåll. Det kan inte nog understrykas att det utan denna dematerialisering inte skulle vara möjligt att ha en fungerande kapitalmarknad idag.

Den aktuella bestämmelsen innebär ett undantag från den eljest gällande grundregeln (för avstämningsbolag) att det är förhållandena på avstämningsdagen som är avgörande för utövandet av aktierättigheter i allmänhet. Denna grundregel har tillkommit för att förenkla aktiehanteringen både för bolagen och aktieägarna. Den innebär att den aktieägare som vill utöva de rättigheter gentemot och i bolaget som hans aktieinnehav berättigar honom till måste se till att själv eller genom förvaltare vara antecknad i avstämningsregister och aktiebok på relevant avstämningsdag. Förändret av avstämningsregistren och aktieböckerna är underkastade noggrann reglering och kontroll för att tillförlitligheten skall kunna garanteras. Aktiebolaget kan härigenom förlita sig på dessa register och slipper administrera rutiner för att förvissa sig om hur de bakomliggande materiella förhållandena är. Det är just härigenom som avstämningsförbehållet är en förenkling för bolaget, vilket var det uppenbara syftet med den lagstiftning varigenom bestämmelsen infördes.

Såsom bestämmelsen formulerats borde bolagen och VPC egentligen alltid förvissa sig om att det i efterhand inte kan ifrågasättas att man varit i god tro. Vi menar att detta är orimligt. I praktiken fungerar det naturligtvis inte heller så. För VPC är det givetvis omöjligt att ifrågasätta att de miljoner aktieägare som är införda på vp-konton på avstämningsdagen (och som därför också är införda i aktieboken) inte skulle vara berättigade att ta emot de rättigheter som aktieinnehavet berättigar till. Till vem skulle man annars betala eller utge rättigheterna? Visst kan det i bland uppstå tvist om vem som är rätt ägare till viss aktiepost och man skulle givetvis kunna tänka sig att någon tjänsteman hos VPC på något sätt får kännedom om denna tvist. Men vad bör då rimligen ske vid t ex ett utdelningstillfälle? Är det rimligt att beloppet skulle nedsättas hos länsstyrelsen? Är det inte mera rimligt att betalningen sker till den som är registrerad i avstämningsregistret? De tvistande får väl göra upp också om vem som skall anses ha rätt till den avkastning som eventuellt utfallit under den tid som den "oberättigade" ägaren innehaft dem? Varför skulle bolaget riskera att behöva betala en gång till? Och varför skulle VPCs goda eller onda tro ifråga om tvisten överhuvudtaget tillmätas någon betydelse? VPC är ju för egen del inte skyldig att betala någon utdelning etc. Det remedium för slarviga eller medvetet felaktiga åtgärder från VPCs sida som lagstiftaren anvisar - och som funnits parallellt med 'godtrosregeln' sedan aktiekontolagens (AKL) införande 1989 - är ett mycket långtgående skadeståndsansvar för felaktigheter i avstämningsregistret.

Den mest svårbegripliga delen av bestämmelsen är emellertid undantaget för betalningar mm till aktieägare som är omyndiga eller har förvaltare enligt FB. Kravet på god tro i styckets första mening måste rimligen avse god tro ifråga om att mottagaren av rättigheten var

berättigad eller inte. Det handlar således inte om huruvida bolaget eller VPC kände till att mottagaren inte var vid sina sinnens fulla bruk eller försatt i konkurs eller annat sådant förhållande som rör mottagarens rättsliga handlingsförmåga. Vi utgår från att oavsett aktieägarens rättsliga handlingsförmåga måste bolaget anses vara skyldig att behandla honom som en aktieägare och förbjuden att göra skillnad mellan olika aktieägare beroende på deras ålder eller personliga eller ekonomiska förhållanden. Bestämmelsen i 18 § 2 st. innebär emellertid att även om bolaget och VPC varit i god tro ifråga om att en omyndig aktieägare verkligen är "rätt ägare", så skall utbetalningen av utdelningen eller utgivandet av nya aktier etc. inte anses ha skett med befriande verkan för bolaget! I motiven till denna regel anges att skälet härtill är att bolaget och VPC inte skall anses ha befunnits i god tro ifråga om mottagarens omyndighet!

Vår mening är att bestämmelsen på oklara grunder från första början att ett felaktigt innehåll, som nu bör rättas till. Det bör således inte få råda något tvivel om att aktierättigheter i allmänhet skall tillkomma den aktieägare som är aktieägare på avstämningsdagen. För att legitimera sig kan aktieägaren antingen visa upp ett aktiebrev, eller liknande (kuponbolag) eller visa sig vara registrerad i aktieboken (avstämningsbolag). Något annat sätt att legitimera sig har lagstiftaren knappast tänkt sig och bör heller inte få finnas. Om inte avstämningsförbehållet hade denna verkan, skulle hela regleringen av avstämningsbolag vara meningslös. Någon närmare undersökning av de materiella förhållandena bakom varje registrering är omöjlig. Det finns ju inte något hinder för omyndiga eller personer med förvaltare (enligt FB) att inneha aktier i avstämningsbolag. De ca 66.000 omyndiga aktieägarna i Telia måste t ex anses vara lika berättigade att motta utdelning och nya aktier som andra aktieägare. Att nedsätta deras utdelningsbelopp hos länsstyrelsen i avvaktan på att de blev myndiga är givetvis helt befängt! Lagstiftaren har förutsett att det kan finnas omyndiga aktieägare och föreskriver i LKF att det i så fall på avstämningskonto skall antecknas namn och personuppgifter för förmyndare och utsedda förvaltare! Härigenom garanteras att de omyndiga företräds av behöriga företrädare som också har rätt att anvisa till vilket bankkonto utdelning skall utbetalas, till vilket konto eller depå som nya aktier skall utges etc. Även om både bolaget, VPC, banken och depåförvaltaren samtliga väl kände till och var uppmärksamma på att aktieägaren var omyndig (resp. hade en förvaltare enligt FB) bör detta givetvis inte ha någon inverkan på frågan huruvida bolagets utbetalning av utdelning eller utgivande av aktie etc. skett med befriande verkan.

Sammanfattningsvis anser vi att 18 § 2 st. snarast bör avlägsnas. Om det inte skulle anses möjligt, bör åtminstone den betydelse som tillmäts god tro hos den centrala värdepappersförvararen strykas och i vart fall ifråga om utbetalning av utdelning, då den centrala värdepappersförvararens ansvar härför nu föreslås avskaffas (4 kap 1 1 §). Om 18 § 2 st. stryks, bör också hänvisningen till detta stycke i 15 kap 7 § strykas.

6 kap 37 § Borttagande av avstämningsförbehåll

Ingen ändring har föreslagits i denna bestämmelse, trots att 1997 års förslag innehöll ett förtydligande ifråga vilka panthavare som ska ge samtycke till borttagande av avstämningsförbehållet. Den nu föreslagna paragrafen motsvarar således inte helt 4 kap 16 § i 1997 års förslag såsom anges i betänkandet på s 321.

Nuvarande skrivning ger vid handen att envar som kan styrka sin panträtt till aktie i bolaget skall ge sitt samtycke. Det görs ingen skillnad mellan formellt behöriga panthavare och

materiellt berättigare panthavare. Inte heller ges någon bestämmning av när pantförhållandet skall bestå för att berättiga panthavaren till inflytande i frågan. Frågan kompliceras av att det kan finnas panthavare till förvaltarregistrerade aktier samt att det ofta förekommer förvaltare i flera led.

Frågan är också vem som det åligger att undersöka om det finns panthavare och tillfråga dem om deras inställning till borttagande av avstämningsförbehållet och vid vilken tidpunkt ett eventuellt godkännande skall föreligga.

I praktiken synes dessa oklarheter hittills inte ha föranlett några större olägenheter. Förmodligen beror detta på att det inte förekommit särskilt ofta att avstämningsförbehåll tas bort, i vart fall ifråga om bolag med spridda aktieinnehav. Möjligen kan oklarheterna på denna punkt ha en ”inlåsningsseffekt” och avhålla bolagen från att avskaffa förbehållet eftersom det kan bli ovisst om beslutet kan bli giltigt.

Vi anser att det vore rimligt att kräva godkännande endast från de panthavare som var registrerade i avstämningsregister på avstämningsdagen för den bolagsstämma som fattar beslutet eller som vid den tidpunkten hade underrättat sin förvaltare om panträtt i aktierna. Vi föreslår därför att bestämmelsen förtydligas på detta sätt.

10 kap 6 § Registrering av fondaktierätt

I första meningen bör ordet "fondaktie" bytas mot "fondaktierätt". Att en ny *aktie* som ges ut av bolaget skall upptas i avstämningsregistret för bolaget framgår redan av 5 kap 1 1 §. Detta gäller oavsett om aktien ges ut efter en fondemission eller en nyemission. Fondaktierätter benämns i praktiken "delrätter", dvs. rätt att tillsammans med visst antal likadana rätter erhålla en hel eller visst antal hela aktier. Inte heller ordet "fondaktie" används särskilt ofta i praktiken och skulle enligt vår mening utan vidare kunna tas bort.

27 kap 1 § Straff och vite

Vid straffbestämmelsens tillkomst (SOU 1971:15) fördes ett ingående resonemang kring lämpligheten av särskilda aktiebolagsrättsliga sanktioner vid sidan om brottsbalkens, dels avvägningen mellan ordningsförseelser och sådana allvarigare underlåtelser eller åtgärder som strider mot ABLs centrala bestämmelser. Sedan dess har en välgörande uppstramning av ABLs straff och vitesbestämmelser gjorts. Men när det gäller sanktionerna för brister i förandet av aktieboken eller i tillhandahållandet av den har ingen ändring skett, trots att det på just detta område skett en avsevärd förändring både ifråga om legala förhållanden (dematerialiseringen) och faktiska förhållanden (numera över tusen avstämningsbolag och flera miljoner aktieägare under de senaste 30 åren).

Såsom vi framfört ovan i kommentaren till 4 kap 1 1 § bör det även för avstämningsbolagen framgå av lag att det är *styrelsens* ansvar att se till att aktiebok förs enligt lag. VPC har inte någon sådan självständig ställning att vi kan ta ansvar för att aktieboken förs i alla bolag som har infört avstämningsförbehåll i bolagsordningen. Genom att VPCs monopol avskaffats anser vi oss numera även i princip berättigade att frånträda ett uppdrag att föra avstämningsregister (och därmed även aktiebok) för ett bolag som brister i fullgörandet av sina förpliktelser mot VPC, exempelvis genom att inte betala förfallna avgifter eller genom att underlåta att fullgöra vad som ankommer på bolaget för att göra det möjligt för VPC att

upprätta och vidmakthålla ett avstämningsregister och aktiebok i enlighet med LKF och ABL.

VPC har givetvis ingen annan åsikt än att det är utomordentligt viktigt för den enskilda aktieägaren i avstämningsbolag att registren först oklanderligt. Han är ju helt utlämnad till den centrala värdepappersförvararens förmåga att föra ett korrekt avstämningsregister (och aktiebok) eftersom han inte har några fysiska värdepapper att visa upp. Just av detta skäl har det ansetts motiverat att i LKF (och tidigare i AKL) införa ett mycket omfattande skadeståndsansvar för den centrala värdepappersförvararen. Detta skadeståndsansvar infördes utan beaktande av ABLs sanktionsbestämmelser. Enligt vår uppfattning är detta ett förbiseende som nu borde rättas till. En central värdepappersförvarares korrekta uppfyllande av ett åtagande gentemot ett bolag att föra avstämningsregister (och aktiebok) i enlighet med LKF och ABL torde dock inte behöva sanktioneras med straffbestämmelser. VPCs åtagande gentemot våra bolagskunder sker på affärsmässiga grunder och fullgörs med helt andra drivkrafter och ambitioner än att undvika straffansvar.

För den enskilda aktieägaren torde LKFs skadeståndsbestämmelser vara tillfyllest. Att med den utformning som de föreslagna bestämmelserna om aktiebokens offentlighet nu fått behålla straffbestämmelserna för bristande tillhandahållande av aktieboken, anser vi vara överdrivet nitiskt.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)

Erbjudandeplikt

Aktiebolagskommittén har i sitt tidigare delbetänkande Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22) sagt nej till förslaget att införa erbjudandeplikt i svensk aktiebolagsrätt. Aktiespararna konstaterade då i sitt remissvar att förekomsten av budplikt i Europa var omfattande. Finland, Danmark, Norge, Storbritannien, Frankrike, Belgien, Irland, Italien, Spanien, Schweiz samt vissa delstater i USA hade erbjudandeplikt. Länder som saknade erbjudandeplikt var Nederländerna, Portugal och Grekland. Internationella förhållanden i vårt närområde motiverade således att även Sverige införde en erbjudandeplikt.

Även i det förslag till 13:e bolagsdirektiv som lades fram för godkännande i Europaparlamentet under våren 2001 fanns regler om budplikt. Trots att medlemsländernas representanter var överens om direktivets utformning föll förslaget i Europaparlamentet efter envis lobbying av det tyska näringslivet men det bör framhållas att kritiken ej riktade sig mot budpliktsreglerna vilka har en mycket bred förankring i Europa.

Svenska erfarenheter visar i en rad fall på behovet av erbjudandeplikt. I exempelvis Gota, Cederroth, Fermenta och Trustor-Kanthal har minoriteten hamnat i en situation där en ny majoritetsägare kunnat ta över det bestämmande inflytandet i bolagen utan att erbjuda den kvarvarande minoriteten någon möjlighet att stiga av. I de angivna fallen har ej heller funnits en fungerande marknad. Nyare exempel är Gullspång där minoriteten aldrig fick chans att sälja sina aktier till samma pris som huvudägarna, och den uppmärksammade Trustorhärvan där minoriteten drabbades av ett kriminellt agerande.

Sedan delbetänkandet SOU 1997:22 har mycket hänt i debatten kring erbjudandeplikt. Den 1 juli 1999 införde Näringslivets Börskommitté (NBK) regler om erbjudandeplikt i sin

rekommendation som i sin tur utgör del av Stockholmsbörsens noteringsavtal. På så sätt gäller numera att om någon ägare ensam eller tillsammans med närstående uppnår mer än 40% av röstandelen i ett svenskt bolag måste ett bud läggas på hela bolaget. NBKs regler visar att opinionen svängt till fördel för budplikten och att ett behov finns av regler på området.

Den huvudsakliga oron inför budplikt som kommittén framförde i sitt betänkande var att strukturaffärer och kontrollägarskiften allvarligt skulle försvåras och att det skulle bli alltför dyrt att gå in som huvudägare i svenska bolag. En snabb genomgång av buden på bolag på Stockholmsbörsen visar att intresset för strukturaffärer snarare ökat än minskat sedan budplikten infördes på svensk aktiemarknad. Under 1999 lades 28 bud på bolag på Stockholmsbörsen. Motsvarande siffra var under 2000 41 bud. I de femton högst värderade börsföretagen ägdes i genomsnitt 42% av kapitalet av de 10 största aktieägarna per den 12 februari 2001⁷. Samma siffra per den 30 december 1998 var 44%⁸. Förändringen är inte anmärkningsvärd och kommitténs oro framstår som obefogad.

Det är Aktiespararnas uppfattning att NBKs självreglering inte är tillräcklig för att erbjuda minoriteten en utväg vid uppköp. Framför allt i samband med att utländska bolag köper svenska har budplikten ignorerats då den "bara" yttrar sig i självreglering. Respekten för NBKs regler och Aktiemarknadsnämndens (AMN) tolkning av densamma är låg, i synnerhet som AMN tenderar att medge generösa undantag från reglerna. Aktiespararna krävde redan i sitt remissvar över SOU 1997:22 att en lagfäst budplikt skulle införas och att nivån skulle sättas till 50% m h t att målbolaget då konsolideras som dotterbolag. Förbundet anser att erfarenheterna av utvecklingen sedan dess understryker kravet på att endast en lagfäst budplikt är tillfyllest. Samtidigt visar ett antal fall att NBKs rekommendation om budplikt vid 40% ligger för högt för att säkerställa en rättvis behandling av aktieägarna.

Det ovan anförda samt behovet av en harmonisering till övriga Europa anser Aktiespararna motiverar införandet av en lagfäst erbjudandeplikt vid 30%. Budplikten bör utformas i linje med förslaget till det 13:e bolagsdirektivet. Endast på så sätt tillförsäkras minoriteten ett fullgott skydd vid kontrollägarskiften.

Förvärv och överlåtelse av egna aktier

Genom lagändring den 10 mars 2000 infördes möjlighet för svenska bolag att återköpa och vidareförsälja egna aktier. Lagändringen hade länge stått högt upp på önskelistan hos svenskt näringsliv.

Återköpsreglerna har utnyttjats mycket flitigt under det senaste året. Det har blivit mycket vanligt att vid bolagsstämma lämna styrelsen ett bemyndigande att vid behov under det kommande året få fatta beslut om att återköpa det antal aktier som styrelsen finner motiverat. Aktiespararna anser emellertid att återköpsmöjligheten och möjligheten att vidareförsälja egna aktier har givit upphov till oönskade effekter som inte avhjälpas genom den självreglering som utvecklats av NBK.

Aktiespararna anser att det finns situationer där återköp gynnar aktieägarna. Det gäller till exempel om ett bolag verkligen har en stark ekonomisk ställning och inte ser några andra

⁷ Källa: Ägarna och makten 2000, Anneli Sundin, Sven-Ivan Sundqvist, Dagens Nyheter

⁸ Källa: Ägarna och makten 1999, Anneli Sundin, Sven-Ivan Sundqvist, Dagens Nyheter

intressanta investeringsalternativ. I bolag där likviditeten brister bör emellertid alternativa metoder för att återföra kapital till ägarna utnyttjas. Återköpsmöjligheten bör knytas till den ekonomiska ställningen i bolaget.

Återköp får inte användas för att manipulera den egna aktiekursen i syfte att påverka förutsättningarna i samband med options- och konvertibelprogram eller offentliga erbjudanden. Det har till exempel inträffat att man i en uppköpssituation där aktier i budbolaget erbjuds som likvid för målbolagets aktier gör återköp i marknaden för att höja kursen på budbolagets aktie och på så sätt få budet att se bättre ut än det egentligen är. Reglerna om återköp måste förhindra att sådan påverkan sker.

Vid återköp av egna aktier måste utgångspunkten vara att maktbalansen i bolaget inte påverkas. Aktiespararna anser att beslut om återköp utöver de krav som ställs i Aktiebolagslagen tydligt måste ange i vilken mån förhållandet mellan A och B aktier förändras genom återköpet. Aktiespararna har uppmärksammat ett antal exempel på missbruk av återköpsreglerna som syftat till att ändra maktbalansen i bolaget.

Aktiespararna har vidare uppmärksammat att återköpsmöjligheten i vissa fall används för att öka maktkoncentrationen hos vissa kontrollaktieägare. Genom att återköpa aktier vid upprepade tillfällen och varje gång döda dem kan en huvudaktieägare utan att betala själv successivt ta över bolaget.

Aktiespararna är mycket negativa till den möjlighet som finns att vidareförsälja återköpta aktier på börs eller marknadsplats och anser att återköpta aktier bör avregistreras, detta för att förhindra möjligheten för ledningen att bedriva osund aktiespekulation eller kursdrivning i den egna aktien med bolagets medel. Att bolagets ledning när som helst kan vidareförsälja återköpta aktier på aktiemarknaden medför en allvarlig osäkerhet vid kurssättningen av aktier på aktiemarknaden.

Sammanfattningsvis anser Aktiespararna att reglerna om förvärv och vidareförsäljning av egna aktier måste ses över med anledning av de erfarenheter som nu har vunnits.

Inlösen av minoritetsaktier

Aktiespararna har tidigare i sitt remissvar på Aktiebolagskommitténs delbetänkande Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22) utförligt utvecklat sin syn på tvångsinlöseninstitutets betydelse för minoritetsaktieägarna (se bilaga 1).

Tvångsinlösen utgör en form av privaträttslig expropriation som innebär att aktieägarna utan eget initiativ måste lämna ifrån sig sin egendom. Någon form av tvekan om att den vars aktier exproprieras skall vara tillförsäkrad fulla värdet av sin egendom kan inte föreligga. Detta följer av grundläggande egendomsrättsliga principer som slagits fast bland annat i Europa-konventionen om mänskliga rättigheter. Det liggande förslaget ger emellertid inte den enskilda som är utsatt för denna privaträttsliga expropriation detta skydd. Kommittén föreslår att huvudregeln skall vara att börskursen skall anses utgöra det fulla värdet av aktieägarens aktier. Att börskursen inte alltid motsvarar det verkliga värdet på ett börsnoterat bolag torde vara allmänt bekant. Inte minst de senaste årens mycket turbulenta aktiemarknad har visat att börskursen kan variera mycket kraftigt över tiden. Det finns vidare möjligheter för en dominerande ägare, till exempel ett moderbolag, att påverka börskursen på ett sätt som

medför att bedömningen av värdet blir lägre än annars. Som Aktiespararna anfört tidigare i sitt remissvar på SOU 1997:22 står förslaget i konflikt med såväl Regeringsformen och den Europeiska Konventionen för de mänskliga rättigheterna. Förslaget utgör även ett avsteg från den aktiebolagsrättsliga grundprincipen om likabehandling av aktieägare.

Förslaget att inskränka aktieägarnas möjligheter att överklaga beslut fattade av skiljenämnd till allmän domstol är ytterligare ett anmärkningsvärt steg i samma riktning.

Aktiebolagskommittén bidrar genom sitt förslag allvarligt till att urholka den enskilda äganderätten. Aktiespararna ställer sig till fullo bakom de särskilda yttranden av sakkunniga Lars Milberg och Sven Ekholm, samt ledamöterna Rolf Åbjörnsson och Stig Rindborg, som bifogas samt det förslag till lagtext som lämnas där.

Aktiespararna har ytterligare en synpunkt som rör tvångsinlösen av egna aktier. Aktiespararna anser att uppköpande bolag bör åläggas att under hand köpa upp minoritetens aktier medan tvångsinlösenprocessen pågår till samma pris som erbjöds i det offentliga budet. Detta för att hindra att aktieägare ofrivilligt blir kvar i en långdragen tvångsinlösenprocess.

Leolagstiftningen

I 1997 års betänkande har Aktiebolagskommittén föreslagit en försämring av de skyddsregler som Leolagstiftningen innehåller. Det skulle med föreliggande förslag bli möjligt för publika aktiebolag att till dotterbolaget närstående sälja aktier i dotterbolag utan bolagsstämmans godkännande vilket skulle innebära ett försämrat skydd för minoriteten.

Aktiebolagskommittén pekar i sitt betänkande på en ökad risk för överlåtelser i otillbörligt syfte och anför som skäl för sitt förslag att det medför en förenkling av förfarandet vid avyttringar av dotterbolag till företagsledningar och andra anställda. Detta anser Aktiespararna utgöra en allvarlig inskränkning av det skydd som Leolagen ger ägarna. Erfarenheter visar på ett fortsatt stort behov av att bibehålla Leolagstiftningen i nuvarande form.

Revisorsnämnden (RN)

Förslaget till ändring i de s.k. slätkatalogerna i nuvarande 10 kap. 16 § första stycket 5 respektive 11 kap. 11 § första stycket 5 ABL

RN avstyrker, på nedan anförda skäl, Aktiebolagskommitténs förslag till ändring i de s.k. slätkatalogerna i nuvarande 10 kap. 16 § första stycket 5 respektive 11 kap. 11 § första stycket 5 ABL (8 kap. 16 § första stycket 5 respektive 9 kap. 9 § första stycket 5 i förslaget till ny aktiebolagslag). De nuvarande slätkatalogerna bör behållas oförändrade. Enligt 10 kap. 16 § första stycket 2 respektive 11 kap. 11 § första stycket 2 ABL får inte den vara revisor respektive lekmannarevisor (allmän granskare i kommitténs förslag) i ett aktiebolag som samtidigt är ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i det aktuella bolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver. Enligt punkten 5 i respektive lagrum får inte heller den som är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under punkten 2 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller ned-

stigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, vara revisor eller lekmanna-revisor i aktiebolag. I klartext innebär det att följande personer omfattas: make, sambo, far, mor, farfar, farmor, morfar, mormor, barn, barnbarn, styvfar, styvmor, fars eller mors styvfar eller styvmor, barns make, barnbarns make, makes far och mor, makes farföräldrar och morföräldrar, makes barn, makes barnbarn, syskon, makes syskon och syskons make (jfr Knut Rodhe, Aktiebolagsrätt, 19:e uppl, s 204 och 112). Aktiebolagskommittén föreslår att dessa släktkataloger bör begränsas till att omfatta endast make och sambo.

Syftet med de nuvarande jävsbestämmelserna i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § ABL torde bland annat vara att uttömmande reglera i vilka fall det råder ett direkt förbud mot antagande av uppdrag som revisor eller lekmannarevisor (allmän granskare) i ett aktiebolag. Man kan påstå att den som träffas av någon av jävsbestämmelserna i nämnda lagrum på objektiva grunder är jävig och därför förhindrad att åta sig uppdrag som revisor/lekmannarevisor. Utöver nu nämnda jävsbestämmelser i ABL har en kvalificerad revisor alltid att beakta de bestämmelser om oberoende som återfinns i 14 § andra stycket lagen (1995:528) om revisorer (revisorslagen)⁹. Nämnda lagrum föreskriver inte bara att revisorn skall iakta gällande jävsbestämmelser för revisorer utan även beakta om det i annat fall finns någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet. Om så är fallet skall revisorn avböja eller avsäga sig uppdraget.

Regeringen har den 26 april 2001 till Lagrådet överlämnat en remiss avseende en ny revisorslag. Den nuvarande 14 § revisorslagen motsvaras av bestämmelser i 23 och 24 §§ i den föreslagna nya revisorslagen. Av dessa bestämmelser framgår dels att en revisor, liksom hittills, skall iakta de bestämmelser i andra författningar som anger i vilka fall en revisor på grund av jäv är förhindrad att utföra ett revisionsuppdrag, dels att en revisor är skyldig att för varje uppdrag i revisionsverksamheten pröva om det finns omständigheter som kan rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. Såväl den nuvarande som den föreslagna nya bestämmelsen har en subjektiv karaktär i så måtto att det åligger revisorn att pröva om det föreligger sådana omständigheter som kan rubba nyssnämnda förtroende. I den nuvarande ABL återfinns s.k. släktkataloger inte bara i 10 kap. 16 § och i 11 kap. 11 § utan även i 12 kap. 7 §, som rör det s.k. låneförbudet. Vidare finns en släktkatalog i 4 § lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m.m. (den s.k. LEO-lagen). Som skäl för sitt förslag till ändring i släktkatalogerna i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § anför kommittén att de ovan nämnda lagrummen inte är anpassade till varandra. Kommittén påpekar att olikheterna delvis följer av att de har olika syften, men att skillnaderna delvis också synes sakna skäl. Mot bakgrund härav föreslår kommittén en harmonisering med utgångspunkt från den katalog som gäller för vissa riktade emissioner.

RN finner att den av Aktiebolagskommittén föreslagna ändringen medför att jävsreglerna i ABL inte kommer att utgöra något hinder mot att åta sig uppdrag som revisor i exempelvis ett aktiebolag vars verkställande direktör är far, mor, son eller dotter till revisorn. Ett sådant förhållande kan enligt RN:s mening inte anses godtagbart. Det skulle visserligen vara möjligt att med stöd av 14 § revisorslagen ingripa mot revisorn i exemplet, men detta är inte att likställa med att förhållandet är uttryckligen förbjudet enligt ABL:s jävsregler. RN anser därför att det finns starka skäl för att behålla släktkatalogens nuvarande utformning och att

⁹ För en inte juridiskt skolad person kan möjligen jävsbestämmelserna i ABL framstå som uttömmande i samtliga avseenden. Med hänsyn till att en viktig del av Aktiebolagskommitténs arbete har varit att göra den nya lagen mera lättläst och lättbegriplig, dvs. - såvitt kan förstås - bland annat lättare att tolka för icke-jurister, kan det möjligen vara lämpligt att i ABL komplettera med en hänvisning till oberoenderegler i revisorslagen.

dessa skäl väger betydligt tyngre än det av kommittén anförda harmoniseringsskälet. På samma grund bör jävsbestämmelserna avseende lekmannarevisorer (allmänna granskare) också förbli oförändrade.

För det fall RN:s ovan redovisade argument för oförändrade slätkataloger inte vinner gehör önskar RN endast påpeka följande. Om syftet är att uppnå en harmonisering – förvisso endast i ABL – kan en ändring endast i ABL te sig märklig med hänsyn till att de slätkataloger som bland annat återfinns i 17 § första stycket 4 revisionslagen (1999:1079), 8 kap. 7 § första stycket 3 lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar och i 4 kap. 6 § första stycket 7 stiftelselagen (1994:1220) såvitt kan förstås avses fortfara att ha ett med de nuvarande slätkatalogerna i 10 kap. 16 § respektive 11 kap. 11 § ABL likalydande innehåll.

Slutligen, för det fall slätkatalogerna ges det av Aktiebolagskommittén föreslagna innehållet bör enligt RN:s mening formuleringen i 8 kap. 16 § första stycket 5 respektive 9 kap. 9 § första stycket 5 i den nya lagen i vart fall justeras på följande sätt: ”5. är make till eller sambo med en person som avses under 2, eller”.

Revisorsyttrande i samband med apportbildning respektive apportemission

Av 2 kap. 11 § första stycket respektive 12 kap. 11 § i förslaget till ny ABL framgår bland annat att revisorn vid sin granskning i samband med apportbildning respektive apportemission särskilt skall pröva att all apportegendom avskilts för bolagets räkning på ett sätt som skyddar egendomen mot anspråk från aktietecknarens borgenärer och att apportegendomen i stiftelseurkunden inte åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget. Denna ändring föreslogs redan genom Aktiebolagskommitténs betänkande Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22). Eftersom nämnda förslag ännu ej lett till lagstiftning anser sig RN oförhindrad att kommentera detsamma inom ramen för detta yttrande.

Att bolaget skall tillföras apportegendomen på ett sakrättsligt giltigt sätt framgår idag endast av förarbetena. RN välkomnar därför att kravet på tillförande preciserats till ”avskilts för bolagets räkning på ett sätt som skyddar egendomen mot anspråk från aktietecknarens borgenärer”.

RN har varken i SOU 1997:22 eller SOU 2001:1 funnit någon kommentar till det nu behandlade förslaget. För det fall Aktiebolagskommitténs förslag genomförs förordar RN därför att man i specialmotiveringen i vart fall kort kommenterar syftet med ändringen. Det kan finnas anledning att i specialmotiveringen även kommentera det faktum att man synes ha frånfallit det s.k. nyttokravet.

Stiftelsen Ackordscentralen

Nuvarande 15 kap 14 § ABL motsvaras helt av förslagets 26 kap 14 §. Ackordscentralens konkursförvaltare upplever att den yttersta preskriptionsfrist om sex månader från edgångssammanträdet som enligt stadgandet gäller för skadeståndsanspråk som enligt 13 § preskriberats efter ansökan om konkurs gjordes, är i kortaste laget för en så komplicerad fråga som aktiebolagsrättsligt skadestånd. Ackordscentralen är dock på det klara med att starka skäl bör föreligga för att göra avsteg från de preskriptionstider som gäller enligt 13 §.

Förlängs konkursboets telefrist till ett år från dagen för konkursbeslutet uppnås emellertid inte bara den fördelen att tiden förlängs något, utan också att likhet skulle råda mellan denna frist och talefristen avseende återvinning enligt konkurslagen 4 kap 20 §.

Stockholmsbörsen Aktiebolag

1 kap. 4 § Aktiebolagslagen (ABL)

Stockholmsbörsen ifrågasätter om begreppet organiserad marknadsplats har en så inskränkt innebörd som kommittén gör gällande. Börsen vill i detta sammanhang erinra om den förhållandevis omfattande handel med aktier som förekommer enbart med stöd av tillstånd att bedriva värdepappersrörelse. Som exempel kan nämnas den handel som sker på den s.k. Nya Marknaden, Göteborgslistan, HQ Techmark m.m. Den handel som sker på exempelvis Nya Marknaden är legalt sett inte handel på börs, även om handeln äger rum i börsens handels-system. I stället ansvarar ett värdepappersinstitut (en s.k. sponsor) för handeln, som bedrivs med stöd av institutets värdepappersrörelsetillstånd. I ett internationellt perspektiv går utvecklingen mot bildandet av alternativa marknadsplatser (beroende på sammanhanget kallade för PTS, ATS respektive ECN). Dessa är inte reglerade marknader i EG-rättslig mening, men administrerar ändå handel med värdepapper av inte obetydlig omfattning. Vi menar att 1 kap. 4 § inte heller bör medge att aktier i privata bolag får handlas på den typ av marknadsplatser som nu beskrivits. Börsen förordar därför att begreppet organiserad marknadsplats behålls, men att det i författningskommentaren utvecklas vilken innebörd som bör läggas i begreppet.

1 kap. 8 § ABL

Stockholmsbörsen tillstyrker förslaget i denna del. Nuvarande regel om att bolagets innehav av egna aktier inte skall tas i beaktande vid tillämpning av bestämmelser i annan lag än ABL har i praktiken lett till betydande tillämpningsproblem och har även föranlett införandet av en särskild bestämmelse om att aktiebolag skall offentliggöra varje förändring avseende innehav av egna aktier [se 4 kap. 6 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument, LHF]. Med den av kommittén föreslagna ändrade lydelsen är bestämmelsen i LHF obehövlig och den bör därför upphävas.

Det kan tilläggas att utöver de exempel kommittén tar upp, nuvarande lydelse även kan leda till tillämpningsproblem beträffande flaggningsreglerna i 4 kap. LHF. Nuvarande bestämmelse i ABL torde i vart fall teoretiskt kunna utnyttjas av en större aktieägare i syfte att kringgå flaggningsskyldighet enligt den lagen.

3 kap. 5 § ABL

Stockholmsbörsen ifrågasätter om inte omvandlingen – i legal mening – skall anses verkställd först när den antecknats i aktieboken även för avstämningsbolag. Även om

aktieboken för sådana bolag tekniskt sett är integrerad med avstämningsregistret är det två skilda saker sett ur ett legalt perspektiv.

4 kap. 11 § andra stycket ABL

Stockholmsbörsen tillstyrker att den legala skyldigheten för en central värdepappersförvarare att för bolagets räkning verkställa vissa bolagshändelser, t.ex. utdelning, tas bort. Börsen vill i det sammanhanget erinra om att VPC för avstämningsregister för ett stort antal utländska aktiebolag där en motsvarande skyldighet inte föreligger enligt lag. Genom att upphäva detta krav ges en central värdepappersförvarare större möjlighet att på ett flexibelt sätt anpassa det tjänsteutbud som erbjuds anslutna bolag. Om exempelvis förslaget om obligatorisk kontoföring av aktier även i privata bolag genomförs (se bilagan till betänkandet) skulle förslaget i denna del möjliggöra införandet av en förenklad kontoföringsform, där värdepappersförvararen i huvudsak svarar för förändring av registret, medan bolaget självt hanterar olika bolagshändelser gentemot aktieägarna.

Vidare vill börsen i anslutning till denna bestämmelse ta tillfället i akt och påtala två förhållanden rörande en central värdepappersförvarares roll som bör omvärderas. För det första menar vi att en central värdepappersförvarare, vare sig språkligt eller faktiskt, kan vara i god tro om ett faktiskt förhållande (se t.ex. 4 kap. 18 § andra stycket i förslaget). Det avgörande vid prövning av om en aktieägare är behörig eller inte i visst avseende bör i stället vara de uppgifter som de facto registrerats i aktieboken eller på avstämningskonto eller, i vart fall, att det bevisligen förhåller sig så att den centrala värdepappersförvararen underrättats om det rätta förhållandet. För det andra menar börsen att frågan om en central värdepappersförvarares ansvar för förändring av aktieboken inte bör vara straffsanktionerat (se 27 kap. 1 § 2 ABL i dess nu föreslagna lydelse).

6 kap. 21 § tredje stycket ABL

Det bör klargöras att bolaget inte behöver ta fram en ny bolagsstämмоaktiebok enligt 20 § när ny röstlängd upprättas enligt bestämmelsen. Ett sådant klarläggande bör kunna ske genom uttalande i författningskommentaren.

7 kap. 37 § ABL

Även om bestämmelsen motsvarar gällande rätt önskar börsen påpeka att kravet i första stycket innebär att styrelseledamöter och verkställande direktörer i andra bolag än aktiemarknadsbolag inte kan ha sina aktier i bolaget förvaltarregistrerade.

8 kap. 12 § ABL

Begreppet reglerad marknad är inte definierat någonstans i svensk lagstiftning. Inom EG avses med reglerad marknad en sådan marknadsplats som är notifierad till Kommissionen enligt det s.k. investeringstjänstedirektivet (93/22/EEG). Det bör klargöras i författningskommentaren att begreppet har samma innebörd i detta sammanhang, och att kravet på auktoriserad revisor således inte gäller vid notering på annan marknadsplats i Sverige än en börs eller auktoriserad marknadsplats. Ett problem uppkommer emellertid beträffande marknadsplatser belägna i ett land utanför EES, och det bör därför kommenteras hur bedömningen skall ske när det gäller att avgöra om en sådan marknadsplats skall anses vara

reglerad eller inte. Ledning bör därvid kunna sökas i de kommentarer som gjordes i samband med att det öppnades möjlighet för aktiebolag att förvärva egna aktier (se prop. 1999/2000:34 sid. 64).

10 kap. 6 § ABL

På första raden bör ordet "fondaktie" bytas ut mot "fondaktierätt".

20 kap. 14 § och 21 kap. 14 § ABL

Stockholmsbörsen ifrågasätter om inte också de situationer där fusionen/fissionen är föremål för prövning av EG:s konkurrensmyndighet alternativt när den myndigheten vägrat medge fusionen/fissionen bör utgöra registreringshinder.

24 kap. 12 § ABL

Hänvisningen i andra stycket skall rätteligen vara till 16 kap. 18 § första stycket 2.

2 kap. 13 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument

Enligt börsens uppfattning blir det mer konsekvent och lättöverskådligt om frågan om aktiebolags ansvar för felaktigheter i prospekt i stället tas in i 26 kap. i den föreslagna nya aktiebolagslagen.

Ägarfrämjandet

Inlösen av minoritetsaktier

En av Ägarfrämjandets grundläggande ståndpunkter är att huvudprincipen skall vara att full ersättning skall utgå vid intrång i äganderätten. Tvångsinlösen av aktier utgör en form av expropriation som innebär att aktieägarna utan eget initiativ måste lämna ifrån sig sin egendom. Det är självklart att den vars aktier exproprieras skall vara tillförsäkrad fulla värdet av sin egendom. Detta följer av grundläggande egendomsrättsliga principer som slagits fast bland annat i Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Aktiebolagskommitténs förslag har emellertid inte beaktat denna princip. Kommittén föreslår att huvudregeln skall vara att börskursen skall anses utgöra det fulla värdet av aktieägarens aktier. Det förekommer emellertid inte sällan att det underliggande värdet i ett bolag markant överstiger den aktuella börskursen. De senaste årens mycket svårbedömda aktiemarknad visar att börsens kursättning är ett mycket dåligt verktyg att använda vid bedömning av det verkliga värdet på aktier. Det är Ägarfrämjandets uppfattning att Aktiebolagskommitténs förslag riskerar att allvarligt urholka den enskilda äganderätten. Denna ståndpunkt har utvecklats ytterligare i ett särskilt yttrande av sakkunnig Lars Milberg.

Aktiebolagskommittén har vidare föreslagit att aktieägarnas möjligheter att överklaga beslut fattade av skiljenämnd till allmän domstol avseende själva äganderättsövergången i samband

med tvångsinlösen skall inskränkas. I samband med att intrång i den enskilda äganderätten görs är det emellertid av extra stor betydelse att den enskilda tillförsäkras en fullgod överprövningsmöjlighet. Detta är dessutom en grundläggande princip i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Aktiebolagskommitténs förslag innebär enligt Ägarfrämjandet en allvarlig inskränkning i den privata äganderätten. Ägarfrämjandet hänvisar även till de särskilda yttranden som lämnats av sakkunniga Lars Milberg och Sven Ekholm, samt ledamöterna Rolf Åbjörnsson och Stig Rindborg. Ägarfrämjandet ställer sig bakom dessa särskilda yttranden.